

48

1902
ΚΟΦ
157.

ΙΣΤΟΡΙΑ
ΤΟΥ
ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ
ΠΡΟΣ ΧΡΗΣΙΝ
ΤΩΝ ΜΑΘΗΤΩΝ ΤΗΣ Α' ΤΑΞΕΩΣ
ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΙΚΩΝ ΣΧΟΛΕΙΩΝ
(*Έλληνική ιστορία ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων*
μέχρι τῆς ἐν Μαρτυρείᾳ μάχης).

ΥΠΟ
ΙΩΑΝΝΟΥ Κ. ΚΟΦΙΝΙΩΤΟΥ
(πρώην τμηματάρχου τῆς μέσης καὶ ἀνωτέρους ἐκπαιδεύσεως).
ΕΓΚΡΙΘΕΙΣΑ
ΚΑΤΑ ΤΟΝ ΑΡΤΙ ΔΙΕΞΑΧΘΕΝΤΑ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΝ ΔΙΑ ΜΙΑΝ ΠΕΝΤΑΕΤΙΑΝ
ΑΠΟ ΤΟΥ 1902 — 1907

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΕΚΔΟΤΙΚΟΣ ΟΙΚΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΥ Δ. ΦΕΞΗ
1902

ΑΡΙΘ. { Πρωτ. 8,130
Διεκπ. 7,582 'Er 'Athήnaiς, τῇ 25 Μαΐου 1902.

ΒΑΣΙΛΕΙΟΝ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

ΤΟ ΥΠΟΥΡΓΕΙΟΝ ΤΩΝ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣΤΙΚΩΝ ΚΑΙ ΤΗΣ ΔΗΜΟΣΙΑΣ ΕΚΠΑΙΔΕΥΣΕΩΣ

Πρόδος τὸν κ. Ιω. Κοφινεώτην

"Έχοντες ὑπ' ὄψιν τὸν Νόμον ΒΤΓ" τῆς 12ης Ιουλίου 1895 περὶ διδακτικῶν βιβλίων τῆς μέσης καὶ δημοτικῆς Ἐκπαίδευσεως καὶ τὸ Βασιλικὸν Διάταγμα τῆς 10ης Οκτωβρίου 1895 καὶ τὴν ἔκθεσιν τῆς οἰκείας Ἐπιτροπείας τῶν κριτῶν τῶν διδακτικῶν βιβλίων, τῶν εἰς τὰ Ἑλληνικὰ σχολεῖα εἰσακτέων, γνωρίζομεν ὑμῖν, ὅτι ἐγκρίνομεν τὴν γνώμην τῆς Ἐπιτροπείας ταύτης, δπως τὸ ὑμέτερον σύγγραμμα «**Ἱστορία τοῦ Ἑλληνικοῦ Εθνους**» διὰ τὴν Α' τάξιν, τὸ κατὰ τὸν εἰρημένον Νόμον ἐγκριθέν, εἰσαχθῆ ἐν τοῖς δημοσίοις, δημοσυντηρήτοις καὶ ἰδιωτικοῖς Ἑλληνικοῖς σχολείοις, ἐπὶ πέντε σχολικὰ ἔτη, ἀπὸ τοῦ σχολικοῦ ἔτους 1902—1907.

*ο *χρονογράφος

Α. ΜΟΜΦΕΡΡΑΤΟΣ

ΣΤΕΦ. Μ. ΠΑΡΙΣΗΣ

Πᾶν γνήσιον ἀντίτυπον φέρει τὴν ὑπογραφὴν τοῦ συγγραφέως καὶ τὴν σφραγῖδα τοῦ Ἐκδοτικοῦ Οἴκου Γεωργίου Δ. Φέξη.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΕΘΝΟΥΣ

ΜΕΤΑ

ΤΩΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΩΤΑΤΩΝ ΓΕΓΟΝΟΤΩΝ ΤΗΣ ΑΛΗΣ ΙΣΤΟΡΙΑΣ

ΜΕΡΟΣ Α'

ΕΔΗΝΙΚΗ ΙΣΤΟΡΙΑ

*Απὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων μέχρι τῆς ἐν Μαντινείᾳ μάχης.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Α'.

ΜΥΘΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

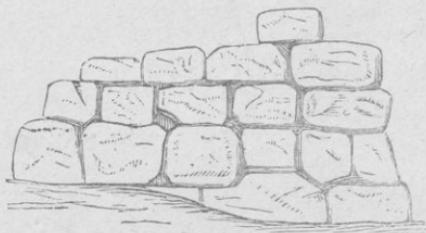
§ 1. Ἀρχαιότατοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος.

Οἱ πρῶτοι κάτοικοι τῆς Ἑλλάδος ἦσαν ἀπολίτιστοι, οὔτε κατοικίας εἶχον οὔτε ἔνδυματα ἐφόρουν οὔτε ἔγνωριζον νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν, ἀλλ᾽ ἔζων ἐντὸς τῶν ἀνηλίων μυχῶν τῶν σπηλαίων, ἔτρεφοντο δὲ ἐκ τοῦ μυελοῦ τῶν ὅστῶν ἀγρίων ζώων καὶ ἐκ καρπῶν δένδρων καὶ φυτῶν. Μετὰ πολλὰ ἔτη ἥλθον (2200—1600) εἰς τὴν Ἑλλάδα οἱ Πελασγοὶ ἐκ τῆς Ἀσίας, οἵτινες ἦσαν μᾶλλον πεπολιτισμένοι, διότι ἔγνωριζον νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν, εἶχον δὲ καὶ τινα πολιτικὸν ὄργανισμὸν καὶ θρησκείαν. Ἱνα δὲ προφυλάσσωνται ἀπὸ διαφόρων ἔχθρων ἐπιδρομῶν, ὡκοδόμουν τείχη καὶ ἀκροπόλεις ἐπὶ ἀποτόμων βράχων ἐξ ὅγκωδῶν καὶ ἀκατεργάστων λίθων, οἵτινες πρὸς ἀλλήλους συνείχοντο ἀνευ οὐδεμιᾶς κολλητικῆς ὑλῆς ἀλλὰ μόνον διὰ τοῦ ἴδιου αὐτῶν βάρους. Ταῦτα τὰ τείχη

δόνομάζονται Κυκλώπεια ἡ Πελασγικά (εἰκὼν 1). Λείψανα τοιούτων εἶνε τὰ τείχη καὶ αἱ στοῖχοι τῆς Τίρυνθος, ἡ πύλη τῶν λεόντων (εἰκὼν 2) καὶ ὁ λεγόμενος θησαυρὸς τοῦ Ἀτρέως ἐν Μυκήναις (εἰκὼν 3).

§ 2. "ΕΛΛΗΝΕΣ.

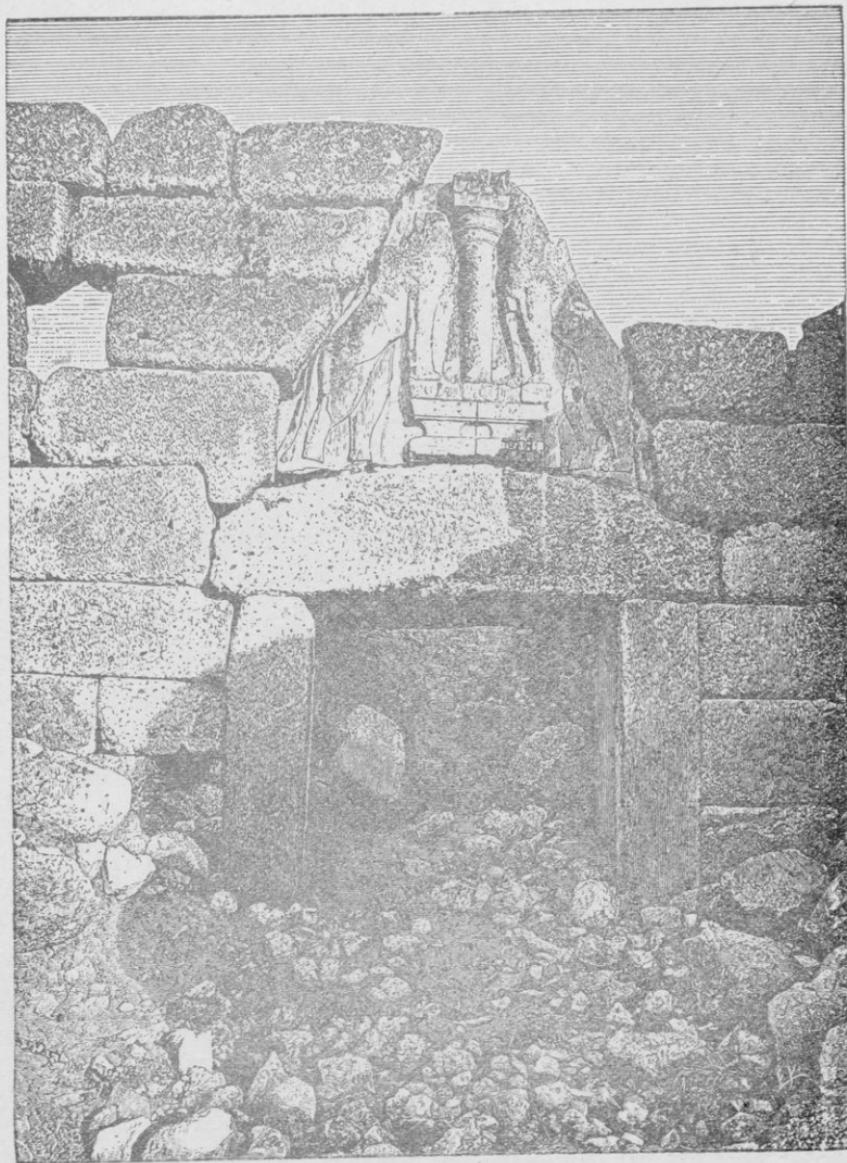
Συγγενεῖς πρὸς τοὺς Πελασγοὺς ἦσαν οἱ "Ελληνες, οἵτινες ἐκ τῆς Ἀσίας κατῆλθον εἰς τὴν Ἑλλάδα διὰ τῆς Θράκης ἐπιειδὴ δὲ ἦσαν πολεμικώτεροι, ἐπικρατήσαντες κατέλαβον ὅλην τὴν χώραν. Οὗτοι ἐπίστευον, ὅτι γενάρχης αὐτῶν ἦτο ὁ βασιλεὺς τῆς Θεσσαλίας Δευκαλίων, ἐπὶ τοῦ ὄποιου ἐγένετο ὁ κατακλυσμός. Ἐκ τούτου καὶ τῆς συζύγου του σωθέντων ἐκ τοῦ κατακλυσμοῦ ἐγενήθη ὁ "Ελλην, ἐκ τοῦ ὄποιου ἡ χώρα ὠνομάσθη "Ελλάς, οἱ δὲ κάτοικοι "Ελληνες. Ἐκ τοῦ "Ελληνος ἐγενήθη ὁ

(Εἰκὼν 1).—Κυκλώπεια τείχη.

Αἰολος, ὁ Δᾶρος καὶ ὁ Ξεῦθος. Καὶ ἐκ μὲν τοῦ Αἰόλου ὠνομάσθη ἡ Αἰολικὴ φυλὴ, ἐκ δὲ τοῦ Δάρου ἡ Δωρική, ἐκ τοῦ "Ιωνος υἱοῦ τοῦ Ξεύθου" ἡ Ἰωνικὴ καὶ ἐκ τοῦ Ἀχαιοῦ υἱοῦ τοῦ Ξεύθου ἡ Ἀχαιϊκή. Ἡ μὲν Αἰολικὴ φυλὴ κατέλαβε τὴν Θεσσαλίαν, Φωκίδα, Αιτωλίαν, Λοκρίδα, Βοιωτίαν, Κορινθίαν, "Ηλιδα καὶ τινας νήσους τοῦ Ιονίου καὶ Αἴγαλου πελάγους. Ἡ δὲ Δωρικὴ φυλὴ κατέλαβε τὴν χώραν, ἡ ὄποια κεῖται πέριξ τῆς "Οσσης καὶ τοῦ Όλύμπου.. Ἡ Ἰωνικὴ κατέλαβε τὴν Ἀττικὴν, Εὔβοιαν, τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Πελοποννήσου καὶ τινας νήσους τοῦ Αἴγαλου πελάγους. Ἡ Ἀχαιϊκὴ κατέλαβε τὴν Λακωνίαν καὶ τὴν Ἀργολίδα.

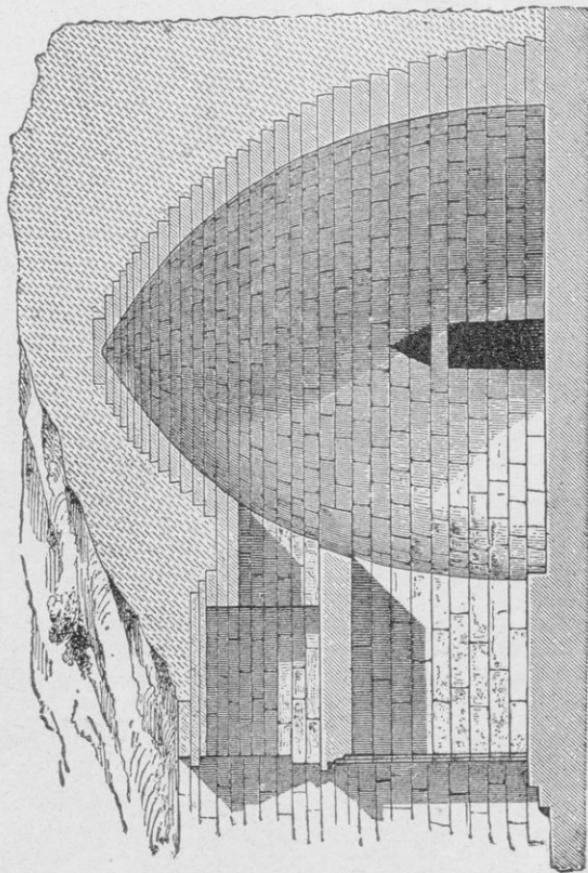
"Ενεκα τούτου οἱ "Ελληνες διαιροῦνται εἰς τέσσαρας φυλάς, δόνομαζόμενοι Αἰολεῖς, Δωριεῖς, "Ιωνες καὶ Ἀχαιοι, κατοικοῦντες ἴδιαν χώραν, συνιστῶντες αὐτονόμους πόλεις ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων, ἔχοντες ἴδιαν ὑπαρξίαν, ἴδιον βίον, ἴδια ἥθη καὶ ἔθη, ἴδιον χαρακτῆρα, ἴδιαν διάλεκτον καὶ ἴδιον στόλον καὶ στρατόν.

(Εικόνα 2). — *H πύλη τῶν λεόρτων.*

§ 3. Κέντρα ἐγώσεως.

Πᾶσαι αἱ φυλαὶ τῶν Ἑλλήνων εἶχον δύο μεγάλα κέντρα ἐνώσεως· τὸ ἐν εἴνε τὸ Ἀμφικτυονικὸν συνέδριον, συνερχόμενον ἐναλλὰξ εἰς Δελφοὺς καὶ Θερμοπύλας, κατ' ἀρχὰς ἀποθλέπον εἰς

(Εἰκὼν 3).—Θησαυρὸς Ἀτρέως ἐν Μυκήναις.

θρησκευτικούς σκοπούς, εἴτα δὲ εἰς πολιτικούς καὶ κοινωνικούς· τὸ ἔτερον κέντρον ἦσαν αἱ ἑορταὶ καὶ αἱ πανηγύρεις, μεταξὺ τῶν δύοιων συγκαταριθμοῦνται οἱ Ὁλυμπιακοὶ ἀγῶνες, τὰ Πύθια, τὰ Νέμεα καὶ τὰ Ἰσθμία.

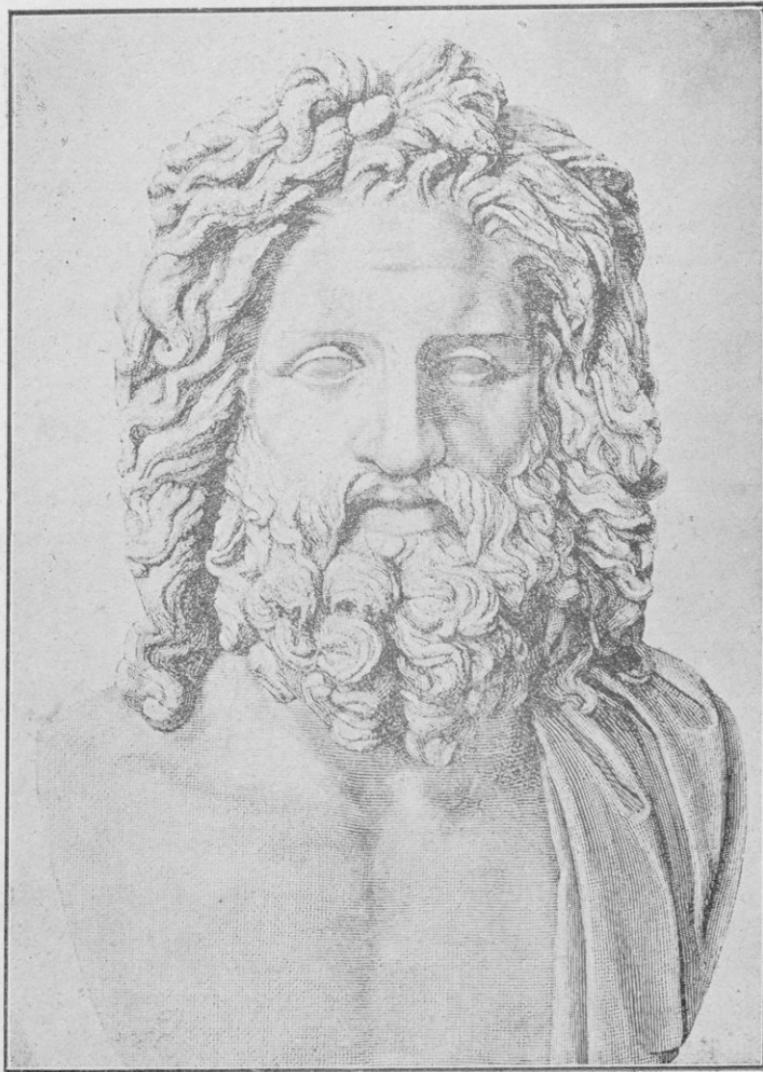
§ 4. Θρησκεία.

Οι "Ελληνες μετέφερον ἐκ τῆς Ἀνατολῆς θρησκευτικάς τινας ιδέας καὶ θεότητας. Ἀνίκανοι νὰ ἔξιγγήσωσι διὰ τῆς ἐπιστήμης τὰ φαινόμενα τῆς φύσεως ἐλάτρευον ταῦτα ως θεούς.

'Ο ἄληρος, ὁ ἄνεμος, ὁ ἥλιος, ὁ ὠκεανός, οἱ ποταμοί, τὰ δάση ἐθεοποιήθησαν. 'Ο Ζεύς, ὁ πατὴρ τῶν θεῶν, ἦτο αὐτὸς ὁ ἄληρος περιβάλλων τὴν σύμπασαν φύσιν. 'Ο Ποσειδῶν ἦτο ὁ ὠκεανός, ὅστις περιβρέχει τὴν γῆν. 'Ο Ἀπόλλων ὁ ἥλιος, ὅστις θερμαίνει καὶ φωτίζει. Ἡ φαντασία τοῦ λαοῦ ἐθεώρει τοὺς θεούς τούτους δόμοίους πρὸς ἀνθρώπους ἔχοντας πάντα τὰ προτερήματα καὶ πάντα τὰ ἐλαττώματα. Ἔκαστη πόλις εἶχε τὸν προστάτην θεόν· αἱ Ἀθῆναι ἐτίμω, καὶ ἐλάτρευον ιδίως τὴν Ἀθηνᾶν, ἡ Ἐλευσίς τὴν Δῆμητρα, τὸ Ἀργος τὴν Ἡραν, οἱ Δελφοὶ τὸν Ἀπόλλωνα, αἱ Θῆραι τὸν Διόνυσον, ἡ Κύπρος τὴν Ἄφροδίτην. Δώδεκα ἦσαν οἱ μεγάλοι θεοί, Ζεύς (εἰκὼν 4), Ἡρα (εἰκὼν 5), Ἀπόλλων (εἰκὼν 6), Ποσειδῶν, Ἀθηνᾶ, Ἀρροδίτη, Ἀρης, Ἡφαιστος, Ἔστια, Δημήτηρ, Ἀρτεμις Ἐρμῆς. Ἀνώτατος πάντων ἦτο ὁ Ζεύς, δευτερεύοντες δὲ θεοί ὁ Πλούτων, ὁ Βάκχος, ὁ Ἀσκληπιός, ὁ Πάτηρ, ἡ Περσεφόρη, ὁ Διόνυσος, κλπ.

§ 5. Ἔποικοι ξένοι ἐν Ἑλλάδε. (1600—1200).

Ξένοι ἔποικοι ἐκ Φεινίκης καὶ Αἰγύπτου ἦλθον εἰς Ἑλλάδα καὶ ἐγκατεστάθησαν ιδρύσαντες ἀκροπόλεις καὶ ἐμπορικὰς ἀγοράς, διδάξαντες δὲ τοὺς κατοίκους τέχνας τινὰς ὠρελίμους. Τοιοῦτοι ἔποικοι ἦσαν Κέροψ, Δαραός, Κάδμος, Πέλοψ. Οὗτοι ἐγκατέστησαν εἰς Ἑλλάδα ἀποικίας καὶ μετενεγκόντες τὸν πολιτισμὸν τῆς πατρίδος αὐτῶν ὠφέλησαν ταῦτην, διότι ἐδίδαξαν πολλὰς ὠφελίμους τέχνας, ὑλοτομίαν, ὁδοποιίαν, μεταλλευτικήν, καλλιέργειαν τῆς γῆς, κατέστησαν γνωστὰ τὰ πολυτελῆ αὐτῶν ὑφάσματα, τὰ ἀγγεῖα, τὰ ὅπλα, πολυτίμους λίθους, ὑάλους κλπ., ἐτελεοποίησαν δὲ ως ἔμπειροι θαλασσοπόροι τὰς πρότερον νηπιώδεις ναυτικὰς γνώσεις τῶν κατοίκων καὶ ἀντικατέστησαν τὰ ἀτελῆ καὶ περιωρισμένα ὄργανα τῆς ναυτιλίας δι᾽ ἄλλων τελειοτέρων καὶ

(Εἰκὼν 4). — Ζεύς.

τέλος τὴν πρότερον ἄμορφον καὶ πτωχὴν γλῶσσαν τῶν κατοίκων διεμόρφωσαν εἰσαγαγόντες λέξεις ἀναγκαῖς εἰς παράστασιν τῶν νέων ἰδεῶν καὶ τῶν νέων ἀντικειμένων, τὰ δόποια μετήνεγκον. Αὐτοὶ ἐδίδαξαν καὶ τὴν οἰκοδομητικὴν καὶ τὴν θρησκείαν ἀνέπτυξαν

εἰσαγαγόντες νέους θεούς καὶ νέας ἴδεας καὶ συνοικίσαντες τοὺς πρότερον σποράδην καὶ μεμονωμένως οἰκοῦντας ἐδίδαξαν τὰς συνηθείας τοῦ κοινωνικοῦ βίου.

(Εἰκὼν 5). — "Ἡρα.

§ 6. Κέκροψ. (1533).

Ο Κέκροψ ἦτο σοφὸς Δίγύπτιος· οὗτος ἐλθὼν μετά τινων ὀπαδῶν εἰς τὴν Ἀττικὴν τοὺς κατοίκους ζῶντας εἰς τὰ δάση συνφύσεν εἰς δώδεκα κώμας, ἐδίδαξε νὰ καλλιεργῶσι τὴν ἐλαῖαν καὶ νὰ ἔξαγωσιν ἐξ αὐτῆς ἔλαιον, νὰ καλλιεργῶσι τὴν γῆν, ὥρισε νόμους

(Εἰκὼν 6).—*O Βελιθεδέρειος Ἀπόλλων.*

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

περὶ γάμου, τελετὰς ἐπικηδείους καὶ ἔδρυσε τὸ δικαστήριον τοῦ Ἀρείου Πάγου.

§ 7. Δαναός. (1466).

Ο Δαναός καὶ ὁ Αἴγυπτος ἦσαν ἀδελφοὶ δίδυμοι, καὶ ὁ μὲν εἶχε πεντήκοντα θυγατέρας, ὁ δὲ πεντήκοντα υἱούς. Ἀποθυόντος τοῦ πατρὸς αὐτῶν ὁ μὲν ἤρξε τῆς Λιβύης, ὁ δὲ τῆς Ἀραβίας. Μετὰ ταῦτα ὁ Δαναός καταλιπὼν τὴν Λιβύην καὶ κατασκευάσας πεντάκωπον πλοῖον προσωριμίσθη εἰς τὸ "Ἀργος. Γενόμενος κύριος τοῦ "Ἀργούς ἔκτισε τὴν ἀκρόπολιν Λάζισαν, ἐδίδαξε τοὺς κατοίκους τὴν ναυτιλίαν, προσκαλέσας δὲ ἄλλας ἀποικίας Αἰγυπτίων ἐπηύξησε τὸν πληθυσμὸν τῆς χώρας, μετέφερε δὲ δέ δρα τέως ἄγνωστα, ἐκανόνισε τὰ τῆς Θηγακείας καθ' ὡρισμένους νόμους, εἰσήγαγε τέχνας καὶ βιομηχανίαν καὶ ἐδίδαξε τοὺς κατοίκους νὰ ἀνοίγωσι φρέατα. ✓

§ 8. Κάδμος. (1366). ✓

Ο Ἀγήνωρ, βασιλεὺς τῆς Φοινίκης, ἀπολεσθείσης τῆς θυγατρὸς του Εύρωπης ἔστειλε τὸν υἱὸν Κάδμον, ἵνα ἀνεύρῃ αὐτήν. Οὗτος περιπλανθεὶς ἐπὶ πολὺν χρόνον ἤλθεν εἰς Ἑλλάδα καὶ συνεθουλεύθη περὶ τούτου τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. «Μή ζήτει τὴν ἀδελφήν περὶ τούτου τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. «Μή ζήτει τὴν ἀδελφήν σου, ἀπεκρίθη ὁ Ἀπόλλων, ἀλλ' ἀκολούθησον τὴν πρώτην δάμαλιν, τὴν ὄποιαν θὰ εὕρῃς καθ' ὅδον, καὶ κτίσον πόλιν ἐκεῖ, ὅπου αῦτη θὰ σταματήσῃ».

Η δάμαλις ὥδηγησε τὸν Κάδμον εἰς Βοιωτίαν πλησίον πηγῆς τινος, τὴν ὄποιαν δράκων ἐφύλαττεν. Ο Κάδμος ἐφόνευσε τοῦτον καὶ ἔσπειρε τοὺς ὄδόντας ἐπὶ τῆς γῆς. Ἐκ τούτων ἐξῆλθον ἄνδρες ἔνοπλοι, οἵτινες ἀμέσως πρὸς ἀλλήλους συνεπλάκησαν. Πάντες ἐφονεύθησαν, ἐκτὸς πέντε, οἵτινες ἐβοήθησαν αὐτὸν νὰ κτίσῃ τὴν Καδμείαν καὶ ἐγένοντο ἀρχηγοὶ πέντε οἰκων εὐγενῶν εἰς Θήβας.

§ 9. Πελοψ. (1266).

Οὗτος υἱὸς ὡν Ταντάλου τοῦ βασιλέως τῆς Φρυγίας ἀναχωρήσας

ἐκ τῆς πατρίδος ἥλθεν εἰς Ἑλλάδα εἰς τὴν Πεισαν τῆς "Ηλιδος καὶ ἔλαβε σύζυγον τὴν Ἰπποδάμειαν τὴν θυγατέρα τοῦ βασιλέως Οἰνομάου. Τούτου ἀποθανόντος ἀναγορεύεται βασιλεὺς ὁ Πέλοψ, ὅστις τοσοῦτον διὰ τῶν πολεμικῶν αὐτοῦ ἐπιχειρήσεων καὶ τοῦ πλούτου ἵσχυσεν, ὥστε ἐξ αὐτοῦ ἄπασα ἡ χερσόνησος, ἡ ὁποια Ἀπία ὠνομάζετο, μετωνομάσθη Πελοπόννησος.

Οἱ "Ἑλληνες, ἂν καὶ πολλὰ ἐδιδάχθησαν παρὰ τῶν ἀποίκων τούτων, τόσον ἥσαν εὑρεῖς καὶ ἐπιτίθειοι, ὥστε τὸν ζένον πολιτισμὸν μετεμόρφωσαν καὶ ἐτελειοποίησαν καὶ κατέστησαν οἱ διδάσκαλοι δῆλου τοῦ κόσμου.

§ 10. Ἡρωες.

"Ἡρωας ὀνόμαζον οἱ ἀρχαῖοι ἑκείνους, οἵτινες ἐγεννήθησαν ἐκ θυητοῦ πατρὸς καὶ θεᾶς ἢ ἐκ θυητῆς μητρὸς καὶ θεοῦ. Λέγονται ὅμως ἥρωες καὶ ἑκεῖνοι, οἱ ὄποιοι εἴλον μεγάλην σωματικὴν δύναμιν, ἀνδρείαν, πολεμικὸν θέρρον, φρόνησιν ἀνωτέρων τῶν κοινῶν ἀνθρώπων. Τοιοῦτοι ἦσαν ὁ Ἀγριμένων, ὁ Μενέλαος, ὁ Ὁδυσσεύς, ὁ Διομήδης, ὁ Ἀμυράραος, ὁ Αἰακὸς καὶ πλεῖστοι ἄλλοι. Ἐσέβοντο δὲ καὶ ἐτίμων οἱ πρόγονοι ὡμῶν τοὺς ἥρωας ὡς θεοὺς διὰ τὰς πολλὰς καὶ καλὰς πράξεις, τὰς ἃς ἔπραξαν. Τῶν ἥρωών τάξιογνωτατος ἦτο ὁ Ἡρακλῆς.

§ 11. Ἡρακλῆς.

"Οἱ Ἡρακλῆς ἐγεννήθη εἰς Θήβας ἐκ τοῦ Διὸς καὶ τῆς θυητῆς Ἀλκαμήνης. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Ζεὺς διεκήρυξεν, ὅτι ὁ Ἡρακλῆς θὰ ὑπερτερήσῃ πάντας τοὺς συγγρόνους ἥρωας, ἡ "Ἡρα ἐκ Κηλοτουπίας ἀπεφάσισε νὰ καταστρέψῃ αὐτόν. Πέμπει λοιπὸν δύο δράκοντας, ἵνα φονεύσωσι τοῦτον. ἀλλ' οὔτος βρέφος ὡν μόλις ἤκουσε τοὺς συριγμοὺς τῶν δρακόντων ἐγείρεται ἐπὶ τοῦ λίκνου καὶ περισφίγγων διὰ τῶν νευρωδῶν χειρῶν τὸν λαιμὸν τῶν δρακόντων ἀποπνίγει τούτους. (Εἰκὼν 7).

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαίδευτικής Πολιτικής

"Εν φ' δὲ ἔφηθος γενόμενος ἐσκέπτετο, ποίαν ὁδὸν πρέπει ν' ἀκολουθήσῃ, τὴν ὁδὸν τῆς ἀρετῆς η̄ τὴν ὁδὸν τῆς κακίας, παρουσιάσθησαν εἰς αὐτὸν δύο γυναῖκες μεγάλαι, η̄ Ἀθηνᾶ καὶ η̄ Ἀφροδίτη, δηλ. η̄ ἀρετὴ καὶ η̄ κακία. Η̄ Ἀθηνᾶ η̄ το ἐνδεῖν μένη εὔπρεπῶς λευκὴν ἐσθῆτα, καθαρά, αἰδήμων, σώφρων. Η̄ Ἀφροδίτη η̄ το πολύσαρκος καὶ ἀπαλή, προσεπάθει δὲ νὰ φαίνηται λευκοτέρα καὶ οὐψηλοτέρα η̄ δτι η̄ το φυσικῶς, ἐφόρει δὲ ἐσθῆτα τοιαύτην, ὥστε νὰ φαίνηται ώραιοτέρα. Ἀφοῦ ἔφθασαν πλησίον τοῦ Ἡρακλέους, η̄ Ἀφροδίτη ἔτρεξε καὶ εἶπε πρὸς αὐτόν·

«Διατί συλλογίζεσαι, ποίαν ὁδὸν πρέπει ν' ἀκολουθήσῃς; Εγώ σοι ὑπόσχομαι, ἂν ἔλθης μετ' ἐμοῦ, δτι ὅλα τὰ εὐχάριστα θὰ ἀπολαύσῃς κατὰ τὸν βίον σου, οὐδὲν δὲ δυσάρεστον θὰ δοκιμάσῃς. Πάντοτε θὰ τρώγῃς τὰ καλλίτερα φαγητὰ καὶ θὰ πίνῃς τὰ καλλίτερα ποτά, θὰ κοιμᾶσαι μαλακώτατα καὶ δὲν θὰ κοπιάζῃς οὐδόλως οὔτε θὰ ταλαιπωρῇσαι ἐργάζόμενος». "Εν φ' ἔλεγε ταῦτα η̄ Ἀφροδίτη, προσέρχεται η̄ Ἀθηνᾶ καὶ λέγει· «Καὶ ἔγώ, δ 'Ηράκλεις, γνωρίζω, δτι κατάγεσαι ἐκ καλῶν γονέων καὶ δτι ἔχεις καλὴν φύσιν, ἐλπίζω δὲ δτι, ἐάν με ἀκολουθήσῃς, θὰ γίνῃς πολὺ ἔξοχος. Θέσοι διηγηθῶ ἀκριβῶς λοιπόν, πῶς οἱ θεοὶ σκέπτονται περὶ τῶν ἀνθρώπων· οἱ θεοὶ οὐδὲν καλὸν καὶ ἀγαθὸν δίδουσιν εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἄνευ κόπου καὶ ἐπιμελείας. "Αν θέλης νὰ σὲ ἀγαπῶσιν οἱ θεοί, πρέπει νὰ λατρεύῃς αὐτούς. "Αν θέλης νὰ σὲ ἀγαπῶσιν οἱ φίλοι σου, πρέπει νὰ εὐεργετῆς αὐτούς. "Αν θέλης ὅλοκληρος η̄ πόλις νὰ σὲ τιμᾷ, πρέπει νὰ κοπιάσῃς ὑπὲρ αὐτῆς. "Αν θέλης τὰ κτήματά σου νά σοι δίδωσιν ἀφθόνους καρπούς, πρέπει ἐπιμελῶς νὰ καλλιεργῆς αὐτά. "Αν θέλης νὰ πλουτήσῃς ἀπὸ τὰ ποίμνιά του, πρέπει νὰ φροντίζῃς περὶ αὐτῶν. "Αν θέλης νὰ γίνῃς ἴσχυρὸς κατὰ τὸ σῶμα, πρέπει νὰ γυμνάζῃς αὐτό. "Αν τέλος πάντων ἀκολουθήσῃς ἐμέ, σοι ὑπόσχομαι, δτι τὸν βίον σου θὰ ζήσῃς εὐχαρίστως, καὶ δταν ἀποθάνῃς, δὲν θὰ σὲ λησμονήσωσιν οἱ ἀνθρώποι, ἀλλὰ πάντοτε θὰ σὲ ἐνθυμῶνται καὶ θὰ σὲ ὑμνῶσιν».

"Ο Ἡρακλῆς, ἀφ' οῦ ἐσκέφθη πολύ, ἡκολούθησε τὴν ὁδὸν τῆς Ἀθηνᾶς καὶ ἤφει τὰ λαμπρὰ αὐτοῦ κατορθώματα, διὰ τὰ ὄποια τόσον πολὺ ἐδοξάσθη καὶ ἐτιμήθη ὑπὸ τῶν ἀνθρώπων.

Ο Ἡρακλῆς ἔξετέλεσε τοὺς ἔξης δώδεκα ἄθλους, τοὺς ὅποίους ἐπέβαλεν εἰς αὐτὸν ὁ Εύρυσθεὺς βασιλεὺς τῶν Μυκηνῶν. Ἐφόνευσε τὸν ἐν Νεμέᾳ λέοντα, τὴν Λερναῖαν "Υδραν (εἰκὼν 8), συνέλαβε τὴν ἔλαφον τῆς Ἀρτέμιδος καὶ τὸν Ἐρυμάνθιον κάπρον, ἐκαθάρισε τὴν κόπρον τοῦ Αὔγειου, ἐφόνευσε τὰς ὅρνιθας τῆς Στυμφαλίας, συνέλαβε τὸν ἐν Κρήτῃ ἄγριον κάπρον καὶ τὰς ἵππους τοῦ Διομήδους, ἐνίκησε τὰς Ἀμαζόνας, ἐφόνευσε τὸν Γηρυόνην, ἔλαβε τὰ χρυσᾶ μῆλα τῶν Ἑσπερίδων καὶ συνέλαβε τὸν Κέρθερον τὸν φύλακα τοῦ "Ἄδου.

§ 12. Ἄλλα κατορθώματα Ἡρακλέους. Τεμαχί.

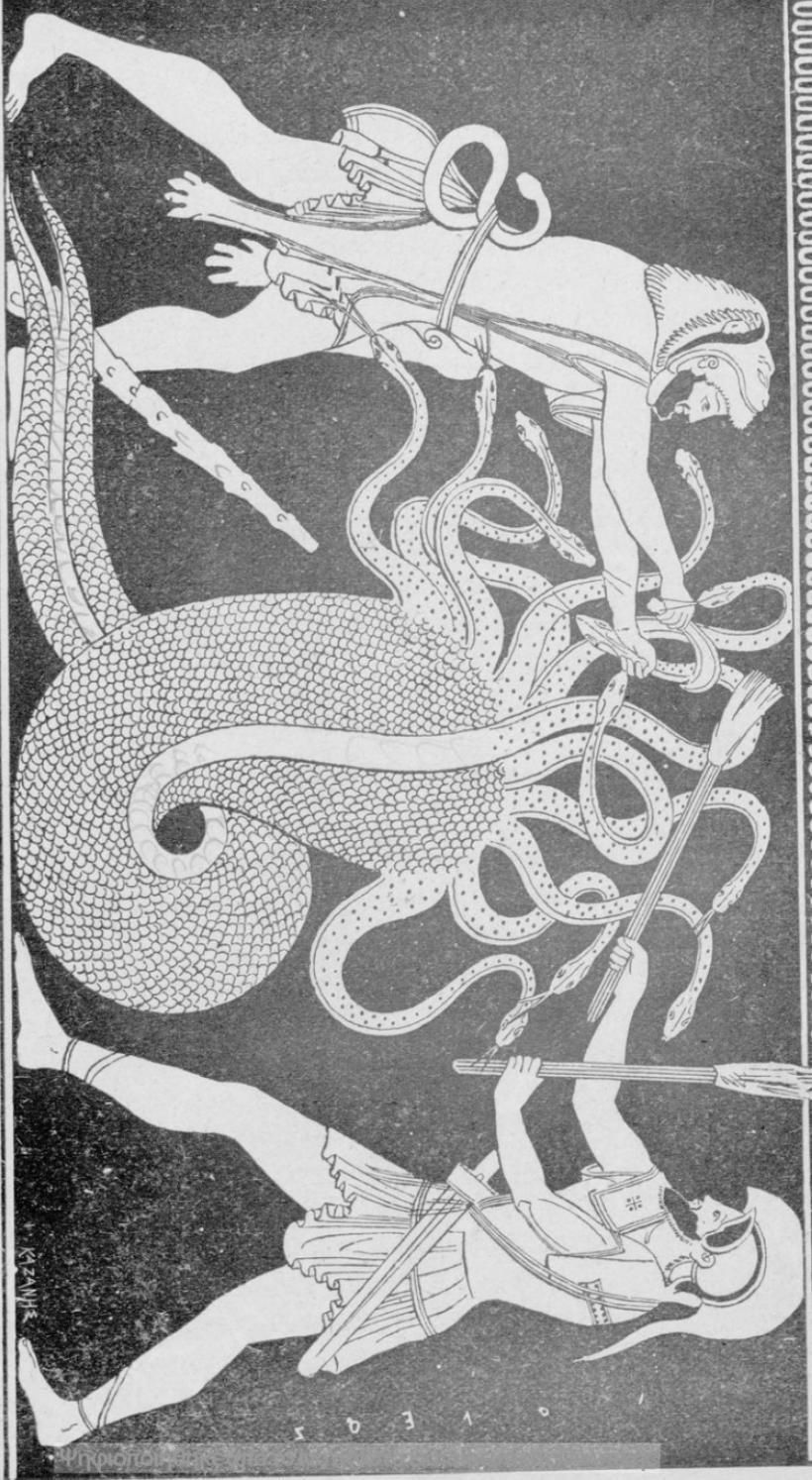
Αφ' οὗ ἔξετέλεσε καὶ τὸν δωδέκατον ἄθλον ὁ Ἡρακλῆς, ἦλευθερώθη ἀπὸ τῆς δουλείας τοῦ Εύρυσθέως καὶ ἤρχισε νὰ ἔκτελῇ ἄλλα κατορθώματα. Ἐδοήθει λαούς, οἱ ὅποιοι ἐβασανίζοντο ὑπὸ ἀδίκων γειτόνων, ἔλαβε μέρος εἰς πολλὰς ἐκστρατείας μετ' ἄλλων ἥρωών. Διὰ τὰς πολλὰς ταύτας εὐεργεσίας ζῶν μὲν ἐτιμᾶτο ὡς ἥρως, ἀποθανών δὲ διητάτο μετὰ τῶν ἀθανάτων θεῶν τιμώμενος καὶ ἀγαπώμενος ὡς ἡμίθεος.

Πρὸς τιμὴν τούτου ἔκτισαν εἰς πολλὰς πόλεις οἱ "Ελληνες ιερά, ἐτέλουν ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις καὶ κατεσκεύασαν ἀνδράντα, ὅστις παρίστανεν αὐτὸν ὁπαλοφόρον μετὰ λεοντῆς καὶ κόμης βραχείας.

§ 13. Θησεύς.

Ο Θησεὺς ἦτο υἱὸς τοῦ Αἴγεως βασιλέως τῶν Ἀθηνῶν καὶ τῆς Αἴθρας θυγατρὸς Πιετέως, τοῦ βασιλέως τῆς Τροιζῆνος. Ο Θησεὺς ἀνατρεφόμενος εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πάππου ηὔξανε κατὰ ρώμην καὶ θάρρος. Ο Αἴγειος ἀναχωρῶν ἐκ τῆς Τροιζῆνος ἔκρυψεν ὑπὸ μεγάλην πέτραν τὸ ξίφος καὶ τὰ ὑποδήματα τούτου, παρήγγειλε δὲ εἰς τὴν σύζυγον Αἴθραν, ὅταν ὁ Θησεὺς ἡλικιωθῇ καὶ δυνηθῇ νὰ σηκωσῃ τὴν πέτραν, νὰ λάθῃ ταῦτα καὶ νὰ ἔλθῃ νὰ εὑρῇ αὐτὸν εἰς Ἀθήνας. "Οταν ὁ Θησεὺς ἔγεινεν ἔφηδος, ἐκύλισε τὸν λίθον ὡς

(Εικόνα 8).—Λεγαναία "Τρόπα.

παίγνιον καὶ λαβὼν τὸ κεκρυμμένον ξίφος καὶ τὰ ὑπόδηματα ἤρχετο ὡπλισμένος εἰς Ἀθήνας. Ἐρχόμενος εἰς Ἀθήνας συνήντησε τρομεροὺς λῃστὰς καὶ θηρία, τοὺς ὄποιους πάντας ἐφόνευσε, δῆλον τὸν ληστὴν Κερκύνον, τὸν κάπρον, ὅστις κατέστρεψε τὰ κτήματα τῆς Ἀττικῆς, τὸν Περιφήτην, τὸν Σκίρωνα, τὸν Σίνιν καὶ τὸν Προκρούστην.

§ 14. Ο Θησεὺς ἔρχεται εἰς Ἀθήνας.

Ἄφ' οὖ ἀπήλλαξε τοὺς ἀνθρώπους ἀπὸ τοὺς τρομεροὺς τούτους κακούργους, ἔφθασεν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ πατρὸς Αἴγεως εἰς τὰς Ἀθήνας φέρων τὸ ξίφος καὶ τὰ ὑπόδηματα, ἀναγνωρισθεὶς δὲ ἐγένετο κληρονόμος τοῦ θρόνου. Ἐπειδὴ δὲ τὰ τέκνα τοῦ ἀδελφοῦ τοῦ Αἴγεως Πάλλαντος ἐκήρυξαν πόλεμον κατὰ τοῦ βασιλέως, ὁ Θησεὺς ἐπολέμησε κατ' αὐτῶν καὶ νικήσας ἐστερέωσε τὸν πατέρα ἐπὶ τοῦ θρόνου.

§ 15. Ο Θησεὺς μεταβαίνει εἰς Κρήτην.

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν ὑποχρεωμένοι κατὰ ἐπταετίαν νὰ πληρώνωσι βαρύτατον φόρον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα, νὰ στέλλωσι βαρύτατον φόρον εἰς τὸν βασιλέα τῆς Κρήτης Μίνωα, νὰ στέλλωσι δῆλο. ἐπτὰ νέους καὶ ἐπτὰ παρθένους, τοὺς ὄποιους ὁ Μίνως παρέδιδεν εἰς τὸν Μινώταυρον, ἀνθρωπόμορφον τέρας ἔχον κεφαλὴν ταύρου, φυλασσόμενον δὲ ἐν λαθυρινθώδει σπηλαῖφ, ὅστις κατέτρωγε τοὺς ἕπιτομένους ἐντὸς αὐτοῦ.

Ο φιλόπατρις Θησεὺς ἔκουσιώς μετέβη εἰς Κρήτην μετὰ τῶν νέων καὶ παρθένων καὶ κατώρθωσε νὰ φονεύσῃ τὸν Μινώταυρον καὶ νὰ ἔξελθῃ ἐκ τοῦ σπηλαίου μετὰ τῶν νέων ἀδλαβῆς, βογθούμενος ὑπὸ τῆς Ἀριάδνης τῆς θυγατρὸς τοῦ βασιλέως, ἡ ὄποια ἔδωκεν εἰς αὐτὸν μίτον, τὸν ὄποιον ἔδεσεν εἰς τὴν εἰσόδον (εἰκὼν 9).

§ 16. Άλλα κατορθώματα τοῦ Θησέως.

Μετὰ ταῦτα μετέσχε τῆς θῆρας τοῦ Καλυδωνίου κάπρου ἐν

Αἰτωλίᾳ καὶ τῆς κατακτήσεως τοῦ χρυσοῦ δέρατος ἐν Κολχίδι,
ἐνίκησε τὰς Ἀμαζόνας ἐπὶ τῶν ὄχθων τοῦ Θερμώδοντος (εἰκὼν 10),
ἥρπασε τὴν Ἐλένην καὶ ἔσοήθησε τὸν φίλον Πειρίθουν νὰ ἀρπά-
σωσι τὴν Περσεφόνην ἐκ τοῦ "Άδου".

§ 17. •Ο Θησεὺς ἀναγορεύεται βασιλεύς.

'Αφοῦ ἐπανῆλθεν ἐκ τῆς Κρήτης εἰς τὰς Ἀθήνας ὁ Θησεύς, οἱ
Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν αὐτὸν φιλοφρόνως καὶ ἐστεφάνωσαν, θαυμά-

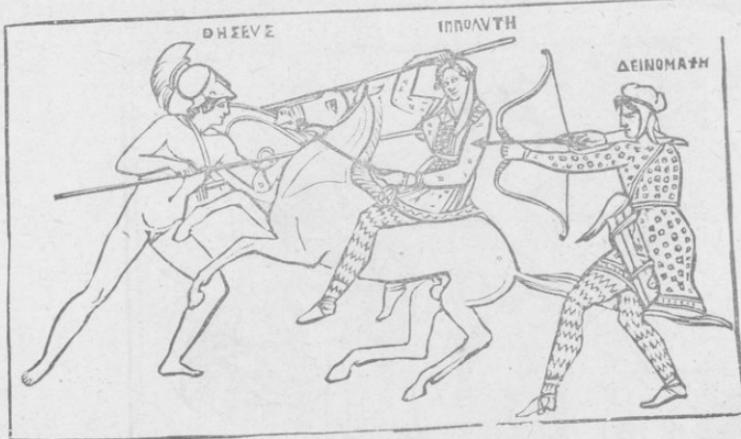

(Εἰκὼν 9).—Ο Θησεὺς φορεύει τὸν Μινώταυρον.

σαντες δὲ τὴν αὐταπάρησιν καὶ φιλοπατρίαν του ἀνεκῆρυξαν αὐτὸν
βασιλέα. Γενόμενος βασιλεὺς ἤγνωσεν εἰς ἐν βασίλειον τοὺς Ἀθη-
ναῖους, οἵτινες σποράδην κατέκουν τὴν Ἀττικήν, καὶ εἰς ἀνάμνησιν
τῆς ἐνώσεως ταύτης συνέστησε τὰ μεγάλα Παναθήναια. Ο Θησεὺς
έβασιλευεν ἐπιεικῶς, δίκαιος ὡν καὶ ἴσος πρὸς πάντας, διήρεσε δὲ
τοὺς κατοίκους εἰς τρεις τάξεις, εἰς Εὐπατρίδας, Γεωμόρους καὶ
Δημιουργούς.

§ 18. Ο Θησεὺς φονεύεται ὑπὸ τοῦ Λυκομήδους.

Μετὰ πολλὰ ὥμως ἔτη, στάσεως γενομένης, ἐξωρίσθη ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων καὶ κατέφυγεν εἰς τὴν Σκύρον πρὸς τὸν βασιλέα Λυκομήδην, ὃστις ἦτο ἀρχαῖος φίλος. Ἀλλὰ ὁ Λυκομήδης φοβηθεὶς μῆπως ὁ Θησεὺς ἀρπάσῃ τὴν βασιλείαν, ἐφόνευσεν αὐτὸν δολίως

(Εἰκὼν 10).—Θησεὺς καὶ Ἀμαζόρες.

κρημνίσας εἰς τὴν θάλασσαν ἀπό τινος βράχου. Ἐπτακόσια ἔτη μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Θησέως ὁ Κίμων ἐλθὼν εἰς Σκύρον ἀνεῦρε τὰ ὄστα αὐτοῦ, τὰ ὅποια οἱ Ἀθηναῖοι ἐξ εὐγνωμοσύνης ὑπεδέχθησαν μετὰ λαμπρῶν πομπῶν καὶ θυσιῶν, ἐλάτρευον δὲ αὐτὸν ὡς ἥρωα καὶ προσέφερον θυσίας.

§ 19. Μυθοι Θηβαϊκοι.—Οἰδίπους.

Ο Λάιος, ἀπόγονος τοῦ Κάδμου, ἦτο βασιλεὺς τῶν Θηβῶν, εἶχε δὲ λάθει χρησμόν, ὃτι ὁ τεχθησόμενος υἱὸς θὰ φονεύσῃ αὐτόν. "Οτε ἡ σύζυγός του Ιοκάστη ἔτεκεν υἱόν, ὁ Λάιος διετρύπησε τὰ σφυρὰ τοῦ βρέφους καὶ ἐξέθηκεν εἰς τὸ ὅρος Κιθαιρῶνα. Ποιμήν τις διερχόμενος ἐκεῖθεν ἔλαβε τὸ βρέφος καὶ ἔφερεν εἰς

τὸν Πόλυβον βασιλέα τῆς Κορίνθου (εἰκὼν 11). Ὁ Πόλυβος ὡνόμασεν αὐτὸν Οἰδίποδα καὶ ἀνέθρεψεν ὡς ἔδιον τέκνον. Ἐπειδὴ ὁ Οἰδίπους ἡλικιωθεὶς ἐσκώπτετο ὑπὸ τῶν συνηλικιωτῶν ὡς νόθος, ἐπορεύθη εἰς τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἵνα μάθῃ, ποῖοι εἶνε οἱ ἀληθεῖς γονεῖς του. Τὸ μαντεῖον εἶπεν εἰς αὐτὸν «μὴ ἐπανέλθῃς εἰς τὴν πατρίδα σου, διότι θὰ φονεύσῃς τὸν πατέρα σου καὶ θὰ λάβῃς γυναικα τὴν μητέρα σου». Φοβούμενος τὸν χρησμὸν ὁ Οἰδίπους δὲν μετέβη εἰς Κόρινθον, διότι ταύτην ἔθεώρει πατρίδα, ἀλλὰ διησθύνθη εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ Φωκίδα, καθ' ὃδὸν δὲ συνήντησεν ἐφ' ἀμάξης τὸν Λάξιον ἐρχόμενον εἰς

(Εἰκὼν 11).—Οἰδίπους καὶ ποιμήν.

Δελφούς. Ὁ ἡνίοχος καὶ ὁ βασιλεὺς διέταξαν τὸν Οἰδίποδα νὰ ὑποχωρήσῃ ἐκ τῆς ὁδοῦ, ἀλλ᾽ αὐτὸς ἀντέστη καὶ ἐρίσας ἐφόνευσε καὶ τὸν ἡνίοχον καὶ τὸν Λάξιον, μὴ γνωρίζων δὲι εἶνε ὁ πατέρος, ἐπειτα δὲ ἔξηκολούθησε τὴν πορείαν καὶ ἔφθισεν εἰς Θήβας.

§ 20. Κρέων.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Λαιού ἐπίτροπος τῆς βασιλείας τῶν Θη-
βῶν ἀνηγορεύθη ὁ Κρέων, ἀδελφὸς τῆς Ἰοκάστης. Οἱ θεοὶ ὅργι-
σθέντες κατὰ τῶν Θηβῶν ἔστειλαν κατ' αὐτῶν τέρας φοβερόν, τὴν
Σφίγγα, ἣτις εἶχε κεφαλὴν καὶ στήθος γυναικός, σῶμα λέοντος,
πτέρυγας ἀετοῦ. Αὕτη καθημένη πλησίον τῶν πυλῶν τῆς πόλεως
προέτεινεν εἰς τοὺς διαβάτας τὸ ἔξης αἴνιγμα «τί πρᾶγμα εἶνε
ἔκεινο, τὸ ὄποιον ἔχει φωνήν, καὶ τὴν μὲν πρωΐαν εἶνε τετράπουν,
τὴν δὲ μεσημβρίαν δίπουν καὶ τὴν ἐσπέραν τρίπουν», προσέθετε

(Εἰκὼν 12).—Οἰδίπους πρὸ τῆς Σφιγγός.

δέ, ὅτι ἂν μὲν δὲν ἔλυον αὐτό, θὰ κατέτρωγεν αὐτούς, ἂν δὲ
ἔλυσον, θὰ ἀπέθνησκεν αὐτη. Ἐπειδὴ δέ μω; πολλοὶ κατεσπαράχθη-
σαν μὴ δυνηθέντες νὰ λύσωσι τὸ αἴνιγμα, ὁ Κρέων ἔκήρυξεν, ὅτι
ὅ λύτης τοῦ αἰνίγματος θὰ γείνη βασιλεὺς τῶν Θηβῶν καὶ θὰ λάθῃ
τὴν Ἰοκάστην σύζυγον. Ο Οἰδίπους ἔλυσε τὸ αἴνιγμα εἰπών, ὅτι
τοῦτο εἶνε ὁ ἄνθρωπος, ὃστις νήπιον ὡν βαδίζει: διὰ τῶν γειρῶν

καὶ ποδῶν, παῖς δὲ γινόμενος βασίζει ὄρθιος, καὶ γέρων στηρίζεται ἐπὶ βακτηρίας (εἰκὼν 12).

Ἡ Σφίγξ κατεκρημνίσθη τότε ἐκ τοῦ βράχου καὶ ἀπέθανεν, ὁ δὲ Οἰδίπους ἀνηγορεύθη βασιλεὺς καὶ ἔλαβεν ἐν ἀγνοίᾳ σύζυγον τὴν μητέρα Ἰσκάστην. Ἐκ ταύτης ἐγένησε τέσσαρα τέκνα, τὸν Ἐτεοκλῆ, Πολυνείκην, Ἀντιγόνην καὶ Ἰσμήνην. Οὕτως ἐπληρώθη ὁ χρησμός. "Ενεκα δὲ τοῦ ἀνοσιουργήματος τούτου ἐπῆλθε λοιμὸς εἰς τὴν πόλιν, οἱ δὲ θεοὶ διεκήρυξαν, ὅτι τότε θὰ καταπαύσῃ οὗτος, ὅταν ἐκδιωχθῇ ἐκ τῶν Θηβῶν ὁ φονεὺς τοῦ Λαίου. Γενομένης ἀνακρίσεως ἀνεκαλύφθη, ὅτι ὁ Οἰδίπους ἦτο ὁ φονεὺς τοῦ πατρὸς Λαίου καὶ ὁ σύζυγος τῆς μητρὸς Ἰσκάστης. Ἔντεῦθεν ἡ μὲν Ἰσκάστη ἀπηγγονίσθη, ὁ δὲ Οἰδίπους ἐξορύξας τοὺς ὀφθαλμούς ἐγκατέλιπε τὰς Θήβας καὶ περιεπλανᾶτο ὡς ἀλήτης ὑπὸ τῶν Ἐρινύων διωκόμενος.

§ 21. Πόλεμος τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας.

Ἄποθανόντος τοῦ Οἰδίποδος οἱ υἱοὶ Ἐτεοκλῆς καὶ Πολυνείκης συνεφώνησαν, ἵνα ἐναλλάξ ἔκαστος βασιλεύῃ ἐν Θήβαις κατ' ἔτος. Ἄλλος ὁ Ἐτεοκλῆς βασιλεύσας κατὰ πρῶτον ἤρνήθη νὰ παραχωρήσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸν Πολυνείκην. Οὕτως ὀργισθεὶς ἔφυγεν ἐκ τῶν Θηβῶν, ἥλθεν εἰς τὸν βασιλέα τοῦ Ἀργους Ἀδραστον καὶ ἔλαβε παρ' αὐτοῦ συνδρομὴν πρὸς ἀνάκτησιν τῆς βασιλείας. Οὕτω δὲ ἐπῆλθε κατὰ τῶν Θηβῶν πόλεμος σφοδρός, ὅστις πόλεμος τῶν ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας ὡνομάσθη, διότι ἐπτὰ ἦσαν οἱ ἐκστρατεύσαντες ἀρχηγοί, ὁ Ἀδραστος, ὁ Πολυνείκης, ὁ Τυδεύς, ὁ Ἰππομέδων, ὁ Καπαγεύς, ὁ Ἀμφάραος καὶ ὁ Παρθενοπαῖος. Οὕτοι προετοιμασθέντες ἐξεστράτευσαν κατὰ τῶν Θηβῶν καὶ μάχης συγκροτηθεὶσης ἐνικήθησαν καὶ ἐφονεύθησαν πάντες πλὴν τοῦ Ἀδράστου· ἐν δὲ τῇ μάχῃ ταύτη οἱ δύο ἀδελφοὶ ἐφόνευσαν ἀλλήλους.

§ 22. Πόλεμος τῶν ἐπειγόνων.

Μετὰ δέκα ἔτη οἱ υἱοὶ τῶν φονευθέντων εἰς Θήβας, οἵτινες ὡνομάσθησαν Ἐπίγοροι, ὅδηγούμενοι ὑπὸ τοῦ Ἀδράστου ^{ἐξεστράτευ-}

σαν κατὰ τῶν Θηβαίων πρὸς ἐκδίκησιν καὶ ἐνίκησαν τούτους· εἰσελθόντες δὲ εἰς τὴν πόλιν ἀνηγόρευσαν βασιλέα τὸν Θέρσανδρον υἱὸν τοῦ Πολυνείκους.

§ 23. Ἀργοναυτεικὴ ἐκστρατεία (1225).

Αθάμας ὁ βασιλεὺς τῶν Ὀρχομενίων καὶ υἱὸς τοῦ Αἰόλου ἐνυμφεύθη τὴν θεὰν Νεφέλην, ἐκ τῆς ὥποιας ἐγέννησε τὸν Φρῖξον καὶ τὴν "Ελλην. Βραδύτερον δὲ ἀποδιώξας τὴν Νεφέλην ἔλαβε γυναῖκα καὶ τὴν Ἰνώ, τὴν θυγατέρα τοῦ Κάδμου, ἐνεκά τῆς

(Εἰκὼν 13).—Φρῖξος καὶ "Ελλην.

όποιας ἡ μὲν Νεφέλη ἀνέβη εἰς τοὺς Θεούς, ὁ δὲ οἶκος τοῦ 'Αθάμαντος ἐξωλεθρεύθη. Ἡ Ἰνώ δηλ. ὡς μητριά, μισοῦσα τὰ τέκνα τῆς Νεφέλης ἐπεισε τὸν 'Αθάμαντα νὰ φονεύσῃ αὐτά· ἀλλ ἡ Νεφέλη ἐννοήσασα τὴν ἀπόφασιν τοῦ 'Αθάμαντος ἐστειλε πτερωτόν τινα καὶ χρυσόμαλλον κριόν, ἐπὶ τοῦ ὄποιου ἀναβάντες ὁ Φρῖξος καὶ ἡ "Ελλην ἐφέροντο μετέωροι ἐπὶ τῆς θαλάσσης πρὸς τὴν Αἴαν (Κολχίδα) (εἰκὼν 13). Καθ' ὅδὸν ὅμως ἡ μὲν "Ελλην ἐπεισεν εἰς τὸν στεγον πορθ-

μόν της Χερσονήσου, θίεν ἔκτοτε τὸ μέρος τοῦτο τῆς Θαλάσσης ὄνομά-
ζεται Ἑλλήσποντος ("Ελληνικός πόντος, τ. ἔ. Θάλασσα τῆς "Ελληνικής").
ὅ δὲ Φρίξος κατώρθωσε νὰ φθάσῃ εἰς τὴν Κολχίδα καὶ κατέλυσε
παρὰ τῷ βασιλεῖ Αἴγτῃ· καὶ τὸν μὲν κριὸν μετ' εὐγνωμοσύνης,
διότι ἐσώθη, προσέφερεν εἰς τὸν Φύξιον Δία, τὸ δὲ χρυσοῦν δέρας
χάριν τοῦ βασιλέως Αἴγτου, ὅστις ἐφίλος ἐνήνησε καὶ ἔδωκεν εἰς
αὐτὸν τὴν θυγατέρα Χαλκιόπην γυναικα, ἀνήρτησεν εἰς τὸ οἰρὸν
ἄλσος τοῦ Ἀρεως, ὅπου ἐφύλαττεν αὐτὸν ἄυπνός τις ὁράκων καὶ
πῦρ πνέοντες ταῦροι.

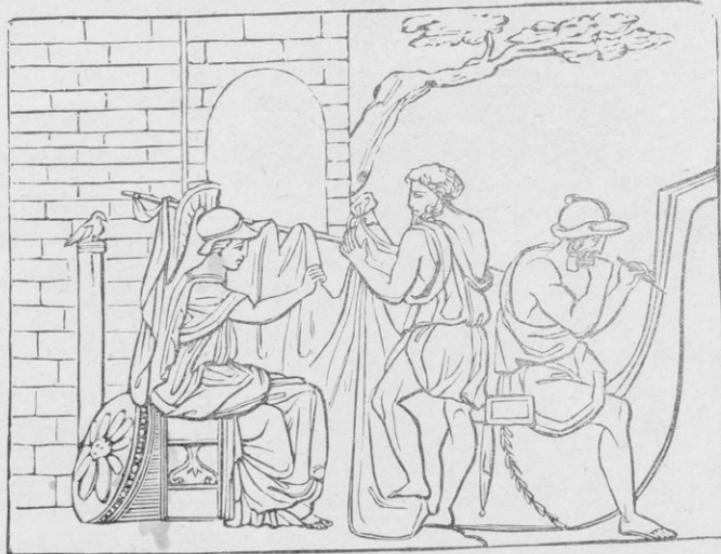
Εἰς Ἱωλκὸν ἔβασιλευεν δοκριθεὺς ἔγγονος τοῦ Αἰόλου. Τούτου
ἀποθανόντος οἱ υἱοὶ αὐτοῦ Πελίας καὶ Αἴσων ἐφιλονίκησαν πρὸς
ἄλληλους περὶ τῆς βασιλείας τῆς Ἱωλκοῦ· ὑπερίσχυσε δὲ ὁ πρῶτος
καὶ ἡρπασε τὴν βασιλείαν παρὰ τοῦ ἀδελφοῦ Αἴσονος. Καὶ ὁ μὲν
Αἴσων, θέλων νὰ ἔξασφαλίσῃ τὸν υἱὸν Ἰάσονα κατὰ τῶν ἐπιβου-
λῶν τοῦ Πελίου, ἔπειμψεν αὐτὸν κρυφίως πρὸς τὸν κένταυρον Χεί-
ρωνα, ὃ δὲ Πελίας ἔβασιλευεν ἀνέτως. Ἄλλος δὲ τὸν ἡρώτησε τὸ
μαντεῖον, ἀν εἰνε ἀσφαλής ἡ βασιλεία αὐτοῦ, ἔλαβε τὴν ἔξης ἀπάν-
τησιν· «φυλάττου ἀπὸ τὸν ἄνθρωπον, ὅστις ἥθελεν ἐμφανισθῆ ἐνώ-
πιόν σου μονοσάνδαλος» (ἔχων δηλ. ἐν μόνον ὑπόδημα).

Οἱ Ἱάσων μετὰ ἀπουσίαν εἰκοσι περίπου ἐτῶν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν
Ἱωλκὸν μονοσάνδαλος, διότι τὸ ἔτερον τῶν σανδάλων εἶχεν ἀπο-
λέσει. Οἱ Πελίας, εὐθὺς ὡς εἶδεν αὐτὸν ἔχοντα ἐν μόνον πέδιλον,
ἐνόησεν ὅτι αὐτὸς ἡτο ὁ ἔχθρος καὶ ἔξεπλάγη· ἀλλὰ κρύψας τὴν ἔκ-
πληξιν ἡρώτα αὐτὸν περὶ τῆς καταγωγῆς καὶ τῆς πατρίδος αὐτοῦ·
ἔπειτα δὲ ὁ μὲν Ἱάσων μετέβη εἰς τὴν πατρικὴν οἰκίαν, ὃ δὲ Πε-
λίας διενοεῖτο, πῶς νὰ ἀποτρέψῃ τὸν κίνδυνον. Τὸν Ἱάσονα ἡρώ-
τησέ ποτε ὁ Πελίας· «Ἴασον, ἐὰν τὸ μαντεῖον ἥθελε σοι ἀναγ-
γεῖλει, ὅτι θὰ θανατωθῆς ὑπὸ τινος συμπολίτου σου, τί θὰ ἔπρα-
ττες περὶ αὐτοῦ;» Οὕτος δὲ ἀπεκρίθη· «Θὰ προσέτασσον αὐτὸν νὰ
κομίσῃ ἐκ τῆς Κολχίδος τὸ χρυσοῦν δέρας». Τοῦτον ἀντὸν ἐπέβαλε
καὶ ὁ Πελίας εἰς τὸν Ἱάσονα, ὅστις προθύμως ἔδέχθη τὸ ἔργον.

Οἱ Ἱάσων ἀναλαβὼν νὰ μεταβῇ εἰς Κολχίδα, ὅπόθεν θὰ ἐκδιμίζε
τὸ χρυσόμαλλον δέρας, ὀδηγούμενος ὑπὸ τῆς Ἀθηνᾶς κατεσκεύασε
πλοῖον πέντηκόντορον. Τοῦτο ὠνόμασαν Ἀργώ (εἰκὼν 14) ἀπὸ τοῦ

κατασκευάσαντος αὐτὸν Ἀργου, τοὺς δὲ ἐπ' αὐτοῦ ἐπιβάντας Ἀργο-
ραύντας, καὶ τὴν ἐκστρατείαν Ἀργοναυτικήν. Τῆς ἐκστρατείας
ταύτης μετέσχον καὶ πεντήκοντα ἄλλοι ἐκ τῶν ἐπισημοτάτων ἡρώων
τῆς Ἑλλάδος Ὁρφεύς, Ἡρακλῆς, Θησεύς, Κάστωρ καὶ Πολυ-
δεύκης καὶ ἄλλοι.

Ἄφ' οὗ δὲ ἡτοιμάσθησαν, ἐπέθησαν ἐπὶ τοῦ πλοίου καὶ κατ'
ἀρχὰς μὲν ἔφθασαν εἰς τὴν Λῆμνον, ἐπειτα δὲ διημύθησαν εἰς
τὸν Ἑλλήσποντον καὶ τὴν Προποντίδα. "Οταν δὲ ἔφθασαν εἰς τὴν

(Εἰκὼν 14).—Κατασκευὴ Ἀργοῦ.

Θρακικὴν Σαλμυδησσὸν πλησίον τῆς Βιθυνίας, δὲν ἥδύναντο νὰ
πλεύσωσι πρὸς τὰ ἐμπρός, διότι ἔκει ὑπῆρχον αἱ Συμπληγάδες
πέτραι. Τέλος εἰσπλεύσαντες τὸν Φᾶσιν ποταμὸν ἀπεβιβάσθησαν
εἰς Κολχίδα. Οἱ Ἰάσων ἀμέσως ἐνεφανίσθη εἰς τὸν Αἰγαῖον καὶ
ἐζήτησε παρ' αὐτοῦ τὸ χρυσοῦν δέρας, ἀλλ' ὁ Αἰγαῖος ἡροῦθη
τότε δὲ ἡ Μήδεια συμπαθοῦσα ὑπὲρ τοῦ Ἰάσονος ἀπεκοιμισεν ἥ
ἐφόνευσε διὰ τῆς μαγικῆς της τέχνης τὸν δράκοντα, καὶ ὁ Ἰάσων
κατώρθωσε νὰ λάθῃ τὸ χρυσοῦν δέρας. Ἀμέσως δὲ οἱ Ἀργοναῦται
ἀπέπλευσαν ἔκειθεν συμπαραλαβόντες καὶ τὴν Μήδειαν, τὴν ὅποιαν

ήκολούθησε καὶ ὁ ἀδελφὸς αὐτῆς Ἀψυρτος. Ὁ Αἰγαῖος ἔσπευσε πρὸς καταδίωξιν αὐτῶν, ἀλλὰ μάτην· διότι ἡ Μήδεια ἴδοῦσα τὸν πατέρα καταδιώκοντα αὐτοὺς φονεύει τὸν ἀδελφὸν Ἀψυρτον, κόπτει αὐτὸν εἰς μικρὰ τεμάχια καὶ ῥίπτει εἰς τὴν θάλασσαν, προβλέπουσα ὅτι ὁ πατὴρ θὰ βραδύνῃ τὴν καταδίωξιν, ἵνα συλλέξῃ τὰ μέλη τοῦ υἱοῦ· οὕτως ἐγένετο, καὶ οἱ Ἀργοναῦται ἐν τῷ μεταξὺ ἀφόβως πλέοντες ἔφθισαν εἰς Ἰωλκόν.

Οἱ Πελίας νομίζων, ὅτι δὲν θὰ ἐπιστρέψῃ ὁ Ἰάσων, ἐφόνευσε τὸν πατέρα τούτου Αἴσονα. "Οτε δὲ ὁ Ἰάσων ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Ἰωλκὸν καὶ ἔμαθε τὸν φόνον τοῦ πατρός, διενοεῖτο πῶς νὰ ἔκδικηθῇ τὸν φονέα Πελίαν· κατώρθωσε δὲ τοῦτο διὰ τῆς Μήδειάς περιφήμου κατὰ τὴν μαγικὴν τέχνην.

Μετά τινα δὲ κατὸρὸν ἔκδιώκονται ἐκ τῆς Ἰωλκοῦ ὁ Ἰάσων καὶ ἡ Μήδεια καὶ καταφεύγουσιν εἰς Κόρινθον. Οἱ Ἰάσων ἐφονεύθη εἰς τὸν ἰσθμὸν τῆς Κορίνθου, ἡ δὲ Μήδεια καταφυγοῦσα ἐκ Κορίνθου εἰς Ἀθήνας ὑπανδρεύθη τὸν Αλγέα.

§ 24. Τρωικὸς πόλεμος.

Εἰς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀσιατικῆς παραλίας ὑπῆρχε πόλις ἀρχαία, Τροία ὄνομαζομένη. Ταύτης βασιλεὺς ἦτο ὁ Πρίαμος. Πάρις ὁ υἱὸς αὐτοῦ ἐλθὼν εἰς Σπάρτην ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Μενελάου. Ἐνθουσιασθεὶς δὲ ἐκ τῆς μεγάλης ὥραιότητος τῆς γυναικὸς τοῦ Μενελάου Ἐλένης κατώρθωσε νὰ κερδήσῃ τὴν ἀγάπην αὐτῆς καὶ νὰ ἀναχωρήσῃ μετ' αὐτῆς εἰς τὴν Τροίαν. Οἱ Μεγέλαοι ἐπιστρέψας ἐκ τῆς Κρήτης ἡγανάκτησε διὰ τὴν ἀσέβειαν τοῦ φιλοξενηθέντος καὶ μετὰ τοῦ Ἀγαμέμνονος καὶ ἄλλων ἡρώων τῆς Ἐλλάδος συνήλθον εἰς τὸν κόλπον τῆς Αὔλιδος ἵνα ἐκστρατεύσωσι κατὰ τὴν Τροίας. Ἐν φῆσαν ἔτοιμοι νὰ ἐκπλεύσωσιν, ἄνεμοι ἡμιπόδισαν αὐτοὺς σταλέντες ὑπὸ τῆς Ἀρτέμιδος, διότι ὁ Ἀγαμέμνων ἐφόνευσεν Ἱερὰν ἔλαφον αὐτῆς. Οἱ Κάλχας συνεθούλευτε τὸν Ἀγαμέμνονα νὰ θυσιάσῃ τὴν θυγατέρα τοῦ γένειαν πρὸς ἔξιλέωσιν τῆς θεᾶς. Οἱ Ἀγαμέμνων ἀποβλέπων πρὸς τὸ κοινὸν συμφέρον θυσιάζει ταύτην.

'Αφ' οὖν ἐτελείωσεν ἡ θυσία, ἀνεμος ἔπνευσε βοηθητικὸς καὶ ἔφερε τὸν στρατὸν εἰς τὴν Τροίαν. Ἐντεῦθεν ἥρχισεν ἡ πολιορκία τῆς πόλεως. Οἱ "Ελληνες μάτην προσεπάθησαν γὰρ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν πόλιν ἐπὶ ἐννέα ἔτη.

Κατὰ τὸ δέκατον ἔτος ἀνεφύη ἔρις μεταξὺ 'Αχιλλέως καὶ 'Αγαμέμνονος, διότι δὲ 'Αγαμέμνων ἤρπασε τὴν Βριστίδα, ἡ δόποια εἴχε δοθῆ γέρας εἰς τὸν 'Αχιλλέα. Οἱ 'Αχιλλεὺς ὀργισθεὶς ὠρκίσθη νὰ μὴ λάβῃ μέρος εἰς τὸν πόλεμον, ἡ δὲ μήτηρ του Θέτις παρεκάλεσε τὸν Δία νὰ παρεμβάλῃ προσκόμματα εἰς τοὺς "Ελληνας. Τὴν ἔριν ταύτην τῶν βασιλέων τῶν 'Ελλήνων μαθὼν ὁ "Εκτωρ ὠρελήθη καὶ κατώρθωσε νὰ θέσῃ πύρ εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν 'Ελλήνων. Οἱ 'Αγαμέμνων στενοχωρούμενος ἐκ τῆς παρατάσεως τοῦ πολέμου κατὰ προσποίησιν προέιιεινε νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὴν 'Ελλάδα. Τοῦτο ἐδέχθησαν μετὰ χαρᾶς, ἀλλ' ἐπειτα μεταπεισθέντες ἔζεινησαν οἱ μάχην. Γενομένης μονομαχίας μεταξὺ Πάριδος καὶ Μενελάου ὁ Πάνδαρος ἐπλήγωσε διὰ βέλους τὸν Μενέλαον. Οἱ 'Αγαμέμνων ὀργισθεὶς ἐπῆγλυθε κατὰ τῶν Τρώων καὶ ἐφόνευσε πολλούς. Οἱ "Εκτωρ προσέφερε θυσίαν εἰς τοὺς θεούς, ἵνα ἀπομακρύνωσι τοὺς ἐχθρούς ἀπὸ τῆς Τροίας, ητοιμάζετο δὲ νὰ πορευθῇ εἰς τὴν μάχην.

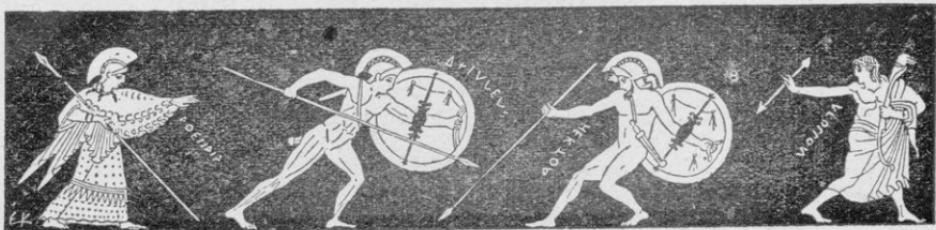
Οἱ "Εκτωρ μονομαχεῖ πρὸς τὸν Αἴαντα ἄνευ ἀποτελέσματος. Μετὰ τοῦτο δὲ ὁ Νέστωρ συνεβούλευσε τοὺς "Ελληνας νὰ πούσωσι τὸν πόλεμον καὶ νὰ ἐνταφιάσωσι τοὺς νεκρούς καὶ νὰ οἰκοδομήσωσι τεῖχος καὶ τάφρον πρὸ τοῦ στρατοπέδου, ἵνα ἐμποδίζωνται οἱ ἐχθροί. Τὴν ἀνακωχὴν ταύτην ἐδέχθησαν καὶ οἱ Τρώες.

'Αφ' οὖν λοιπὸν ἐνεταφιάσθησαν οἱ νεκροί, ὁ ἀγῶν ἥρχισεν, ἐκ νέου σφροδρὸς καὶ πεισματώδης. Οἱ "Ελληνες ἐπολέμουν ἀνδρείως, ἀλλ' ἐματαίωνε τὰς ἐνεργείας αὐτῶν ὁ Ζεύς. Ἡναγκάσθησαν λοιπὸν νὰ ἐπιστρέψωσιν εἰς τὸ στρατόπεδον καταδιωκόμενοι ὑπὸ τοῦ "Εκτορος. Οἱ 'Αγαμέμνων μετὰ τῶν ἡγεμόνων ἐπέρχεται κατὰ τῶν Τρώων, φονεύει πολλούς, ἀλλ' ἐπὶ τέλους οἱ Τρώες κατεδίωξαν τοὺς "Ελληνας μέχρι τῶν πλοίων καὶ ἡπείλουν νὰ καύσωσιν αὐτά.

Οἱ Πάτροκλος τότε λαβὼν τὴν πανοπλίαν τοῦ 'Αχιλλέως ὅρμῳ κατὰ τῶν ἐχθρῶν, πολεμεῖ ἀνδρείως, ἀλλὰ φονεύεται ὑπὸ τοῦ

"Εκτορος. Ό Αχιλλεὺς λυπηθεὶς διὰ τοῦτο, ἀφοῦ ἔθαψεν αὐτὸν μετὰ πολλῆς τιμῆς καὶ ἐτέλεσεν ἐπικηδείους ἀγῶνας, κατεδίωξε τοὺς Τρῶας μέχρι τῶν τειχῶν τῆς πόλεως φονεύσας πολλοὺς καὶ αὐτὸν τὸν "Εκτορα (εἰκὼν 15). Ο γέρων Πρίαμος τρέχει καὶ πιπτεῖ εἰς τοὺς πόδας τοῦ Αχιλλέως ζητῶν τὸ πτῶμα τοῦ υἱοῦ εἰς ἐνταφιασμόν, ὃ δὲ εὐγενῆς Αχιλλεὺς πραδίδει αὐτό.

"Αλλ ἦδη ἔφθασε καὶ ἡ ὥρα τοῦ Αχιλλέως. Ο Πάρις ὁ δῆγούμενος ὑπὸ τοῦ Απόλλωνος ἐφόνευσεν αὐτὸν διὰ βέλους. Δεινὸς ἄγων περὶ τὸν νεκρὸν τούτου διεξάγεται, ἀλλ ἐπὶ τέλους οἱ "Ελληνες λαβόντες τὸν νεκρόν, ἔκαυσαν τὸ πτῶμα καὶ θέσαντες τὰ ὅστα ἐντὸς χρυσοῦ ἀμφορέως, κατεσκεύασαν τύμβον μέγαν καὶ ὑψηλὸν ἐπὶ τῆς ἀκτῆς τῆς Θυλάσσης τοῦ Ελλησπόντου.

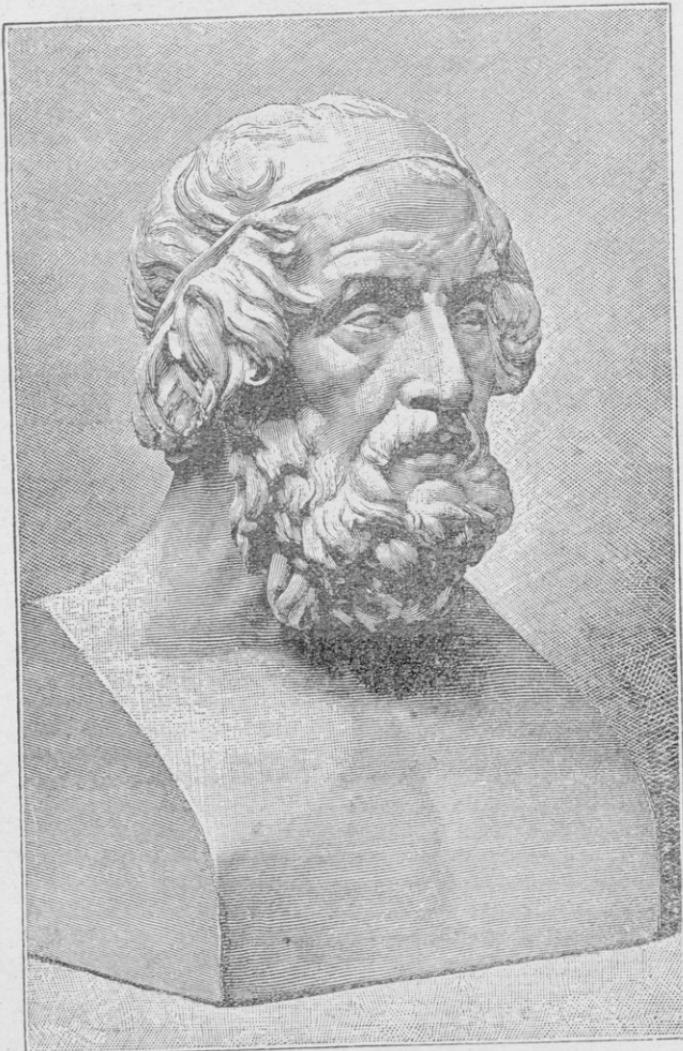

(Εἰκὼν 15).—Μάχη Αχιλλέως καὶ "Εκτορος.

"Η Τροία ἔμενεν ἀκόμη ἀπόρθητος, οἱ δὲ "Ελληνες ἀπελπισθέντες διὰ τοῦ πολέμου νὰ κυριεύσωσι ταύτην κατεσκεύασαν γιγαντώδη ξύλινον ἵππον, ἐντὸς τοῦ ὅποιου ἐκλεισθησαν οἱ ἀνδρειότεροι, ἀφῆκαν δ' αὐτὸν εἰς τὸ παραθαλάσσιον τάχα, ὅτι προσφέρουσι δῶρον εἰς τὸν Ποσειδῶνα τὸν θεὸν τῆς Θυλάσσης, ἵνα φέρῃ αὐτοὺς αἰσίως εἰς τὴν πατρίδα. Ο στρατὸς προσποιηθεὶς ὅτι ἀποπλέει ἐκρύβη ὅπισθεν τῆς Τενέδου. Οἱ Τρῶες ἔξελθόντες τῶν τειχῶν καὶ ἰδόντες, ὅτι οἱ "Ελληνες ἀπειθάσθησαν εἰς τὰ πλοῖα, πλήρεις χαρᾶς ὥρμησαν εἰς τὴν παραλίαν. Ἰδόντες δὲ τὸν Δούρειον ἵππον καὶ μὴ ὑποπτεύσαντες οὐδένα δόλον, ἀλλὰ νομίσαντες αὐτὸν ἀφιέρωμα τῶν "Ελλήνων εἰς τοὺς θεούς, εἰσῆγαγον εἰς τὴν πόλιν. Άλλ ἐκ τούτου ἔξελθόντες τὴν νύκτα οἱ "Ελληνες ἔσφαξαν πολλοὺς Τρῶας καὶ ἐκυρίευσαν τὴν πόλιν.

§ 25. "Ομηρος.

Ο "Ομηρος" (είκων 16) έγεννήθη παρά τὰς ὥχθας τοῦ ποταμοῦ Μέλητος. Επτὰ πόλεις διεφιλονίκουν τὴν γέννησιν αὐτοῦ, πρὸ πάν-

(Εἰκὼν 16).—"Ομηρος."

των ὅμως ή Συμύρη καὶ ή Χίος. Παριστῶσιν αὐτὸν τυφλὸν καὶ πλα-
νώμενον ἀνὰ τὰς πόλεις καὶ ἔδοντα τεμάχια τῶν ποιημάτων αὐτοῦ.
Οἱ ῥυψιδοὶ παρελάμβανον ἐξ αὐτοῦ ταῦτα καὶ διατρέχοντες, ώς οὔ-
τοις, ὅπου ἐλαλεῖτο ή Ἐλληνικὴ γλῶσσα, διηγοῦντο τὰ κατορθώματα
τῶν ἡρώων καὶ τὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέως. Τὰ ἀποσπά-
σματα ταῦτα οὕτω μεταδιδόμενα ἀπὸ γενεᾶς εἰς γενεὰν ἦνωσεν ὁ
Πεισίστρατος καὶ ἀπετέλεσε τὴν Ἰλιάδα καὶ Ὀδύσσειαν. Ἐκ
τούτων ἡ μὲν Ἰλιάς διηγεῖται τὴν ὄργην τοῦ Ἀχιλλέως, τὸν θά-
νατον τοῦ Πατρόκλου καὶ τοῦ Ἐκτορος, ἡ δὲ Ὀδύσσεια τὰς μα-
κρὰς περιπλανήσεις τοῦ Ὀδυσσέως, τὴν συζυγικὴν πίστιν τῆς
Πηνελόπης καὶ τὸν φόνον τῶν μνηστήρων. Τὰ ἔργα ταῦτα σύμπας
ὅ κέσμος θαυμάζει καὶ μελετᾷ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Β'.

ΚΟΙΝΑΙ ΘΕΣΜΟΘΕΣΙΑΙ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΛΑΟΥ

§ 1. Κοινότης ἐθνικῆ.

Ἡ Ἐλλὰς συνετάχθη ὑπὸ ἓνα ἀρχηγόν, τὸν Ἀγαμέμνονα,
κατὰ τὸν Τρωϊκὸν πόλεμον, διότι μεταξὺ τῶν διαφόρων λαῶν, ἃν
καὶ αὐτοτελῶν καὶ ἀνεξαρτητῶν, ὑπῆρχε δεσμὸς συνδέων πάντας
τοὺς λαοὺς τῆς Ἑλλάδος, ὁ δεσμὸς τῆς γλώσσης, τῆς θρησκείας
καὶ τῶν ιστορικῶν ἀναμνήσεων. Ἡ θρησκεία πρὸ πάντων ἦτο χρή-
σιμος εἰς τὸ νὰ ὑποστηρίζῃ τὴν ἐνότητα ταῦτην τῆς ἐλληνικῆς
φυλῆς, δύο δὲ μαντεῖα ἐθεωροῦντο ἐθνικά, τὸ τῶν Δειρφῶν καὶ
τὸ τῆς Ὀλυμπίας.

§ 2. Τὸ μαντεῖον τῶν Δειλφῶν.

Θρησκευτικὸν καθῆκον ἦτο εἴτε ἴδιωτης εἴτε λαὸς νὰ συμβου-
λεύηται τὰ μαντεῖα περὶ τοῦ πρακτέου, διότι ἐπιστεύετο, ὅτι οἱ

θεοί προέλεγον τὰ μέλλοντα. Μαντεῖα πολλὰ ὑπῆρχον, περιφημότατον ὅμως ἦτο τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν, ἐπὶ τῆς θύρας τοῦ ὅποίου ἦσαν κεχαραγμέναι αἱ λέξεις γράθι σαντόν. Εἰς τὸ μαντεῖον τοῦτο προσήρχοντο πανταχόθεν Ἑλληνες καὶ βάρβαροι μετὰ πλουσίων δώρων, ἵνα ἐρωτήσωσιν αὐτὸ περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ θεὸς Ἀπόλλυντος διὰ τῆς Πυθίας ἐμπνευσμένης ἱερεῖς καθημένης ἐπὶ τρίποδος ἀπήντα εἰς τὰς ἐρωτήσεις διφορουμένας πολλάκις λέξεις, ἐκ τῶν ὅποιων οἱ ἱερεῖς κατήρτιζον τὴν ἀπόκρισιν.

§ 3. Ἀμφικτυονέας.

Ἀμφικτυοίαι ὡνομάζοντο συνέδρια λαῶν γειτονιῶν θρησκευτικὸν καὶ πολιτικὸν σκοπὸν ἔχοντα. Τοιαῦται ἦσαν α') ἡ Ἀμφικτυονία τῶν Δελφῶν, ἡ ὄποια ἀπηρτοῦτο ἐκ δώδεκα πόλεων, αἵτινες ἔστελλον πρέσβεις δὲς τοῦ ἔτους, τὸ ἔαρ εἰς Δελφοὺς καὶ τὸ φυινόπωρον εἰς Θερμοπύλας. Κατὰ τὰς Ἀμφικτυονίας ταύτας ἐτελοῦντο θρησκευτικαὶ ἔορται, ἀπεφασίζοντο ἀμοιβαὶ ἔθνικαὶ, ἔδρυσις ἀνδριάντων καὶ τύμβων εἰς ἔκεινους οἵτινες τὴν κοινὴν πατρίδα εὐηγρέτησαν, ἐψήφιζον τιμωρίας καὶ ποινὰς κατὰ τῶν προδοτῶν, ὡς κατὰ τοῦ Ἐφιάλτου, ὃστις ὠδήγησε τοὺς Πέρσας εἰς Θερμοπύλας. β') Η Ἀμφικτυοία τῆς Θεσσαλίας, τῆς ὄποιας κέντρον ἦτο ἡ κοιλάς τῶν Τεμπῶν. γ') Η Ἀμφικτυοία τοῦ Ὀρχομενοῦ, τῆς ὄποιας κέντρον ἦτο ἡ νῆσος τῆς Καλαυρείας ἐπὶ τῆς Ἀργολικῆς παραλίας περιλαμβάνουσα τὸν Ὀρχομενόν, Ἀθήνας, Ἐπίδαυρον, Ἐρμιόνην. δ') Η Ἀμφικτυοία τῆς Δήλου καὶ ε') ἡ Ἀμφικτυοία ἡ Ἰωνικὴ περιλαμβάνουσα δώδεκα Ἰωνικὰς πόλεις. Αἱ Ἀμφικτυοίαι αὗται διαδοχικῶς ἀπώλεσαν τὴν πολιτικὴν αὐτῶν ἴσχὺν καὶ μόνον διὰ τῶν ἔθνικῶν ἀγώνων ἡ Ἑλλὰς ἐξησφάλισε τὴν ἴσοτητα αὐτῆς.

§ 4. Ἐθνικοὶ ἀγῶνες.

Ονομαστότατοι ἀγῶνες ἦσαν τέσσαρες, τὰ Ἰσθμια πλησίον τῆς Κορίνθου τελούμενα εἰς τιμὴν τοῦ Ποσειδῶνος, τὰ Νέμεα πανηγύριζόμενα εἰς Νεμέαν εἰς τιμὴν τοῦ Ἡρακλέους, τὰ Πύθια εἰς Δελ-

φοὺς πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τὰ Ὀλύμπια εἰς τὴν Ἡλιδα πρὸς τιμὴν τοῦ Διός. Κατὰ τὴν τέλεσιν τῶν ἀγώνων τούτων ἔπαινε πᾶσα ἐχθροπραξία. Κήρυκες ἐστεφνωμένοι διὰ φύλλων καὶ ἀνθέων ἐκήρυσσον τὴν ἵεραν ἐκεχειρίαν, μεγάλως δὲ ἐτιμωρεῖτο ὁ λαὸς ἐκεῖνος, ὅστις ἥθελε παραβιάσει ταύτην. Πολλαὶ πόλεις συνεφιλιώθησαν καὶ συνέδεσαν συμμαχίαν κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν ἀγώνων.

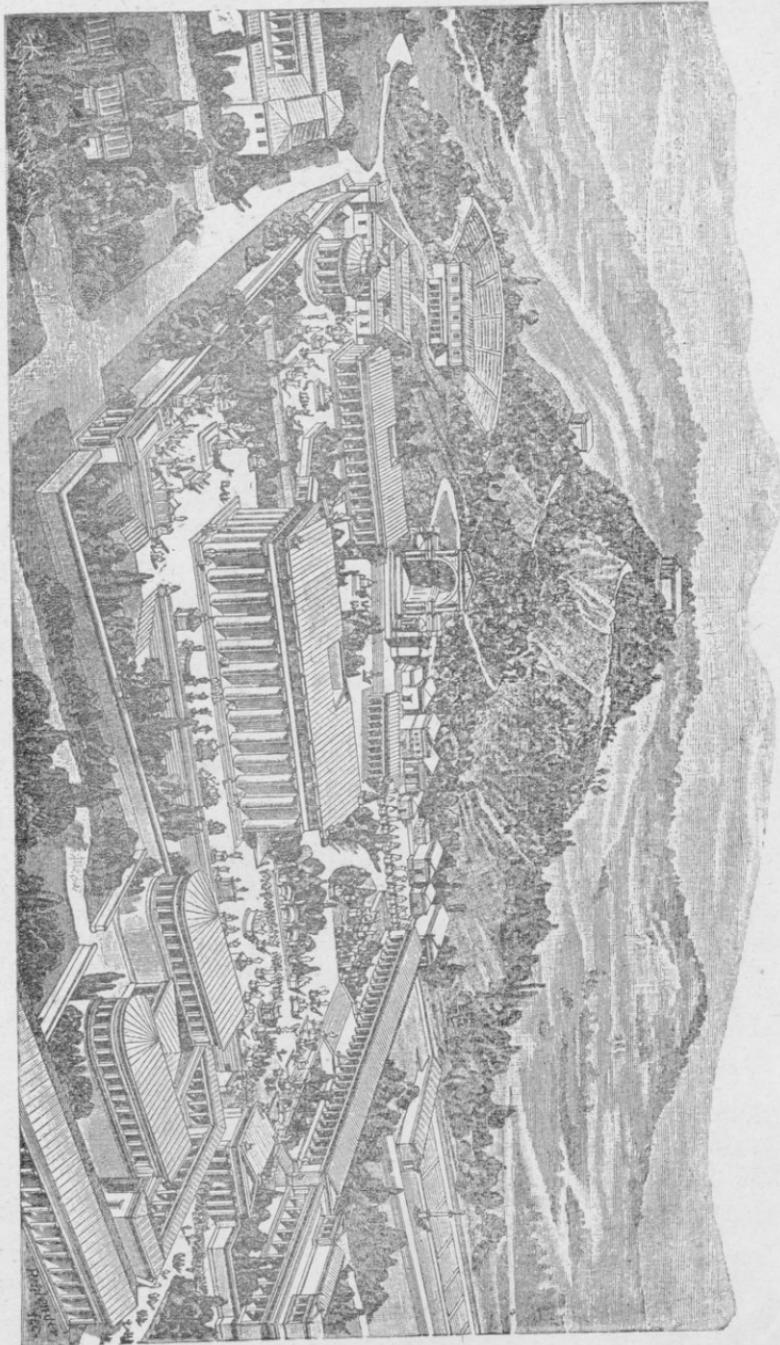
Κατὰ τοὺς ἀγῶνας τούτους ἡγωνίζοντο εἰς τὸν δρόμον πεζῇ, εἰς δρόμον ἐφ' ἵππου, καὶ ἄρματος, εἰς τὸ πήδημα, εἰς τὴν πάλην, εἰς τὴν πυγμήν, εἰς τὸ παγκράτιον.

"Αν κοὶ ἡ ἀνταμοιβὴ τοῦ νικητοῦ ἦτο στέφανος δάφνης ἢ ἐλαῖας ἀγρίας, τοῦτο ἦτο μέγιστον σημεῖον τιμῆς διὰ τὸν νικητὴν, διὰ τὴν οἰκογένειαν καὶ διὰ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, πολλάκις δὲ αἱ πόλεις ἀπένειμαν τιμὰς ἑκτάκοντας εἰς τοὺς νικητάς. Οἱ ἀγῶνες οὗτοι ἐμόρφωσαν λαὸν ἴσχυρὸν καὶ ἀνδρεῖον γενναίως ἀγωνισθέντα ὑπὲρ πατρίδος. Διὰ τῆς γυμναστικῆς ἐκέρδησαν οἱ Ἑλληνες τὰς ὄνομαστοτάτας νίκας καὶ ἔσωσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν αὐτῶν καὶ τὸν πολιτισμὸν τοῦ κόσμου. Εἰς τοὺς ἀγῶνας τούτους ἐτελοῦντο καὶ ἀγωνίσματα μουσικῆς καὶ ποιήσεως.

§ 5. Τὰ Ὀλύμπια.

"Ἐκ πάντων τῶν μεγάλων ἔθνικῶν ἀγώνων ὄνομαστότατοι ἦσαν οἱ τελούμενοι εἰς Ὀλυμπίαν (εἰκὼν 17). Ἡ Ὀλυμπία κυρίως δὲν ἦτο πόλις ἀλλὰ μέγα θυσιαστήριον, εἰς τὸ ὄποιον ἐδέσποζεν ὁ μεγαλοπερπής ναὸς τοῦ Διός. Κέντρον καθαρῶς θρησκευτικὸν κατ' ἀρχὰς τὸ ἐν Ὀλυμπίᾳ θυσιαστήριον πλουτισθὲν διὰ τῶν ἀφθόνων ἀφιερωμάτων τῶν πιστῶν κατέστη ἀλγήθες μουσεῖον, ἔνθα ἔκαστος Ἑλληνικὸς λαὸς ἀνεύρισκεν ἀναμνήσεις τῆς ἴστορίας αὐτοῦ. Τὸ θυμῷ τῶν θαυμάτων ἦτο τὸ ἄγαλμα τοῦ Διός, ἔργον τοῦ ὄνομαστοῦ Φειδίου ἐκ χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος ἔχον ὅψος 13 μέτρων καθήμενον. Αἱ ἀνασκαφαὶ αἱ γενόμεναι ἀπεκάλυψαν ὅλοκληρον τὸν ἱερὸν τοῦτον τόπον, ἔιθι εὑρέθησαν πλεῖσται ἀρχαίστητες ἄξιαι θαυμασμοῦ.

(Εἰςλαν 17).—*H. Ολυμπιακή Αἱτις ὅποια ἦτο τὸ παλαι.*

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Γ'

ΑΙ ΜΕΤΑΝΑΣΤΑΣΕΙΣ

§ 1. Μεταναστάσεις ἐν Ἑλλάδε.

Μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς Τροίας γενικὴ μετανάστασις τῶν λαῶν συνέβη εἰς Ἑλλάδα. Πολλοὶ λαοὶ μετέβαλον κατοικίαν. Οἱ Θεσσαλοὶ, οἵτινες ἔδιοσκον τοὺς ἵππους αὐτῶν εἰς τὴν ὁρεινὴν χώραν τῆς Ἡπείρου, εἰσέβαλον εἰς τὴν εὐρεῖαν καὶ εὔφορον κοιλάδα τοῦ Πηγειοῦ, ἔξεδίωξαν τοὺς κατοίκους καὶ μετωνόμασαν τὴν χώραν Θεσσαλλαρ ἐκ τοῦ ἰδίου αὐτῶν ὀνόματος.¹ Εκ τῶν ἡττηθέντων ἄλλοι μὲν παρέμειναν εἰς τὴν χώραν ὡς πενέσται (δοῦλοι) καλλιεργοῦντες τὰ κτήματα τῶν κατακτητῶν, ἄλλοι δὲ ἐγκατεστάθησαν παρὰ τὴν λίμνην Κωπαΐδα.

§ 2. Κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν
εἰς τὴν Πελοπόννησον.

Σπουδαιοτέρα μετανάστασις εἶνε ἡ προσπάθεια τῶν Ἡρακλειδῶν νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἡ γνωστὴ ὑπὸ τῷ ὄνομᾳ κάθοδος τῶν Ἡρακλειδῶν (1104). Οἱ τραχεῖς Δωριεῖς κατοικοῦντες τὴν μεσημβρινὴν πλευρὰν τοῦ Ὀλύμπου διῆλθον διὰ τῆς Θεσσαλίας ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν βασιλέων καταγομένων ἐκ τοῦ Ἡρακλέους εἰσελθόντες εἰς τὴν ὁρεινὴν γωνίαν μεταξὺ Οἴτης καὶ Παρνασσοῦ κατέλαβον τὴν χώραν ταύτην, ἥτις ἔκποτε ἔξ αὐτῶν ὠνομάσθη Δωρίς. Ἐπειδὴ δύως ἡ στενὴ αὔτη καὶ ὁρεινὴ χώρα δὲν ἦτο ἀρκοῦσα, κατασκευάσαντες πλοῖα εἰς Ναύπακτον διέβησαν εἰς τὴν ἀπέναντι παραλίαν τῆς Πελοποννήσου συνοδευόμενοι ὑπὸ πλήθους Αἰτωλῶν, τῶν ὄποιων ἡγεμὼν ἦτο ὁ Ὁξυλος. Οἱ Δωριεῖς ἔχοντες ἀρχηγοὺς τὸν Τήμενον, τὸν Κρεσφόντην καὶ τοὺς δύο υἱοὺς τοῦ Ἀριστοδήμου Προκλέα καὶ Εύρυσθέην εἰσέβαλον εἰς τὴν Πελο-

πόνησον καὶ νικήσαντες τοὺς κατοίκους κατέλαβον τὴν χώραν καὶ διεμοιράσαν αὐτήν. Ὁ μὲν Τήμενος κατέλαβε τὸ Ἀργος, ὁ Κρεσφόντης τὴν Μεσσηνίαν, ὁ Εύρυσθένης καὶ ὁ Προκλῆς τὴν Δακεδαίμονα, ὁ δὲ Ὁξυλος μετὰ τῶν Αἰτωλῶν τὴν Ἡλιδα. Οἱ ἐκδιωχθέντες δὲ ἐκ τῆς Ἀργολίδος Ἀχαιοὶ κατέλαβον τὴν βόρειον παραλίαν τῆς Πελοποννήσου, ἥτις ἔξ αὐτῶν ὀνομάσθη Ἀχαΐα. Οἱ ἐντεῦθεν ἐκδιωχθέντες Ἰωνες κατέψυγον εἰς τὴν Ἀττικήν. Τοιουτορόπως πᾶσαι σχεδὸν αἱ χώραι τῆς Πελοποννήσου ἥλλαξαν κατοίκους καὶ περιῆλθον εἰς τὴν ἑζουσίαν τῆς Δωρικῆς φυλῆς.

§ 3. Ἐκστρατεία τῶν Δωριέων εἰς τὴν Ἀττικήν.—Θάνατος τοῦ Κόδρου (1066).

Οἱ Δωριεῖς κατακτήσαντες τὴν Πελοπόννησον δὲν ἡσύχασαν, ἀλλὰ ὥρμησαν κατὰ τῆς Ἀττικῆς, ἵνα καταδιώξωσι τοὺς ἐκεῖ καταψυγόντας φυγάδας. Ἐπειδὴ δὲ τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν ἔχρησμοδότησεν, ὅτι ἐκεῖνος ὁ λαὸς θὰ νικήσῃ, τοῦ ὄποίου θὰ φονευθῇ ὁ βασιλεὺς, προσεῖχον οἱ Δωριεῖς νὰ μὴ φονεύσωσι τὸν βασιλέα τῶν Ἀθηνῶν. Ἄλλ' ὁ Κόδρος φιλόπατρις ὢν, ἵνα σώσῃ τὴν χώραν ἐκ τῆς καταστροφῆς, ἐνδύθεις ἐνδύματα χωρικοῦ μετέβη εἰς τὸ στρατόπεδον τῶν Δωριέων καὶ φιλοκακήσας πρός τινα Δωριέα στρατιώτην ἐφονεύθη ὑπ' αὐτοῦ. Οἱ Δωριεῖς ἀναγνωρίσαντες ὅτι ὁ φονευθεὶς ἦτο ὁ Κόδρος ὁ βασιλεὺς τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἀπελπίσαντες περὶ τῆς νίκης ἀνεχώρησαν εἰς τὴν Πελοπόννησον ἀπρακτοί.

§ 4. Ἀποικίας Ἐλληνικαὶ εἰς Ἀσίαν καὶ εἰς τὰς νῆσους.

Ἐνεκα τῆς μεταναστάσεως τῶν ἐν Ἡπείρῳ Θεσσαλῶν εἰς τὴν Θεσσαλίαν καὶ τῆς καθόδου τῶν Ἡρακλειδῶν πολλοὶ ἐκ τῶν στεργθέντων τὴν ἐλευθερίαν λαῶν καὶ ἔξ αὐτῶν τῶν κατακτητῶν Δωριέων μετώκησαν εἰς ἄλλας χώρας, ὅπου ἰδρυσαν ἀποικίας. Τοιουτορόπως ἴδρυθησαν πολλαχοῦ ἀποικίαι, αἵτινες ὀνομάσθησαν Δωρικαὶ, Αἰολικαὶ, Ἰωνικαὶ.

§ 5. Δωρεαὶ ἀποκέας.

Τῷ 1704 οἱ Δωρεῖς κατέλαβον τὴν Θήραν, Μῆλον, Κῶ, Κάλυδνον, Νίσυρον, Κνίδον, Ἀλικαρνασσόν, Ρόδον, πολλὰς πόλεις τῆς Κρήτης. Καθ' ὅλην τὴν προέκτασιν τῆς Λακωνίας ἦτο σειρὰ δωρικῶν ἀποικιῶν μέχρι τῶν νοτιοδυτικῶν τῆς μικρᾶς Ἀσίας.

§ 6. Αἰολεικαὶ ἀποικεῖαι.

Οἱ κατακτηθέντες ἐκ τῶν Ἀχαιῶν πόλεων κάτοικοι ὑπὸ τὸν Τισαμενὸν ἀπεδήμησαν εἰς τὰ ΒΔ παράλια τῆς μικρᾶς Ἀσίας καὶ ἔδρυσαν ἀποικίας Αἰολικὰς ἐφ' ὅλης τῆς παραλίας ἀπὸ τοῦ Ἑλλησπόντου καὶ τῆς Ἀβύδου μέχρι τῆς Κύμης. Αἱ ἀποικίαι αὗται ἀπετελοῦντο ἐκ δώδεκα πόλεων, τῶν ὁποίων ἀξιολογώταται εἶνε ἡ Κύμη, ἡ Σμύρνη, ἡ Λέσβος.

§ 7. Ἰωνικαὶ ἀποικεῖαι.

Ἡ Ἰωνικὴ ἀποικία ἡ σπουδαιοτέρα τῶν δύο ἄλλων ἐγένετο τῷ 1044. Οἱ Ἰωνεῖς ἐκδιωχθέντες ἐκ τῆς Πελοποννήσου ὑπὸ τῶν Δωρείων κατέφυγον εἰς τὴν Ἀττικὴν, ἐκεῖθεν δὲ ὑπὸ τὴν ὁδηγίαν τῶν υἱῶν τοῦ Κόδρου διευθύνθησαν εἰς τὰς Κυκλαδίας νήσους, ὅπου ἔδρυσαν ἀποικίας. Μετὰ ταῦτα ἀποπλεύσαντες ἐντεῦθεν κατέλαβον βαθμηδὸν τὴν Χίον, τὴν Σάμον, τὰ παράλια τῆς Λυδίας καὶ τῆς Βορείου Καρίας καὶ ἔδρυσαν ἀποικίας Ἰωνικάς.

§ 8. Δευτέρα περέοδος ἀποικεῶν ἀπὸ τοῦ θεοῦ αἰῶνος μέχρι τοῦ θεοῦ.

Κατὰ τὴν δευτέραν ταύτην περίοδον τῶν Ἑλληνικῶν ἀποικισεων ἡ Ἐρέτρια, ἡ Χαλκίς, τὰ Μέγαρα καὶ ἡ Κόρινθος ἐπρωταγωνίστησαν. Εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον ἥλθον πλεῖστοι ἀποικοί ἐκ τῶν Εύβοϊκῶν πόλεων. Οἱ Μεγαρεῖς ἔδρυσαν τὸ Βυζάντιον, οἱ Κορινθίοι τὴν Ποτείδαιαν, τὴν Κέρκυραν, τὴν Ἐπίδαμνον, τὴν Ἀμβρακίαν καὶ τὴν Λευκάδα.

§ 9. Ἐμπόρειον. — Τέχναι.

Αἱ ἀποικίαι αὗται ἐγένοντο κέντρα μεγάλου ἐμπορίου. Τὰ ἄπειρα αὐτῶν πλοῖα διέπλεον τὰς Θυλάσσας μεταφέροντα ἀπὸ λιμένος εἰς λιμένα διάφορα βιομηχανικὰ προϊόντα, καρπούς, δημητριακούς καρπούς, μέταλλα, ἀρώματα, ἐλεφαντίδοντας, θράσματα μεταξωτά.

Οἱ Ἑλληνες τῆς Ἀσίας δὲν μετέφερον μάνον εἰς τὴν Ἑλλάδα διάφορα ἐμπορεύματα, ἀλλὰ καὶ τὰς ἐπιστήμας καὶ τὰς τέχνας, δῆλο. τὸ μετρικὸν σύστημα ἐκ τῆς Βαβυλῶνος, τὰς γεωμετρικὰς γνώσεις ἐκ τῆς Αἴγυπτου, τὴν ἀστρονομίαν ἐκ τῆς Χαλδαίας, τὰς μουσικὰς γνώσεις ἐκ τῆς Λυδίας καὶ Φρυγίας, ἐκ τῶν Αἴγυπτιακῶν ναῶν τὸν Δωρικὸν ρυθμόν, ἐκ τῶν καλῶν ναῶν τῆς Σάμου καὶ τῆς Ἐφέσου τὰς γνώσεις τὰς ἀρχιτεκτονικάς. Εἰς τὰς πόλεις ταύτας τὰς Ἑλληνικὰς τῆς Ἀσίας ἐγεννήθησαν ὀνομαστότατοι ἄνδρες. Ἐκ Μιλήτου κατήγετο ὁ Θαλῆς, φιλόσοφος, μαθηματικός, ἀστρονόμος καὶ γεωγράφος, ὁ Ἀναξίμανδρος καὶ ὁ Ἀναξιμένης· ἐκ τῆς Σάμου ὁ φιλόσοφος Πυθαγόρας, ἐκ τῆς Κολοφῶνος ὁ φιλόσοφος Ξενοφάνης, ἐκ τῆς Ἐφέσου ὁ φιλόσοφος Ἡράκλειτος, ἐκ τῆς Λέσβου ὁ ποιητὴς Τέρπανδρος, ἐκ τῶν Σάρδεων ὁ ποιητὴς Ἀλκμάν, ἐκ τῆς Κολοφῶνος ὁ ποιητὴς Μίμνερμος, ἐκ τῆς Μυτιλήνης ὁ ποιητὴς Ἀλκαῖος καὶ ἡ ποιήτρια Σαπφώ.

ΚΕΦΑΛΛΙΟΝ Δ'

ΣΠΑΡΤΗ ΚΑΙ ΛΥΚΟΥΡΓΟΣ

§ 1. Οἱ Σπαρτεῖσται.

Οἱ Δωριεῖς οἱ καταλαβόντες τὴν Λακωνίαν διήρεσαν τοὺς κατοίκους εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς Σπαρτιάτας, Περισίκους καὶ Εὐλωτας. Οἱ Σπαρτιάται ἦσαν οἱ Δωριεῖς οἱ κύριοι τῆς χώρας, οἵτινες ὅλιγοι ὄντες συνεκεντρώθησαν καὶ κατέκησαν εἰς τὴν Σπάρτην καὶ εἰς

πᾶσαν τὴν κοιλάδα τοῦ Εὐρώτα. Οὗτοι τὰ πάντα φοβούμενοι ἐκ τοῦ μίσους τῶν ὑπηκόων καὶ τῶν δούλων ἦσαν πάντοτε ὡπλισμένοι, μόνην φροντίδα ἔχοντες τὰ στρατιωτικά, ἀπετέλουν δὲ τὴν ἀριστοκρατίαν τῆς χώρας καὶ κατεῖχον αὐτὸς μόνοι τὰς δημοσίας ἀρχάς.

Οἱ Περίοικοι, κατοικοῦντες ἐπὶ τῶν ὄρέων καὶ περὶ τὰ κτήματα τῶν Σπαρτιατῶν, ἦσαν μὲν ἐλεύθεροι καὶ ἐκαλλιέργουν ἐλευθέρως τὰ κτήματα αὐτῶν, ἀλλ' ἐπλήρωνον φόρον καὶ δὲν μετεῖχον τῶν δημοσίων ἀρχῶν. Εἰλωτες δὲ ἦσαν οἱ ιθαγενεῖς ἐκεῖνοι Λάκωνες, οἵτινες ἀντιταχθέντες κατὰ τῶν Δωριέων ὑπετάχθησαν εἰς αὐτοὺς καὶ στερηθέντες τῆς ἐλευθερίας καὶ περιουσίας εἰργάζοντο ὡς δοῦλοι μηδὲν ἔχοντες δικαιώματα εἰς τὰς δημοσίας ἀρχάς. Τῆς ὀργανωθείσης οὕτω πολιτείας ἀρχηγοὶ ἦσαν δύο βασιλεῖαι οἰκογένειαι καταγόμεναι ἐκ τῶν δύο ἀρχαίων βασιλέων τῆς Σπάρτης, τοῦ Προκλέους καὶ τοῦ Εὐρυσθέρους. Αὗται ἥρχισαν νὰ φιλονικῶσι περὶ τῆς βασιλείας. Ἐντεῦθεν ταραχαὶ καὶ ὀλέθριαι ἐσωτερικαὶ διχονοιαι παρήχθησαν, ἐκ τῶν ὅποιων ἡ Σπαρτιατικὴ πολιτεία κατασπαρασσομένη ὑπὸ διχονοιῶν περιήλθεν εἰς πολλὴν ἀταξίαν. Οὕτω κακῶς ἔχόντων τῶν πραγμάτων, ἀνεφάνη ὁ Λυκοῦργος, ὅπτις διὰ τῆς νομοθεσίας αὐτοῦ προέλαθε τοὺς κινδύνους.

§ 2. Λυκοῦργος (884 π. Χ.)

Ο Εὔνομος ἦτο βασιλεὺς τῆς Σπάρτης, εἶχε δὲ δύο γίνοντας, τὸν Πολυδέκτην καὶ τὸν Λυκοῦργον. ὅτε δὲ ὁ πατήρ ἐφονεύθη, ἀνεδείχθη βασιλεὺς ὁ Πολυδέκτης ὡς πρεσβύτερος. Ἀλλ' ἐπειδὴ μετ' ὀλίγον χρόνον ἀπέθανε καὶ οὗτος, ἐθαύμευσε μὲν ὁ Λυκοῦργος νομίμως, μαθών ὅμως ὅτι ἡ χήρα τοῦ ἀδειλφοῦ αὐτοῦ ἦτο ἔγκυος ἐκήρυξεν, ὅτι θὰ παραδώσῃ τὴν βασιλείαν εἰς τὸ τέκνον, ἐὰν ἥθελε γεννηθῆ ἄρρεν. Ἡ χήρα φιλόδοξος γυνὴ προέτεινεν εἰς τὸν Λυκοῦργον, ὅτι εἶνε πρόθυμος νὰ φονεύσῃ τὸ τεχθησάμενον, ἀν ἀποφασίσῃ νὰ λάβῃ ταύτην σύζυγον καὶ οὕτω νὰ μείνῃ αὐτὸς βασιλεὺς. Ο Λυκοῦργος ὅμως ἀπεστράφη τὴν πρότασιν, ἀλλά, ἵνα ἀσφαλίσῃ τὴν ζωὴν τοῦ παιδίου, προσεποιήθη, ὅτι δέχεται ταύτην, συνεθού-

λευσε ὅτε αὐτὴν νὰ μὴ ἀποβάλῃ τὸ ἔμβρυον διὰ φαρμάκων, ὑποσχό-
μενος, ὅτι θὰ φονεύσῃ αὐτὸς εὐθὺς ὡς γεννηθῇ. Ὡς δὲ ἐνόησεν,
ὅτι πλησιάζει ὁ χρόνος τοῦ τοκετοῦ, ἔστειλε πιστοὺς ὑπηρέτας
διατάξας αὐτούς, ἵν γεννηθῇ ἄρρεν, νὰ φέρωσιν αὐτὸς πρὸς αὐτόν,
ὅπου καὶ ἵν εὑρίσκηται, ἵν δὲ θῆλυ, νὰ παραδώσωσιν αὐτὸς εἰς

(Εἰκὼν 18). — Λυκοῦργος.

τροφούς. "Οτε ἐγεννήθη τὸ ἄρρεν, ἔφερον αὐτὸς πρὸς τὸν Λυκοῦρ-
γον, ὅστις ἐδείπνει μετὰ τῶν ἀρχόντων (εἰκὼν 18).

'Ο Λυκοῦργος πλήρης χαρᾶς παραλαβὼν τὸ παιδίον καὶ ἐπιδει-
ξας πρὸς τὸν λαὸν εἶπε· «Σπαρτιάται, ἐγεννήθη ὑμῖν βασιλεύς».

Ἐκτοτε ὁ Λυκοῦργος ἐκυβέρνησεν ὡς ἐπίτροπος τοῦ ἀνεψιοῦ· ἵνα ὅμως ἀποφύγῃ τὴν κακίαν τῆς νύμφης καὶ τῶν ἔχθρῶν αὐτοῦ, μετέθη εἰς Κρήτην καὶ Αἴγυπτον, ἔθιξε σπούδασε τὰ ἥθη καὶ ἔθιμα καὶ τοὺς νόμους, καὶ τέλος εἰς τὴν Μ. Ἀσίαν, ὅθεν καὶ μετήνεγκεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὰ Ὄμηρικὰ ἔπη. Κατὰ τὴν ἀπουσίαν τούτου ἐπεκράτει μεγάλη ταραχὴ καὶ ἀνωμαλία εἰς τὴν Σπάρτην. Ἐντεῦθεν προσκληθεὶς ἐπανῆλθεν εἰς Σπάρτην, ἵνα ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν.

§ 3. Νόμος πολιτειακοῖς. — Βασιλεῖς, γερουσέα, ἔφοροι.

Ἔνα ἐπαναφέρῃ τὴν τάξιν, ὥρισεν ἀπὸ κοινοῦ νὰ συμβασιλεύσωσι καὶ αἱ δύο βασιλικαὶ οἰκογένειαι καὶ νὰ ἔχωσι μόνον τὸ δικαίωμα νὰ ἐπαγρυπνῶσιν ἐπὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων, νὰ ἔχωσι θρησκευτικά τινα καθήκοντα καὶ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ στρατοῦ. Συνέστησε τὴν γερουσίαν, εἰς τὴν ὅποιαν ἀνέθεσεν ὑψιστα πολιτικὰ δικαιώματα. Οἱ γερουσιασταὶ ἔκλεγόμενοι ἐκ τῶν ἔχοντων ἡλικίαν ἔξηκοντα ἐτῶν καὶ βίον σώφρονα καὶ τίμιον ἦσαν ἴσοδιοι καὶ ἀνεύθυνοι. Οὗτοι μετὰ τῶν δύο βασιλέων συγιστῶντες τὴν γερουσίαν συνεζήτουν τὰς σπουδαιοτάτας πολιτικὰς ὑποθέσεις, ἔδικαζον περὶ φόνου, βιαιοπραγίας καὶ περὶ πολιτικῶν ἐγκλημάτων καὶ ἐπετήρουν τὰ ἥθη καὶ τὸν βίον τῶν πολιτῶν. Συνέλευσις δὲ τοῦ λαοῦ γενικὴ καθ' ἕκαστον μῆνα συνερχομένη (ἄλια) ἀπεδέχετο ἢ ἀπέρριπτε τοὺς ὑπὸ τῆς γερουσίας προτεινομένους νόμους.

Ἐν Σπάρτη ὑπῆρχε καὶ ἄλλη μεγάλη ἀρχή, ἡ τῶν Ἐφόρων, ἥτις ὅμως συνέστη πολὺ βραδύτερον. Οἱ ἔφοροι, πέντε τὸν ἀριθμόν, ἔξελέγοντο ὑπὸ τοῦ δήμου, ἥροχον δὲ ἀνευθύνως. Τοσαύτην δὲ ἴσχυν ἀπέκτησαν, ὥστε εἶχον τὸ δικαίωμα νὰ ζητῶσι λόγον παρὰ τῶν ἀρχόντων καὶ παρ' αὐτῶν τῶν βασιλέων περὶ τῆς δημοσίας αὐτῶν διαγωγῆς, δύο δὲ τῶν ἐφόρων παρηκολούθουν πάντοτε τὸν βασιλέα κατὰ τὸν πόλεμον.

§ 4. Νόμοι ἀστεκοῖς.— Ἰσότης τῶν Σπαρτιατῶν.

Ἐπειδὴ μεταξὺ τῶν πτωχῶν καὶ τῶν πλουσίων ὑπῆρχε μεγάλη δυσαρέσκεια, διότι οἱ πλούσιοι εἶχον μεγάλας ἴδιοκτησίας, οἱ δὲ πτωχοὶ οὐδεμίλαν, ὁ Λυκοῦργος τὸ μὲν μεγαλείτερον μέρος τῆς Λακωνικῆς διήρεσεν εἰς 9000 ἵσας μερίδας, τὰς ὅποιας διένειμεν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, τὸ δὲ μικρότερον εἰς 3000 μερίδας, τὰς ὅποιας διένειμεν εἰς τοὺς περιοίκους, καὶ σύτως ἔξισωσε τοὺς πτωχοὺς πρὸς τοὺς πλουσίους κατὰ τὴν ἴδιοκτησίαν.

§ 5. Συσσίτια.

Ο Λυκοῦργος, ἵνα καταστήσῃ πληρεστέραν τὴν ἴσοτητα, ὥρισε κοινὰ δεῖπνα, συσσίτια ὄνομαζόμενα, εἰς τὰ ὅποια ἔκαστος συνεισέφερε κατὰ μῆνα ὥρισμένον ποσὸν κριθῆς, cίνου, τυροῦ, ἐλαιῶν ἢ σύκων καὶ 10 ὀδοιούς. Τὸ καθημερινὸν φαγητὸν ἡτο συνήθως ὁ μεῖλας ζωμός, ὁ ὅποιος συνίστατο ἐκ κρέατος χοιρίου βεβρασμένου ἐντὸς αἷματος, εἰς τὸ ὅποιον ἔρριπτον ὅξος καὶ ἄλας.

Πάντες οἱ πολῖται συνέτρωγον, δὲν ἔγραψαντο δὲ οὐδὲ αὐτοὶ οἱ βασιλεῖς.

§ 6. Ἀνατροφὴ τῶν νέων.

Ο Λυκοῦργος ἐνομοθέτησε νὰ ἀνατρέφωνται οἱ νέοι κατὰ τὰ ἀπλᾶ ἥθη τῶν πατέρων. Εὔθυς ὡς ἐγεννᾶτο τέκνον τι, ἐφέρετο εἰς τοὺς γέροντας, οἱ ὅποιοι διέτασσον τότε νὰ ἀνατραφῇ, ἀν εὔρισκον αὐτὸ ἀρτιμελές καὶ ὑγιές, ἔρριπτον δὲ εἰς τὰ βάραθρα τοῦ Ταῦγέτου, ἀν εὔρισκον δύσμορφον ἢ ἀδύνατον, διότι ἐπίστευεν ὁ Λυκοῦργος, ὅτι τοιοῦτος παιᾶς δὲν θὰ ἡτο χρήσιμος σύτε εἰς ἔκατὸν οὔτε εἰς τὴν πατρίδα. Τὰ παιδία κατὰ τὰ ἔξ πρῶτα ἔτη τῆς ἡλικίας ἐκράτουν καὶ ἀνέτρεφον εἰς τὴν σίκλαν αὐτοὶ οἱ ἕδοι γονεῖς, ὅταν ὅμως ἐγίνοντο ἐπτὰ ἔτῶν, ἐλάμβανεν αὐτὰ ἡ πολιτεία καὶ ἀνέτρεφε κοινῶς ὑπὸ δημοσίαν ἀγωγὴν καὶ ἐπιμέλειαν. Ἔζων πάντες ὅμοι, συνέτρωγον, συνέπαιζον, εἶχον ἓνα κοιτῶνα κοινὸν

καὶ ἔκοιμῶντο ἐπὶ στρωμάτων κατεσκευασμένων ἐκ σχοίνου, τὸν ὄπεῖον ἔπρεπε νὰ φέρωσι μόνοι ἀπὸ τὸν Εὔρωταν ποταμὸν κόπτοντες αὐτὸν διὰ τῶν χειρῶν καὶ οὐχὶ διὰ μαχαιρῶν. Ἐμάνθανον μόνον ὀλίγην γραφὴν καὶ ἀνάγνωσιν, ἐδιδάσκοντο δὲ νὰ εἰνε εὔπειθεῖς εἰς τοὺς ἀνωτέρους, ν' ἀντέχωσιν εἰς τοὺς κόπους καὶ τὰς κακουγίας, εἰς δρόμους τραχεῖς καὶ πετρώδεις, νὰ περιπατῶσιν ἄνευ ὑποδημάτων, νὰ πατζῶσι γυμνοὶ, νὰ ὑποφέρωσι πεῖναν, δίψαν, ψυχοῦ, καύσωνα. Κατὰ τὸ δωδέκατον ἔτος ἔδιδον εἰς αὐτὰ ἔνα μόνον χιτῶνα καθ' ὅλον τὸ ἔτος, παρεῖχον ὀλίγην τροφήν, ἵνα συνηθίζωσι νὰ φροντίζωσι μόνοι νὰ εύρισκωσι τροφήν, τὴν ὅποιαν ἔπειτρέπετο καὶ νὰ κλέπτωσι διὰ πακνευργίας καὶ ἐπιτηδειότητος.

'Ἐὰν δέ τις συνελαμβάνετο κλέπτων, ἐτιμωρεῖτο διὰ μαστιγώσεων καὶ νηστείας, ὅχι διότι ἔκλεψεν, ἀλλὰ διότι συνελήφθη κλέπτων. Τοῦτο δὲ ἐγένετο, ἵνα συνηθίζωσι τὰ παιδία ἐνωρίς εἰς τὴν πονηρίαν καὶ τόλμην, αἱ ὄποιαι εἰνε χρήσιμοι εἰς τὸν πόλεμον. "Ινα συνηθίζωσι δὲ νὰ ὑποφέρωσι καὶ ἀλγηδόνας, διέταξεν ὁ Λυκοῦργος κατὰ τὴν ἑορτὴν τῆς ὁρθίας Ἀρτέμιδος νὰ μαστιγώνωνται οἱ παιδεῖς τόσον πολὺ, ὥστε νὰ ῥέῃ αἷμα, νὰ μὴ ἐκβάλωσι δὲ φωνήν, μηδὲ νὰ δείξωσι τὸ ἐλάχιστον σημεῖον, ὅτι ἐπόνεσαν. Οἱ παιδεῖς ἡσκοῦντο νὰ γνωρίζωσι τὰς καλὰς καὶ γενναίας πράξεις τῶν συμπολιτῶν καὶ νὰ κρίνωσι περὶ αὐτῶν ταχέως καὶ εὐστόχως. "Οταν εύρισκοντο ἐνώπιον ἡλικιωμένων; ἐσιώπων, μόνον δὲ ἔναν ἡρωτῶντο, ἀπήντων ἐσκεμμένως καὶ συντομώτατα. Ἐδιδάσκον αὐτοὺς ἄσματα, τὰ ὅποια ἐξέμνουν τὴν δόξαν ἐκείνων, οἵτινες ἐφονεύθησαν ὑπὲρ πατρίδος, ἢ τὰ ὅποια ἐνέπνεον θάρρος καὶ κλίσιν πρὸς μεγάλα ἔργα καὶ τὴν ἀποστροφὴν πρὸς τὴν δειλίαν.

§ 7. Ἀγατροφὴ νεανίδων.

Καὶ αἱ θυγατέρες ἐγυμνάζοντο εἰς τὸν δρόμον, τὴν πάλην, τὸν δίσκον καὶ τὸ ἀκόντιον, ἵνα συνηθίζωσι καὶ αὗται νὰ ἀντέχωσιν εἰς τοὺς κόπους καὶ νὰ γεννῶσι τέκνα ἴσχυρά καὶ ρωμαλέα. Αἱ θυγατέρες τῆς Σπάρτης γενόμεναι μητέρες ἐγνώριζον, ὅτι τὰ τέκνα, τὰ ὅποια ἐγέννων, ἦσαν προωρισμένα νὰ πολεμήσωσι καὶ νὰ ἀποθάνωσιν ὑπὲρ

πατρίδος. Διὰ τοῦτο δὲ καὶ δίδουσαι τὴν ἀσπίδα εἰς τὰ τέκνα, ὅταν ἐπορεύοντο εἰς πόλεμον, ἔλεγον πρὸς αὐτὰ «ἢ τὸν ή ἐπὶ τᾶς», δηλ. η νὰ νικήσῃς η νὰ σὲ φέρωσι νεκρὸν ἐπὶ τῆς ἀσπίδος.

§ 8. Γράμματα καὶ τέχναι.

Ο Λυκοῦργος διὰ τῆς νομοθεσίας ἔξεδίωκε πᾶσαν ἀνωφελῆ εἰς τὸ κράτος του καὶ περιττὴν τέχνην καὶ πολυτέλειαν. Περὶ τεχνῶν καὶ γραμμάτων οἱ Σπαρτιάται οὐδόλως ἐφρόντιζον. Κύριον αὐτῶν μέλημα ήσαν αἱ στρατιωτικαὶ ὁσκήσεις, τὸ κυνήγιον, ἀπεστρέφοντο δὲ τὸ ἐμπόριον καὶ πᾶσαν χειρωνακτικὴν ἐργασίαν. Πρὸς οἰκοδομὴν τῶν οἰκιῶν, ἵνα γένωνται αὗται ὅσον τὸ δυνατὸν ἀπλαῖ, ἐπέτρεψε νὰ μεταχειρίζωνται μόνον τὸν πέλεκυν καὶ τὸν πρίονα.

§ 9. Θάνατος τοῦ Λυκούργου. — Τεμάτι.

Ο Λυκοῦργος, φοβούμενος μήπως οἱ Σπαρτιάται δὲν μείνωσι πιστοὶ εἰς τοὺς νόμους του, ὥρκισεν αὐτούς, ὅτι οὐδεμίαν θὰ ἐπιφέρωσι μεταβολὴν πρὶν ἐπανέληθη ἐξ ἀποδημίας, τὴν ὄποιαν ἐδήλωσεν ὅτι θὰ ἐπιχειρήσῃ. Μετέθη δὲ εἰς ξένας χώρας, ἐνθα παρέμεινεν ἔως οὖ ἀπέθανεν. Οἱ Σπαρτιάται ἡκολούθουν πιστῶς τοὺς νόμους τοῦ Λυκούργου ἐπὶ πεντακόσια ἔτη καὶ ἐγένοντο ἴσχυροι καὶ εὐτυχεῖς. ὅταν δὲ ἤρχισαν νὰ παραβαίνωσιν αὐτούς, ἀπώλεσαν τὴν ἀνδρείαν καὶ εὐτυχίαν αὐτῶν.

Οἱ Σπαρτιάται ἐτίμων τὸν Λυκοῦργον διὰ τὴν σοφὴν αὐτοῦ νομοθεσίαν. Ἰδρυσαν πρὸς τιμὴν του ἀποθανόντος ναὸν καὶ προσέφερον κατ' ἔτος θυσίαν, ἐχάραξαν δὲ ἐπὶ τῶν νομισμάτων τὴν σεβασμίαν αὐτοῦ εἰκόνα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ε'
ΜΕΣΣΗΝΙΑΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

**§ 1. Αξτεα τοῦ πρώτου Μεσσηνιακοῦ πολέμου
(743—724).**

Οἱ Σπαρτιάται τόσον πολὺ ἐνισχύθησαν διὰ τῆς νομοθεσίας τοῦ Λυκούργου, ὥστε ἀπεφάσισαν νὰ κατακτήσωσι τὴν ὡραίαν Μεσσηνίαν. Ἀφορμὴ τῶν πολέμων τούτων ἦτο, ὅτι ὁ Πολυχάρης, εὐγενής τις καὶ πλούσιος Μεσσήνιος, ἐφόνευσε Σπαρτιάτας τινάς· οἱ λοιποὶ Σπαρτιάται ἀπήγθησαν τὴν παράδοσιν τούτου, ἀλλ' οἱ Μεσσήνιοι ἤρνηθησαν. Ἐντεῦθεν οἱ Σπαρτιάται ὄρκισθέντες νὰ μὴ καταθέσωσι τὰ ὅπλα, ἃν δὲν κατακτήσωσι τὴν Μεσσηνίαν, εἰσέβαλον νύκτωρ εἰς τὴν Μεσσηνιακὴν χώραν καὶ κατέλαβον τὴν ὄχυρὰν πόλιν Ἀμφειαν καὶ κατέσραξαν τοὺς κατοίκους (743). Μακροὶ καὶ φονικοὶ πόλεμοι συνεχότηθησαν κατὰ τὰ τέσσαρα πρῶτα ἔτη ὧνευ ὄριστικοῦ ἀποτελέσματος.

§ 2. Πολεορκία Ἰθώμης (739).

Οἱ Μεσσήνιοι μὴ δυνάμενοι νὰ ἀντιστῶσιν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας ἐκλείσθησαν εἰς τὴν Ἰθώμην, ἥτις εἶνε ὅρος ὑψηλὸν (815μ.), διαιροῦν τὴν Μεσσηνιακὴν πεδιάδα εἰς δύο μέρη καὶ σχηματίζον τὸ κέντρον καὶ τὴν φυσικὴν ἀκρόπολιν πάσσης τῆς χώρας. Ἐπὶ τῆς δυσπρὸσιτου ταύτης κορυφῆς ὡχυρώθησαν οἱ Μεσσήνιοι καὶ συγκεντρώσαντες ὅλας τὰς δυνάμεις ἐποιέμουν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν.

§ 3. Οἱ Ἀριστόδημος θυσιάζεε τὴν θυγατέρα.

Οἱ βασιλεὺς Εὐφάντης ἐκ τῆς Ἰθώμης ἀπέστειλεν εἰς Δελφοὺς τὸν Τίσιν, ἵνα ἐφωτήσῃ τὸ μαντεῖον περὶ τῆς τύχης τοῦ λαοῦ του, ἔλαθε δὲ τὴν ἔξης ἀπάντησιν. «τότε οὐκανθῆ ἡ Ἰθώμη, ἐὰν οἱ Μεσσήνιοι θυσιάσωσι διὰ κλήρου παρθένον ἐκ τοῦ βασιλικοῦ

γένους τοῦ Αἰπύτευ». Ὁ κλῆρος ἔπειτα τῆς θυγατρὸς τοῦ Λυκίσκου. Ὁ πατὴρ μαθὼν τοῦτο, ἵνα σώσῃ αὐτὴν, ἔψυχε μετὰ τῆς θυγατρὸς εἰς Σπάρτην. Ὁ λαὸς φοβούμενος τὴν ὀργὴν τοῦ Θεοῦ θυγατέρα εἰς Σπάρτην. Ἀλλ' ἴδου ὁ Ἀριστόδημος ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γέ-
έστενοχωρεῖτο. Ἀλλ' ἴδου ὁ Ἀριστόδημος ἐκ τοῦ βασιλικοῦ γέ-
νους τοῦ Αἰπύτου προσήνεγκεν ἐκουσίως τὴν θυγατέρα του εἰς
θυσίαν χάριν τῆς σωτηρίας τῆς πατρίδος. Δέκα ἔτη παρῆλθον ἀνευ
μαχῶν, διότι οἱ Σπαρτιάται δὲν ἔξεστράτευσαν κατὰ τῶν Μεσση-
νίων ἥδη ὄντων ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν. ἀλλ' ἐπὶ τέλους
συνάψυχντες μάχην ὑπὸ τὸν Θεόπομπον ἐνίκησαν τοὺς Μεσσηνίους
καὶ ἐφόνευσαν τὸν βασιλέα Εὐφάνην. Ἐπειδὴ δὲ ὁ Εὐφάνης δὲν
κατέλιπε κληρονόμον, οἱ Μεσσηνίοι ἐκτιμῶντες τὸν ἡρωϊσμὸν καὶ
τὴν φιλοπατρίαν τοῦ Ἀριστόδημου ἔζελεξαν αὐτὸν βασιλέα (731).

§ 4. Νέκη τοῦ Ἀριστόδημου.

Οἱ Ἀριστόδημοις γενόμενος βασιλεὺς ἐπέδειξε πρὸς τοὺς ὑπη-
κόους δικαιοσύνην ἄκραν, ἐν πολέμῳ δὲ ἀνδρείαν, ζῆλον μέγαν καὶ
φρόνησιν πλείστην, ὥστε δὲ στρατὸς ἡκολούθει αὐτὸν μετ' ἐνθου-
σιασμοῦ. Οὗτος ἔχων συμμάχους τοὺς Ἀρκάδας, τοὺς Ἀργείους καὶ
τοὺς Σικουνίους καὶ δρυμώμενος ἐκ τῆς Ιθάκης ἔκχαμνε συγνάς εἰσθο-
λὰς εἰς τὴν Λακωνικὴν χώραν καὶ ἐπανήρχετο νικηφόρος. Τέλος οἱ
Σπαρτιάται ἀπεφάσισαν διὰ μιᾶς ἔξόδου μεθ' ὅλου τοῦ στρατεύμα-
τος νὰ καταλάθωσι τὴν Ιθάκην. Οἱ Ἀριστόδημοις ἐκλέξας τοὺς
ἀνδρειοτάτους νέους παρετάχθη εἰς τοὺς πρόποδας τῆς Ιθάκης.
Μάχης δὲ ἰσχυρᾶς γενομένης, ἐν τῶν Σπαρτιατῶν τοὺς μὲν ἐφόνευσε,
τοὺς δὲ ἐπιλήγωσεν, ἄλλους δὲ ἡνάγκασε νὰ τραπῶσιν εἰς φυγήν.

§ 5. Θάνατος Ἀριστόδημου.—Πτώσεις Ιθάκης (724).

Μετὰ τὴν φοβερὰν ταύτην ἦτταν οἱ Σπαρτιάται ἀπόλεσαν τὸ
θάρρος, ἀλλ' ὅμως ἡ Μεσσηνία, ὡς ἡ το πεπρωμένον, ἔπεσεν. Ὁ νειρα-
τρομακτικὰ ἐτάρασσον τὸν Ἀριστόδημον, ἵδιως δὲ ἐλυπεῖτο, διότι
ματαιώς ἔθυσίσας τὴν θυγατέρα. Πλήρης λοιπὸν μετανοίας καὶ

ἀπελπίσας μετέβη εἰς τὸν τάφον τῆς θυγατρὸς καὶ ηὔτοκτόνησεν ἐπ' αὐτοῦ.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἀνδρείου τούτου βισιλέως ἡ Ἰθώμη ἔκυριεύθη, οἱ ἀνδρειότεροι στρατιῶται καὶ ἀρχηγοὶ ἀπέθανον θάνατον ἥρωϊκόν, καὶ ἄλλοι μὲν τῶν Μεσσηνίων ἔψυχον εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, "Αργος καὶ Σικυῶνα, ὅλοι δὲ μετώκησαν εἰς τὸ Ἄργιον τῆς Ἰταλίας, οἱ δὲ ἐναπομείναντες ἔγειναν δοῦλοι, τὸ φρούριον τῆς Ἰθώμης κατηδαφίσθη καὶ οἱ ἄγροι διενεμήθησαν εἰς Σπαρτιατικὰς οἰκογενείας. Οὕτως ἐτελείωσεν ὁ πρῶτος Μεσσηνιακὸς πόλεμος διαρκέσας δέκα ἑννέα ἔτη.

§ 6. Δεύτερος Μεσσηνιακὸς πόλεμος (685—668).

"Ἐπὶ ἔτη ἀπὸ τῆς κατεδαφίσεως τῆς Ἰθώμης οἱ Μεσσηνοὶ βιρέως ἐστέναζον ὑπὸ τὸν Σπαρτιατικὸν ζυγόν, ἀνυπομόνως δὲ περιέμενον εὐκαιρίαν, ἵνα ἐκδικηθῶσι καὶ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς χώρας τοὺς σκληροὺς κατακτητάς. Ἰδοὺ δὲ νέος τις ἥρως ἀνεφάνη, ὁ Ἀριστομένης, ὃστις κατήγετο ἐκ παλαιοῦ γένους βισιλικοῦ τῶν Αἰπυτιδῶν. Οὗτος συνήθροισε τὴν νεολαίαν τὴν ποιθοῦσαν ἐλευθερίαν καὶ παρθρυνεν εἰς ἐπανάστασιν κατὰ τῆς Σπάρτης, προπαρασκευασθεὶς δὲ εἰς πόλεμον εἰσέβαλεν εἰς τὰς Δεράς, ἐνθα συγκροτήσας μάχην ἐξετέλεσεν ὑπερανθρώπους ἥρωϊκὰς πράξεις. Ἰνα δὲ καταπλήξῃ ἀμέσως τοὺς Σπαρτιάτας, εἰσέβαλε κρυφίως εἰς αὐτὴν τὴν Σπάρτην καὶ ἐκρέμασεν εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς ἀσπίδα μετὰ τῆς ἐπιγραφῆς «ὁ Ἀριστομένης τὴν ἀσπίδα ταύτην ἀνατίθησε τῇ Θεᾷ ἐκ λαφύρων τῶν Σπαρτιατῶν».

§ 7. Τυρταῖος.

Οἱ Σπαρτιάται ἐκπλαγέντες διὰ τοῦτο καὶ φοβούμενοι νέας εἰσβολᾶς καὶ ἐπανάστασιν τῶν Εἴλωτων καὶ περιοίκων συνεθουλεύθησαν τὸ μαντεῖον τῶν Δελφῶν. Ἡ Πυθία ἐγρηγορισμοδότησεν διτὶ πρέπει νὰ ζητήσωσιν ἀρχηγὸν ἐξ Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἦθελον νὰ βοη-

θήσωσιν ἐξ ἀντιζηλίας τοὺς Σπαρτιάτας, ἀλλὰ μὴ τολμῶντες νὰ ἀπειθήσωσιν εἰς τὸν θεὸν ἀπέστειλαν τὸν Τυρταῖον, χωλὸν διδάσκαλον, νομιζόμενον ἀνόητον. 'Αλλ' εὗτος ἡτο ἐξαίρετος ποιητὴς καὶ διὰ τῶν ποιημάτων του κατώρθωσε νὰ ἐμπνεύσῃ Θάρρος εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες εἰσέβαλον μετὰ πολλοῦ στρατεύματος εἰς τὴν Μεσσηνίαν. Οἱ Μεσσήνιοι ἀντετάχθησαν καὶ ἐπολέμησαν εἰς Στενούχαρον. 'Ο Αριστομένης καὶ ἐνταῦθα ἐπέδειξε τὴν μεγάλην ἀνδρείαν του δρμήσας κατὰ τοῦ Ἀναξάνδρου βασιλέως τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἐνίκησεν αὐτοὺς κατὰ κράτος τρέψας εἰς φυγὴν καὶ φονεύσας πολλούς.

§ 8. Κατορθώματα Ἀριστομένους.

'Ο Αριστομένης εἰσῆρχετο μετὰ Θάρρους εἰς τὴν Λακωνικὴν καὶ ἡρήμωνεν αὐτὴν. Εἴς τινα ἐκδρομὴν ἡχμαλωτίσθη ὑπὸ ἐπτὰ Κρητῶν ὑπηρετούντων ἐν τῷ στρατῷ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἀπήγετο δέσμιος εἰς Σπάρτην. 'Αλλ' εὗτοι σταματήσαντες καθ' ὅδὸν εἰσῆλθον εἰς τινα οἰκίαν πρὸς διανυκτέρευσεν. 'Ἐνταῦθα κατέφκει Μεσσηνία τις περθένος δρφανὴ πατρός, ήτις μαθοῦσα τίς εἶνε ὁ αὐχμάλωτος ἀπεφάσισε νὰ ἐλευθερώσῃ τοῦτον. 'Εδωκε λοιπὸν εἰς τοὺς Κρητας ἄφθινον οἶνον καὶ ἐμέθυσε τούτους, ἐνῷ δὲ οὗτοι ἔκειντο ἐκτάδην ἔκοψε τὰ δεσμὰ τοῦ Αριστομένους, διστις ἐλευθερώθεις ἐφόρευσε τούτους καὶ ἔφυγεν. 'Ἐν τούτοις προδοθεὶς ὑπὸ τῶν συμμάχων Ἀράδων ἡναγκάσθη νὰ ἀποσυρθῇ ἐπὶ τοῦ δρους Εἴρας, ὅπόθεν ἐπὶ ἔνδεκα ἔτη πολλάκις ἐξερχόμενος κατέστρεψε τὴν χώραν τῶν Σπαρτιατῶν.

§ 9. Ο Αριστομένης εἰς τὸν Καεάδαν.

Εἴς τινα ἐκ τῶν ἐκδρομῶν τούτων κατὰ τῆς Λακωνικῆς ὁ Αριστομένης κτυπηθεὶς διὰ λίθου εἰς τὴν κεφαλὴν ἔπεσε χαμαί. 'Αμέσως ὥρμησαν κατ' αὐτοῦ οἱ Σπαρτιάται ἀθρόοι, καὶ ἀφ' εὑ συνέλαθον αἰχμάλωτον μετὰ 50 ἄλλων, ἀπήγαγον εἰς Σπάρτην. Οἱ Σπαρτιάται ἀπεφάσισαν νὰ δψωσι καὶ αὐτὸν καὶ πάντας τοὺς ἄλ-

λους εἰς τὸν *Kaiádar*, βρύθ τι βάραθρον, εἰς τὸ δόποῖον συνείθιζον νὰ ῥίπτωσι τοὺς κακούργους, ἀλλὰ τὸν Ἀριστομένην νὰ ῥίψωσι τελευταῖον, ἵνα ἴδῃ, πῶς οἱ ἀνδρεῖοι αὐτοῦ σύντροφοι, ὁ εἰς μετὰ τὸν ἄλλον, θὰ πέσωσιν εἰς τὸ βάραθρον. Τοῦτο ὅμως ὠφέλησεν αὐτόν, διότι οἱ μὲν ἄλλοι Μεσσήνιοι εὐθὺς ῥιπτόμενοι ἐφονεύοντο, αὐτὸς δὲ ἔπεσεν ἐπ' αὐτῶν καὶ ἔμεινε ζῶν. Ἐδῶ λοιπὸν ὁ Ἀριστομένης περιμένων τὸν θάνατόν του ἐτυλίχθη διὰ τῆς χλαμύδος καὶ κατεκλίθη ἐπὶ τῶν πτωμάτων. Ἐνῷ δὲ οὕτως ἔκειτο περιμένων τὸ τέλος, ἡκουσε τὴν τρίτην ἡμέραν κρότον, καὶ ἀποκαλύψας τὸ πρόσωπον εἶδεν ἀλώπεκα τρώγουσαν πτώματα. «Τὸ ζῆν βεβαίως εὔρεν εἰσοδόν τινα», εἶπε καθ' ἔχτον, καὶ ἔμεινεν ἡσυχος, ἔως οὗ ἐπλησίασεν αὐτόν. Τότε ἥρπασε τὴν ἀλώπεκα ἐκ τῆς οὐρᾶς διὰ τῆς μιᾶς χειρός, διὰ δὲ τῆς ἄλλης ἔκράτει τὴν χλαμύδα, φυλαττόμενος μὴ δαγκάσῃ αὐτὸν καὶ ἡκολούθησε μέχρι τῆς ὀπῆς, οὗτον αὖτη εἰσῆλθεν εἰς τὸ βάραθρον. Τὴν δόπην ταύτην ἐπλάτυνεν ὁ Ἀριστομένης διὰ τῶν χειρῶν καὶ ἔξηλθεν. Μετ' ἀπειργάπτου χαρᾶς ἔχαιρέτισαν οἱ Μεσσήνιοι τὸν ἀγαπητὸν αὐτῶν ἥρωα ἐπανελθόντα εἰς Εἴραν.

Διποτάκται δὲ μετ' ὀλίγον ἀνήγγειλαν εἰς τοὺς Σπαρτιάτας τὴν εἰς τὴν Εἴραν ἐπάνοδον τοῦ Ἀριστομένους, ἀλλ' οὕτοι δὲν ἐπίστευσαν. Ὁ Ἀριστομένης ὅμως ἔδειξεν εἰς αὐτοὺς, διὰ ζῆς ἀκόμη. Ἐπιπεσῶν δηλ. κατά τινα νύκτα κατὰ Κορινθιακοῦ ἐπικουρικοῦ τῶν Λακεδαιμονίων στρατεύματος ἐφόνευσε τὸ πλεῖστον μέρος αὐτῶν καὶ τοὺς τέσσαρας ἀρχηγούς.

§ 10. "Αλωσις; Εἴρας.

"Ἐφθασεν ἡδη ὁ καιρός, κατὰ τὸν ὄποῖον ᾧτο πεπρωμένον νὰ κυριεύθῃ καὶ ἡ Εἴρα. Κατά τινα νύκτα συνέθη νὰ πίπτῃ τόσον ῥάγδαία βροχή, ὡστε πολλοὶ τῶν Μεσσηνίων, ἐπειδὴ δὲν ἥλπιζον οἱ ἔγχθροι νὰ κάμωσιν ἔφοδον, ἐγκατέλιπον τὴν Εἴραν καὶ μετέβησαν εἰς τὰς εἰκαίας αὐτῶν. Οἱ Σπαρτιάται μαθόντες τοῦτο καὶ ὑπὸ τὴν σκέψην τοῦ σκότους καὶ τῆς ῥάγδαίας βροχῆς ὀδηγούμενοι ὑπὸ δούλου ἀνέβησαν διὰ κλιμάκων τὰ τείχη χωρὶς νὰ παρατηρήσῃ

αὐτοὺς οὐδεὶς ἔκ τῶν Μεσσηγίων. "Οτε δὲ οἱ κύνες ἥρχισαν νὰ ὑλα-
κτῶσιν ἀδιακόπως, ἡγέρθησαν πάντες ἔκ του ὑπνου καὶ μετ' ἐκπλή-
ξεως εἶδον, ὅτι οἱ ἔχθροι ἐκυρίευσαν τὴν ἀκρόπολιν αὐτῶν. Πρῶτος
πάντων ἔσπευσεν ὁ Ἀριστομένης καὶ ὁ μάντις Θέοκλος κατὰ τῶν
εἰσελθόντων ἔχθρῶν. Τούτους ἡκολούθησαν καὶ οἱ ἄλλοι ἣν καὶ
ἔθλεπον δὲ ἔχυτοὺς περικυκλωμένους ὑπὸ τῶν ἔχθρῶν, ὅμως ἐπο-
λέμησαν μετ' ἀνδρείας καὶ θύρρους. Ὁ Ἀριστομένης καὶ ὁ Θέοκλος
παρεθύρρυνον τοὺς συμπολεμιστὰς πρὸς ἔρρωμένην ἀντίστασιν, ἵνα
· μὴ νικηθῶσιν ἀδόξως.

"Ἐπὶ τρεῖς ἡμέρας καὶ τρεῖς νύκτας ἐξηκολούθει ὁ ἀγών. Οἱ
Μεσσηγίοι εἶχον ἀποκάμψι ἔνεκα τῆς ἀγρυπνίας, τῆς βροχῆς, τοῦ
ψύχους, τῆς πείνης καὶ τῆς δίψης. Ὁ Ἀριστομένης τέλος παρέταξε
τοὺς Μεσσηγίους σύτας, ὡστε αἱ γυναῖκες καὶ τὰ παιδία νὰ εἰνε
εἰς τὸ κέντρον, προσέταξε δὲ νὰ ἀκολουθῶσιν ἔκει, ὅπου αὐτὸς ἔμελλε
νὰ εὑρῃ ἔξοδον. Οἱ δὲ Σπαρτιᾶται μὴ θέλοντες νὰ φέρωσιν εἰς ἐν-
τελῆ ἀπελπισμὸν ἀνθρώπους μανιώδεις ἡνέῳξαν τὰς τάξεις αὐτῶν,
καὶ οὕτως ἀπῆλθον τὰ λείψαντα τοῦ Μεσσηγιακοῦ λαοῦ ἔκ τῆς Εἴρας
πρὸς τὰ ὅρη τῆς Ἀρκαδίας. Οἱ Ἀρκάδες πρὸ πολλοῦ φίλοι τῶν
Μεσσηγίων ὄντες ἔστειλαν εἰς αὐτοὺς, ἀμφὶ μαθόντες τὰ δυστυ-
χήματα, ἀπεσταλμένους, οἱ ὄποιοι ὠδηγήσαν αὐτοὺς εἰς τὸ ὅρος
Ἀνάκαιον. Ἐνταῦθι δὲ συγέρρευσε μέγα πλῆθος τῶν Ἀρκάδων καὶ
προσέφερεν εἰς τοὺς δυστυχεῖς τροφὴν καὶ ἐνδύματα καὶ ὑπέσχετο
εἰς αὐτοὺς φιλέζενον ὑποδοχὴν εἰς τὴν χώραν τῶν.

"Ο Ἀριστομένης ὅμως βρέως φέρων τὴν ἀπώλειαν τῆς πατρί-
δος δὲν κατέθεσε τὰ ὅπλα, ἀλλὰ ἐξέλεξεν ἔκ τῶν Μεσσηγίων 500
ἀνδρας καὶ μετ' αὐτῶν ἐσκόπει νὰ ἐπιπέσῃ κατὰ τῆς Σπάρτης,
τὴν ὄποιαν ἥλπιζεν, ὅτι θὰ κυριεύσῃ, διότι οἱ περισσότεροι Σπαρ-
τιᾶται ἦσαν εἰς τὴν Εἴραν, ἀλλὰ τὸ στρατήγημα προύδεθη. Τοιου-
τοτρόπως δὲ ἐματαιώθη καὶ τὸ σχέδιον τοῦτο ἀλλὰ ἀνεκαλύφθη,
ὅτι ἡ προδοσία ἐγένετο ὑπὸ τοῦ Ἀριστοκράτους τοῦ βασιλέως τῶν
Ἀρκάδων, ὅστις δωροδοκηθεὶς παρὰ τῶν Σπαρτιατῶν εἶχε προδώσει
καὶ ἄλλοτε τοὺς Μεσσηγίους εἰς αὐτοὺς· τούτου δὲ ἐξακριβωθέντος
οἱ Ἀρκάδες ἐλιθοβόλησαν αὐτὸν καὶ τὸ σῶμα ἔρριψαν ἄταφον
πέραν τῶν ὁρίων.

Μέρος τῶν Μεσσηνίων ἐγκατέστησαν εἰς τὴν Ἀρκαδίαν, μέρος δὲ ὑπὸ τὴν ἀρχηγίαν τοῦ Γόργου καὶ τοῦ Μαντίκλου μετέβησαν εἰς τὸ Ρήγιον καὶ ἐκυρίευσαν ἐκεῖθεν τὴν πόλιν τῆς Σικελίας Ζάγκλην, ἥτις ἔκτοτε ὠνομάσθη Μεσσήνη. Ὁ Ἀριστομένης μετέβη εἰς τὴν Ρόδον εἰς τὸν γαμβρὸν αὐτοῦ Δαμάγητον, ἔνθα ἔμεινε μέχρι τέλους τῆς ζωῆς μηχανώμενος πολλὰ κατὰ τῆς Σπάρτης. Οἱ ἐν τῇ χώρᾳ μείναντες Μεσσηνίοι περιέπεσον πάλιν εἰς τὴν ἀρχαίαν δουλείαν καὶ μόλις μετὰ αἰῶνας ὀλοκλήρους ὁ Θηβαῖος Ἐπαμεινώνδας κατώρθωσε νὰ ἐλευθερώσῃ αὐτοὺς καὶ ἐπαναφέρῃ τὸ πολιτευμά των τὸ ἀρχαῖον.

§ 11. Πόλεμος κατὰ τῆς Τεγέας καὶ Ἀργούς (546—514).

Ἡ Σπάρτη κατακτήσασα τὴν Μεσσηνίαν κατεῖχεν ἥδη πολὺ μέρος τῆς Πελοποννήσου. Ἐπιθυμοῦσα δὲ νὰ ἐπεκτείνῃ τὰς κατακτήσεις αὐτῆς ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Τεγέας, Ἀρκαδικῆς πόλεως, καὶ ἐνίκησε τοὺς Τεγεάτας. Μετὰ ταῦτα ἐξεστράτευσε κατὰ τῶν Ἀργείων καὶ νικήσασα αὐτοὺς εἰς Θυρέαν ἡσφάλισε τὴν ὑπεροχήν της εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ἀπέκτησε τοσαύτην φήμην, ὡστε καὶ αὐτὸς ὁ βασιλεὺς τῆς Λυδίας Κροῖσος ὡνόμαζε τοὺς Σπαρτιάτας πρῶτον λαὸν τῆς Ἑλλάδος καὶ ἐπεζήτει τὴν συμμαχίαν μετ' αὐτῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Σ'.

ΑΘΗΝΑΙ

§ 1. Άξιος Ἀθηναῖς πρὸ τοῦ Θησέως.

Ἄπασα ἡ Ἀττικὴ ἐπὶ πολλὰ ἔτη ἦτο ἄνευ πολιτικῆς ἐνότητος διηρημένη εἰς δώδεκα ἀνεξαρτήτους ἀπ' ἀλλήλων κώμας. Εἰς ἐκάστην τούτων ἐδέσποζεν ὁ βασιλεὺς, τοῦ ὀποίου ἡ δύναμις δὲν

ἥτο ἀπόλυτος. Ο πρῶτος βασιλεὺς ὑπῆρξεν ὁ Κέκροψ, δεύτερος δὲ ὁ Ἐρεχθεὺς. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπὶ πολὺν χρόνον ὑφίσταντο τὰ κακὰ τῶν διηρημένων καὶ ἀσθενῶν λαῶν, ἐσωτερικαὶ δὲ διχόνοια καὶ ἔξωτερικαὶ ἐπιδρομαὶ ἐτάραχτον τὴν χώραν μέχρι τοῦ Θησέως. Ο ἥρως οὗτος ἦνωσεν εἰς μίαν πολιτείαν τοὺς εἰς πολλὰς διεσπαρμένους πολίτας τῆς Ἀττικῆς καὶ ὑπερέωσε τούτους νὰ ἀναγνωρίσωσιν ὡς κέντρον αὐτῶν τὰς Ἀθήνας, αἵτινες διὰ τὴν κατάλληλον τοποθεσίαν καὶ τὴν εὔφορον καὶ ὑπὸ δρέων περικυκλουμένην καὶ μέχρι θαλάσσης ἐκτεινομένην πεδιάδα τοῦ Κηφισοῦ ἦσαν ἡ καταλληλάτη πρωτεύουσα τῆς χώρας. Εἰς ἀνάμνησιν τῆς πολιτικῆς ταύτης ἐνότητος ἔδρυσε τὴν ἑορτὴν Παραθήγαια ἑορταζομένην ὑπὸ πάντων τῶν κατοίκων τῆς Ἀττικῆς καὶ διήρεσε τοὺς κατοίκους εἰς τρεῖς τάξεις, εἰς εὐπατρίδας (εὐγενεῖς), εἰς γεωμέδρους (γεωργοῦς) καὶ εἰς δημιουργοὺς (βιομηχάνους). Άλλῃ νέᾳ αὕτη κατάστασις αὐτῶν ἡ δύναμις, τὴν ὅποιαν ἔκαστος ἔξήσκει. Ο Μενεσθεὺς, ἀπόγονος τοῦ Ἐρεχθίου, ἔξηγειρε τὸν λαὸν κατὰ τοῦ Θησέως κατηγορῶν αὐτὸν ὅτι ἀφήρεσε παρ’ αὐτῶν τὴν ἐλευθερίαν, τὴν πατρίδα, τὰς ἴδαιτέρας θυσίας. Ἐντεῦθεν ὁ Θησεὺς ἔξωρίσθη καὶ καταφυγὼν εἰς Σκύρον ἀπέθυνε, βασιλεὺς δὲ ἐγένετο ὁ Μενεσθεὺς. Άλλα μετ’ ὀλίγῳ ἔτη ὁ θρόνος ὁ βασιλικὸς περιῆλθεν αὖθις εἰς τὴν στησαν εἰς τὴν Ἀττικὴν. Μετὰ τὸν Μέλανθον ἔβασιλευσεν ὁ Κόδρος, ὁ οὗτος καὶ ἔπειτα οἱ νεῖοι τούτου γενόμενοι ἀρχηγοὶ τῶν Ἀλκμεωνιδῶν, Πεισιστρατιδῶν καὶ Παιονιδῶν, τριῶν οἰκογενειῶν ἐκ τῶν ὄνομαστοτέρων τῶν Ἀθηνῶν.

§ 2. Διάδοχοι Κόδρου. Ἀρχοντες (753-714-683).
 Εὐπατρίδαι. Κύλων (632). Αράκων (621).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Κόδρου οὐδεὶς ἔξελέγη βασιλεὺς, διότι οὐδεὶς ἦτο κατὰ τοὺς Ἀθηναίους ἄξιος νὰ διαδεχθῇ τὸν φιλόπατριν

Κόδρον. Ἐλλ' ἀντὶ τῆς βισιλείας ἔξελέγησαν ίσοδιοι ἄρχοντες ἐκ τοῦ γένους τοῦ Κόδρου. (Η ἄρχοντεία αὕτη διετηρήθη ἐπὶ 13 γενεάς). Μετὰ τοὺς ίσοδίους ἄρχοντας τῷ 752 διωρίσθη εἰς ἄρχων οὐχὶ ίσοδιος ἀλλ' ἐπὶ δέκα μόνον ἔτη ἔχων τὴν ὑπερτάτην ἔξουσίαν. (Διωρίσθη δὲ οὗτος ἐκ τῆς οἰκογενείας τῶν Μεδοντιδῶν, ἡς ἀρχηγὸς ἦτο ὁ Μέδων, ὁ πρεσβύτερος υἱὸς τοῦ Κόδρου. Τέσσαρες ἐπὶ δεκαετίαν ἄρχοντες διωρίσθησαν διαδοχικῶς ἐκ τῆς οἰκογενείας ταύτης). Μετὰ τούτους ἡ ἄρχοντεία κατέστη προσιτὴ καὶ εἰς ἀλλας οἰκογενείας τῶν εὐπατριδῶν καὶ οὕτω τῷ 683 ἀντὶ ἐνὸς ἄρχοντος ἐπὶ δέκα ἔτη ἔξελέγοντο ὑπὸ τῶν εὐπατριδῶν ἐννέα ἄρχοντες ἐπὶ ἓν ἔτος. Ἐκ τῶν ἐννέα τούτων ἀρχόντων ὁ μὲν πρῶτος ὠνομάζετο ιδίως ἄρχων ἡ ἐπώρυμος ἄρχων, διότι ἀπ' αὐτοῦ ὠνομάζετο τὸ ἔτος τῆς κυθερήσεως. Οὗτος εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ ἐπιτηρῇ πᾶσαν διοίκησιν τῆς πολιτείας, τὰς δικαστικὰς ἀποφάσεις ἐπὶ πασῶν τῶν ὑποθέσεων τοῦ οἰκογενείου καὶ κληρονομικοῦ δικαίου. Ὁ δεύτερος ἄρχων ὠνομάζετο βασιλεὺς καὶ εἶχε τὰ ἱερατικὰ καθήκοντα τῆς ἀρχαίας βισιλείας. Ὁ τρίτος πολέμαρχος, δεύτερος εἶχε τὴν διεύθυνσιν τῶν στρατιώτικῶν πραγμάτων. Οἱ δὲ λοιποὶ ἕξ ὠνομάζοντο θεσμοθέται, εἴχον δὲ τὴν ἐκδίκασιν πάσης ὑποθέσεως μὴ ἀναγομένης εἰς τὴν δικαιοδοσίαν τῶν τριῶν πρώτων ἀρχόντων. Οὕτως ἡ ὅλη διοίκησις τοῦ κράτους ἦτο εἰς τὴν ἀριστοκρατίαν, εἰς τοὺς εὐπατρίδας δηλ. Ἐπειδὴ δὲ οὗτοι κατεῖχον τὰς πλειστας καὶ καλλίστας γυναῖκας καὶ πολλὰ χρήματα, πρὸς δὲ καὶ τὴν ὅλην διοίκησιν τοῦ κράτους, κατεπίεζον τὸν λαόν. Ἐγτεῦθεν φιλόδοξός τις νέος, Κύλων ὀνομάζόμενος, ἐπεχείρησεν ὑποστηριζόμενος ὑπὸ τοῦ λαοῦ οὐαὶ λάθη αὐτὸς ἀντὶ τῶν εὐπατριδῶν τὴν ὑπερτάτην ἀρχὴν καὶ νὰ γίνῃ τύραννος (632). Κατέλαβε λοιπὸν τὴν Ἀκρόπολιν τῶν Ἀθηνῶν, ἀλλ' οὐδὲν κατώρθωσε, διότι πολιορκηθεὶς ὑπὸ τῶν ἀρχόντων καὶ στερούμενος τροφῶν καὶ ὑδατος κατώρθωσε διὰ μυστικῆς ὁδοῦ νὰ ἀναγωρήσῃ. Οἱ ἐν τῇ Ἀκροπόλει μείναντες ὀπαδοὶ κατέβησαν ἐξ αὐτῆς, ἀλλὰ δολίως πάντες ἐφονεύθησαν καὶ οὕτω κατεστάλη ἡ Κυλώνειος αὖτη ἐπανάστασις, οἱ εὐπατρίδαι ἐνίκησαν, διώρισαν δὲ τὸν ἄρχοντα Δράκοντα εὐπατριδηνὸν νὰ συντάξῃ νόμους ποινικούς (621). Οὗτος συνέταξε νόμους αὐστηρούς

τόσον, ὥστε δὶς ἔκαστον ἔγκλημα ὥριζε ποιηὴν τὸν θάνατον. Ἡ νομοθεσία αὕτη προστατεύουσα τὴν ἀριστοκρατίαν ἐξηρέθισε τὸν λαὸν περισσότερον, ὅστις ἀνέτρεψε ταῦτην καὶ μετερρύθμισε τὴν ὅλην πολιτικὴν κατάστασιν διὰ τοῦ Σόλωνος.

§ 3. Σόλων.

Οὗτος κατήγετο ἐκ τῆς οἰκογενείας τοῦ Κόδρου. Κατὰ μὲν τὴν νεότητα αὐτοῦ ἀπέκτησε μεγάλην καὶ εὐρεῖν παιδευσιν, κατὰ δὲ τὰ ὡριώτερα ἔτη ἐγνώρισε διὰ συγχῶν ταξιδίων πολλοὺς ἀνθρώπους καὶ ἔγεινε πολυπειρότατος· χλίσις πρὸς τὴν μάθησιν ἦτο ὁ κυριώτατος χαρακτὴρ αὐτοῦ, διὸ καὶ ὁ ἕδιος εἰς ἐν τῶν ποιημάτων λέγει: «Γηράσκω ἀεὶ πολλὰ διδασκόμενος». Λέγεται δέ, δὴ καὶ εἰς αὐτὴν τὴν κλίνην τοῦ Θανάτου εὐρισκόμενος παρεκάλεσε τοὺς πέριξ αὐτοῦ νὰ διμιλῶσι μεγαλοφώνως, ὡς μάθη ἀκόμη τι. Ένεκκα δὲ τῆς μεγάλης παιδείας καὶ τῆς πρακτικῆς σοφίας κατέτασσον αὐτὸν μεταξὺ τῶν πρώτων ἐκ τῶν 7 σοφῶν τῆς Ἑλλάδος. Οὕτος εἶχε φρόνημα ἄγνον καὶ πρᾶφον, ψυχὴν εὔνουν καὶ φαιδράν, ἐλευθέραν, ἀλλὰ καὶ πλήρη ἴσχύος καὶ ἐνεργείας, πάντοτε ὑραστήριος πρὸς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος, τὴν ὄποιαν ὑπὲρ πᾶν ἄλλο ἡγάπα καὶ ὑπηρέτει μετὰ ἀγνῆς ἀφιλοκερδείας.

Ἡ πρώτη πολιτικὴ πρᾶξις τούτου, διὰ τῆς ὄποιας ἐκέρδησε τὴν ἀγάπην τοῦ λαοῦ, ἦτο ἡ ἐξῆς. Οἱ Μεγαρεῖς πρό τινων ἐτῶν εἶχον ἀφαιρέσει παρὰ τῶν Ἀθηναίων τὴν Σαλαμῖνα. Πᾶσαι αἱ προσπάθειαι τῶν Ἀθηναίων πρὸς ἀνάκτησιν τῆς ὡραίας νήσου ὑπῆρξαν μάταιαι καὶ διὰ τοῦτο τέλος ἀπεφάσισαν νὰ παραιτήσωσι τὴν νῆσον καὶ ἐψήφισαν καὶ νόμον, διὰ τοῦ ὄποιου ἐπεβάλλετο ποινὴ θανάτου κατ' ἔκεινου, ὅστις ἥθελε συμβουλεύσει ἢ προτείνει τὴν

(Εἰκὼν 19). — Σόλων.

ἀνανέωσιν τοῦ πολέμου τούτου περὶ ἀνακτήσεως τῆς Σαλαμῖνος.

Η φιλότιμος ὅμως νεολαία εὐθὺς μὲν ἔδειξε τὴν δυσαρέσκειαν διὰ τὸν νόμον τοῦτον, ἀλλ᾽ οὐδεὶς ἐτόλμα ἐκ φόβου τῆς θυνατικῆς ποινῆς νὰ ὄμιλησῃ κατ' αὐτοῦ. Τότε δὲ ἀπεφάσισεν ὁ Σόλων νὰ ἐλευθερώσῃ τὴν πατρίδα ἀπὸ τῆς ἀναξίας ταύτης αἰσχύνης. Διέδωκε διὰ τῶν φίλων ἀνὰ τὴν πόλιν, ὅτι παρεφρόνησε καὶ ἀναγκάζεται νὰ μένῃ εἰς τὴν οἰκίαν, πράγματι δὲ ἐνησχολεῖτο εἰς τὴν σύνταξιν ποιήματός τινος, ὅπερ ἐπεγράφετο Σαλαμῖς. Ἡμέραν δέ τινα ἔξηλθεν αἴσφνης ἐκ τῆς οἰκίας φορῶν πιλίδιον, ἔτρεξε διὰ τῶν ὁδῶν εἰς τὴν ἀγοράν, καὶ ἀφ' εὗ πολὺς λαὸς συνηθροίσθη περὶ αὐτόν, ἀνέθη ἐπὶ τοῦ λιθοῦ τοῦ κήρυκος καὶ ἀπήγγειλεν ἐλεγείαν.

Διὰ τοῦ ποιήματος τούτου παρέστησεν, ὅτι ἀποσταλεὶς ὡς κῆρυξ εἰς Σαλαμῖνα ἐπανῆλθε τώρα, καὶ περιέγραψε τὴν μεγάλην ἀξίαν τῆς ἀπολεσθείσης ιῆσου, τὴν ὕθριν τῶν ἐκεῖ ἀρχόντων Μεγαρέων καὶ τὰ παράπονα τῶν ἐν κρυπτῷ φίλων τῶν Ἀθηναίων Σαλαμινίων· ὡμίλησε δὲ περὶ τῆς δύξης τῶν παρελθόντων χρόνων ἐν συγκρίσει πρὸς τὴν ἐνεστῶσαν ἀτιμίαν, καὶ ἀγανακτῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ὀνειδίζων αὐτούς, διέτι τόσον ἀδόξως καὶ αἰσχρῶς παρήτησαν τὸν πόλεμον, ἀπήγγειλε τοὺς ἔξης τέσσαρας στίχους·

—*Eἰντι δὴ τότε' ἐγὼ Φοιλεγάρδριος η Σικινίτης
ἀρτὶ γ' Ἀθηναίον, πατρίδ' ἀμειμάμενος·
αἵγα γὰρ ἀρ φάτις ήδε μετ' ἀνθρώποιαι γέροιο.
Ἄττικὸς ούτος ἀνήρ τῷ Σαλαμιαφετῷ.*

Διὰ τούτων διήγειρε τὴν φιλοτιμίαν καὶ φιλοπατρίαν τῶν Ἀθηναίων. Οὕτω δὲ τέλος ἔξεφώνησε καὶ τοὺς δύο τούτους τελευταίους στίχους.

*Ιομερ εἰς Σαλαμῖτα, μαχησόμενοι περὶ ρήσου
ἴμερτῆς χαλεπότ τ' αἰσχος ἀπωσόμενοι.*

Ο λαὸς ἐνθουσιασθεὶς ἤκυρωσε τὸν νόμον ἐκεῖνον καὶ ἀπεφάσισεν εὐθὺς ν' ἀνακτήσῃ τὴν ιῆσον. Αὐτὸς δὲ ὁ Σόλων ἔξελέγη στρατηγός, καὶ ὁ πόλεμος ἤρχισεν εὐθὺς ἐκ νέου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι νικήσαντες ἀγέκτησαν τὴν Σαλαμῖνα.

Ἐντεῦθεν οἱ Ἀθηναῖς εὐγνωμονοῦντες καὶ παρωργισμένοι ὄντες κατὰ τῶν εὐπατριδῶν διὰ τὴν καταπιεστικὴν διοίκησιν ἀνέθεσαν εἰς τὸν Σόλωνα νὰ συντάξῃ νόμους.

— § 4. Νόμος τοῦ Σόλωνος (594).

Μεταξὺ τοῦ λαοῦ καὶ τῶν πλουσίων ὑπῆρχε μεγάλη ἔρις. Οἱ πτωχοὶ κατάχρεοι ὄντες εἰς τοὺς πλουσίους καὶ μὴ δυνάμενοι νὰ ἔξοφλήσωται τὰ χρέη, ἄλλοι μὲν ἐκαλλιέργουν τὰ κτήματα τῶν πλουσίων ὡς δοῦλοι, ἄλλοι ὑπεθήκευον τὰ σώματα αὐτῶν, ἄλλοι ἐπωλοῦντο εἰς ξένας γύρωρες ὡς ἀνδράποδα, πολλοὶ ἡναγκάζοντο νὰ πωλῶσι καὶ τὰ ἴδια τέκνα, ἵνα ἔξοφλήσωται τὰ χρέη, ἄλλοι δὲ ἔφευγον ἔκουσίως ἐκ τῆς πατρίδος. Ὁ Σόλων, ἵνα ἀνακουφίσῃ τοὺς πτωχούς, διὰ νόμου κατέτιγγει παντελῶς τὰ χρέη ἐκείνων, οἵτινες εἴχον δανεισθῆ ἀπὸ τοὺς πλουσίους καὶ εἶχον ἐνεγκυράσει εἰς αὐτοὺς τὸ σῶμα καὶ ὡς δοῦλοι ἐδιθησαν εἰς τοὺς δανειστάς. Διέταξε νὰ ἀγορασθῶσιν ὑπὸ τῆς πολιτείας ἔκεινοι, οἵτινες εἶχον πωληθῆ ὡς δοῦλοι εἰς τὸ ἔξωτερικόν. Διέταξε νὰ πληρώσῃ τὸ χρέος αὐτοῦ εἰς τοὺς δανειστάς ἔκεινος, διτις κατεῖχεν ἀκόμη ἀκίνητον περιουσίαν, δῆλο. οἰκίας, ἀγρούς, ἵνα ἀπαλλαγῇ δὲ καὶ οὕτος τῶν χρεῶν εὔκόλως καὶ λάθη εἰς τὴν κατοχὴν αὐτοῦ τὰ ἴδια κτήματα, μετέβαλε τὸ νομισματικὸν σύστημα ὡς ἔξης: διέταξε νὰ κοπῶσιν αἱ δραχμαὶ ἐλαφρότεραι κατὰ 27%, καὶ κατὰ τὸ νέον τοῦτο νομισματικὸν σύστημα καὶ οὐχὶ κατὰ τὸ παλαιὸν νὰ πληρώσωσι τὰ χρέη οἱ ὀφειλέται. Ὁ πληρώνων λοιπὸν 100 δραχμὰς γέας ἀντὶ 100 παλαιῶν, αὐτὸς μὲν ὠφελεῖτο 27%, ὁ δὲ πλούσιος δὲν ἔζημιοῦτο πολὺ.) Η ἀπόσεις εἰς αὐτη τοῦ ἄχθους ἦτοι τοῦ βάρους ὡνομάσθη Σεισάχθεια. Διὰ τοῦ εὐεργετικοῦ τούτου νόμου ὁ πτωχὸς λαὸς ἀνεκουφίσθη, ἥρχισε νὰ πλουτῇ καὶ νὰ ἀποκτᾷ ἴδιαν ἴδια κτησίαν.

— § 5. Διειρέσεις τῶν κατοίκων εἰς τάξεις.

Ο Σόλων πιστεύων ὅτι πάντες οἱ πολῖται πρέπει νὰ μετέχωσι τῆς διοικήσεως τῆς χώρας, οὐχὶ δικαίως καὶ νὰ ἔχωσι τὰ αὐτὰ δικαιώματα, διήρεσε τοὺς κατοίκους ἀναλόγως τῆς περιουσίας εἰς

τέσσαρας τάξεις, εἰς πεντακοσιομεδίμερους, οἵτινες εἶχον εἰσόδημα 500 μεδίμυνων δηλ. κοιλῶν αριθμῆς ἢ ἀνάλογον κατὰ τὴν ἀξίαν ποσὸν οὗντος ἢ ἐλαίου. Ἡ δευτέρα τάξις ἦτο τῶν ἵππων, ἡ ὅποια περιελάμβανε τοὺς ἔχοντας εἰσόδημα 300 ἢ 400 μεδίμυνων καὶ ἡδύναντο νὰ τρέφωσιν ἔνα ἵππον. Ἡ τρίτη τάξις ἦτο τῶν ζευγιτῶν, εἰς τὴν ὅποιαν περιελαμβάνοντο, δοσοὶ εἶχον εἰσόδημα 150-299 δραχμῶν καὶ ἡδύναντο νὰ διετηρῶσιν ἔνα ζεῦγος βοῶν ἢ ἡμιόνων. Ἡ τετάρτη τάξις ἦτο τῶν θητῶν, εἰς τὴν ὅποιαν συμπεριελαμβάνοντο, δοσοὶ εἶχον εἰσόδημα ὀλιγώτερον τῶν 150 δραχμῶν.

Αἱ πρῶται τρεῖς τάξεις μετεῖχον τῶν δημοσίων ἀρχῶν καὶ τῆς βουλῆς τῶν 400. Ἐκ τῶν πεντακοσιομεδίμυνων ἔξελέγοντο οἱ ἄρχοντες. Οἱ θῆτες οὔτε διωρίζοντο εἰς δημοσίας θέσεις, οὔτε φόρον ἐπλήρωντον, οὔτε ὑπεχρεοῦντο νὰ ὑπηρετῶσιν εἰς τὸν στρατόν, ἀνδὲν ἦτο ἔκτακτος ἀνάγκη.

§ 6. Ἡ βουλὴ τῶν τετρακοσίων. Ἐκκλησία τοῦ λαοῦ.

Ἡ βουλὴ ἀπετελεῖτο ἐκ 400 βουλευτῶν καὶ κύριον καθῆκον εἶχε νὰ παρασκευάζῃ τὰ εἰσαγόμενα εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ δήμου πρὸς συζήτησιν καὶ ψήφισιν νομοσχέδια (τὸ προσούλευμα). Ἡ ἐκκλησία τοῦ λαοῦ ἀπετελεῖτο ἐκ τῶν πολιτῶν καὶ τῶν τεσσάρων τάξεων καὶ συνήρχετο εἰς τὴν Πινύκα, ἀπεφάσιζε δὲ οὐ μόνον περὶ δῆλης τῆς ἐσωτερικῆς οἰκονομίας τῆς πόλεως (φορολογία, δαπάνη), ἀλλὰ καὶ περὶ τῆς ἐξωτερικῆς πολιτικῆς (εἰρήνη, πόλεμος), καὶ συζητοῦσα τὰ ὑπὸ τῆς βουλῆς εἰσαγόμενα προσούλευματα, ἀπέριπτεν (ἀπεχειροτόνει ἢ ἀπεψηφίζετο) αὐτὰ ἢ ἀπεδέχετο (ἐπεκύρου) τροποποιοῦσα ἢ δεχομένη ἀμετάβλητα καὶ ἐποίει τόμους καὶ γηφίσματα. Εἴχετε δὲ πρὸς τούτοις λόγον τῶν πράξεων παρὰ τῶν ἀρχόντων.

§ 7. Ὁ Ἀρειος Πάγος.

Οἱ Ἀρειοις Πάγος ἦτο τὸ ἀνώτατον καὶ σεβαστότατον δικαστήριον, ἀπετελεῖτο δὲ ἐξ ἑκείνων, οἵτινες ὑπηρέτησαν τιμίως καὶ

ἀμέμπτως. Οὗτος ἔδικαζε τὰς ὑποθέσεις τῶν φόνων ἐκ προμελέτης, ἐπειτὴρει τὴν ὅλην πολιτείαν, ἐπώπτευε τὴν διαγωγὴν τῶν πολιτῶν καὶ ἐφόροντίζε περὶ τῆς ἐφαρμογῆς τῶν νόμων καὶ περὶ τῆς λατρείας τῶν θεῶν.

§ 8. **"Αλλοι νόμοι τοῦ Σόλωνος."**

Ἐκτὸς τῆς συντάξεως τῶν νόμων ὁ Σόλων ἀπηγόρευε νὰ δίζωσιν αἱ γυναικεῖς προῖκα εἰς τοὺς συζύγους, διέταξε τὰ τέκνα τῶν ὑπὲρ πατρόδος φονευθέντων ν' ἀνατρέψωνται δημοσίᾳ δαπάνῃ, οἱ ἄσωτοι καὶ οἱ μὴ γηροχομοῦντες τοὺς γονεῖς νὰ μὴ ἔχωσιν οὐδὲν πολιτικὸν δικαιώματα, ὑπεχρέωσε δὲ τοὺς γονεῖς νὰ φροντίζωσι περὶ τῆς μορφῶσεως τῶν τέκνων καὶ νὰ μανθάνωσιν αὐτὰ τέχνην τινά.

Καὶ πολλοὺς ἄλλους σοφοὺς νόμους ἐνομοθέτησε περὶ γεωργίας, βιομηχανίας, ἐμπορίου καὶ περὶ τῶν δαπανῶν κατὰ τὰς κηδείας.

§ 9. **"Ἀνατροφὴ τῶν γέων."**

Ο Σόλων παραδεχόμενος τὴν ἀγωγὴν τῶν πατέων ὡς τὸ σπουδαιότατον μέσον τῆς μορφώσεως τοῦ λαοῦ ἐσκόπει νὰ καταστήσῃ τοὺς Ἀθηναίους λαὸν πολεμικὸν ἐν καιρῷ πολέμου, ἐν καιρῷ δὲ εἰρήνης λαὸν ἐμπορικὸν, τεχνικὸν, βιομηχανικὸν καὶ ἐπιστημονικόν. Εμάνθανον δὲ οἱ παῖδες ἀνάγνωσιν, γραφήν, μύθους, τὰ τῆς θρησκείας, μουσικὴν φωνητικὴν καὶ ὀργανικὴν, ἀριθμητικὴν, ἴχνογραφίαν, ἡσκοῦντο εἰς τὴν ἀπομνημόνευσιν καὶ ἀπαγγελίαν ἐκλεκτῶν ποιητικῶν χωρίων, εἰς τὰ ὄπεια πολλαὶ συμβουλαὶ ὑπῆρχον, ἦσπαινοι καὶ ἐγκώμια παλαιῶν ἀγαθῶν ἀνδρῶν, ἵνα ὁ παῖς ζηλῶν μιμῆται αὐτούς. Εδιδάσκοντο δὲ τὴν σωφροσύνην καὶ κοσμιότητα, τὴν ὄποιαν οἱ παῖδες ἐπρεπε καὶ ἔξωτερικῶς νὰ ἐπιδεικνύωσι περὶ πατοῦντες εὔσταλῶς καὶ μὴ κινοῦντες τῇδε κάκεῖσε τὰς χεῖρας, ἀλλ᾽ ἔχοντες τὸν θραγίονα ὑπὸ τὸ ιμάτιον. Καὶ τὴν σωματικὴν ἀσκησιν τῶν πατέων ὕρισεν ὁ Σόλων παραλλήλως νὰ γίνηται πρὸς τὴν ἄλλην πατέουσιν. Εμάνθανον σφαιρισμόν, πάλην, πένταθλον, πυγμήν, παγκράτιον, κολύμβησιν καὶ ὄρχηστικήν.

Κατὰ τὴν ἐφηβικὴν ἡλικίαν ἐδιδάσκοντο καὶ τὴν ὑπλομαχητικὴν καὶ τὴν ἴππικήν, ἵνα καταστῶσι γενναῖοι καὶ ἐπιτήδειοι πολεμισταί.

§ 10. Ἀποδημέα Σόλωνος.

Ο Σόλων, ἵνα μὴ ἀναγκασθῇ ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων νὰ μεταβάλῃ τὴν νομοθεσίαν, ἀπῆλθεν εἰς Μίλητον, ἔνθα ἐφιλοξενήθη ὑπὸ τοῦ Θαλοῦ τοῦ Μιλησίου, ἔπειτα εἰς Σάρδεις καὶ εἰς ἄλλας πόλεις. Ἐπανελθὼν τῷ 582 εἰς Ἀθήνας καὶ ἵδων τὸ πολίτευμα αὐτοῦ κινδυνεύοντας ὑπὸ τῶν κομμάτων προσεπέθισε νὰ διελλάξῃ αὐτά, ἀλλ' ἀπέτυχε καὶ ἐπέθηκεν ὑπὸ λύπης, κατά τινας ἀποδημήσας εἰς Κύπρον.

§ 11. Διερευσις τῶν Ἀθηναίων μετὰ τὸν Σόλωνα. Πεισίστρατος (563—527).

Οἱ νόμοι τοῦ Σόλωνος, ἂν καὶ πολὺ ὠφέλησαν τοὺς Ἀθηναίους, δὲν ἤδυνθησαν ὅμως διαιρῆ τάξιν νὰ ἴρρυσσωσιν. Τὰ πολιτικὰ κόμματα ἔμειναν τὰ αὐτὰ ὡς καὶ πρότερον. Διηρέθησαν πάλιν εἰς τρία κόμματα, εἰς τοὺς Πεδιεῖς ἥηλ, τοὺς κατοίκους τῶν χωρίων, οἵτινες πλούσιοι ὅντες ἡγάπων τὸ παλαιὸν πολίτευμα τὸ πρὸ τοῦ Σόλωνος, εἰς Διακρίους, οἵτινες ἦσαν ὀρεινοὶ πτωχοί, ἔχθροι τῶν πλουσίων καὶ φίλοι τοῦ Πεισίστράτου, καὶ εἰς Παράλους κατοικοῦντας τὰ παράλια, πλουτήσαντας δὲ διὰ τοῦ ἐμπορίου. Ἐκ τῶν διαιρέσεων τούτων ὠφέλούμενος ὁ Πεισίστρατος ἀνήρ φιλόδοξος ἐγένετο ἀρχηγὸς κόμματος σπεύσων νὰ γίνῃ ἀρχῶν τῶν Ἀθηνῶν. «Ημέραν τινὰ cύτος προσέδραμεν αἱμόφυρτος εἰς τὴν ἀγορὰν ἀνακράζων «ἴδου οἱ ἔχθροι τοῦ λαοῦ ἡθέλησαν νὰ μὲ φονεύσωσιν». Ο λαὸς ἐψήφισεν ἀμέσως 50 ῥωπαλοφόρους, ἵνα φυλάττωσιν αὐτόν.

Δὲν ἡρκέσθη ὅμως εἰς τοὺς 50 τούτους ῥωπαλοφόρους, ἀλλ' ἐπηγέησεν εἰς 300 καὶ 400. Διὰ τούτων δὲ κατέλαβεν αἱφνιδίως τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἐγένετο κύριος τῆς πόλεως. Πολλάκις ὑπὸ τῶν ἀντιπάλων ἐξεδιώχθη (558 καὶ 546), ἀλλὰ πάλιν ἀνελάμβανε τὴν ἀρχὴν ὑπὸ τῆς εὐνοίας τοῦ λαοῦ καὶ ἀπὸ τοῦ 536 μέχρι τοῦ 527 διεφύλαξε τὴν ἀρχὴν ἀνευ ἀντιπράξεως.

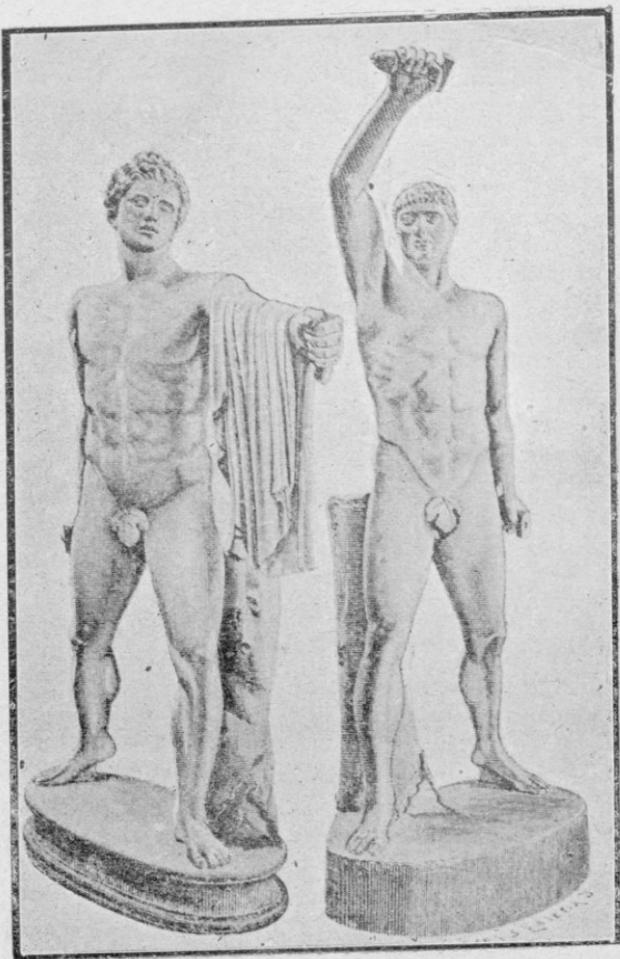
§ 12. Διεύκησις τοῦ Πεισιστράτου.

Γενόμενος οὕτως τύραννος, δηλαδὴ ἄρπαξ ἢ σφετεριστῆς τῆς ὑπερτάτης ἀρχῆς, ἔξήσκει ἐπιεικέστατα τὴν τυραννίαν καὶ δικαιότατα· δὲν μετέβαλε τοὺς κειμένους νόμους, τηὔζησε τὴν ναυτικὴν δύναμιν τῶν Ἀθηνῶν, συνῆψε φίλικὰς σχέσεις πρὸς τὸ "Ἀργος, Θῆβας καὶ Σπάρτην, ἐπροστάτευσε τοὺς πτωχοὺς παρασχών εἰς αὐτοὺς ἔγγειον ἔδιοκτησίαν, ὑπεστήριξε τὴν καλλιέργειαν τῶν ἐλαιῶν, ἤνοιξεν εἰς τὸ ἐμπόριον νέας πηγὰς καὶ νέας ὁδούς, καὶ παρέσχεν εἰς τὸν πτωχὸν λαὸν ἀσχολίαν διὰ τῶν μεγαλοπρεπῶν οἰκοδομῶν, δι᾽ ὃν ἐκάλλυνε τὴν πόλιν. Ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως ὡκοδόμησε ναὸν εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, καὶ παρὰ τὸν Ἰλισὸν ναὸν εἰς τὸν Ὁλύμπιον Δία. Κατὰ διαταγὴν τοῦ Πεισιστράτου συνήχθησαν ὑπὸ λογίων ἀνδρῶν, τῶν καλουμένων διασκεναστῶν, αἱ τέως διεσπαρμέναι ῥιψῷδαι τοῦ Ὄμηρου καὶ διορθωθεῖσαι συνετάχθησαν εἰς δύο ὅλα μεγάλα ποιήματα, τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσσειαν, ὃν ἔκτενῇ χωρίᾳ ἐψάλλοντο εἰς δημοσίας ἑορτὰς καὶ πανηγύρεις.

§ 13. Οἱ υἱοὶ τοῦ Πεισιστράτου (527—510).

Τὸν Πεισιστρατοῦ ἀποθανόντα διεδέχθησαν οἱ δύο υἱοὶ Ἰππίας καὶ Ἰππαρχος, οἵτινες τὸ μὲν πρῶτον διώκησαν ἡπίως ὡς ὁ πατὴρ αὐτῶν μέχρι τοῦ 514. Ἐπειδὴ ὅμως μετὰ ταῦτα σκληρότερον ἥρχισαν νὰ διοικῶσι, δύο νέοι ἔξ ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν διὰ στενωτάτης φιλίας πρὸς ἄλλήλους συγδεδεμένοι, ὁ Ἀρμόδιος καὶ ὁ Ἀριστογείτωρ (εἰκὼν 20), συνενογθέντες καὶ μετ' ἄλλων κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Παναθηναίων ἐπετέθησαν κατ' αὐτῶν καὶ ἐφόνευσαν τὸν Ἰππαρχον. Ὁ Ἀρμόδιος ἐφονεύθη εὐθύς, ὁ δὲ Ἀριστογείτων συνελήφθη βραδύτερον καὶ ἐφονεύθη μετὰ πολλῶν ἄλλων συνωμοτῶν. Ἔνεκα τούτου ὁ ἐπιζήσας Ἰππίας ἀπέβη τύραννος σκληρότατος καὶ ἐφόνευσε πάντα, διστις ἐφαίνετο εἰς αὐτὸν ἐπικίνδυνος. Ἐντεῦθεν πολλοὶ ἀριστοκρατικοὶ ἔφυγον ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ ἦνάθησαν μετὰ τῆς ἀριστοκρατικῆς οἰκογενείας τῶν Ἀλκμεωνίδων. Οἱ Ἀλκμεωνίδαι ἦσαν μία ἐκ τῶν μεγίστων, πλουσιωτάτων καὶ ἐνδόξοτάτων οἰκογενειῶν τῶν

Αθηνῶν. Ἀρχηγὸς ταύτης ἦτο ὁ Κλεισθένης, ἀνὴρ δραστήριος καὶ ἐπιχειρηματικός. Οὗτος ἀρχηγὸς ἀνακηρυχθεὶς ὑπὸ τοῦ λαοῦ καὶ λαθῶν βοήθειαν ὑπὸ τῶν πᾶσαν τυχαννίδα καταπολεμούντων

(Εἰκὼν 20).—*Αρμόδιος* καὶ *Αριστογείτων*.

Σπαρτιατῶν ὑπὸ τὸν βασιλέα αὐτῶν Κλεομένην ἡνάγκασε τὸν Ἰππίαν νὰ παραιτήσῃ τὴν ἀρχὴν καὶ νὰ ἀπέλθῃ ἐκ τῶν Ἀθηνῶν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὴν χώραν τοῦ βασιλέως τῆς Περσίας. Οὕτω

κατελύθη ἢ τυρχννία τοῦ Ἰππίου, ἄρχων δὲ κατέστη ὁ Κλεισθένης (508). ✓

§ 14. Ἀρχοντεά κλεισθένους πρόδος τῆς δημοκρατίας.

Ο Κλεισθένης γενόμενος ἄρχων μετερρύθμισε τὸ πολίτευμα ἐπὶ τὸ δημοκρατικώτερον. Πρὸ τούτου ὁ Σόλων κατέστησε μὲν δυνατὸν εἰς ἀπαντας τοὺς πολίτας νὰ μετέχωσι τῶν πολιτικῶν ἀρχῶν, ἀλλ' ὡς πρὸς τὰ λοιπὰ δικαιώματα διετήγησε τὴν παλαιὰν τῆς ἀριστοκρατίας δικίρεσιν εἰς τέσσαρας φυλὰς καὶ κατέταξε τὰς δημιουργηθείσας ὑπ' αὐτοῦ τάξεις τῶν πολιτῶν εἰς τὰς ἀρχαίας φυλὰς, διατηρήσας οὕτω τὴν ἐπιρροὴν τῶν ἀριστοκρατικῶν οἰκογενειῶν εἰς τὴν διοίκησιν τῆς πολιτείας.

Ο Κλεισθένης ὅμως ἀντὶ τῶν παλαιῶν τεσσάρων φυλῶν συνέστησε δέκα νέας, εἰς τὰς ὄποιας κατέταξεν ἀπαντας τοὺς πολίτας, δηλ. καὶ ἔκεινους, οἵτινες πρότερον δὲν ἦσαν κατατεταγμένοι εἰς αὐτὰς καὶ διὰ τοῦτο δὲν ἔζησκουν πολιτικὰ δικαιώματα. Ἐκάστη τῶν φυλῶν τούτων συνίστατο ἐκ 10 μικροτέρων ἑήμων κειμένων εἰς διήφορα καὶ ἀντίθετα μέρη τῆς Ἀττικῆς. Ἡ αὕτης τοῦ ἀριθμοῦ τῶν φυλῶν γῆξησε τὸν ἀριθμὸν τῶν βουλευτῶν καὶ τῶν δικαστῶν τῶν ὀνομαζομένων Ἡλιαστῶν, διίτι ἔξ έκάστης φυλῆς ἔζελέγοντο 50 βουλευταὶ καὶ 500 ἥλιασταὶ, ὥστε ἡ βουλὴ συνίστατο ἀπὸ τοῦδε ἐκ 500 βουλευτῶν καὶ τὸ δικαστήριον τῶν ἥλιαστῶν ἀπὸ τοῦδε ἐκ 5000, εἰς τούς προσετίθεντο ἀκόμη καὶ 1000 παραπληρωματικοὶ· διὰ τῆς αὔξησεως ταύτης μετέῖχον κατ' ἔτος περισσότεροι πολίται τῶν πολιτικῶν πραγμάτων. "Ια δὲ κινήται τὸ ἐνδιαιφέρον τοῦ λαοῦ εἰς τὰ πολιτικά, συνεκαλεῖτο ὁ λαὸς οὐχὶ τετράκις τοῦ ἔτους, ἀλλὰ δεκάκις εἰς ἐκκλησίαν, ἵνα συζητῇ τὰ προτεινόμενα εἰς αὐτὸν ζητήματα.

§ 15. Ἀντέδρασις τῆς ἀριστοκρατίας. Ζηλοτυπία τῆς Σπάρτης.

Η ἀριστοκρατία ἐννοήσασα διτὶ διὰ τῆς μεταρρύθμισεως ταύτης

ἀφαιρεῖται ἐξ αὐτῆς πᾶσα ἔξουσία καὶ μεταβιβάζεται εἰς τὸν λαόν, ἐπεχειρησε πάσῃ δυνάμει νὰ ἀνατρέψῃ ταύτην. Καὶ ἡ Σπάρτη ζηλοτυποῦσα πρὸς τὴν ὁργάνωσιν ταύτην τὴν δημοκρατικὴν καὶ θέλουσα νὰ ὑποστηρίξῃ τὸ ἀριστοκρατικὸν πολίτευμα ἔστειλε στρατὸν ὑπὸ τὸν Κλεομένην, ἀλλ' ὁ λαὸς τῶν Ἀθηνῶν ἀγαπῶν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα ἀντετάχθη γενναίως κατὰ τούτου καὶ ἡγάκασε ν' ἀπέλθῃ τῶν Ἀθηνῶν (507), οὕτω δὲ ἡ ἀριστοκρατικὴ μερὶς ἐμηδενίσθη. Μή ἀνεχόμενοι δῆμοις οἱ Σπαρτιάται τὴν ἡτταν ταύτην ἐπῆλθον τὸ δεύτερον κατὰ τῶν Ἀθηνῶν μετὰ περισσοτέρου στρατοῦ ἔχοντες συμμάχους καὶ τοὺς Χαλκιδεῖς καὶ Θηβαίους. Ἀλλ' ὁ Κλεισθένης ἀντεπεξελθὼν κατ' αὐτῶν ἐνίκησε καὶ ἡγάκασε νὰ ἐπανέλθωσιν εἰς τὰς πατρίδας αὐτῶν.

§ 16. Ἐξοστρακισμὸς καὶ ἐκλογὴ τῶν ἀρχόντων διὰ κλήρου (508—486).

Ο Κλεισθένης ἂν καὶ περιεσπάτο ὑπὸ τῶν ἔξωτερικῶν τούτων πολέμων, δὲν ἐλησμόνησε τὸ μεταρρυθμιστικὸν σχέδιον, ἀλλὰ διὰ νέων νομοθετικῶν διατάξεων ἀνέπτυξε καὶ ἡσφάλισε τὴν δημοκρατίαν. Ἐδώκε δικαιώματα πολιτικὰ εἰς πολλοὺς ξένους καὶ μετοίκους καὶ ηὗξησεν οὕτω τὴν δύναμιν τοῦ λαοῦ κατὰ τῆς ἀριστοκρατίας, περιώρισε δὲ τὰ δικαιώματα τῶν ἀνωτάτων ἀρχόντων, ἵνα μὴ γίνωσιν ἐπικινδυνοὶ εἰς τὴν δημοκρατίαν, καὶ ὥρισε νὰ ἐκλέγωνται οἱ ἄρχοντες διὰ κλήρου, ἵνα μὴ ἡ φιλοδοξία τῆς ἀριστοκρατίας ἐπιδρῷ κατὰ τὰς ἐκλογὰς αὐτῶν. Ο Κλεισθένης εἰσήγαγε καὶ ἄλλην τινὰ ἴδιορρυθμον μεταρρύθμισιν εἰς τὸ πολίτευμα, τὸν ἐξοστρακισμὸν, ἵνα προφυλάξῃ τὸν λαὸν ἀπὸ τῆς ἔξουσίας ἢ τῆς ὑπερβολικῆς καὶ ἐπικινδύνου ἐπιρροῆς ἐνὸς ἀνδρός. Ο ἐξοστρακισμὸς ἐγίνετο ὡς ἐξῆς. Κατ' ἔτος ἡ βουλὴ προέτεινε εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ λαοῦ τὸ ἐρώτημα, ἂν νομίζει, διὰ ὑπάρχει ἀφορμὴ πρὸς ἔξορίαν πολίτου τινός. Ἄν ὁ λαὸς ἀπήντα καταφεύκτικως, προσδιωρίζετο ἡμέρα τις, κατὰ τὴν ὅποιαν ἐπρεπε νὰ γίνη ψηφοφορία. Κατὰ ταύτην ἐτίθεντο εἰς τὴν ἀγορὰν 10 δοχεῖα, ἐντὸς τῶν ὅποιων κατέθετεν ἔκαστος πολίτης ὅστρακον, ἐπὶ τοῦ ὅποιου ἦτο γεγραμ-

μένον τὸ ὄνομα τοῦ ἀνδρός, ὅστις ἔπρεπε κατ' αὐτὸν νὰ ἔξορισθῇ
ώς ἐπικλήνουσις εἰς τὴν ὀηροκρατίαν. Εἰς τὸ τέλος τῆς ἡμέρας
ἡρῷθμουντο αἱ ψῆφοι, καὶ ἀν εύρισκετο, ὅτι ἐπὶ 6000 ὁστράκων
ἡτο γεγραμμένον ἔν καὶ τὸ αὐτὸ ὄνομα, ὃ φέρων αὐτὸ ἔξωρίζετο
ἐκ τῶν Ἀθηνῶν ἐπὶ δέκα ἔτη, ἀλλὰ δὲν ἔχανεν οὔτε τὰ δικαιώματα
αὐτοῦ οὔτε τὴν περιουσίαν. Ἐπὶ εἴκοσιν ἔτη δὲν ἔγεινεν οὐδεὶς
ἔξοστρακισμός. Ὁ πρῶτος ἔξορισθεὶς (488) ἦτο ὁ Ἰππαρχος συγ-
γενῆς τῶν Πεισιστρατίδῶν, είτα ὁ Ξάνθιππος ὁ πατὴρ τοῦ Περι-
κλέους (485). Βραδύτερον ἔξωρίσθησαν ὁ Ἀριστεῖδης, ὁ Θεμιστο-
κλῆς, ὁ Κίμων. Ὁ Τυπέρβολος ἦτο ὁ τελευταῖος ἔξορισθείς. Διὰ
τῶν νομοθετικῶν τούτων διατάξεων τοῦ Κλεισθένους συνετρίβη ἡ
ἀριστοκρατία, ὁ λαὸς ἀπέκτητε τὴν ἐλευθερίαν, ἐνίκησεν ἀξιολό-
γους νίκας κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν, Χαλκιδέων καὶ Θηβαίων καὶ
ἔφθασεν εἰς τοιαύτην ἀκμὴν καὶ πολιτικὴν δύναμιν, ὥστε κατέ-
στησαν αἱ Ἀθηναὶ ἴσχυρόταται εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἐντεῦθεν κατα-
δεικνύεται, δτι ἡ ἐλευθερία καὶ ἡ ἴσοτης τῶν δικαιωμάτων εἶνε
πολύτιμον ἀγαθόν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ζ'.

ΜΗΔΙΚΟΙ ΠΟΛΕΜΟΙ

ΠΡΩΤΟΣ ΜΗΔΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

§ 1. Αἴτια τῶν μηδικῶν πολέμων-

Ἄλγοθης αἰτία τῶν μηδικῶν πολέμων ἦτο ἡ ἐπιθυμία τῶν Περ-
σῶν τοῦ νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ ἔδιον κράτος. Περικυκλούμενοι ὑπὸ
ἐρήμων τόπων, ὑπὸ θυλάσσης, ὑπὸ μεγάλων ποταμῶν καὶ ὑψηλῶν
ὄρέων δὲν ἤδύναντο νὰ ἐπεκτείνωσι τὸ κράτος ἄλλως ἢ κατακτῶν-
τες τὴν Ἑλλάδα, τῆς ὁποίας ἡ ἀνεξαρτησία διήγειρε τὴν ὑπερηφά-
τες τὴν Ἑλλάδα,

νειαν τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ὁ Κύρος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν εἶχε καθυποτάξει μέγα μέρος τῆς Ἀσίας, ὁ Καμβύσης μέρος τῆς Ἀφρικῆς, ὁ δὲ Δαρεῖος μιμούμενος τούτους ἡθέλησε κατακτήσεις ἐν Εὐρώπῃ. Πρὸς τοῦτο ἔξεστράτευσε τῷ 515 κατὰ τῶν Σκυθῶν τῶν κατοικούντων παρὰ τὸν Εὔξεινον Πόντον βασίως; τοῦ Ἰστρου ποταμοῦ (Δουνάβεως) ἄγων 700,000 στρατὸν καὶ 600 πλοῖα. Κατεσκεύασε δὲ γέφυραν εἰς τὸν Βόσπορον, ἵνα διαβῇ ὁ στρατὸς οὗτος εἰς τὴν Θράκην, ὁ δὲ στόλος ἐπλευσέν εἰς τὸν Δούναβιν, ἵνα χρησιμεύσῃ ὡς γέφυρα εἰς τὸν ἀπὸ τῆς ξηρᾶς ἐρχόμενον στρατὸν διὰ νὰ εἰσβάλῃ εἰς τὴν χώραν τῶν Σκυθῶν. Ἀφ' οὗ ὁ Δαρεῖος διῆλθε καὶ καθυπέταξε τὴν Θράκην, ὡδήγησεν ἐπειτα τὸ στράτευμα διὰ τῆς εἰρημένης γεφύρας εἰς τὴν Σκυθίαν.

Τὴν δὲ γέφυραν δὲν διέλυσεν, ἀλλ' ἐνεπιστεύθη τὴν φυλακὴν αὐτῆς εἰς τοὺς "Ἐλληνας. Ἡ ἐκστρατεία τοῦ Δαρείου ἀπέτυχεν, ἡναγκάσθη δὲ νὰ ὑποχωρήσῃ πολλὰ παθὼν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν, οἵτινες κατεδίωξαν αὐτὸν μέχρι τῆς γεφύρας προτρέποντες τοὺς "Ἐλληνας, τοὺς φυλάσσοντας αὐτήν, νὰ διαλύσωσιν, ἵνα ὁ βασιλεὺς καταστραφῇ μεθ' ὅλου τοῦ στρατεύματος. Οἱ "Ἐλληνες συνεκρότησαν συμβούλιον, εἰς τὸ ὄποιον δὲ μὲν Μιλτιάδης συνηγόρησεν ὑπὲρ τῆς διαλύσεως, ὁ Ἰστιαῖος δῆμος, ὁ τύραννος τῆς Μιλήτου, ἀντέτεινεν. Ἡ γνώμη τοῦ Ἰστιαίου ὑπερίσχυσεν, ὁ δὲ Δαρεῖος διαβὰς τὴν γέφυραν ἤλθεν εἰς Ἀσίαν καὶ ἐσώθη, εὐγνωμονῶν δὲ πρὸς τὸν Ἰστιαῖον προσεκάλεσεν αὐτὸν εἰς τὰ Σοῦσα, ἵνα ἔχῃ σύσσιτον καὶ σύμβουλον. "Οθεν ἀπέτυχε μὲν ὁ Δαρεῖος νὰ ὑποτάξῃ τοὺς Σκύθας, ἐκυρίευσεν δῆμος τὴν Θράκην καὶ οὕτως ἡ δεσποτεία ἡ Περσικὴ εὑρίσκετο πλησίον τῶν πυλῶν τῆς Ἐλλάδος.

Ξ 2. Ἐπανάστασις τῶν Ἱώνων (499—494).

Αντὶ τοῦ Ἰστιαίου, τυράννου τῆς Μιλήτου, διωρίσθη αὐτόθι τύραννος ὁ Ἀρισταγόρας, γαμβρὸς αὐτοῦ ἐπὶ θυγατρὶ. Πρὸς τοῦτον τὸν Ἀρισταγόραν προσῆλθον ἔξοριστοι ἀριστοκρατικοὶ ἐκ τῆς Νάξου καὶ παρεκάλεσαν νὰ ἐπαναφέρῃ τούτους εἰς τὴν πατρίδα. Οὕτος ἔβλεπε μέν, ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Νάξου θὰ συνεπήγετο τὴν

κατάκτησιν τῶν Κυκλαδῶν, ἀλλὰ δὲν εἶχεν ἐπαρκεῖς πρὸς τοῦτο δυνάμεις, διὰ τοῦτο δὲ ἔζήτησε τὴν βοήθειαν τοῦ σατράπου τῶν Σάρδεων Ἀρταφέροντος. Ὁ Ἀρταφέρνης προθύμως ἀπεδέχθη τὴν πρότασιν καὶ ἔδωκε 200 πολεμικὰ πλοῖα εἰς τὸν Ἀρισταγόραν. Ὁ Ἀρισταγόρας ἔξεστράτευσε κατὰ τῆς Νάξου, ἀλλὰ μὴ κατορθώσας ὡς κυριεύσῃ αὐτὴν ἐπανῆλθεν εἰς Μίλητον λυπεύμενος διὰ τὴν ἀποτυχίαν τῆς ἐκστρατείας, καὶ διότι εἶχεν ἀναλάβει τὴν ὑποχρέωσιν νὰ πληρώσῃ ἐν ἀποτυχίᾳ εἰς τὸν Ἀρταφέρνην τὰ ἔξοδα τῆς ἐκστρατείας καὶ διότι ἐφοβεῖτο μήπως χάσῃ τὴν τυραννίαν. Ἰνα λοιπὸν ἀποφύγη ἀμφότερα, ἀπεστάτησεν ἀπὸ τῶν Περσῶν καὶ προτρεπόμενος καὶ ὑπὸ τοῦ πενθεροῦ Ἰστιαίου εἰς ἐπανάστασιν ἔζηγειρε τὰς Ἰωνικὰς πόλεις. Ἡ ἐπανάστασις ἤρχισε κατὰ τὸ φθινόπωρον, ἐπειδὴ ὅμως δὲν εἶχεν ἀρκετὰς πολεμικὰς παρασκευάς, ἥλθεν εἰς Σπάρτην, ἵνα ζητήσῃ βοήθειαν. Ἀποτυχὼν ὅμως ἐν αὐτῇ μετέβη εἰς Ἀθήνας. Οἱ Ἀθηναῖοι ὡργισμένοι ὅντες κατὰ τῶν Περσῶν, διότι ἦθελον νὰ ἐπαναφέρωσιν εἰς Ἀθήνας τὸν ἔζόριστον Ἰππίαν, ἔπειμψαν 20 πλοῖα πρὸς βοήθειαν τῶν ἀποστάντων Ἰωνῶν, ὡσαύτως δὲ καὶ οἱ Ἐρετριεῖς 5 πλοῖα. Διὰ τῆς βοήθειας ταύτης ἐπορεύθη ὁ Ἀρισταγόρας κατὰ τῶν Σάρδεων καὶ ἐπυρπόλησεν αὐτὰς καὶ κατέστρεψεν, ἀλλ᾽ ἐνικήθη ἐπὶ τέλους αὐτός τε καὶ οἱ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Ἐρετριεῖς, οἵτινες καὶ ἀπέπλευσαν οἴκαδε. Ἀλλὰ τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου τούτου ἐπέπεσον κατὰ τῶν Ἰωνικῶν πόλεων, αἵτινες ἀντεστάθησαν μὲν ἐπὶ τινα χρόνον κατὰ τῶν Περσῶν ἔχουσαι συμμάχους τὰς πόλεις τοῦ Ἐλλησπόντου καὶ τῆς Προποντίδος, Χαλκηδόνα, Βυζάντιον, ἕτι δὲ τὴν Κύπρον καὶ τὴν Καρίαν, ἀλλ᾽ ἐνικήθησαν κατὰ κράτος εἰς Λάδην παρὰ τὴν Μίλητον τῷ 494 καὶ ὑπήκθησαν πάλιν ὑπὸ τὸν Περσικὸν ζυγόν. Ὁ Ἰστιαῖος ἐλθὼν ἐκ Σούσων ἐνταῦθα ἔλαβεν οἰκτρὸν θύνατον καὶ ὁ Ἀρισταγόρας φυγὼν εἰς Θράκην ἐφονεύθη.

§ 3. Ἐκστρατεία τοῦ Μαρδιονέου (492).

Ο Δαρεῖος μαθὼν τὴν πυρπόλησιν τῶν Σάρδεων καὶ διὰ οἱ Ἀθηναῖοι ἔστειλαν βοήθειαν πρὸς τοῦτο εἰς τὸν Ἰωνας, ζητήσας τὸ ναῖον ἔπειταν βέλος ἐπὶ τῆς νευρᾶς ἔρριψεν αὐτὸς δοὺς ἡδοτέον καὶ ἐπιθέσας βέλος ἐπὶ τῆς νευρᾶς ἔρριψεν αὐτὸς δοὺς ἡδο-

νήθη ὑψηλότερον πρὸς τὸν οὐρανὸν καὶ ἀνέκραξεν «Ἄξιωσόν με, ὁ θεός, νὰ ἔκδικηθῶ τοὺς Ἀθηναίους», προσέταξε δὲ ἐνα τῶν ὑπηρετῶν καθ' ἑκάστην νὰ λέγῃ πρὸς αὐτὸν τρίς «ὦ δέσποτα, μὴ λησμόνει τοὺς Ἀθηναίους». Μετ' ὅλιγον παρασκευάσας στρατὸν ἐπεμψε τὸν γαμβρὸν Μαρδόνιον ἵνα καθυποτάξῃ τὴν Ἑλλάδα. Ἐξεκίνησε λοιπὸν κατ' αὐτῆς ἐκ τοῦ Ἑλλησπόντου ὁ στρατὸς καὶ ὁ στόλος, ἵνα ἔλθῃ ἐνταῦθα διὰ τῆς Θράκης καὶ τῆς Μακεδονίας. Ἀλλὰ ὁ μὲν στόλος ἐπαθεὶς παρὰ τὸ ἀκρωτήριον τοῦ ὄρους Ἀθω φοβερὸν ναυάγιον, ὁ δὲ κατὰ ξηρὰν στρατὸς κατεστράφη εἰς τὴν Μακεδονίαν ὑπὸ τῆς Θρακικῆς φυλῆς τῶν Βρύγων καὶ ὁ Μαρδόνιος πληγωθεὶς ἡναγκάσθη κατηγχυμένος καὶ συντετριμμένος νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀσίαν.

§ 4. Ηρουκες τῶν Περσῶν εἰς Ἑλλάδα (491).

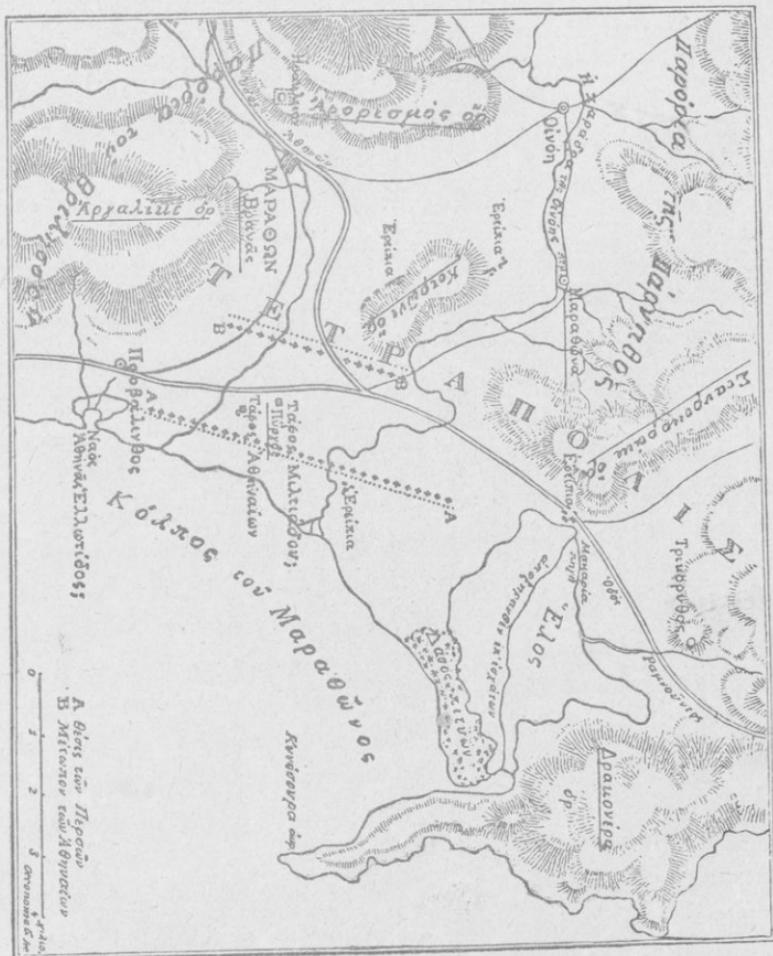
Ἄν καὶ ἀπέτυχεν ἡ πρώτη αὕτη ἐκστρατεία, ὁ Δαρεῖος δὲν ἀπεθαρύνθη, ἀλλ' ἐτοιμάσας στόλον πολὺν καὶ στρατὸν ἦτο ἐτοιμός νὰ ἐκστρατεύῃ κατὰ τῆς Ἑλλάδος. Πρὸ τούτου ὅμως ἀπέστειλεν εἰς τὴν Ἑλλάδα κήρυκας ζητῶν παρὰ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων γῆν καὶ ὕδωρ, τὰ σημεῖα τῆς ὑποταγῆς. Καὶ αἱ μὲν παραθαλάσσιαι πόλεις καὶ πολλαὶ ἄλλαι τῆς ἡπείρου ἔδωκαν ταῦτα, ἀλλ' οἱ Σπαρτιάται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἤρνηθησαν. Καὶ οἱ μὲν Σπαρτιάται ἔρριψαν μετ' ὄργης τὸν πρὸς αὐτοὺς ἐλθόντα κήρυκα εἰς φρέαρ, εἰπόντες «έκειθεν λαβὼν ὕδωρ καὶ γῆν φέρε πρὸς τὸν Βισιλέα σου», οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἔρριψαν τοῦτον εἰς βάραθρον ὅπισθεν τῆς Ἀκροπόλεως.

§ 5. Πρῶτος Μηδεικὸς πόλεμος.

'Απόβασις Περσῶν εἰς Μαραθώνα (490).

Μετὰ τὴν ἀποτυχίαν τοῦ Μαρδονίου ὁ Δαρεῖος ἐπεμψε κατὰ τῆς Ἑλλάδος ὑπὸ τὸν Λατίῳ καὶ Ἀρταφέρην, υἱὸν τοῦ ὅμωνύμου σατράπου τῶν Σάρδεων, στρατὸν ἐξ 100,000 πεζῶν, 10,000 ἵππων καὶ στόλον ἐξ 600 τριήρων παραγγείλας εἰς αὐτοὺς νὰ ἔξανδραποδίσωσι τὰς Ἀθήνας καὶ τὴν Ἐρέτριαν καὶ νὰ φέρωσι πρὸς αὐτὸν τὰ ἀνδράποδα. Ο στόλος ἀποφεύγων τὸν περίπλουν τοῦ Ἀθω ἐπλευσεν εἰς Σάμον, κάκειθεν διὰ τῶν Κυκλαδῶν, τὰς

όποιας καθυπέταξεν, εἰς τὴν Κάρυστον καὶ Ἐρέτριαν, τὴν ὄποιαν ἐλεγχάτησαν καὶ ἔκαυσαν, τοὺς δὲ κατοίκους ἐξηνδραπόδισαν. Μετὰ τοῦτο ὁ Περσικὸς στόλος προσωριμίσθη κατὰ συμβουλὴν τοῦ ἑξορίστου Ἰππίου εἰς τὸν Μαραθῶνα καὶ ἀπεβίβασεν 110,000 στρατὸν

(Εἰκὼν 21).—Τοπογραφικὸς χάρτης ἐν Μαραθῶνι μάχης.

εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος, ἵνα ὑποδουλώσῃ τοὺς Ἀθηναῖς. Τρόμος καὶ φόβος κατέλαβε τοὺς κατοίκους τῶν ἀγρῶν καὶ ἡγάγκασεν αὐτοὺς νὰ καταφύγωσιν εἰς τὴν πρωτεύουσαν τῆς Ἀττικῆς τὰς Ἀθήνας (εἰκὼν 21).

§ 6. Συμβούλιαν τῶν στρατηγῶν.

Οἱ δέκα στρατηγοὶ τῶν Ἀθηναίων συνήλθον εἰς συμβούλιον. Τὸ ζῆτημα ἦτο ποῦ νὰ πολεμήσωσι· νὰ μείνωσιν εἰς Ἀθήνας κεκλει- σμένοι· ἐντὸς τῶν τειχῶν τῆς πόλεως καὶ νὰ περιμένωσι τοὺς ἔχθρους ἢ ν' ἀντιταχθῶσι κατ' αὐτῶν εἰς ἀνοικτὴν πεδιάδα. «Ο γενναῖος Μιλτιάδης μετὰ τεσσάρων στρατηγῶν ὑπεστήριζον, δτὶ πρέπει νὰ προσβάλωσι τὸν ἔχθρὸν ἀμέσως καὶ ἄνευ ἀναβολῆς πρὶν ἢ ἀναφανῇ διχόνια καὶ δειλία μεταξὺ τῶν Ἀθηναίων. Οἱ ἄλλοι τέσσαρες εἶχον τὴν ἐναντίαν γνώμην· ἡ ψῆφος δύμως τοῦ πολεμάρχου ἔμελλε νὰ ἀποφασίσῃ περὶ τοῦ πρακτέου. Ὁ Μιλτιάδης τότε προσκαλέσας τὸν πολέμαρχον Καλλίμαχον εἶπεν· «Ἀπὸ σέ, ὁ Καλλίμαχε, ἔξαρτάται ἡ σωτηρία τῆς πατρίδος. Ἐν συμφωνήσῃς μετὰ τῆς γνώμης τῶν ἄλλων στρατηγῶν, φοροῦμαι, δτὶ θὰ καταστραφῇ ἡ πατρὶς ἡμῶν· ἂν δύμως συμφωνήσῃς μετ' ἐμοῦ καὶ συνάψωμεν μάχην ἀμέσως, διὰ τῆς βοηθείας τῶν θεῶν θὰ νικήσωμεν τοὺς ἔχθρους».

Ο Καλλίμαχος συνεφώνησε μετὰ τούτου καὶ οὕτως ἀπεφασίσθη νὰ γίνῃ ἀμέσως ἡ μάχη εἰς τὴν πεδιάδα τοῦ Μαραθῶνος. Οἱ πρεσβύτεροι ἐκ τῶν Ἀθηναίων ἔμειναν εἰς τὴν πόλιν ἵνα ὑπερασπίσωσιν αὐτὴν, ὁ δὲ στρατὸς συγκείμενος ἐκ 10,000 Ἀθηναίων ὅπλιτῶν καὶ 1000 Πλαταιέων ἔξεστράτευσεν ὑπὸ τὸν Μιλτιάδην. Ὁ ἐλληνικὸς στρατὸς πολὺ ὑποδεέστερος κατὰ τὸ πλῆθος τοῦ Περσικοῦ ἦτο καλλίτερον ὥπλισμένος καὶ ἀνδρειότερος, συγκοσθάνετο δὲ ὅτι ἐπολέμει ὑπὲρ τῶν ὅλων, ὑπὲρ τῶν γυναικῶν καὶ τῶν τέκνων, ὑπὲρ τῶν ναῶν καὶ τῶν οἰκιῶν, ὑπὲρ τῆς χώρας καὶ τῆς ἐλευθερίας. Πάντες οἱ στρατηγοὶ ἀνέθεσαν τὴν ἀρχιστρατηγίαν εἰς τὸν Μιλτιάδην, διότι αὐτὸς ἐγνώριζε καλλίτερον, πῶς πρέπει νὰ πολεμῇ τις κατὰ τῶν Περσῶν.

§ 7. Παράταξις τοῦ στρατοῦ.

Ο Μιλτιάδης ἔξελθὼν τῶν Ἀθηνῶν ὑπερέβη τὰ ὑψώματα τοῦ Πεντελικοῦ καὶ Βριλησσοῦ καὶ ἐσταμάτησεν εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ὄρέων, ὅπόθεν ἦδύνατο νὰ ἴσῃ τὸ ἐκτεταμένον στρατόπεδον τῶν

Περσῶν, τὸ ὄποιον ἦτο παρατεταγμένον πλησίον τῆς παραλίας.
 Ὁ Μιλτιάδης παρέταξε τὸν στρατὸν εἰς τὰς πλευρὰς τῶν ὑψωμάτων, ἵνα δὲ μὴ περικυκλωθῇ ὑπὸ τοῦ μεγάλου πλήθους τῶν Περσῶν, διέτρεψε τὸν στρατὸν εἰς δεξιὰν πτέρυγα ὑπὸ τὸν Καλλιμαχορ, εἰς κέντρον ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην καὶ Θεμιστοκλῆν, καὶ εἰς πτέρυγα ἀριστερὰν ὑπὸ τοὺς Πλαταιεῖς. Ὁ Μιλτιάδης, διτις ἦτο ὁ ἡγέτης παντὸς τοῦ στρατοῦ, ἔτρεχε πανταχοῦ. Ἀφοῦ ἐθύμιασαν πρὸς τοὺς θεούς, ὥρμησεν ὁ Μιλτιάδης ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων πρὸς τὰ κάτω ἐναντίον τῶν ἔχθρων.

§ 8. Μάχη. Ἀνδρεία Κυνέγειρου.

Συνήφθη λοιπὸν φοβερὰ μάχη. Οἱ Πέρσαι διέρρηξαν τὸ ὅλιγάριθμον κέντρον τῶν Ἀθηναίων καὶ ἔτρεψαν αὐτὸν εἰς φυγὴν. Τὰ δύο ὅμιλως κέρατα τῶν Ἀθηναίων δὲν ἀπέβαλον τὸ θάρρος, ἀλλ' ἀνθίσταντο κατὰ τῶν ἔχθρων, μέχρις ὅτου ἔτρεψαν αὐτοὺς εἰς φυγὴν καὶ ἐφόνευσαν πολλούς· ὑποστρέψαντες δὲ ταχέως ἐβοήθησαν τὸ ὑποχωρῆσαν κέντρον καὶ ἐνίκησαν. Οἱ Πέρσαι ἔντρομοι ἔδραμον εἰς τὰ πλοῖα.

Ἐνταῦθα δὲ συνήφθη δευτέρα μάχη, καθ' ἣν οἱ μὲν Πέρσαι προσεπάθουν νὰ σύρωσι τὰ πλοῖα εἰς τὴν θάλασσαν, οἱ δὲ "Ελληνες νὰ κρατήσωσιν αὐτὰ ὅπισσα καὶ νὰ τὰ καύσωσιν. Ὁ Κυνέγειρος ἔδειξε μεγάλην ἀνδρείαν· συνέλαβε πλοῖον Περσικὸν διὰ τῆς δεξιᾶς χειρὸς ἀπὸ τῆς πρύμνης, ἀλλ' οἱ ἔχθροι ἀπέκοψαν διὰ πελέκεως χειρὸς ἀπὸ τῆς ἀριστερᾶς καὶ ὅτε καὶ ταύτην ἀπέκοψαν, αὐτήν, ἐπειτα διὰ τῆς ἀριστερᾶς καὶ ὅτε καὶ ταύτην ἀπέκοψαν, τῶν ὀδόντων μέχρις ὅτου ἐφονεύθη. Ἐκ τῶν Περσῶν ἐφονεύθησαν 6,400 ἄνδρες, ἔχασαν δὲ ἑπτὰ πλοῖα καὶ ὅλους τοὺς θησαυροὺς καὶ τὰς ἀποσκευάς. Ἐκ τῶν Ελλήνων ἐφονεύθησαν μόνον 192, ἐν οἷς καὶ ὁ πολέμαρχος Καλλίμαχος.

§ 9. Ο δρομεὺς Εὔκλης.

Οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τῆς νίκης ταύτης ἔσωσαν τὴν ἐλευθερίαν, τὰς οἰκίας, τὰ κτήματα, τὰς γυναικας καὶ τὰ τέκνα, τὴν πατρίδα καὶ τὴν θρησκείαν τῶν. Ὁ ὀπλίτης Εὔκλης ἔδραμε μετὰ τὴν μάχην

δρομαίως εἰς τὴν πόλιν καὶ μόλις προφθάσας νὰ εἴπῃ «χαίρετε, ὡς πολῖται, ἐνικήσαμεν» ἔξεπνευσε καταβληθεὶς ὑπὸ τοῦ δρόμου.

§ 10. Θυσέας τῶν Ἀθηναίων ἐπὶ τῇ νίκῃ. Τεμαὶ εἰς τοὺς πεσόντας.

Μετὰ τὴν νίκην οἱ Ἀθηναῖοι ὥρισαν νὰ τιμῶσι κατ' ἔτος διὰ θυσιῶν καὶ διὰ λαμπαδηδρομιῶν τὸν Πᾶνα, ἐπειτα ἀφιέρωσαν τὸ δέκατον τῶν λαφύρων πρὸς τὴν Ἀθηνᾶν, Ἀρτεμιν καὶ Ἀπόλλωνα. Τοὺς δὲ φονευθέντας 192 Ἀθηναίους ἐνεταφίασαν ἐντὸς τύμβου πρὸς μεγαλειτέραν τιμὴν εἰς αὐτὸν τὸ πεδίον τῆς μάχης πλησίον δὲ τοῦ τύμβου ἔστησαν 10 κίονας ἀνὰ ἓνα δι' ἐκάστην φυλὴν, καὶ ἐπέγραψαν εἰς ἕκαστον κατὰ φυλὴν τὰ ὄνόματα τῶν 192 φονευθέντων. Εἰς τοὺς ἐν Μαραθώνι πεσόντας ἀπενέμοντο ἡρωικαὶ τιμαὶ παρὰ τῶν Ἀθηναίων. Ἡ μεγαλειτέρα ὅμως τιμὴ ἀπεδόθη εἰς τὸν Μιλτιάδην, διότι εἰς αὐτὸν ἐχρεωστεῖτο ἡ ἔνδοξος νίκη. Τούτου καὶ τοῦ Καλλιμάχου ἀνήρτησαν εἰκόνα εἰς τὴν ἐν τῷ ἀστεῖ

Ποικίλην στοάν ἐν τῷ μέσῳ συμπλέγματος ἡμιθέων καὶ ἡρώων, καὶ ὅταν ἀπέθανεν, ἀνήγειραν ἴδιαιτερον μνημεῖον ἐκ λευκοῦ μαρμάρου εἰς αὐτὸν τὸ πεδίον τῆς μάχης.

§ 11. Θάνατος Μελτεάδου.

Μετὰ τὴν νίκην τοῦ Μαραθώνος μετὰ 70 πολεμικῶν πλοίων καὶ μετ' ἀρκετοῦ στρατοῦ ἐπλευσεν δὲ Μιλτιάδης (εἰκὼν 22) κατὰ τῆς νήσου Πάρου, ἵνα συμφρήσῃ τοὺς κατοίκους, διότι συγεζεστράτευσαν μετὰ τῶν Περσῶν κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἀλλὰ δὲν κατώρθωσε γὰρ κυ-

(Εἰκὼν 22). — Μιλτιάδης.

ριεύση τὴν πόλιν, πληγωθεὶς δὲ βαρέως ἡγανκάσθη νὰ ἐπιστρέψῃ εἰς τὴν πατρίδα. Οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ κατηγόρησαν τότε αὐτόν, διότι παρεκίνησε τοὺς Ἀθηναίους εἰς ἐπιχει-

ρημα ἄδικον καὶ ἐπιζήμιον. Οἱ Μιλτιάδης μετεκομίσθη εἰς τὸ δικαστήριον ἐπὶ κλίνης ὥχρος καὶ καταβεβλημένος, ἀλγῶν καὶ τραυματίας, μὴ δυνάμενος νὰ ἀπολογηθῇ ἔνεκα τῶν ἀλγηδόνων. Τὸ δικαστήριον κατεδίκασεν αὐτὸν νὰ πληρώσῃ 50 τάλαντα ἢτοι 300,000 δραχμάς· ἐπειδὴ δὲ δὲν ἦδυνθῆθη νὰ πληρώσῃ ταῦτα, ἐρεφθῇ εἰς τὴν φυλακήν, ὅπου καὶ ἀπέθανεν.

§ 12. Ἀφεξες Σπαρτιατῶν.

Τὴν ἐπαύριον τῆς μάχης οἱ Σπαρτιάται ἔφθασαν δρομαῖοι εἰς τὸ πεδίον τῆς μάχης, συνεχάρησαν δὲ τοὺς Ἀθηναίους διὰ τὸν θρίαμβον θαυμάσαντες τὴν ἀνδρείαν αὐτῶν· ἐλυπήθησαν δὲ διότι πιεζόμενοι ὑπὸ θρησκευτικοῦ λόγου δὲν ἤδυνθῆσαν νὰ παραστῶσιν εἰς τὴν μάχην.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Η'

ΔΕΥΤΕΡΟΣ ΜΗΔΙΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ

§ 1. Δεάδοχοι τοῦ Μιλτιέαδου.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Μιλτιέαδου δύο ἄνδρες θαυμαστότατοι ἀνεδείχθησαν, ὁ Θεμιστοκλῆς καὶ ὁ Ἀριστείδης.

§ 2. Θεμιστοκλῆς.

Οἱ Θεμιστοκλῆς ἐγεννήθη τῷ 525, κατήγετο δὲ ἐξ οἰκογενείας ἀρχαίας μὲν καὶ πλουσίας, ἀλλ᾽ ὅχι καὶ πολὺ ἐνδόξου καὶ ἀριστοκρατικῆς. Κατὰ τὴν παιδικήν ἡλικίαν ἦτο πολὺ ὀρμητικὸς καὶ ἀνεμιγνύετο εἰς πολλὰς ὑποθέσεις, φύσει δὲ φιλόδοξος ὡν εἶχε κλίσιν εἰς τὴν πολιτικήν. "Οταν ἐσχόλαζεν ἀπὸ τῶν μαθημάτων, δὲν ἔπαιζεν, ἀλλ᾽ ἐμελέτα καὶ κατεγίνετο νὰ συνθέτῃ λόγους, οἱ

ὅποῖοι ἦσαν ἢ κατηγορία τινὸς τῶν παιδῶν ἢ συνηγορία. Διὰ τοῦτο ὁ ὀιδάσκαλος συνείθιζε περὶ αὐτοῦ νὰ λέγῃ «σύ, ὁ Θεμιστοκλεις, θὰ γείνης ἢ πολὺ μέγας ἄνθρωπος, ἢ πολὺ κακός».

Ο Θεμιστοκλῆς (εἰκὼν 23) ἀντελαμβάνετο ταχέως καὶ καθαρῶς, εἶχε δὲ καὶ πολλὴν τόλμην καὶ ἀκλόνητον θάρρος εἰς τὸ νὰ ἐκτελῇ ὅ, τι ἐσκέπτετο. Νέος ἔτι ὧν ἐπολέμησεν εἰς Μαραθώνα. Ή δόξα,

(Εἰκὼν 23). — Θεμιστοκλῆς.

τὴν ὄποιαν ἀπέκτησεν ὁ Μιλτιάδης διὰ τὴν ἐν Μαραθώνι νίκην, ἐξήγειρε τὴν φιλοτιμίαν αὐτοῦ τόσῳ πολὺ, ὥστε δὲν ἡδύνατο νὰ κοιμᾶται, ἀλλὰ περιεπάτει σκεπτόμενος μόνος πῶς ν' ἀναδειχθῇ καὶ αὐτός. Πρὸς τοὺς ἐρωτῶντας δὲ αὐτὸν, διατί φέρεται τοιουτοτρόπως, ἔλεγε· «Δὲν μὲ ἀφίνει νὰ κοιμῶμαι τὸ τρόπαιον τοῦ Μιλτιάδου».

§ 3. Ἀριστείδης.

Ο Ἀριστείδης (εἰκὼν 24) δὲν κατήγετο ἐκ μεγάλης οἰκογενείας, ἀνήκειν ὅμως εἰς τὴν τάξιν τῶν πεντακοσιομεδίμυνων· ἦτο σοθαρός, λιτός τὸν βίον, συνετός, σώφρων καὶ εἰλικρινῆς φίλος τῆς τάξεως καὶ τῆς δικαιοσύνης, ἀγνὸς τὴν καρδίαν καὶ εἰργάζετο πάντοτε πρὸς τὸ καλὸν τῆς πατρίδος. Ἡτο δὲ ἄριστος καὶ ὁ δικαιότατος τῶν Ἀθηναίων, ὥστε ἐπωνυμάζετο δὲ δίκαιος.

Διὰ τὰς ἀρετὰς ταύτας καὶ πρὸ πάντων διὰ τὴν δικαιοσύνην οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πρὸς αὐτὸν ἀπεριόριστον ἐμπιστοσύνην. "Οτε δὲ εἰς τὸ θέατρον ἐδιδάσκετο ἡ τραγῳδία τοῦ Αἰσχύλου «Ἐπτὰ ἐπὶ Θήβας» καὶ ὁ ὑποκριτὴς εἶπε τοὺς στίχους τοὺς ποιηθέντας διὰ τὸν Ἀμφιάροχον «Οὗτος δέντρον τοῦ Αἰσχύλου» (Εἰκὼν 24). — Ἀριστείδης. Ἀμφιάραος δὲν θέλει νὰ φαίνηται ἀλλὰ νὰ εἴνε δίκαιος», πάντες οἱ θεαταὶ ἐστράφησαν ἀκουσίως πρὸς τὸν Ἀριστείδην, διότι ἐπίστευσαν ὅτι εἰς αὐτὸν ἀριστείδης πρὸ πάντων δὲν εἴπαινος οὗτος.

§ 4. Θάγατος Δαρείου (485). Προπαρασκευαὶ τοῦ Ξέρξου.

Μετὰ τὴν ἐν Μαραθῶνι μάχην ὁ Δαρεῖος ἐπὶ τρία ἔτη προπαρεκευάζετο εἰς τὸν κατὰ τῆς Ἑλλάδος πόλεμον. Κατὰ τὸ τέταρτον ἔτος ἐπιχειστάτησε κατ' αὐτοῦ ἡ Αἰγυπτίος, ἐνῷ δὲ οὗτος ἦτο ἔτοιμος νὰ ἐκστρατεύσῃ κατ' αὐτῆς, ἀπέθανεν (485). Ὁ διάδοχος καὶ ὁ υἱὸς τούτου Ξέρξης κατέστειλε τὴν ἐπανάστασιν καὶ ἤρχισε νὰ συμπληροῖ τὰς κατὰ τῆς Ἑλλάδος προπαρασκευὰς προτρεπόμενος εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ Μαρδονίου, ὑπὸ τῶν πολλῶν ἔξορίστων Ἑλλήνων καὶ ὑπὸ τῶν Πεισιστρατιδῶν. Μάτην δὲν εἴλεφός τοῦ Δαρείου Ἀρτάβανος ἀπέτρεπε τῆς ἐκστρατείας ταύτης τὸν Ξέρξην. Ἐπὶ 4 ἔτη κατεγίνετο εἰς τὰς προπαρασκευὰς

ό Ερέξης, ἐπὶ τέλους ἑτοιμάσας στρατὸν ἐξ 1,700,000 πεζῶν, 80,000 ἵππων, 1207 πολεμικὰ πλοῖα καὶ 3000 φορτηγά. Τοσοῦτον ἔχων στρατὸν ἐπέθετο δὲ ἀμαχητὶ θὰ νικήσῃ τοὺς Ἑλληνας.

§ 5. Σχέδιον ἀμύνης τῶν Ἑλλήνων.

Οἱ Σπαρτιᾶται καὶ οἱ Ἀθηναῖοι ἀπεφάσισαν ν' ἀντιστῶσι κατὰ τοῦ Ερέξου, καὶ ὁ μὲν βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Λεωνίδας μετὰ 300 Σπαρτιατῶν καὶ ἄλλων Ἑλλήνων ἐν ὅλῳ 5,200 κατέλαβε τὸ στενὸν τῶν Θερμοπυλῶν, ὃ δὲ στόλος ὁ Ἑλληνικὸς ἐκ 271 τριήρων κατέλαβεν ὑπὸ τὸν Θεμιστοκλέα τὸν μεταξὺ τῶν ἀκρωτηρίων Ἀρτεμισίου καὶ Σηγμιάδος στενὸν πορθμόν, ἵνα ἐμποδίσῃ τοὺς Πέρσας νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὸν Εὐρείακὸν κόλπον καὶ βορθῆ τὸν στρατὸν ἐστρατοπεδευμένον διὰ τα εἰς Θερμοπύλας. Οἱ Ερέξης εἰσῆλθε μετὰ τοῦ στρατοῦ τῆς Ἑρακλείαν, ὃ δὲ στόλος προεγώρει κατὰ μῆκος τῆς παραλίας. Εἴθεδον ὡς ἐπλησίασεν αὐτοῖς, τὰ Ἑλληνικὰ πλοῖα ὑπεγώρησαν κατ' ἀρχὰς μέχρι τοῦ στενοῦ τοῦ Εύριπου, ἀλλὰ θύελλά τις κατέστρεψε 400 πλοῖα Περσικὰ πλησίον τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Σηγμιάδος καὶ τότε ὁ Ἑλληνικὸς στόλος ἐπινήλθεν εἰς τὸ Ἀρτεμισίον. Πρώτη δέ τις σύρραξις ἀτυχής εἰς τοὺς Πέρσας καὶ ἄλλη θύελλα ἡλάττωσε πολὺ τὸν Περσικὸν στόλον. Οἱ δὲ Ἑλληνικὸς ἔλαβεν ἐπικουρίαν ἐξ Ἀθηνῶν 53 πλοίων καὶ ἐπιτεθεὶς πάλιν ἐνέκησεν, ἀλλὰ κατὰ τὸν χρόνον τοῦτον ἐφονεύθη ὁ Λεωνίδας.

§ 6. Άξι Θερμοπύλαι.

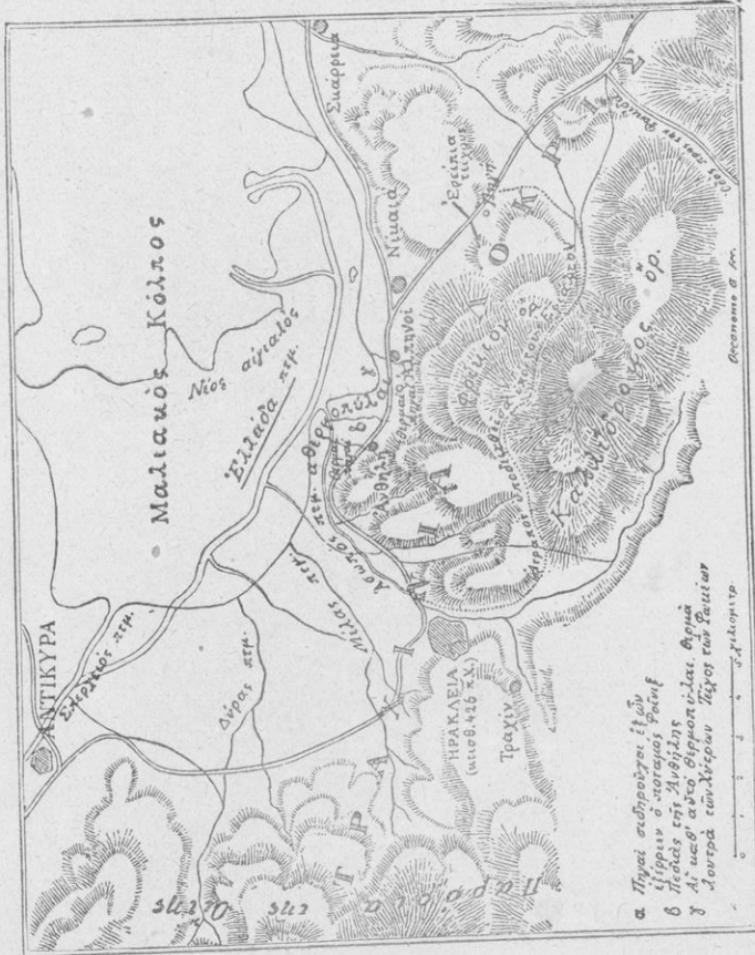
Εἰς τὴν χώραν τῆς Τραχινίας καὶ εἰς τὴν κοιλάδα τοῦ Σπερχειοῦ εὑρίσκεται μικρὸν στενὸν (1600 μ. περίπου) μεταξὺ ὄρους καὶ θαλάσσης, δίοδος, τὴν ὁποίαν πρέπει ἐξ ἀνάγκης νὰ διέλθῃ ὁ θέλων νὰ εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τοῦτο ἔχει πλάτος 15 μ. Ὁλίγον δὲ ἐμπροσθεν καὶ ὀλίγον ὅπισθεν τοῦ στενοῦ τούτου πλησίον τῶν μικρῶν πόλεων τῆς Ἀνθήλης καὶ τοῦ Ἀλπηνοῦ ὑπάρχουσι δύο ἄλλα στενὰ ἔχοντα πλάτος μόλις τὸ ἀναγκαῖον εἰς μίαν ἀμάξιαν. Ταῦτα δὲ τὰ δύο τελευταῖα στενὰ ἀπέχοντα 1600 μ. περί-

που είνε αἱ δύο πύλαι τοῦ μακροῦ στενοῦ, καὶ ἐπειδὴ ἐπ' αὐτοῦ
ἔσουσι θερμαὶ πηγαὶ, καλεῖται τὸ σύνολον Θερμοπύλαι (εἰκὼν 25).

§ 7. Μάχη τῶν Θερμοπυλῶν.

Ἐνταῦθα οἱ "Ελληνες ἔπειμψαν ὑπὸ τὸν ἀνδρεῖον Λεωνίδαν στρατὸν ἐκ 5,200 ἀνδρῶν. Ἐπὶ 4 ἡμέρας ὁ Ξέρξης ἐπίστευεν, ὅτι μόνη ἡ θέα τοῦ ἰδίου στρατοῦ θὰ ἡνάγκαζε τοὺς "Ελληνας νὰ ὑποχωρήσωσιν, ἀλλὰ τούτου μὴ γενομένου ἔστειλε κατ' ἀρχὰς κατ' αὐτῶν τοὺς Μῆδους, οἱ ὄποιοι ἔπαθον πολλὰς καταστροφάς, ἔπειτα τοὺς Κισσίους, οἵτινες ἔπαθον τὰ αὐτά, τέλος δὲ τὸ σῶμα τῶν Ἀθανάτων συγκείμενον ἐκ τῶν ἀνδρειστέρων στρατιωτῶν. Ἐπειδὴ ὅμως καὶ οὗτοι ἐφονεύθησαν, ὁ Ξέρξης ἥρχισε νὰ φοβηῇται. Ἀλλὰ φυγάς τις Μαλιεὺς ὄνομαζόμενος Ἐφιάλτης ὠδήγησε τὸν Υδάρην τὸν ἀρχηγὸν τῶν Ἀθανάτων διὰ τινος ἀτραποῦ εἰς τὴν κορυφὴν τοῦ ὄρους, ὅπόθεν κατέλαβε τὰ νῶτα τῶν Ἐλλήνων. Οἱ Λεωνίδας ἴδων τὴν περικύλωσιν ἀπήλπισε, μὴ θέλων δὲ νὰ θυσιάσῃ τὸν Ἐλληνικὸν στρατὸν ἀνωφελῶς ἀπέστειλε τοὺς συμμάχους κρατήσας μόνον 300 Σπαρτιάτας. Μετὰ τούτων ἐξῆλθεν ἐκ τῶν χαρακωμάτων καὶ συνῆψε τὴν τελευταίαν μάχην εἰς τὸ πλατύ μέρος τοῦ στενοῦ, ἵνα ἔχῃ ἐγώπιόν του περισσοτέρους ἔχθρους καὶ φονεύῃ περισσοτέρους. Οἱ Σπαρτιάται μάχονται ἀνδρειότατα καὶ ἀφοῦ ἔθραυσθησαν τὰ δόρατα ἐκ τοῦ συχνοῦ φόνου, προσέθαλον διὰ τῶν ξιφῶν. Τέλος ὁ Λεωνίδας ἐφονεύθη, μάχη δὲ δεινὴ συνήφθη πέριξ τοῦ σώματός του, κατὰ τὴν ὄποιαν τετράκις οἱ "Ελληνες ἀπειμάρυναν τὸν ἔχθρόν, ἀλλ᾽ ἐπὶ τέλους στενώτερον περικυλωθέντες ὑπὸ τῶν ἔχθρων πανταχόθεν ἐφονεύθησαν πάντες ὑπὸ τῶν βαρβάρων. Οἱ "Ελληνες τόσῳ ἡγάπων καὶ ἐτίμων τὴν μάχην ταύτην, ὥστε ἐποίκιλλον ταύτην διὰ πολλῶν ἀνεκδότων. Λέγεται δὲ πρὸ τῆς μάχης ὁ Ξέρξης ἔστειλεν ἵππεα, ἵνα κατοπτεύσῃ τὸ στρατόπεδον τῶν Σπαρτιατῶν, ἴδων δ᾽ ὁ ἱππεὺς τούτους νὰ κτενίζωσι τὴν μακρὰν αὐτῶν κόμην ἡσύχως καὶ ἀταράχως ἀνήγγειλε τοῦτο εἰς τὸν Ξέρξην. Ὁ Ξέρξης ἐκπλαγεὶς διὰ τὴν γαλήνην ταύτην ἔγραψεν εἰς τὸν Λεωνίδαν νὰ ὑποταχθῇ ὑποσχόμενος εἰς αὐτὸν τὴν κυριαρχίαν τῆς Ἐλλάδος,

ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ἀπεκρίθη ὅτι προτιμᾶ νὰ ἀποθάνῃ ὑπὲρ τῆς πατρίδος ή νὰ ὑποταχθῇ. Ο Ξέρξης ἔπειμψε δευτέραν ἀπειλητικὴν ἐπιστολὴν ἀπαιτῶν νὰ παραδώσῃ τὰ ὅπλα, ἀλλ' ὁ Λεωνίδας ἀπεκρίθη «μολὼν λαβέ» (ἔλα νὰ τὰ πάρης). "Οταν οἱ Πέρσαι ἀνεφάνη-

σαν, εἰς στρατιώτης "Ελλην προσέδραμε καὶ εἶπε πρὸς τὸν Λεωνίδαν «οἱ Πέρσαι εἴνε πλησίον ἡμῶν». Ο Λεωνίδας ἀπεκρίθη: «Διατί δὲν λέγεις διτὶ ἡμεῖς εἴμεθα πλησίον αὐτῶν;» Πρὸ τῆς τελευταῖς μάχης παρέθηκε λιτὸν γεῦμα εἰς τοὺς στρατιώτας καὶ εἶπε: «Τὸ

Ψηφιοποιήθηκε από το Ινστιτούτο Εκπαιδευτικής Πολιτικής

(Εἰκὼν 25). — Τοπογραφικὸς χάρτης τῆς ἐν Θερμοπόλαις μάχης.

έσπέρας θὰ δειπνήσωμεν παρὰ τῷ Πλούτωνι». Στρατιώτης τις εἶπεν εἰς ἄλλον· «Ο Περσικὸς στρατὸς εἶνε τόσῳ πολύς, ώστε τὰ βέλη σκιάζουσι τὸν ἥλιον». — «Τόσον τὸ καλλίτερον, ἀπεκρίθη, θὰ πολεμῶμεν ὑπὸ σκιάν». Σπαρτιάτης τις στρατιώτης ἔμεινεν ἐν τῷ χωρίῳ Ἀλπηνῷ ἐνεκα παθήσεώς τινος

(Εἰκὼν 26).—Λεωνίδας.

τῶν ὀφθαλμῶν· ὅταν ἔμαθεν, ὅτι ὁ ἔχθρὸς ἐπλησίασε, λαμβάνει τὰ ὄπλα, ὅρμῃ κατὰ τῶν ἔχθρῶν, φονεύει τινὰς καὶ εἴτα φονεύεται καὶ αὐτός. Ο Λεωνίδας (εἰκὼν 26) θέλων νὰ σώσῃ δύο στρατιώτας, δίδει εἰς τὸν μὲν ἐπιστολὴν, εἰς τὸν ἔτερον δὲ ἐντολὴν νὰ φέρῃ εἰς τοὺς Ἐφόρους. Οὗτοι δύως θέλοντες νὰ ἀποθέξωσιν ὑπὲρ πατρίδος μᾶλλον ἢ νὰ σωθῶσιν εἶπον· «Δὲν ἥλθομεν ἐνταῦθα, ἵνα χρησιμεύσωμεν ὡς ταχυδρόμοι, ἀλλ᾽ ἵνα πολεμήσωμεν».

Εἰς τὸν πόλεμον τοῦτον 20,000 Πέρσαι ἐφονεύθησαν, μεταξὺ

δὲ τούτων ἡσαν καὶ δύο οἱ τοῦ Δαρείου. Ὁ Ξέρξης διέταξε νὰ ἀνασκολοπίσωσι τὸ σῶμα τοῦ Λεωνίδου, ἀλλὰ ἡ Ἐλλὰς εὐλαβῶς συνέλεξε τὰ ὄστᾶ αὐτοῦ. Ἐπὶ τοῦ ώραίου τύμβου τῶν Λακεδαιμονίων ἐνέχαράχθη τὸ ἔξης ἡρωϊκὸν ἐπίγραμμα.

Ω ξεῖν', ἀγγέλλειν Λακεδαιμονίους, ὅτι τῇδε κείμεθα, τοῖς κείτων ρήμασι πειθόμενοι.

Ἐπὶ τοῦ λόφου, ὃπου ἔπεσον οἱ τελευταῖοι πρόμαχοι τῆς ἐλευθερίας, ἔστησαν μαρμάρινον λέογτα ὑπενθυμιζόντα τὸν λεοντόκαρδον Λεωνίδαν.

§ 8. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐγκαταλείπουσι τὴν πόλειν αὐτῶν. ·Ο Ξέρξης εἰσέρχεται εἰς Ἀθήνας.

Ο Ξέρξης γενόμενος κύριος τῶν Θερμοπυλῶν διηνθύνθη πρὸς τὴν Ἀττικὴν ἐρημώσας καθ' ὅδὸν τὴν Φωκίδα καὶ Βοιωτίαν. Ο Θεμιστοκλῆς προβλέπων τὸν κίνδυνον ἔπεισε τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν, νὰ εἰσέλθωσιν εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ πλεύσωσιν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Εἰς τὴν πόλιν ἔμειναν μόνον οἱ γέροντες, ὄχυρωθέντες ἐντὸς τῆς Ἀκροπόλεως, ἀλλ᾽ ἐπελθὼν ὁ Ξέρξης ἔκαυσε τὴν πόλιν καὶ τὴν Ἀκρόπολιν, τοὺς δὲ γέροντας ἐφόνευσεν.

§ 9. Ηροεπάθεεαι Θεμιστοκλέους ὑπὲρ τῆς ναυμαχίας ἐν Σαλαμίῃ.

Οἱ ἀρχηγοὶ τοῦ Ἑλληνικοῦ στόλου συνεσκέπτοντο, ποῦ ἔπρεπε νὰ γείνῃ ἡ ναυμαχία. Οἱ περισσότεροι προέτεινον νὰ φύγωσιν ἀπὸ τῆς Σαλαμῖνος καὶ νὰ μεταβῶσιν εἰς τὸν Ἰσθμόν, ὁ δὲ Θεμιστοκλῆς ἀντέλεγε νομίζων ὅτι μόνον εἰς τὴν στενὴν θύλασσαν τῆς Σαλαμῖνος ἥδυναντο νὰ νικήσωσι τὸν ἐχθρόν. Ἐπειδὴ δὲ οἱ ἄλλοι ἀρχηγοὶ ἤσαν ἔτοιμοι νὰ ἀναχωρήσωσιν, ὁ Θεμιστοκλῆς μετέβη εἰς τὸ πλοῖον τοῦ Εὔρυθιάδου καὶ παρέστησεν εἰς αὐτόν, ὅτι εἶνε ἀσύμφορον νὰ ἀπέλθωσιν ἐκ τῶν στεγῶν τῆς Σαλαμῖνος. Ο Εύρυθιάδης συγέκλεσε πάλιν πολεμικὸν συμβούλιον, κατὰ τὸ ὅποιον ὁ Θεμιστοκλῆς

ἀνέστη νὰ ὁμιλήσῃ πρῶτος, ἀλλ᾽ ὁ Εὔρυθιάδης εἶπεν· «Ὄ Θεμιστόκλεις, εἰς τοὺς ἀγῶνας ῥαπίζονται οἱ σηκωνόμενοι πρὸν ἢ διθῆ τὸ σύνθημα». Ὁ Θεμιστοκλῆς ὅμως ἀπήντησεν ἡσύχως καὶ ἀταράχως. «Ναί, ἀλλ᾽ οἱ μένοντες ὀπίσω δὲν στεφαίωνονται». Ἐπειδὴ δὲ μετὰ τὴν ἀπάντησιν ταῦτην ὁ Εύρυθιάδης ἐσήκωσε τὴν βακτηρίαν, ἵνα κτυπήσῃ αὐτόν, ὁ Θεμιστοκλῆς ἀντὶ νὰ ἀπωθήσῃ τὴν ὑδρίαν διὰ τῆς ὑδρεως, ἀποθλέπων μόνον πρὸς αὐτὸν τὸ συμφέρον τῆς πατρίδος, κατέπνιξε τὴν δικαίαν ἀγανάκτησιν καὶ ἀπήντησεν ἡσύχως· «Εύρυθιάδη, πάταξον μέν, ἄκουσον δέ». Στραφεὶς δὲ εἶτα πρὸς αὐτὸν εἶπεν· «Ἄν μείνῃς, θὰ σωθῇ ἡ Ἑλλάς, ἂν ὅμως ἀποχωρήσῃς, θὰ καταστρέψῃς αὐτήν. ἂν δὲν ἀκολουθήσῃς τὴν συμβουλήν μου, τότε ὅλοι ἡμεῖς οἱ Ἀθηναῖοι θὰ λάθωμεν τὰς αἰκογονείας ἡμῶν καὶ θὰ ἀποπλεύσωμεν εἰς τὴν Ἰταλίαν, ὑμεῖς δὲ στεργθέντες τοιούτων συμμάχων θὰ ἐνθυμηθῆτε τοὺς λόγους μου».

Ο Θεμιστοκλῆς τελευταῖον, ἵνα ἀναγκάσῃ τὸν Εύρυθιάδην καὶ τοὺς ἄλλους νὰ μείνωσιν εἰς Σαλαμῖνα, κατέφυγεν εἰς τὸ ἔξης τέχνασμα· ἔστειλε τὸν παιδαγωγὸν τῶν τέκνων, τὸν Σίκιννον, κρυφίως εἰς τὸν Ξέρξην καὶ ἀνήγγειλεν ὅτι ἀγαπῶν τὸ συμφέρον τῶν Περσῶν μᾶλλον ἢ τῶν Ἑλλήνων συμβούλευε αὐτὸν νὰ ἔλθῃ ἀμέσως καὶ νὰ προσβάλῃ τοὺς Ἑλληνας διὰ μιᾶς, διότι οὗτοι σκέπτονται νὰ φύγωσιν. Ο Ξέρξης πιστεύσας τοὺς λόγους τοῦ Θεμιστοκλέους διέταξεν ἀμέσως γὰ κινήσῃ ὁ στόλος κατὰ τῶν Ἑλλήνων.

§ 10. Ναυμαχία ἐν Σαλαμῖνε (23 Σεπτεμβρίου 480).

Περικυκλωθέντες λοιπὸν οἱ Ἑλληνες ἡναγκάσθησαν νὰ ναυμαχήσωσιν εἰς τὰ στενὰ τῆς Σαλαμῖνος. Οἱ δύο στόλοι ἔμειναν ἐπὶ τινα χρόνον ἀκίνητοι, διότι οἱ μὲν Πέρσαι περιέμενον νὰ ἐπιτεθῶσιν οἱ Ἑλληνες πρῶτοι, οἱ δὲ Ἑλληνες ἀνέβαλλον τὴν ἔναρξιν τῆς ναυμαχίας μέχρι τῆς ὥρας, κατὰ τὴν ὥραν ὅποιαν ἥρχισε νὰ πνέῃ ἄνεμος βοηθητικός. Οἱ Ἑλληνες τότε ὥρμησαν κατὰ τῶν βαρύβαρων ψύλλοντες τὸν ἔθνικὸν ὅμονον :

Ἐλλήνων παῖδες, ἄγετε,
ἐλευθεροῦτε τὴν πατρίδα, τοὺς νιούς,
ἐλευθεροῦτε τὰς γυναικας, τῷν Θεῶν
τὰ ἔδη τῷν πατρόφων, τῷν προγόνων σας
τοὺς τάφους. Υπὲρ πάντων τώρα ὁ ἀγών.

Τὸ στενὸν τῆς Σαλαμῖνος ἀντήχει ἐκ τοῦ τριγμοῦ τῶν συγχρουομένων τριήρων, καὶ ἐκ τοῦ θορύβου τῶν εἰς τὰ πλευρὰ τῶν ἔχθρικῶν πλοίων ἐμπηγγυμένων ἐμβόλων καὶ ἐκ τῶν ἀλαλαγμῶν τῶν νικώντων καὶ ἐκ τῶν θρήνων τῶν πιπτόντων.

§ 11. Φυγὴ τοῦ Ξέρξου.

Οἱ Περσικὸς στόλος καταδιωκόμενος ἐπλευσεν εἰς τὸ Φάληρον, ἀφοῦ ἔχατε 200 πλοῖα καὶ 50,000 ἄνδρας. Ἀπὸ τοῦ Φαλήρου τὴν ἀκόλουθον ἡμέραν ἀνεχώρησεν εἰς τὸν Ἑλλήσποντον, ἵνα φυλάξῃ τὰς γεφύρας καὶ ἔξασφαλίσῃ τὴν ἐπάνοδον εἰς τὴν Ἀσίαν. Εὑρὼν δὲ τὰς γεφύρας κατεστραμμένας ἐκ τῶν τρικυμιῶν ὀιέσθη ὁ ὑπερήφρων μονάρχης δι' ἀλιευτικοῦ πλοίου καὶ ἔφθασε κατησχυμένος εἰς τὰς Σάρδεις ἀφῆσας εἰς Ἑλλάδα τὸν Μαρδόνιον μετὰ 300,000 στρατιωτῶν.

Οἱ Ἑλληνικὸς στόλος κατεδίωξεν αὐτὸν μέχρι τινὸς διαστήματος, ἀλλ᾽ ἔπειτα ἐπανῆλθεν εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Οἱ Ἑλληνες διένειμαν, τὰ λάφυρα καὶ ἀνήγειραν τρόπαια.

§ 12. Τεμαχὲ εἰς τὸν Θεμιστοκλέα.

Οπως ὁ Μιλτιάδης ἐδοξάσθη καὶ ἔζετιμήθη διὰ τὴν ἐν Μαραθῶν μάχην, οὕτω καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς διὰ τὴν ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίαν. Ἐκαστος τῶν ἀρχηγῶν τὸ βραχεῖον τῆς ἀξίας τὸ πρῶτον ἀπένειμεν εἰς ἑαυτόν, τὸ δὲ δεύτερον εἰς τὸν Θεμιστοκλέα. "Οταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἐπεσκέψθη τὴν Σπάρτην, οἱ Σπαρτιᾶται τιμῶντες αὐτὸν ἔδοσαν στέφανον ἐλαίας ὡς βραχεῖον σοφίας καὶ δεξιότητος, διότι μόνος αὐτὸς ἦτο διάτιος νὰ νικήσωσιν ἐνταῦθι οἱ Ἑλληνες. "Οταν δὲ ἀνεχώρησεν ἐκ Σπάρτης, τῷ ἔδοσαν τὸ καλλίτερον τῶν διημά-

των καὶ ἀναχωροῦντα συνώδευσαν αὐτὸν 300 λογάδες Σπαρτιάται ἐκ τῶν νέων τῶν πρώτων οἰκογενειῶν μέχρι τῆς Τεγέας. "Οταν ἀργότερον ἐπεσκέψθη τοὺς ἐν Ὁλυμπίᾳ ἀγῶνας, οἱ ἐκεῖ εὑρισκόμενοι ὅλην τὴν ἡμέραν εἶχον ἐστραμμένα τὰ βλέμματα μόνον πρὸς αὐτόν. Ἐδείκνυον δὲ αὐτὸν μετ' ἐνθουσιασμοῦ εἰς τοὺς ξένους, ὥστε οὗτος ὡμολόγησε πρὸς τοὺς φίλους ὅτι «τῷρα ἀπολαμβάνω τὴν ἀμοιβὴν τῶν ὑπηρεσιῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος».

§ 13. Σταθερότης τῶν Ἀθηναίων.

"Αναχωρήσαντος τοῦ Ξέρξου εἰς Ἀσίαν, ὁ Μαρδόνιος διεχείμαζεν εἰς τὴν Θεσσαλίαν μετὰ 300,000 ἀνδρῶν καὶ θέλων νὰ ἀποκτήσῃ συμμάχους τοὺς Ἀθηναίους πρὸς ὑποδούλωσιν τῆς Ἑλλάδος ἔστειλε πρὸς αὐτοὺς πρέσβεις τὸν Ἀλέξανδρον, βασιλέα τῆς Μακεδονίας, ὑποσχόμενος δὲ τὸ ἀνοικοδομήσῃ τὴν πόλιν, θὰ δώσῃ πολλὰ χρήματα καὶ θὰ καταστήσῃ αὐτοὺς ἡγεμόνας τῶν Ἑλλήνων, ἢν θέλωσι νὰ συμμαχήσωσι μετ' αὐτοῦ.

Μαθόντες οἱ Λακεδαιμόνιοι ταῦτα καὶ φοβούμενοι μήπως συμφιλιωθῶσιν οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τῶν Περσῶν ἀπέστειλαν καὶ αὐτοὶ πρέσβεις, ἵνα ἀποτρέψωσιν αὐτοὺς ἀπὸ τούτου. Οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρότασιν τοῦ Ἀριστείδου ἐπεκρίθησαν πρὸς μὲν τὸν Ἀλέξανδρον τὰ ἔξῆς. «Ἐν δσφ ὁ ἥλιος πορεύεται τὴν αὐτὴν πορείαν, οἱ Ἀθηναῖοι δὲν θὰ γίνωσι φίλοι πρὸς τοὺς Πέρσας, ἀλλὰ θὰ πολεμῶσι κατ' αὐτῶν θαρραλέως πειθόμενοι εἰς τὴν Βοήθειαν τῶν θεῶν καὶ τῶν ἥρωών. Σὺ δέ, δὲ Ἀλέξανδρε, μὴ ἔλθῃς ἄλλοτε ἐνώπιον ἡμῶν φέρων τοιαύτας προτάσεις, διότι θὰ σὲ κακοποιήσωμεν».

Πρὸς δὲ τοὺς Λακεδαιμονίους ἀπεκρίθησαν τὰ ἔξῆς. «Ἀδίκως φοβεῖσθε, δὲ Λακεδαιμόνιοι. ἡμεῖς οὐδέποτε οὐδὲ ἀντὶ ὅλου τοῦ χρυσοῦ τῆς γῆς θὰ γίνωμεν φίλοι τῶν Περσῶν. Μάθετε δὲ ὅτι, ἐν δσφ καὶ εἰς μόνος Ἀθηναῖος ζῆ, δὲν θὰ συμμαχήσωμεν μετὰ τοῦ Ξέρξου. Στείλατε λοιπὸν στρατὸν ὅσον τὸ δυνατὸν ταχύτερον, ἵνα προύπαντήσωμεν τὸν ἔχθρὸν εἰς τὴν Βοιωτίαν, πρὶν οὗτος εἰσέλθῃ εἰς τὴν Ἀττικήν.

§ 14. **Ο Μαρδόνιος ἐν Ἀθηναῖς.—
Βραδύτης τῶν Σπαρτιατῶν.**

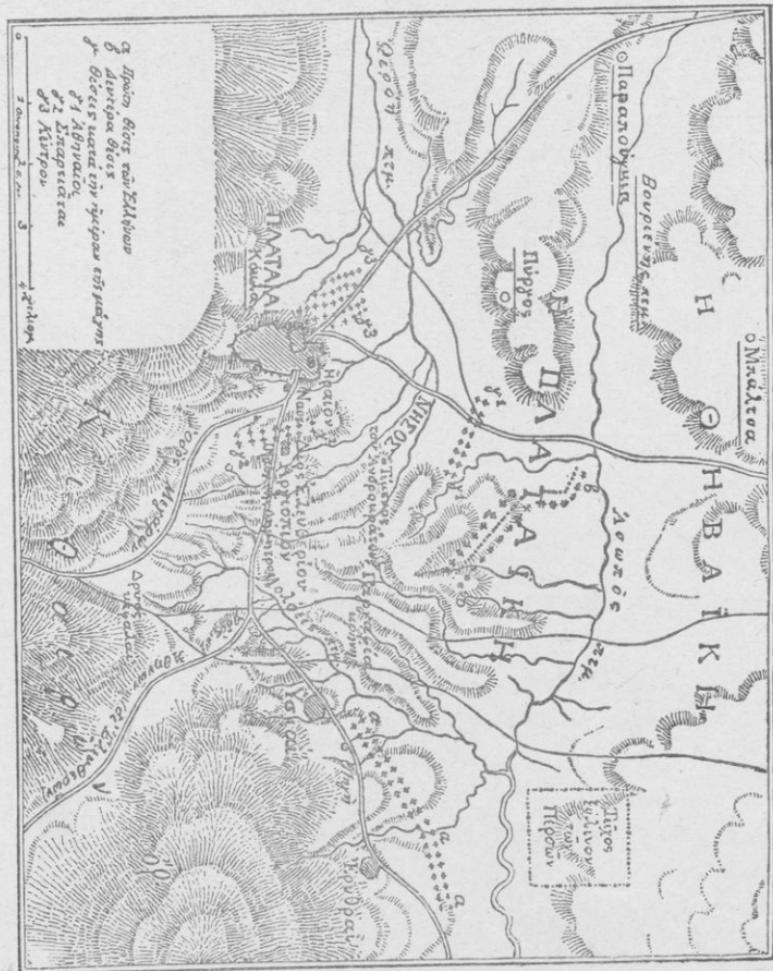
Ο Μαρδόνιος ἀποτυχών τῶν διαπραγματεύσεων περὶ εἰρήνης διῆλθεν ἐκ Θεσσαλίας εἰς τὴν Βοιωτίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν Ἀττικήν. Ο λαὸς εἶχε καταφύγει εἰς τὴν Σαλαμῖνα. Ο Μαρδόνιος ἐπανέλαβε τὰς προηγουμένας προτάσεις περὶ εἰρήνης. Ἀθηναῖς τις, δι βουλευτῆς Λυκιδῆς, προέτεινε νὰ δεχθῶσι τὰς προτάσεις, ἀλλ' ἐλιθοβολήθη καὶ αὐτὸς καὶ ἡ σύζυγος καὶ τὰ τέκνα, ἵνα δὲ ἀπαθανατίσωσι τὴν ἀτιμίαν τούτου, ἔστησαν στήλην ἐκ χαλκοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν, ἐφ' ἣς ἀνέγραψαν τὴν ἀτιμίαν τοῦ προδότου καὶ τὴν τιμωρίαν. Οἱ Ἀθηναῖοι ὠργίσθησαν καὶ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν καὶ ἔστειλαν πρέσβεις κατηγοροῦντες αὐτούς, διότι δὲν ἀπέστειλαν, ὡς συνεφώνησαν, στρατόν. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ὅμως τὴν νύκτα ἀπέστειλαν 5,000 Σπαρτιάτας, 35,000 Εἵλωτας καὶ μετὰ τούτους 5,000 Λάκωνας, ἐν ὅλῳ 45,000 Λακεδαιμόνιοι· ἐν Ἐλευσῖνι προσετέθησαν 8,000 Ἀθηναῖοι ὑπὸ τὸν Ἀριστείδην καὶ 57,000 ἄλλοι "Ελληνες, ἐν ὅλῳ 110,000, ὃν ἤγειτο Παυσανίας ὁ Κλεομῆρότου, κάκειθεν δὲ εἰσέβαλον εἰς Βοιωτίαν.

§ 15. **Οἱ δύο στρατοὶ ἀντιμέτωποι
ἐν Βοιωτίᾳ.**

Μαθὼν ὁ Μαρδόνιος, ὅτι ὁ στρατὸς τῶν Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν εύρισκεται εἰς Βοιωτίαν, ἐστρατοπέδευσεν εἰς τὴν ἀριστερὰν ὅχθην τοῦ Ἀσωποῦ. Ο Ἑλληνικὸς στρατὸς ἐξ 110,000 ἐστρατοπέδευσε πλησίον τῶν λόφων τοῦ χωρίου Ἐρυθρῶν ἀντιμέτωπος τοῦ ἐχθρικοῦ στρατοῦ, ὅστις ἀπετελεῖτο ἐκ 300,000 πεζῶν καὶ 50,000 Ἑλλήνων. Επὶ πολλὰς ἡμέρας οἱ δύο στρατοὶ πειριζόντο εἰς ἀκροβολισμοὺς μόνον. Τέλος ὁ Μαρδόνιος, ἵνα ἔξαγάγῃ τοὺς "Ελληνας ἐκ τῆς ἀσφαλοῦς θέσεως αὐτῶν, ἀπέστειλε κατ' αὐτῶν τὸ ἴππικὸν ὑπὸ τὸν Μασίστιον, τὸ ὅποιον πολὺ ἐπίεζε τοὺς Μεγαρεῖς. Ἄλλ' ὁ Ἀριστείδης ἀπέστειλε τὸν λοχαγὸν Ὁλυμπιόδωρον πρὸς βοήθειαν, οὗτος δὲ εὔτόλμως ἐπελθὼν ἐφόρευε τὸν ἴππαρχον Μασίστιον, τοὺς δὲ ἴππεῖς ἔτρεψεν εἰς φυγὴν.

§ 16. Μάχη ἐν Πλαταιαῖς
(25 Σεπτεμβρίου 479).

Ἡ γίκη^{αύτη} ἐνεθέρρυνε πολὺ τοὺς Ἑλληνας, ὥστε κατέβησαν ἀπὸ τῶν ὑψωμάτων καὶ παρετάχθησαν εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Πλαταιῶν. (εἰκὼν 27). Ἐπι πολλὰς ἡμέρας τὰ στρατεύματα ἔμενον εἰς ἀπρᾶξιαν,

(Εἰκὼν 27).—Τοπογραφικὸς χάρης τῆς ἐν Πλαταιαῖς μάχης.

διότι οἱ μάντεις προεῖπον, ὅτι θὲν ἡττηθῆ, δοτὶς πρῶτος ἐπιτεθῆ ἐπι τέλους ὅμως συνήφθη σφοδρὰ μάχη, κατὰ τὴν δόποιαν ἐνίκησαν

οι "Ελληνες. Ολόκληρος ὁ στρατὸς τῶν Περσῶν κατεστράφη εἰς τὴν μάχην ταύτην καὶ αὐτὸς ὁ Μαρδόνιος· ὁ Ἀρτάβαζος μόνος μετὰ 43,000 ἀνδρῶν ἐσώθη καὶ διὰ τῆς Θεσσαλίας, Μακεδονίας καὶ Θράκης ἔφθασεν εἰς τὸ Βυζάντιον. Ἐκ τῶν Ελλήνων ἐφεύθησαν μόνον **759.**

§ 17. Λάφυρα.

Τὰ λάφυρα, τὰ ὄποια εὗρον οἱ "Ελληνες, ἦσαν σκηναὶ χρυσαῖ καὶ ἀργυραῖ, κλῖναι ἐπίχρυσοι καὶ ἐπάργυροι, κρατήρες χρυσοῖ, φιάλαι καὶ ποτήρια, λέθητες χρυσοῖ καὶ ἀργυροῖ, ψέλλια, περιδέραια καὶ ἀκινάκια χρυσοῖ, λεπιδέωτοι θώρακες καὶ χρυσᾶς ξίφη. Ὁ Παυσανίας ἔλαβεν ὅλην τὴν ἀποσκευὴν τοῦ Μαρδονίου συγκειμένην ἐκ χρυσοῦ, ἀργύρου καὶ ποικίλων παραπετασμάτων.

§ 18. Αφειρώματα.

Απὸ τὰ ἄφθονα καὶ πολύτιμα λάφυρα κατεσκεύασαν διὰ τὸν ἐν Δελφοῖς Ἀπόλλωνα τὸν χρυσοῦν τρίποδα, ὃστις ἐστήθη πλησίον τοῦ βαμοῦ ἐπὶ Τρικεφάλου χαλκίνου ὄφεως, ἐπὶ τοῦ ὄποιου ἐχαράχθησαν τὰ ὄνδρατα πασῶν τῶν πόλεων, αἱ ὄποιαι ἔλαθον μέρος εἰς τὴν ἐν Πλαταιαῖς μάχην. Ἀφιέρωσαν δὲ τὸ δέκατον τῶν λαφύρων καὶ εἰς τὸν Ὀλύμπιον Δία καὶ εἰς τὸν Ἰσθμιον Ποσειδῶνα, μέρος τῶν λαφύρων ἐδόθη εἰς τὸν Πλαυσανίαν, καὶ τὸ ὑπόλοιπον διενεμήθη εἰς τοὺς στρατιώτας. Ἐψηφίσθη καθ' ἔκαστον ἔτος νὰ πέμπωνται πρέσβεις εἰς Πλαταιᾶς, ἵνα πανηγυρίζωσι διὰ νομίμων θυσιῶν τὴν μνήμην ἑκείνων, οἵτινες ἐφονεύθησαν ἐν Πλαταιαῖς. Ἐπανηγυρίζετο δὲ ἡ μνήμη τούτων μέχρι τοῦ πρώτου αἰῶνος μ. Χ. Ἀνὰ πενταετίαν δὲ ἐτελοῦντο ἀγῶνες καὶ ἐλεύθερια, οἱ δὲ Πλαταιεῖς θὰ ἐθεωροῦντο ἔθνος ἀπαραβίαστον καὶ ἴερόν.

§ 19. Μυκάλη (479).

Καθ' ἣν ἡμέραν ἐνίκησαν εἰς Πλαταιὰς οἱ "Ελληνες, κατὰ τὴν αὐτὴν δὲ Ελληνικὸς στόλος ὑπὸ τὸν Ἀθηναῖον Ξάνθ.ππον καὶ τὸν Σπαρτιάτην Λεωτυχίδην ἐθριάμβευσεν εἰς Μυκάλην ἐπὶ τῆς παρα-

λιας τῆς Ἀσίας κατὰ τοῦ Περσικοῦ στόλου. Οὕτως ὅχι μόνον οἱ "Ελληνες ἀπεμάκρυναν τὸν ἔχθρὸν ἐκ τῆς ἴδιας πατρίδος, ἀλλὰ καὶ κατέδιωξαν μέχρι τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Αὕτη ἡ τελευταῖα νίκη ἵσοδυνάμει πρὸς τὴν κατάκτησιν τοῦ Αἰγαίου πελάγους. Ἐντὸς ἐνὸς ἔτους ἐνίκησαν τοὺς Πέρσας εἰς Σαλαμῖνα, εἰς Πλαταιὰς καὶ εἰς Μυκάλην καὶ ἔξ ἀμυνομένων ἐγένοντο ἐπιθετικοί. Τὸ μεγαλεῖον τῆς Ἀσίας ἐνεταφίσθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Τὰ ἀπειράριθμα στρατεύματα τῆς Ἀσίας δὲν ἦδουν θῆσαν νὰ νικήσωσι τὸ μικρὸν τοῦτο ἔθνος, τὸ ὄποιον γενναίως ἥγωντισθη ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος.

§ 20. Μάχη παρὰ τὴν Ιμέραν (480)

Τὸ αὐτὸς ἔτος, κατὰ τὸ ὄποιον κατετροπώθη εἰς Σαλαμῖνα ὁ Περσικὸς στόλος, οἱ "Ελληνες τῆς Σικελίας ἐνίκησαν λαμπρὰν νίκην κατὰ τῶν Καρχηδονίων, συμμαχούντων τοῖς Πέρσαις. Ο Γέλων ὁ τύραννος τῶν Συρακουσῶν καὶ ὁ τύραννος τοῦ Ἀκράγαντος Θήρων κατενίκησαν πλησίον τῆς Ιμέρας πόλεως τῆς Σικελίας 300,000 Καρχηδονίους, ἔξ ὧν ὀλίγοι μόνον διεσώθησαν καταφύγοντες εἰς Ηπανορμον, ὁ στόλος αὐτῶν κατεκάη ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων, γιαστῶντος μόνον ἐνὸς πλοίου, τὸ ὄποιον ἀπέπλευσεν, ἵνα ἀναγριεῖται εἰς Καρχηδόνα τὴν συμφοράν. Ἐκ τῆς ήττης ταύτης τόσον κατεπλάγη ὁ στρατηγὸς αὐτῶν Ἀμίλχας, ὥστε ηὗτοκτόνησε ὁ φίδεις εἰς πυράν.

§ 21. Επελόδοιξα σχέδια Παυσανέου. Θάγατος τούτου.

Ἡ δόξα καὶ ὁ πλοῦτος, τὸν ὄποιον ἀπέκτησεν ἐκ τῶν λαφύρων, κατέστησαν δυστυχῶς τὸν Παυσανίαν ὑπερήφρων καὶ ὑπεροπτικόν, ἱδίως δὲ μετὰ τὴν κατάκτησιν τῆς Κύπρου καὶ τὴν ἄλωσιν τοῦ Βυζαντίου (477) ἔκαμπαν αὐτὸν νὰ σκεφθῇ πῶς νὰ γείνῃ κυρίαρχος Ελλάδος τῇ βοηθείᾳ τῶν Περσῶν. Προέτεινε δὲ εἰς τὸν βασιλέα τῆς Περσίας νὰ δώσῃ αὐτῷ τὴν θυγατέρα του σύζυγον καὶ ἔδειχθη τὴν πρότασιν. Ο Παυσανίας ἔκτοτε νομίζων, δτὶ πλησιάζει

νὰ κατορθώσῃ τὰ σχέδια αὐτοῦ, ἥρχισε νὰ ἐνδύηται πολυτελῶς καὶ νὰ τρυφῇ καθὼς οἱ Πέρσαι σατράπαι καὶ συγχρόνως νὰ περιφρονῇ τοὺς συμμάχους· πορευόμενον δὲ συνώδευον Μῆδοι καὶ Αἰγύπτιοι διορυφόροι, ἀπὸ τῆς τραπέζης του ἀπεβλήθη ὁ μέλας ζωμὸς καὶ παρετίθεντο ἐδέσματα Περσικά. Ὁ πλοῦτος, ἡ χλιδή, ἡ μεγαλοπρέπεια τῶν Ἀσιανῶν ἐθάμβωσαν τὰ ὅμματα τοῦ λιτοῦ Παισανίου.

Τοῦτο μαθοῦσα ἡ Σπάρτη ἀνεκάλεσε καὶ κατεδίκασεν αὐτὸν ὡς προδότην· οὗτος ὅμως κατώρθωσε νὰ καταφύγῃ εἰς τὸν ναὸν τῆς Χαλκιοίκου Ἀθηνᾶς· ἀλλὰ οἱ ἔφοροι διέταξαν εὐθὺς νὰ ἀφαιρεθῇ ἡ στέγη καὶ διώρισαν φύλακας νὰ φυλάττωσιν αὐτὸν· οὕτω δὲ κλεισθεὶς ὡς εἰς εἰρητὴν ἀπέθανε τῷ 466 π. Χ. ἐξ ἀστιτίας, τὸ δὲ σῶμα ἐρρίφθη ἐκτὸς τοῦ ναοῦ, ἵνα μὴ μολυνθῇ τὸ ιερὸν ἔδαφος. Τοιαύτη δὲ ἀγανάκτησις ἐξηγέρθη κατὰ τοῦ προδότου, ὃστε αὐτὴ ἡ μήτηρ αἰσχυνομένη διὰ τοιοῦτον υἱὸν ἔθηκε τὸν πρῶτον λίθον, ὅτε ἥρχισεν ἡ περιτείχισις τῆς θύρας τοῦ ναοῦ.

Ξ 22. Ἀνέγερσις τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν (471 π. Χ.). Θεμεστοκλῆς.

Ἡ Ἑλλὰς νικήσασα τοὺς βαρβάρους ἀπηλλάγη τοῦ Περσικοῦ ζυγοῦ, ἀλλὰ αἱ Ἀθῆναι ἦσαν ἐρείπια κατακαεῖσαι καὶ ἐρημωθεῖσαι ὑπὸ τοῦ Ξέρξου καὶ Μαρδονίου. Δὲν ὑπῆρχεν οὐδὲν ἐκ τῆς πόλεως τῶν Ἀθηνῶν ἢ οἱ κάτοικοι μόνον, ὃστε οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ Ζήλου ἐπεδόθησαν εἰς τὴν ἀνοικοδόμησιν τῆς καταστραφείσης πόλεως καὶ τῶν τειχῶν. Αἱ προπαρασκευαὶ τῶν Ἀθηναίων πρὸς ὄχυρωσιν τῆς πόλεως προύκάλεσαν τὴν ζηλοτυπίαν καὶ τὸν φόβον τῶν Πελοποννησίων, διότι οἱ Ἀθηναῖοι διὰ τοῦ στόλου των, ὅστις ἐξησφάλισεν εἰς αὐτοὺς τὴν κατὰ θάλασσαν ὑπεροχήν των, ἔμελλον, ἐὰν ὡχύρονον καὶ τὴν πόλιν διὰ μεγάλων καὶ στερεῶν ὄχυρωμάτων, νὰ ὑπερβάλωσι κατὰ τὴν ἀμυντικὴν καὶ ἐπιθετικὴν δύναμιν πάντας τοὺς ἄλλους Ἑλληνας. Ἡ Σπάρτη λοιπὸν ἀπέστειλε πρεσβείαν εἰς τὰς Ἀθήνας καὶ ἀπήγιτσεν, ἵνα μὴ ὄχυρωσωσι τὴν πόλιν, διότι δὲν συνέφερεν εἰς τὴν Ἑλλάδα νὰ ὑπάρχωσιν, ἐκτὸς τῆς Πελοποννήσου, ὄχυραι πόλεις· διότι, ἔλεγον, ἐὰν βραδύτερον οἱ Πέρσαι

ἥθελον εἰσβάλει πάλιν εἰς τὴν Ἑλλάδα, θὰ χρησιμεύσῃ εἰς αὐτοὺς ἡ πόλις ὡς ὄχυρωμα καὶ στήριγμα πρὸς ὑποδούλωσιν ὅλης τῆς Ἑλλάδος. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲν ἥσαν τόσον μωροί, ὥστε νὰ μὴ ἐννοήσωσιν αὐτούς. Εἶχον δὲ στερεὰν ἀπόφασιν νὰ ὑπερασπίσωσι τὴν πόλιν ὅσον ἥδυναντο κάλλιστα. Ἀλλ᾽ ἐὰν ἐπεχείρουν ἐναντίον τῆς θελήσεως τῶν Πελοποννησίων τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τείχους, τότε ὑπῆρχε φόδος μὴ εἰσβάλῃ ὁ Πελοποννησιακὸς στρατὸς εἰς τὴν Ἀττικήν, κατὰ τοῦ ὅποιου πρὸ τῆς ἀποπερατώσεως τῶν ὄχυρωμάτων των δὲν θὰ ἥδυναντο νὰ ἀντισταθῶσιν. Ἰνα λοιπὸν φθάσωσιν εἰς τὸν σκοπόν, ἥτο ἀνάγκη νὰ ἔξαπατήσωσι τοὺς Δακεδαιμονίους διὰ δόλου· καὶ πρὸς τοῦτο κατάλληλος ἀνὴρ ὑπῆρχεν δΘεμιστοκλῆς.

Κατὰ συμβουλὴν τοῦ Θεμιστοκλέους ἀπεκρίθησαν οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τοὺς πρέσβεις τῆς Σπάρτης, ὅτι θέλουσιν ἀνταποστείλει τάχιστα πρέσβεις ἴδιους εἰς Δακεδαιμονα, ἵνα συζητηθῇ ἐκεῖ ἡ ὑπόθεσις. Μετὰ δὲ ταῦτα συνεδούλευσεν ὁ Θεμιστοκλῆς τοὺς Ἀθηναίους νὰ ἀποστείλωσιν αὐτὸν εἰς τὴν Σπάρτην, καὶ νὰ δώσωσι καὶ δύο ἄλλους συντρόφους, τοὺς ὅποιους νὰ μὴ στείλωσιν εὐθύς, ἀλλὰ τότε μόνον, δταν τὸ τεῖχος ἥθελεν ὑψωθῆ τοσοῦτον, ὥστε νὰ δύνανται νὰ ὑπερασπισθῶσιν ὅπισθεν αὐτοῦ. Ἐν τῷ μεταξὺ δὲ νὰ ἔργαζωνται πάντες οἱ κάτοικοι ἀνευ διακρίσεως, ἀνδρες τε καὶ γυναικες καὶ παιδία, ἐλεύθεροι καὶ δοῦλοι εἰς τὴν οἰκοδομὴν τοῦ τείχους· τὴν δὲ ὑλην τῆς οἰκοδομῆς νὰ λάβωσιν δθεν δύνανται, καὶ νὰ μὴ φεισθῶσι μήτε τῶν μνημείων καὶ τῶν τάφων, μήτε τῶν οἰκιῶν καὶ τῶν δημοσίων κτιρίων. Ο Θεμιστοκλῆς ἐλθὼν εἰς τὴν Σπάρτην, δὲν παρουσιάσθη εὐθὺς εἰς τοὺς ἐφόρους· ὅτε δὲ ἡρώτα τις αὐτὸν, ἔλεγεν, ὅτι περιμένει τοὺς συμπρέσβεις, οἵτινες δὲν ἥδυναντο νὰ ἀναχωρήσωσι μετ' αὐτοῦ ἔνεκα ἀσχολίας τινός, καὶ ἥτιαται ἐπειθούτο εἰς τοὺς λόγους, ὅτε δμως ἥλθον εἰδήσεις εἰς τὴν Σπάρτην, ὅτι ἡ πόλις τῶν Ἀθηνῶν ὄχυροῦται καὶ τὸ τεῖχος ἔλα-
βεν ἱκανὸν ὑψος, τότε δὲν ἥδυναντο πλέον νὰ ἀμφιθάλωσι περί τῆς ὄχυρώσεως τῶν Ἀθηνῶν. Ο Θεμιστοκλῆς δμως παρεκάλεσεν αὐτούς, νὰ μὴ παρασύρωνται ὑπὸ τῶν φημῶν, καὶ ἂν δὲν πιστεύω-

σιν, ἃς στείλωσι πιστοὺς ἀνθρώπους, ἵνα μάθωσι τὴν ἀλήθειαν. Τοῦτο καὶ ἐγένετο ἀλλ' ὁ Θεμιστοκλῆς παρῆγγειλε κρυφίως εἰς τοὺς Ἀθηναῖους νὰ κρατήσωσι τοὺς πρέσβεις ὅσον τὸ δυνατὸν πλειότερον καιρόν, καὶ νὰ μὴ ἀφήσωσι ν' ἀναχωρήσωσι, πρὶν αὐτές καὶ οἱ συμπρέσβεις ἐπιστρέψωσι. Τέλος δὲ ἔφθασαν καὶ οἱ συμπρέσβεις τοῦ Θεμιστοκλέους εἰς τὴν Σπάρτην, Ἀριστείδης καὶ Ἀρερώνιχος, οἵτινες ἀνήγγειλαν εἰς αὐτόν, ὅτι τὸ τεῦχος εἶχεν ὑψωθῆ τοσοῦτον, ὥστε δύνανται ν' ἀνθέξωσιν εἰς τὴν ἐνδεχομένην προσβολὴν τῶν Λακεδαιμονίων. Τότε δὲ προσῆλθεν ὁ Θεμιστοκλῆς εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς Σπάρτης, καὶ εἶπε δημοσίως, «ὅτι ἡ πόλις αὐτῶν ὠχυρώθη ἥδη τόσον καλῶς, ὥστε δύναται νὰ ὑπερασπίσῃ τοὺς κατοίκους ἀσφαλῶς· ὅτι ἂν θέλωσιν οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι αὐτῶν νὰ πέμψωσιν εἰς Ἀθήνας πρέσβεις δι' ὑπόθεσίν τινα, πρέπει εἰς τὸ ἔξης νὰ μεταβαίνωσιν εὗτοι ὡς πρὸς ἀνθρώπους, οἵτινες γνωρίζουσι καὶ τὰ ἴδια συμφέροντα καὶ τὰ κοινά· ὅτι, ὅταν οἱ Ἀθηναῖοι ἔθεωρησαν ὡφέλιμον νὰ ἐγκαταλίπωσι τὴν πόλιν καὶ νὰ ἔμβωσιν εἰς τὰ πλοῖα, συνέλαβον τὴν τολμηρὰν ἐκείνην ἀπόφασιν μὴ συμβουλευθέντες τοὺς Λακεδαιμονίους· ὅτι καὶ τώρα ὡσαύτως θεωροῦσιν ὡφέλιμον τὸ νὰ περιτειχίσωσι τὴν πόλιν». Οἱ δὲ Λακεδαιμόνιοι κρύψαντες τὴν ὄργὴν εἴπον, ὅτι ἀπέστειλαν πρεσβείαν οὐχί, ἵνα παρακαλήσωσι τὴν οἰκοδομήν, ἀλλ' ἵνα συμβουλεύσωσι πρὸς τὸ κοινόν ὅφελος τῶν Ἑλλήνων. Οἱ δὲ πρέσβεις ἐκατέρων τῶν πόλεων ἐπέστρεψαν μετὰ ταῦτα ἀνενόχλητοι. Ὁ Θεμιστοκλῆς κατώρθωσε μὲν νὰ περιτειχίσθῃ ἡ πατρίς του, ἀλλ' ἀπώλεσε τὴν τῶν Λακεδαιμονίων φιλίαν.

§ 23. Ὁ χύνρωσις τοῦ Πειραιῶς καὶ αὕτησις τοῦ στόλου.

Οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον ἀνάγκην λιμένος, διότι ὁ ὅρμος τοῦ Φαλήρου ἦτο καὶ μικρὸς καὶ οὐχὶ ἀσφαλῆς. Κατὰ πρότασιν λοιπὸν τοῦ Θεμιστοκλέους μετέφερον τὸν ναύσταθμον ἐκ Φαλήρου εἰς τὸν λιμένα τοῦ Πειραιῶς καὶ τῆς Μουνιγίας, οἱ ὅποιοι ἦσαν ἀσφαλέστατοι. Ἱνα δὲ ἐξασφαλίσῃ τὸν Πειραιᾶ, περιέβαλε τοῦτον διὰ

τείχους ὅψους 6 μ.47, μήκους 11 χιλιομ. καὶ πλάτους τοσούτου, ὥστε δύο ἄμαξαι νὰ δύνανται κατὰ μέτωπον νὰ διέρχωνται. Μετὰ τοῦτο συνέλαβε τὸ σχέδιον, τὸ δποῖον ὁ Κίμων καὶ ὁ Περικλῆς ἔξετέλεσαν, νὰ συνδέσῃ τὸν Πειραιᾶ μετὰ τῶν Ἀθηνῶν διὰ δύο τειχῶν, ἵνα ἔξασφαλίσῃ τὴν συγκοινωνίαν τῶν δύο τούτων πόλεων. Ἰνα δὲ ἔξασφαλίσῃ τὴν κατὰ Θίλασσαν ὑπεροχὴν τῶν Ἀθηναίων, συνέστησε νὰ κατασκευάζωνται κατ' ἔτος 20 πλοῖα.

§ 24. Ἐξορία (471) καὶ Θάνατος Θεμιστοκλέους.

Ἡ ἀριστοκρατικὴ ἐν Ἀθήναις μερίς, ἡς τότε προίστατο ὁ Κίμων, παραστήσασα τὸν Θεμιστοκλέα ἐπικίνδυνον εἰς τὴν ἔλευθερίαν τῆς πολιτείας διὰ τὴν ὑπόληψιν ἡς ἀπέλαυνε παρὰ τῷ λαῷ, καὶ βοηθουμένη ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν μισούντων αὐτὸν διὰ τὴν ὀχύρωσιν τῶν Ἀθηνῶν καὶ τοῦ Πειραιῶς (471), κατώρθωσε νὰ ἔξοστρακίσῃ αὐτόν. Ὁ Θεμιστοκλῆς μετέβη εἰς Ἀργος. Βραδύτερον κατηγορηθεὶς ὅτι μετέσχε τῶν προδοτικῶν σχεδίων τοῦ Παυσανίου ἐξ Ἀργους φεύγει καὶ μεταβαίνει εἰς Κέρκυραν, ἐκεῖθεν εἰς Ἡπειρον πρὸς τὸν βασιλέα τῶν Μολοσσῶν Ἀδμητον. Οὗτος δὲν καὶ ἔχθρος δὲν ἐμνησιάκησεν, ἀλλὰ παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὰ μέσα νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀσίαν (466). Ὁ Θεμιστοκλῆς ἦλθεν εἰς τὰ Σουῆσα καὶ ἔστειλε τὴν ἔξης ἐπιστολὴν πρὸς τὸν Ἀρταξέρξην τὸν οὐίὸν καὶ διάδοχον τοῦ Ξέρξου. «Ἐγὼ ὁ Θεμιστοκλῆς, ἔρχομαι πρὸς σέ, ὅστις, ἐφ' ὃσον ἡμην ἡναγκασμένος νὰ ὑπερασπίζωμαι κατὰ τῆς προσβολῆς τοῦ πατρός σου, πλεῖστα κακὰ προύξενησα εἰς τὴν οἰκογένειάν σου· ἀλλὰ καὶ πολὺ περισσοτέρας εὐεργεσίας παρέσχον εἰς αὐτήν, ὅτε ἐγὼ μὲν ἡμην εἰς ἀσφάλειαν, ὁ δὲ πατήρ σου ἐν κινδύνῳ, μέλλων νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Ἀσίαν. Διὰ τοῦτο μοι ὀφείλεται εὐγνωμοσύνη διὰ τὴν εὐεργεσίαν μου ἐκείνην. Καὶ νῦν ἔτι δυνάμενος νὰ σοι παράσχω σπουδαίας ὑπηρεσίας ἦλθον ἐδῶ, διότι μὲ διώκουσιν οἱ Ἑλληνες διὰ τὴν πρὸς σὲ φιλίαν μου. Θὰ ἀνακοινώσω δὲ εἰς τὸν ἕδιον μετὰ ἐν ἔτος πρὸς τίνα σκοπὸν ἦλθον ἐνταῦθα.»

Ο βασιλεὺς ἔθαύμασε τὴν μεγαλοψυχίαν τοῦ ἀνδρὸς καὶ ἐπέτρεψεν εἰς αὐτὸν προθεσμίαν ἐνὸς ἔτους, κατὰ τὴν ὁποίαν ἔξεμαθεν ὁ

Θεμιστοκλῆς τὴν περσικὴν γλῶσσαν ἵκανῶς, ὥστε νὰ ἔλθῃ εἰς ἄμεσον σχέσιν μετὰ τοῦ βασιλέως. Ἐτιμήθη δὲ ὑπὸ τοῦ βασιλέως ὃσον οὐδεὶς ἄλλος μέχρι τοῦδε "Ἐλλην, διότι παρέσχεν εἰς αὐτὸν τὴν ἐλπίδα, δῖτι θὰ ὑποτάξῃ εἰς τὸ κράτος αὐτοῦ τὰς Ἐλληνικὰς πολιτείας. Ἐπὶ ὅλοκληρα ἔτη διετέλει ὁ Θεμιστοκλῆς ἀπηλλαγμένος τῆς ὑποσχέσεως, τὴν ὅποιαν εἶχε δώσει εἰς τὸν βασιλέα περὶ ὑποταγῆς τῆς Ἐλλάδος· διότι οὕτος κατ' ἔκεινους τοὺς χρόνους, διλίγον πρὸ τῆς εἰς τὸν θρόνον ἀναβάσεως, ἦτο λίαν ἀπησχολημένος εἰς τὰ ἐνδότερα τοῦ κράτους. "Οτε δύμως ἀπεστάτησεν ἡ Αἴγυπτος καὶ οἱ Ἀθηναῖοι συνέδραμον τοὺς Αἴγυπτίους, ὁ βασιλεὺς ἔθηκεν εἰς κίνησιν πάντα τὸν στρατόν, καὶ ἐτοιμάσας τὸν στόλον παρήγγειλεν εἰς τὸν Θεμιστοκλέα νὰ ἐκτελέσῃ τὴν ὑπόσχεσιν αὐτοῦ ἐκστρατεύων μετ' αὐτοῦ κατὰ τῆς Ἐλλάδος. Ὁ γέρων ἥρως εὑρέθη τότε εἰς πολὺ δυσχερῇ θέσιν." Ἔπειτε λοιπὸν νὰ δῦνηγήσῃ τὸν ἔχθρόν, κατὰ τοῦ ὅποιου ἐπολέμησεν ἄλλοτε, ἐναντίον τῆς ἴδιας πατρίδος καὶ νὰ ἀπολέσῃ τὴν δόξαν, τὴν ὅποιαν ἀπέκτησεν ὡς σωτῆρ τῆς Ἐλλάδος; Τοῦτο δὲν ἤδυνατο νὰ πράξῃ· δῆθεν ηὔτοκτόνγεσν.

§ 25. Συμμαχία Θαλασσέων (478). Ἀφελοκέρδεια Ἀριστείδου.

Ἡ φήμη τῆς δικαιοσύνης τοῦ Ἀριστείδου ἐπηύξησε τὸ μεγαλεῖον τῶν Ἀθηνῶν. "Οταν οἱ σύμμαχοι ὠργισμένοι κατὰ τοῦ Παυσανίου ἀπεστάτησαν ἐκ τῆς Σπάρτης, ὁ Ἀριστείδης διφκει τὸν στόλον τῶν Ἀθηναίων. Θέλων δὲ νὰ ἐνώσῃ τοὺς "Ἐλληνας κατὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν, ἔπειτε πάντας τοὺς κατοίκους τῶν νήσων τῆς Ἀσίας νὰ σχηματίσωσι μετὰ τῶν Ἀθηνῶν συμμαχίαν σκοπούσαν νὰ ἀποκρούῃ τὰς προσβολὰς τῶν βαρβάρων. Ἐκανόνισε τῇ συγκαταθέσει πάντων τὸν ἀριθμὸν τῶν ἀνδρῶν, πλοίων, χρημάτων, τὰ ὅποια ἔπειτε πρὸς τοῦτο νὰ συνεισφέρῃ ἐκάστη πόλις, μετὰ τοσαύτης δὲ δικαιοσύνης ταῦτα ὥρισεν, ὥστε οὐδεμίᾳ πόλις παρεπονέθη. Βραδύτερον διωρίσθη νὰ διαχειρίζηται τὸν θησαυρὸν τὸν κοινὸν τὸν κατατεθειμένον εἰς Δῆλον, τοσοῦτον δὲ χρηστὸς ἀνεδείχθη καὶ ἀφιλοκερδῆς, ὥστε δῖταν ἀπέθανε (467) οὐδὲ τὰ ἔξοδα τῆς ταφῆς ἀφῆκεν.

§ 26. Κέμων. Θάρρος καὶ ἐλευθεριότης τούτου.

Ο Κέμων (εἰκὼν 28) υἱὸς τοῦ γενναῖου Μαραθωνομάχου Μιλτιάδου στερούμενος εὐγλωττίας δὲν ἡδύνατο γὰρ ἀποκτήσῃ ἐπιφροὴν μεγάλην εἰς τὰς συνελεύσεις τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ τὸ θάρρος καὶ τὰ μεγάλα στρατιωτικὰ προσόντα καθίστων αὐτὸν ἀγαπητὸν εἰς τοὺς στρατιώτας, ἡ δὲ ἐλευθεριότης προσφιλῆ εἰς τὸν λαόν. Τόσον δὲ ἐλευθέριος ἦτο, ὥστε τὴν περιουσίαν αὐτοῦ ἐδαπάνα ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἐκ τῶν

(Εἰκὼν 28). — *Kέμων.*

ἀγρῶν καὶ τῶν κήπων ἀφῆρεσε τοὺς φραγμούς, ὥστε πάντες ἀφόβως εἰσῆρχοντο καὶ ἐλάμβανον τοὺς καρπούς. Εἰς τὴν οἰκίαν καθ' ἑκάστην ἡτοίμαζε δεῖπνον λιτὸν μὲν ἀλλ' ἐπαρκὲς εἰς πολλούς· εἰς αὐτὴν εἰσῆρχετο, ὅστις πτωχὸς ἦθελε, καὶ ἔτρωγε δωρεάν. "Οταν ἐξῆρχετο τῆς οἰκίας, παρηκολούθουν αὐτὸν νέοι καλῶς ἐνδεδυμένοι, οἱ διποῖοι ἀντήλασσον τὰ ἴδια φορέματα πρὸς πάντα πτωχόν, τὸν

όποιον ἔθλεπον ἐνδεδυμένον πενιχρῶς. Αὐτοὶ οὗτοι οἱ νέοι ἔθιδον χρήματα κρυφίως εἰς τὴν ἀγορὰν πρὸς τοὺς ἐντίμους πτωχούς.

Διηγοῦνται, ὅτι ἡμέραν τινὰ εἶδεν ὁ Κίμων πτωχὸν γέροντα φοροῦντα κατεσχισμένα φορέματα καὶ τρέμοντα ἐκ τοῦ ψύχους. Τὴν ἡμέραν ἔκεινην, ἐπειδὴ δὲν εἶχε παραλάβει μεθ' ἔκυτοῦ τὸν ὑπηρέτην, ἔδωκε πρὸς τὸν ὥκκενδυτον γέροντα τὸ ἔδιον ἐπανωφόριον, αὐτὸς δὲ μετέβη εἰς τὴν οἰκίαν ἄνευ ἐπανωφόρου καὶ τρέμων ἐκ τοῦ ψύχους, ἀλλ' εὐχαριστημένος, διέτει προταξεῖ γενναῖαν πρᾶξιν.

§ 27. Ἀφιέρωσες ἀσπίδος.

"Οταν ὁ Θεμιστοκλῆς ἔπεισε τὸν λαὸν νὰ ἔγκιταὶ ἐπη τὴν πόλιν καὶ νὰ καταφύγῃ εἰς τὰ πλεῖα, ὁ Κίμων πρῶτος ἀνήλθεν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν καὶ ἀνέθεσε τὸν χιλιὸν τοῦ ἵππου εἰς τὴν Ἀθηνᾶν, ἐνδεικνύων ὅτι ἡ πόλις ἔχει ἀνάγκην ναυτῶν καὶ οὐχὶ ἴππικοῦ στρατοῦ.

§ 28. Μέκας τοῦ Κέρμωνος.

"Ο Κίμων μίαν γνώμην εἶχε, πῶς νὰ ἔκδικηθῇ τοὺς Πέρσας διὰ τὸν ἐμπρησμὸν τῶν Ἀθηνῶν. Μετὰ τὴν ἐν Σχλαμῖν ναυμαχίαν, ὅπου ἀνδρείως ἐπολέμησε, διγένθυνε μετὰ τοῦ Ἀριστείδου τὸν στόλον καὶ ἐπολέμησε κατὰ τῶν Περσῶν εἰς Κύπρον καὶ Βυζάντιον. Ιδὼν ὁ Ἀριστείδης τὸν χαρακτῆρα καὶ τὸ θάρρος τούτου ἀνέδειξεν ἀργῆγὸν τοῦ στόλου. Γενόμενος ναύαρχος ὁ Κίμων ἦλευθέρωσε τοὺς ὑποδιούλους "Ελληνας ἔκδιωξας τοὺς Πέρσας ἐκ τῆς Θρακικῆς παραλίας, ἐστερέωσε τὴν κατὰ Θίλασσαν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Στρυμόνος ἐκυρίευσε τὴν Ἡόνα καὶ ἰδρυσε τὴν Ἀμφίπολιν ἔξεδιωξε τοὺς Πέρσας καὶ ἀπὸ τὰς λοιπὰς Θρακικὰς πόλεις, καὶ ἀπὸ τῆς Σκύρου ἔξεδιωξε τοὺς Δόλοπας.

Τὸ λαμπρότερον ἔργον, τὸ ὄποιον ἔξετέλεσεν ὁ Κίμων κατὰ τῶν βυρβάρων, ᾧτο ὅτι ἐνίκησε τὸν Ηερσικὸν στόλον ἀποτελούμενον ἐκ 350—600 πλοίων παρὰ τὰς ἐκβολὰς τοῦ Εὔρυμέδοντος καὶ μετὰ τοῦτο ἀμέσως ἀπεβίθασεν εἰς τὴν ζηρὰν τὸν στρατὸν καὶ ἐνίκησε

καὶ αὐθις τοὺς ἔχθρούς, συιέλαθε δὲ πολλοὺς αἰχμαλώτους καὶ πολλὰ λάφυρα. Μαθὼν δὲ ὅτι ἄλλα 80 πλεῖα ἔχθρικὰ ἦσαν προσωριμισμένα πρὸ τῆς Κύπρου πλέει κατ' αὐτῶν καὶ καταστρέψει ἀπάντα. Εἰς τὴν αὐτὴν ἡμέραν ἐνίκησε τρίς καὶ κατὰ θάλασσαν καὶ κατὰ ξηράν.

§ 29. Ἐξορία Κέμωνος (459).

Ἡ Σπάρτη ἔπειθε φοβερὸν δυστύχημα ἐξ ἐπισυμβάντος σεισμοῦ, ἐκ τοῦ ὁποίου ἐφονεύθησαν 20,000 Λακεδαιμόνιοι. Ἐπωφελούμενοι οἱ Εἴλωτες ἐι τῆς δυστυχίας ταύτης ἐπανεστάτησαν μετὰ τῶν Μεσσηνίων (464). Οἱ Σπαρτιάται ἐζήτησαν τὴν βοήθειαν τῶν Ἀθηναίων. Τότε ὁ Κίμων ζηλωτὴς τῶν στρατιωτικῶν ἀρετῶν τῆς Σπάρτης συνεβούλευσεν αὐτοὺς «νὰ μὴ ἀφήσωσι τὴν Ἑλλάδα ἑτεροσκελῆ, μηδὲ τὴν πόλιν ἐτερόζηγα». Οἱ Ἀθηναῖοι ὑπήκουσαν καὶ ἀπέστειλαν αὐτὸν πρὸς βοήθειαν τῶν Σπαρτιατῶν μετὰ 4000 Ἀθηναίων ὄπλιτῶν. Ἐπειδὴ δὲ μως ἐν κατώρθωσαν παραχρῆμα οἱ Ἀθηναῖοι, μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐνωθέντες, νὰ νικήσωσι τοὺς ἐπαναστάτας, οἱ Σπαρτιάται ηρχίσαν νὰ ὑποπτεύωσιν αὐτοὺς καὶ ἀπέλυσαν προφασιζόμενοι, δτι δὲν ἔχουσιν ἀνάγκην πλέον βοηθείας. Ἡ ὑδριστικὴ αὕτη συμπειριφορὰ τῶν Σπαρτιατῶν ἐξηρέθισε τοὺς Ἀθηναῖούς κατὰ τοῦ Κίμωνος, οἵτινες καὶ ἐξώρισαν αὐτὸν ἐπὶ δέκα ἔτη.

§ 30. Φιλοπατρέα Κέμωνος.

Ο Κίμων καὶ ἐξόριστος ὃν ἀπέδειξε πόσον φιλόπατρις ἦτο. "Οταν οἱ Σπαρτιάται ἐκίνησαν μετὰ ταῦτα πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ συνήρθη μάχη παρὰ τὴν Τάναγραν (457), ὁ Κίμων προσελθὼν ἐζήτησε νὰ ἐπιτραπῇ αὐτῷ νὰ πολεμήσῃ κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν ὡς ἀπλοῦς ὄπλιτης. Οἱ Ἀθηναῖοι δὲ μως φοβούμενοι μήπως συμπαθῶν πρὸς τοὺς Λακεδαιμονίους προδώσῃ τοὺς συμπολίτας του ἐν τῇ μάχῃ, δὲν ἐπέτρεψαν εἰς αὐτὸν νὰ συμπολεμήσῃ. Ἄλλον ὁ Κίμων παρεκάλεσε τοὺς φίλους αὐτοῦ νὰ ἀγωνισθῶσιν ἐκθύμως κατὰ τῶν ἔχθρῶν.

§ 31. Ἀνάκλησις τοῦ Κέμωνος ἐκ τῆς ἔξορείας (457). Θάνατος τούτου (449).

"Ενεκα τῆς φιλοπάτριδος ταύτης διαγωγῆς οἱ Ἀθηναῖοι ἀνεκάλεσαν ἐκ τῆς ἔξορείας τὸν Κίμωνα. Οὗτος ἀναλαβὼν τὴν διοίκησιν τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στόλου ἀπέκρουσε τὸν ἔχθρικὸν καὶ ἐποιείρκησε τὸ Κίτιον τῆς Κύπρου. Κατὰ τὴν πολιορκίαν τοῦ Κίτιου ἀπέθανε (449) ἀσθενήσας, ἐκπνέων δὲ διέταξε νὰ ἀποκρύψωσι τὸν θάνατον, ἵνα μὴ ταραχῆς ἐπελθούσης ἀναγκασθῶσι νὰ διαλύσωσι τὴν πολιορκίαν τοῦ Κίτιου.

§ 32. Διπλῆ νίκη ἐν Σαλαμῖνε τῆς Κύπρου.
Τέλος τῶν μηδεκῶν πολέμων.

Οἱ Ἀθηναϊκὸς στόλος ἐκπλεύσας ἀπὸ τοῦ Κίτιου καὶ συναντήσας τὸν μέγαν φοινικικὸν στόλον περὶ τὴν Σαλαμῖνα τῆς Κύπρου κατεναυμάχησεν αὐτὸν καὶ ἀποικίσας στρατὸν κατέστρεψε τὸν Περσικὸν στρατὸν καὶ ἐπανήλθε νικηφόρος εἰς Ἀθήνας κομίζων ἄφθονα λάφυρα καὶ τὸν νεκρὸν τοῦ ἥρωος.

Ἡ διπλῆ αὕτη νίκη ἦτο τὸ τέλος τῶν μηδεκῶν πολέμων. Ἐντεῦθεν δὲ Ἀρταξέρξης ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν τοσοῦτον ἐφοβήθη, ὅστε συνωμολόγησεν εἰρήνην ὀνομασθεῖσαν Κιμώνειον. Κατὰ ταύτην οἱ μὲν Ἑλληνες ὑπεχρεώθησαν νὰ μὴ ἐνοχλῶσι τὸν βασιλέα τῶν Περσῶν καὶ νὰ μὴ βοηθῶσι τοὺς Αἰγυπτίους κατ' αὐτοῦ, δὲ δὲ Ἀρταξέρξης νὰ ἀφήσῃ ἐλευθέρας καὶ αὐτονόμους τὰς ἐν Ἀσίᾳ Ἑλληνικὰς πόλεις, νὰ ἀναγνωρίσῃ δὲ τὸ Ἑλληνικὸν Αἴγαιον πέλαγος καὶ νὰ μὴ πέμπῃ οὐδὲν πολεμικὸν πλοῖον ἐν μὲν τῇ Κιλικίᾳ θαλάσση πέραν τῶν Χειλιδονίων νήσων, ἐν δὲ τῷ Εὔξείνῳ πέραν τῶν Κυανεῶν πετρῶν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Θ'.

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΑΘΗΝΩΝ

ΠΕΡΙΚΛΗΣ. — ΑΘΗΝΑΪΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

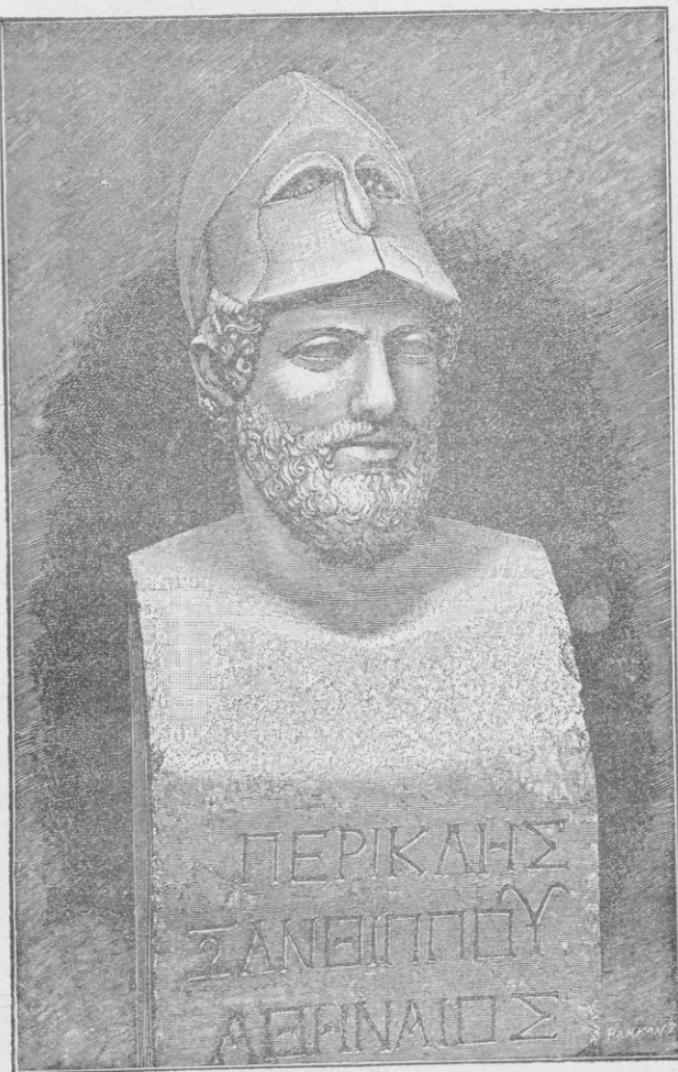
§ 1. Συνέπειαι πολετικαὶ τῶν μηδεκῶν πολέμων.—
Ἡ ἀριστοκρατεικὴ καὶ δημοκρατεικὴ μερίς.—
Οἱ ἀρχηγοὶ αὐτῶν.

Ο λαὸς ὑπερήφανος γενόμενος διὰ τὰς λαμπρὰς νίκας κατὰ τοὺς μηδικοὺς πολέμους ἐπεθύμησεν αὐτὸς νὰ δεσπόζῃ. Ἀρχηγοὶ τοῦ λαοῦ μετὰ τὸν Κλεισθένην ἀνεδείχθησαν ὁ Εάνθιππος καὶ ὁ Θεμιστοκλῆς ζήσαντες ἐν τῷ μέσῳ συνεχῶν πολέμων. Τὸν Θεμιστοκλέα ἀποθανόντα διεδέχθη ὁ Ἐφιάλτης ὡς ἀρχηγὸς τοῦ δημοτικοῦ κόμματος, τὸν δὲ Εάνθιππον διεδέχθη ὁ Κίμων, ἡγέτης τοῦ ἀριστοκρατικοῦ, καὶ ὁ Θουκυδίδης. Οἱ Ἐφιάλτης τολμηρὸς ὥν καὶ πανοῦργος κατώρθωσε νὰ ἀπογυμνώσῃ τὸν Ἀρειον Πάγον σπουδαίων αὐτοῦ προνομίων ὑπὲρ τοῦ λαοῦ. Ἀλλὰ πολὺ ἀνώτερος τούτου ἀπεδείχθη ὁ Περικλῆς ὁ Εανθίππου, ὅστις ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διηγήθυνε τὰ τῆς πόλεως, ἡγούμενος τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος, χωρὶς ποτὲ νὰ χρηματίσῃ ἄρχων αὐτῆς.

§ 2. Περικλῆς.—Χαρακτὴρ καὶ εὐγλωττία τούτου.

Ο Περικλῆς (εἰκὼν 29) ἐγεννήθη τῷ 494 π.Χ., κατήγετο δὲ ἐκ περιφανοῦς καὶ ἐνδόξου οἰκογενεῖας. Ἡ εὐγενής λοιπὸν καταγωγὴ ἐγέμισε τοῦτον ὑψηλῶν φρονημάτων καὶ παράτρυνεν εἰς πράξεις γενναίας καὶ κατέστησε τὸν μέγιστον πολιτικὸν ἄνδρα τῆς Ἑλλάδος.

Το ὡραῖος, ἴσχυρὸς καὶ ἴκανὸς νὰ ἀντέχῃ εἰς πάντα κόπον, πνεῦμα δὲ ζωηρόν, δέξιον καὶ εύσταθές, ἡγάπα πολὺ τὴν μάθησιν, ἔξεπαιδεύθη ὑπὸ τῶν ἀριστων διδασκάλων τῶν Ἀθηνῶν, διδαχθεὶς

(Εικών 29) — Περικλῆς.

παρὰ τούτων τὸ δυσκολώτατον μάθημα νὰ διοικῇ ἔχυτόν, συνανεστρέφετο μετὰ τῶν ἐξοχωτέρων τεχνιτῶν καὶ φιλοσόφων· ἡ ἥρεμος καὶ σοβαρὰ ἀξιοπρέπεια καὶ ἡ πνευματικὴ ὑπεροχὴ ἐνέπνευσεν τὸν θαυμασμὸν καὶ τὸν σεβασμὸν τοῦ λαοῦ. "Οτε ὡμίλει πρὸ τοῦ

λαοῦ, ἵστατο μεγαλοπρεπῆς ὡς βασιλεὺς καὶ ἐδέσποζεν αὐτοῦ ἡ συνεῖχεν αὐτὸν διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου· ἔλεγον δὲ περὶ τοῦ Περικλέους οἱ ποιηταί, ὅτι, ὅταν ἐδημηγόρει, «ἔθρόντα καὶ ἥστρα-πτε καὶ ἔφερεν εἰς τὴν γλώσσαν φοβερὸν κεραυνόν».

Εἶχε δὲ τόσον εὐγενή καὶ ἀπαθῆ συμπεριφοράν, ὥστε δὲν ἐτα-ράσσετο οὐδέποτε, οὔτε ὑπὸ τῶν ὕβρεων καὶ τῶν προσθελῶν, οὔτε ὑπὸ τῶν ἐπαίνων. Οἱ Περικλῆς ἦτο λιτὸς τὸν βίον, τὴν δὲ περιου-σίαν, τὴν ὄποιαν παρέλαβεν ἐκ τοῦ πατρός, διεχειρίσθη μετὰ μεγάλης φειδωλίας.

Τὸν γέροντα διδάσκαλον Ἀναξαγόραν ἐσέθετο πολὺ καὶ πολλάκις ἔζητε τὴν συμβουλὴν αὐτοῦ περὶ τῆς διοικήσεως τῆς πολιτείας, ὑπεστήριξε δὲ αὐτὸν πολλάκις καὶ διὰ χρημάτων.

§ 3. **Ἡ Ἀθηναϊκὴ ἡγεμονία μετὰ τοὺς μηδεικοὺς πολέμους.**

Οἱ Ἀθηναῖοι ἦρχον πολλῶν πόλεων καὶ χωρῶν, αἱ ὄποιαι διη-ροῦντο εἰς ὑποτεταγμένας, εἰς συμμαχικὰς καὶ εἰς ἀποικίας. Ὅποτεταγμέναι ἦσαν ἡ Αἴγινα, ἡ Εὔβοια, ἡ Θάσος, ἡ Νάξος καὶ πολλαὶ ἄλλαι ἐν τῷ Αἰγαίῳ πελάγει καὶ ἐν τῇ Θρακικῇ χερσονήσῳ, ἦσαν δὲ αὗται ὑπόχρεοι νὰ καθαιρέσωσι τὰ τείχη καὶ τὰ ἐπὶ τῶν λιμένων φρούρια, νὰ παραδώσωσι τὰ πολεμικὰ πλοῖα καὶ νὰ πληρώνωσι φόρον. Αἱ συμμαχικαὶ πόλεις διετήρουν τοὺς ἴδιους νόμους, τὴν ἐσωτερικὴν διοίκησιν, τὸ δικαίωμα τοῦ ἴδιωτικοῦ πολέμου, ἀλλ᾽ ἐπλήρωνον φόρον τινὰ εἰς τοὺς Ἀθηναῖους, διστις κατετίθετο εἰς τὸ ταμεῖον αὐτῶν καὶ ἐχρησίμευεν εἰς προμή-θειαν τοῦ πολεμικοῦ ὑλικοῦ καὶ εἰς ὁχύρωσιν καὶ καλλωπισμὸν τῶν Ἀθηνῶν, μέρος δὲ αὐτοῦ ἐφυλάσσετο πρὸς μέλλοντας κινδύ-νους. Ἀποικιαὶ ἦσαν αἱ πόλεις ἐκεῖναι, εἰς τὰς ὄποιας ἔστελ-λον ἀποίκους παρέχοντες εἰς αὐτοὺς χρήματα καὶ ὅπλα καὶ ἀγρούς. Οἱ Περικλῆς ἔστειλε 1,000 ἀποίκους εἰς τὴν Θρακικὴν χερσόνησον, 500 εἰς τὴν Νάξον, 250 εἰς τὴν Ἀνδρον, 4,000 εἰς τὴν Εὔβοιαν, ἐν Σινώπῃ δὲ ἐσχημάτισε σταθμὸν ναυτικὸν ἀφῆσας ἐκεῖ 13 πλοῖα. Ἰδρυσεν εἰς τὴν παραλίαν τῆς κάτω

Ίταλίας τὴν πόλιν Θουρίους, εἰς τὴν ὅποιαν ἐκτὸς τῶν Ἀθηναίων ἀποίκων συνηθοίσθησαν καὶ πολλοὶ ἔξι ἄλλων μερῶν τῆς Ἑλλάδος.

Ξ 4. Ὁ δημόσιος θησαυρός καὶ ὁ στόλος ἢ Ἀθηναϊός.

Ο Περικλῆς εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον διὰ μέλλοντας καὶ ἀπροσπτους κινδύνους εἶχεν ἀποθεματικὸν κεφάλαιον 10,000 τάλαντα, δηλαδὴ 55,600,000 δραχ., 300 δὲ πλοῖα ἦσαν ἔτοιμα εἰς μάχην καὶ εἰς τὸ νὰ ἐμποδίσωσι πᾶσαν ἐπανάστασιν τῶν ὑποτεταγμένων ἢ συμμαχικῶν πόλεων.

Ξ 5. Ἡ Ἀθηναϊκὴ δημοκρατία.

Ο λαὸς ἡτού ὁ ὑπέρτατος κύριος, ἔξησκει τὰ κυριαρχικὰ αὐτοῦ δικαιώματα ἀπ' εὐθείας, ἃνει ἀντιπροσώπων, αὐτὸς συνερχόμενος εἰς τὴν ἐκκλησίαν. "Ἐκαστος πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ μετέχῃ τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου ἔχων τὸ δικαίωμα νὰ ἀποφασίζῃ ἐπὶ τῶν διαφόρων ζητημάτων, τὰ ὅποια προέτεινεν εἰς αὐτὸν ἡ Βουλή. Πᾶς πολίτης εἶχε τὸ δικαίωμα νὰ προτείνῃ νέον νόμον εἰς τὴν συνέλευσιν τοῦ λαοῦ, ἥτις ἀπέρριπτεν ἢ ἀπεδέχετο τοῦτον. Οἱ ἄρχοντες ἦσαν πολλοί, ἡ ἀρχὴ δὲ τούτων δικρειεῖ ἐπὶ ἐν ἔτος. Οὗτοι ἐκληροῦντο, ἐκτὸς τῶν στρατηγῶν, οἵτινες διωρίζοντο δι' ἐκλογῆς. Οἱ ἄρχοντες ἐκεῖνοι, οἱ ὅποιοι ἔξελέγοντο διὰ κλήρου, μετὰ τὴν ἐκλογὴν ὑπεβάλοντο εἰς ἔλεγχον περὶ τῆς διαιγωγῆς καὶ τῶν ἥθῶν αὐτῶν, ἤσαν δὲ ὑπόχρεοι μετὰ τὴν ἄρχοντίαν νὰ διδωσιν εὐθύνας. "Ἐκαστος πολίτης ἐκληροῦτο ὡς δικαστὴς ἀποτελῶν μέρος τοῦ δικαστηρίου τῶν ἡλιαστῶν. "Ινα δὲ δύναται ὁ λαὸς ἀπηλλαγμένος τῶν βιοτικῶν μεριμῶν νὰ μετέχῃ ἀμέσως τῆς πολιτείας, ὁ Περικλῆς ὠρισε καὶ μισθόν. "Οταν ὑπηρέτει ὁ πολίτης ὡς στρατιώτης, ἐλάμβανε μισθὸν 4 ὀδοιπούς, ὅταν ὡς δικαστής, ἐλάμβανεν ἕνα ὀδοιπόλιον, ὅταν ὡς βουλευτής, μίαν δραχμήν, ὅταν δὲ μετεῖχε τῆς ἐκκλησίας τοῦ δήμου, ἐλάμβανεν ἕνα ὀδοιπόλιον. Οὕτως ἡδύναντο πάντες οἱ

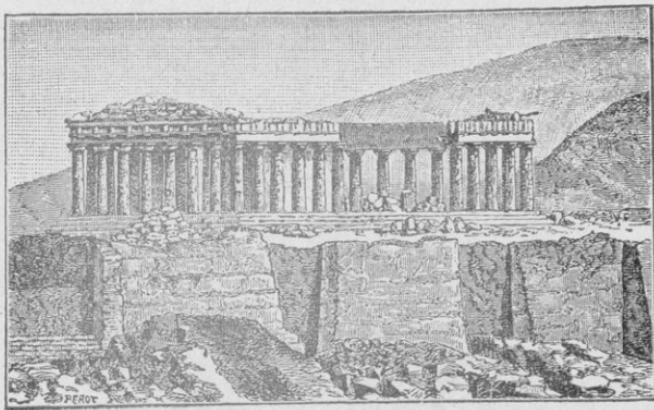
πολιτείαι ἀνενοχλήτως νὰ μετέχωσιν εἰς τὰ τῆς πολιτείας. Ἡ δημοκρατία ἥδη εἶναι πλήρης. Ἀλλὰ ἂν καὶ τὸ πολίτευμα ἥτο δημοκρατικόν, ὁ Περικλῆς δὲν ἤγετο ὑπὸ τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ αὐτὸς ἥρχεν αὐτοῦ διὰ τῆς δυνάμεως τοῦ λόγου καὶ τῆς πολιτικῆς συνέσεως.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ Ι'

ΑΙ ΤΕΧΝΑΙ, ΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΑΙ, ΤΟ ΕΜΠΟΡΙΟΝ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ.

§ 1. Συρροή ἐν Ἀθήναις μεγάλων ἀνδρῶν.

Αἱ Ἀθῆναι οὔσαι κέντρον μεγάλης θαλασσοκρατείας πολιτείας κατέστη διὰ τοῦ Περικλέους πλουσία καὶ παγκόσμιος πόλις, εἰς τὴν ὃποιαν ἥκμαζε τὸ ἐμπόριον καὶ ἡ βιομηχανία. Ἐνταῦθα συνέρρεον ἐκ πασῶν τῶν πόλεων τῆς Ἑλλάδος ἔμποροι καὶ βιομήχανοι, ὁ, τι

(Εἰκὼν 30).—Ἀκρόπολις.

ὅμως διέκρινε τὰς Ἀθήνας πρὸ πάντων, ἥτο ἡ μεγίστη πνευματικὴ ἐπιμιξια. Οἱ ἔζοχώτεροι ἄνδρες ἐνταῦθα συνέρρεον εύρισκοντες

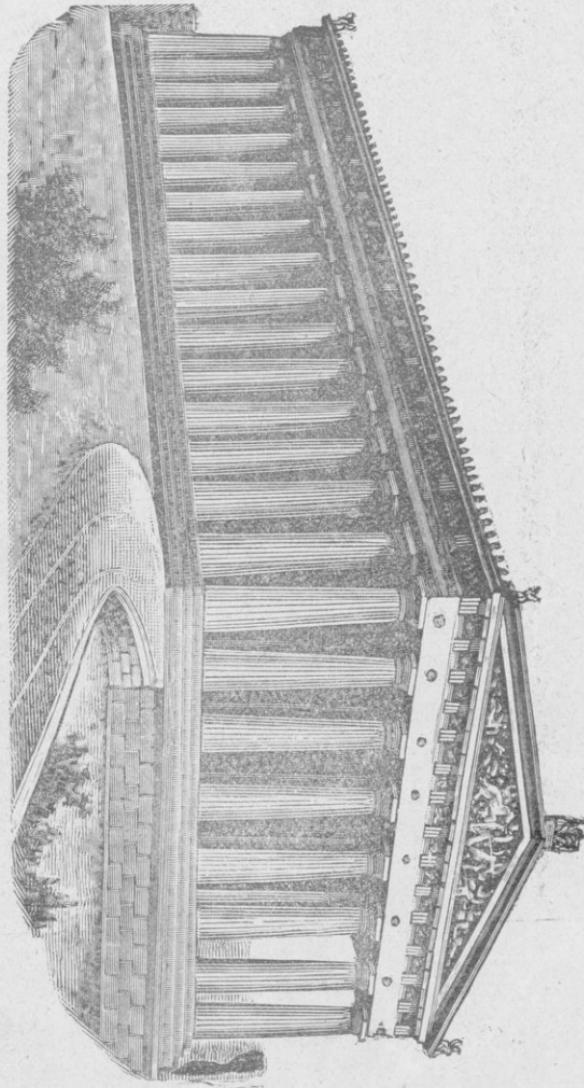
πνευματικὴν τροφὴν ἐν τῇ ἀναστροφῇ μετὰ τῶν Ἀθηναίων. Κατὰ τοὺς χρόνους τούτους, οἵτινες ὡνομάσθησαν ὁ χρυσοῦς αἰών του Περικλέους, ἔζων οἱ τρεῖς μεγάλοι τραγικοὶ ποιηταὶ Αἰσχύλος, Σοφοκλῆς καὶ Εύριπίδης, οἱ δήτορες Ἀντιφῶν καὶ Λυσίας, ὁ ἱστορικὸς Ἡρόδοτος, ὁ ἀστρονόμος Μέτων, ὁ ἴατρὸς Ἰπποκράτης, ὁ Ἀριστοφάνης ὁ κωμικὸς ποιητής, ὁ Φειδίας ὁ ἔξοχος καλλιτέχνης, ὁ Ἀπολλόδωρος, ὁ Ζεῦξις, ὁ Πολύγνωτος καὶ ὁ Παρράσιος ἔνδοξοι ζωγράφοι, οἱ φιλόσοφοι Ἀναξαγόρας, Σωκράτης, Θεοφῶν, Πλάτων καὶ Ἀριστοτέλης.

2. Ἀκρόπολες.

Ο Περικλῆς ἔστρεψεν ὅλην τὴν προσοχὴν αὐτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν (εἰκ. 30), τὴν ὄποιαν ἐλάμπρυνε διὰ ἔξοχων ἔργων. Τὸ πρῶτον καὶ σπουδαιότατον ἔργον ἦτο ὁ Παρθενών (εἰκ. 31), οἰκοδόμημα μεγαλοπρεπέστατον ἐκ Πεντελικοῦ μαρμάρου, κοσμούμενον διὰ μεγαλοπρεπῶν τῆς γλυπτικῆς ἔργων. Ο Παρθενών διακρίνεται διὰ τὴν ἀρχιτεκτονικὴν ἐντέλειαν καὶ διὰ τὸν πλούσιον, πλαστικὸν καὶ ζωγραφικὸν διάκοσμον καὶ διὰ τὴν ἀνέφικτον μεγαλοπρέπειαν. Ἡ ἀνθρωπίνη τέχνη δὲν ἔπλασεν ἄλλο ἔργον τόσον μέγα. Ἀπήστραπτεν ἐκ τῶν ἀγαλμάτων καὶ ἀναγλύφων. Ἐντὸς τοῦ Παρθενῶνος ἵστατο τὸ χρυσελεφάντινον ἄγαλμα τῆς Παλλάδος Ἀθηνᾶς ὑψηλὸν 12 μέτρων (εἰκ. 32), κατασκευασθὲν ὑπὸ τοῦ Φειδίου ἐκ καθαρωτάτου χρυσοῦ καὶ ἐλέφαντος. Ἡ θεὰ ἔφερε κράνος ἐπὶ τῆς κεφαλῆς ἐκ καθαροῦ χρυσοῦ. Ἐπὶ τοῦ κράνους ἵστατο Σφῆγξ σύμβολον τῆς νοήσεως. Διὰ τῆς μιᾶς χειρὸς κρατεῖ ἀσπίδα, ἥτις εἶνε κεκοσμημένη διὰ εἰκόνων τῶν νικῶν τῆς θεᾶς, διὰ τῆς ἑτέρας κρατεῖ νίκην. Τὸ στήθος αὐτῆς περιβάλλεται ὡς θώραξ ἡ αἰγὶς μετὰ τῆς κεφαλῆς τῆς Γοργοῦς.

Μεταξὺ τῶν προπυλαίων τοῦ Παρθενῶνος καὶ τοῦ Ἐρεγχείου ἵστατο τὸ κολοσσιαιὸν χάλκινον ἄγαλμα τῆς προμάχου Ἀθηνᾶς ὑψηλὸν ὑπὲρ τοὺς 50 πόδας (εἰκ. 33), οὔτινος ἡ χρυσῆ περικεφαλαία ἐφαίνετο μακρόθεν. Τὰ Προπύλαια (εἰκ. 34) ἐκ λευκοῦ μαρμάρου Πεντελικοῦ κατεσκευασμένα ἔξεγείρουσι τὸν θαυμασμὸν τὸν

γενικὸν τῆς ἀρχαιότητος καὶ τοῦ σημερινοῦ κόσμου, ἐδαπανήθησαν
δὲ 2,000 τάλαντα ἢ τοι 12 ἑκατομμύρια δραχμαί. Τὰ Προπύλαια,
ἡ εἴσοδος τῆς Ἀκροπόλεως, εἶναι λαμπροτάτη μετὰ στοᾶς ἐστολι-

(Εἰκὼν 31). — Παρθενών.

σμένη διὰ στηλῶν καὶ διὰ δύο πτερύγων ἐκατέρωθεν.

Τὸ Ἐρέχθειον (εἰκ. 35) εἶναι ναὸς τῆς Ἀθηνᾶς^η Πολιάδος καὶ

(Εἰκών 32).—Αθηναὶ Πάρθεος.

Ποσειδῶνος ἴδρυθεὶς πρὸς τιμὴν τῶν θεοτήτων τούτων, διότι ἀμφότεροι ἦσαν ὡφέλιμοι εἰς τοὺς Ἀθηναίους.

Παρὰ τὴν νοτιοανατολικὴν πλευρὰν τῆς Ἀκροπόλεως κατεσκεύασεν ὁ Περικλῆς τὸ Ὡδεῖον, τοῦ ὅποιον αἱ δοκοὶ τῆς στέγης ἦσαν

ἐκ τῶν ἴστων τῶν Περσικῶν πλοίων, ἐχρησίμευε δὲ εἰς διαφόρους μουσικὰς παραστάσεις.

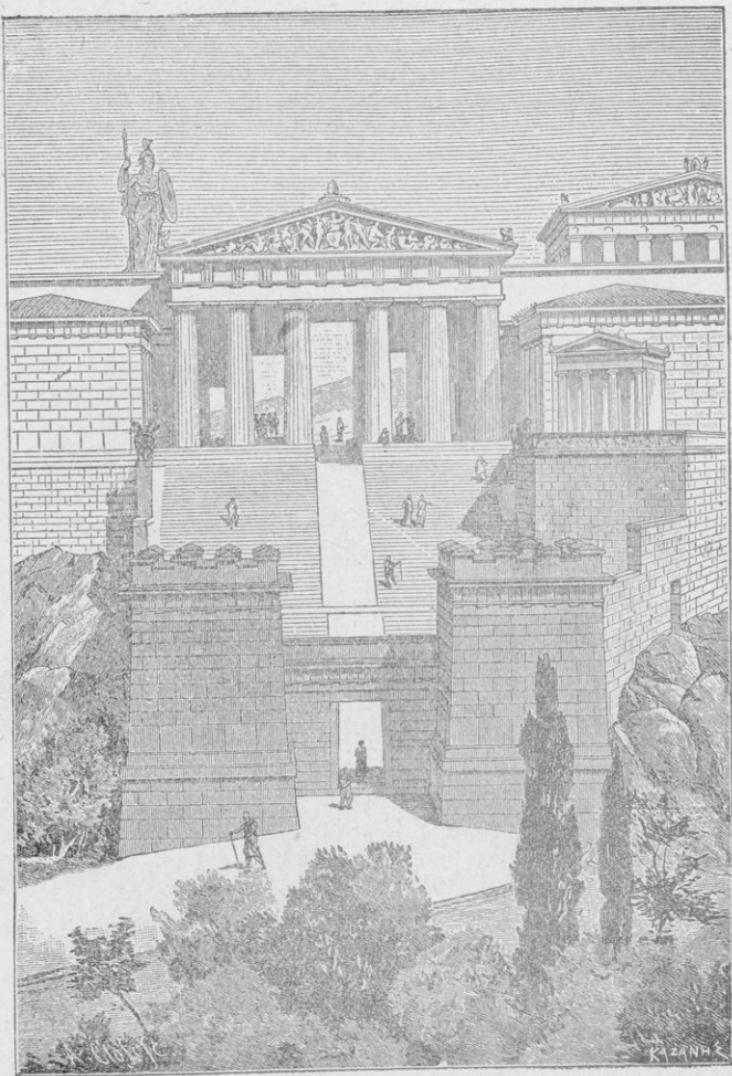

(Εἰκόν 33). — Πρόμαχος Ἀθηνᾶ.

§ 3. "Αλλα ἔργα Περικλέους.

Ο Περικλῆς κατεσκεύασε καὶ τὸν ναὸν τῆς Σουνιάδος Ἀθηνᾶς ἐπὶ τοῦ ἀκρωτηρίου Σουνίου καὶ τὸν μέγαν εἰς Ἐλευσῖνα ναὸν τῆς Δήμητρος, ὃπου ἐτελοῦντο τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια.

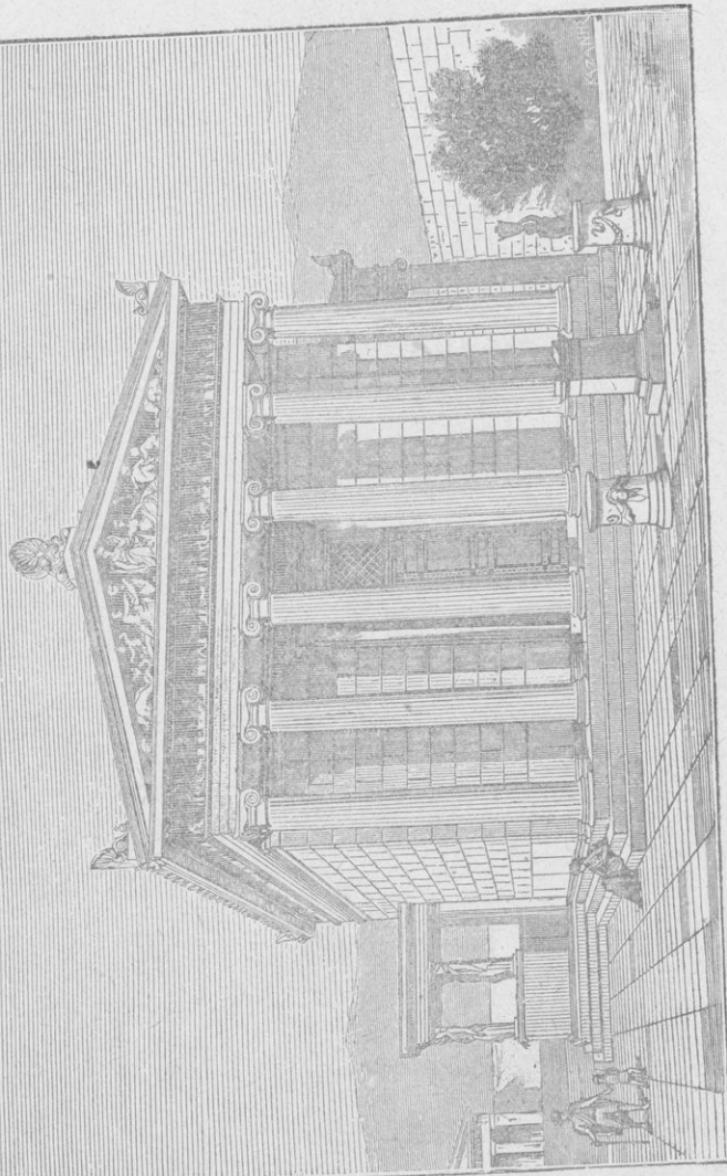
Τὸ ἐσωτερικὸν τῆς πόλεως κατεκόσμησε διὰ δένδρων, ἕδρυσε

(Εἰκόνη 34).—Προπύλαια.

τὴν Ἀγοράν, φιλοδόμησε τὸν ναὸν τοῦ Θησέως καὶ τοῦ Ἡρακλέους. Ἐπὶ Περικλέους ἐρρυμοτομήθη ὁ Πειραιεύς, εἰς τὸν ὃποῖον ἀνηγέρθησαν στοάι, ναοί, θέατρα καὶ ἡ Ἰπποδάμειος ἀγορά. Ἐπὶ πάντων τούτων τῶν καλλιτεχνικωτάτων ἔργων τὴν γενικὴν ἐποπτείαν εἶχεν

(Εἰκὼν 35). — 'Εργάθεων.

ὅς ἐξοχώτατος καλλιτέχνης καὶ στεγώτατος φίλος τοῦ Περικλέους Φειδίας.

Διὰ τῶν ἀμιμήτων καὶ ἀθανάτων ἐκείνων καλλιτεχνημάτων αἱ Ἀθῆναι ἔθεωροῦντο ἄξιαι νὰ δεσπόζωσι πάντων τῶν ἄλλων λαῶν. Μετὰ θαυμασμοῦ οἱ "Ελληνες καὶ ξένοι ἥρχοντο εἰς Ἀθήνας.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΑ'.

ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΣ ΠΟΛΕΜΟΣ ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΝΙΚΙΕΙΟΥ ΕΙΡΗΝΗΣ (431—421).

ΑΙΤΙΑ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

§ 1. Ζηλοτυπία τῆς Σπάρτης.

Οἱ Σπαρτιᾶται βιρέως ἔφερον τὸ μεγαλεῖον καὶ τὴν δόξαν τῶν Ἀθηναίων. Ἡ ἀναμφισβήτητος πρόσδος τῆς Ἀθηναϊκῆς δημοκρατίας ἦτο κινδυνός διὰ τὴν ἀριστοκρατικὴν Σπάρτην. Ἡκολούθει λοιπὸν μετὰ ζηλοτύπου ὅμματος τὰς προόδους τῆς ἀντιπάλου καὶ ἔζητει εὐκαιρίαν νὰ ἐπωφεληθῇ ἐκ τῶν σφαλμάτων αὐτῆς. Δυστυχῶς οἱ Ἀθηναῖοι ἔδωκαν ἀφοριμὴν εἰς τοῦτο, διότι προσεφέροντο κακῶς πρὸς τοὺς συμμάχους. Ἐντεῦθεν οἱ σύμμαχοι φοβούμενοι πλήρη ὑποταγὴν ἔζητησαν τὴν βοήθειαν τῶν Λακεδαιμονίων. Τοῦτο ἦτο ἡ αἰτία τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου.

§ 2. Ἀφορμὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου. Πόλεμος Κορίνθου καὶ Κερκύρας (434).

Ἡ Κέρκυρα ἦτο ἀποικία τῶν Κορινθίων. Οἱ Κερκυραῖοι ἀποκτήσαγτες ναυτικὴν δύναμιν ἔδρυσαν εἰς τὰ παράλια τῆς Ἰλλυρίας

ἀποικίαν, τὴν Ἐπίδαμνον (Δυρράχιον). Εἰς Ἐπίδαμνον συνέβησαν ταραχαὶ ἐσωτερικαὶ μεταξὺ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ καὶ δημοκρατικοῦ κόμματος, ἔνεκα τῶν ὅποιων οἱ δημοκρατικοὶ ἐξεδίωξαν τοὺς ἀριστοκρατικούς. Ἐντεῦθεν προεκλήθη πόλεμος μεταξὺ Κορινθίων καὶ Κερκυραίων, διότι οἱ μὲν Κορίνθιοι ἐβιβήθησαν τοὺς δημοκρατικούς, οἱ δὲ Κερκυραῖοι τοὺς ἀριστοκρατικούς. Ἐπειδὴ δὲ ὑπὲρ τῶν Κερκυραίων ἔλαβον μέρος οἱ Ἀθηναῖοι (κατάλυσις τῶν τριακονταετῶν σπονδῶν), οἱ Κορίνθιοι ἀντεκδικούμενοι τούτους ἐπανεστάτησαν τὴν Ποτειδαίαν κατὰ τῶν Ἀθηναίων καὶ ἀπέστειλαν δισχιλίους στρατιώτας εἰς βοήθειαν. Γενομένης δὲ μάχης μεταξὺ Κορινθίων καὶ Ἀθηναίων παρὰ τὴν Ὀλυμπίαν ἐνίκησαν οἱ Ἀθηναῖοι καὶ ἐποιέορκησαν τὴν Ποτειδαίαν. Οἱ Σπαρτιάται εὐρόντες τὴν εὐκαιρίαν ταύτην κατάλληλον ἀπεφάσισαν νὰ πολεμήσωσιν. Ἄλλὰ πρὸ τούτου ἀπέστειλαν πρέσβεις εἰς Ἀθήνας ζητοῦντες παρὰ τῶν Ἀθηναίων νὰ ἐκδιώξωσιν ἐκ τῆς πόλεως τοὺς αἰτίους τοῦ Κυλωνείου ἄγους ὡς ἀσεβεῖς, νὰ λύσωσι τὴν πολιορκίαν τῆς Ποτειδαίας, νὰ ἀφήσωσιν αὐτόνομον τὴν Αἴγιναν, νὰ καταργήσωσι τὸ ψήφισμα, διὰ τοῦ ὅποιου ἀπεκλείοντο ἐκ τῆς Ἀττικῆς ἀγορᾶς οἱ Μεγαρεῖς, καὶ τέλος νὰ ἀφήσωσιν ἐλευθέρους καὶ αὐτονόμους ἀπόσας τὰς συμμαχικὰς αὐτῶν πόλεις. Ἐπειδὴ διώκει οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις ταύτας, ἐξερράγη ὁ καταστρεπτικώτατος Πελοποννησιακὸς πόλεμος, ὁ ὃποῖος διαρκέσας 27 ἔτη διήρεσε τὴν Ἑλλάδα εἰς δύο ἔχθρικώτατα στρατόπεδα.

§ 3. Πρῶτα ἔτη τοῦ πολέμου. — Ἐνταφιασμὸς τῶν φονευθέντων.

Ο πόλεμος κατὰ τὰ πρῶτα ἔτη περιωρίζετο εἰς ἀμοιβαίας λειτουργίας. Οἱ Σπαρτιάται ὑπὸ τὸν Ἀρχίδαμον ἤρχοντο κατὰ τὸ ἔαρ καὶ κατέστρεφον τοὺς ἀγροὺς τῆς Ἀττικῆς, ὁ δὲ Ἀθηναῖκὸς στόλος ἥρημων τὰ παράλια τῆς Πελοποννήσου. "Αν καὶ μάχαι δὲν ἐγίνοντο ἐκ τοῦ συστάδην, ἐφονεύοντο διώκεις τινὲς ἐκατέρωθεν κατὰ

τὰς συμπλοκάς. Οἱ Ἀθηναῖοι συνέλεγον εὐλαβῶς τὰ λείψανα καὶ τὸν χειμῶνα ἐτέλουν δημοσίας ταφάς. Τὰ δοτᾶ περικεκλεισμένα εἰς φρέστρα ἔζετιθεντο ὑπὸ μεγάλην στήλην, ἵνα ἔκαστος πολίτης προσῆρχετο καὶ ἐθρήνει τοὺς οἰκείους καὶ ἔσπευδε τὰς νενομισμένας σπονδάς. Μετὰ τρεῖς ἡμέρας πέ.θους ἴδιωτικοῦ ἥρχιζε τὸ δημόσιον πένθος, καθ' ὃ μετὰ ἀξιοπρεποῦς πομπῆς ἀκολουθούμντων πάντων τῶν πολιτῶν τὰ λείψανα τῶν φονευθέντων ἐφέροντο εἰς τὸν Κεραμεικόν, ἵνα ἐνεταφάζοντο, δημόσιος δὲ ἡγήτωρ διωρίσμένος ὑπὸ τοῦ λαοῦ ἀπήγγελλεν ἐπιτάφιον λόγον.

§ 4. Ἐπετάφιος λόγος τοῦ Περικλέους (431).

Ο Περικλῆς διωρίσθη, ἵνα ἀπαγγείλῃ τιμητικὸν λόγον ὑπὲρ τῶν φονευθέντων ὑπὲρ πατρίδος. Ο ἐπιτάφιος λόγος τοῦ Περικλέους ἦτο μᾶλλον ἐπαινος τῶν Ἀθηνῶν ἢ τῶν φονευθέντων. Ο Περικλῆς διὰ λόγου μεγαλοπρεποῦς προέτρεψε τοὺς πολίτας νὰ ἀγαπῶσι τὴν πατρίδα, ἡ ὅποια ἀπέδιδεν εἰς αὐτοὺς ἀξιώματα οὐχὶ κατὰ τὸ γένος καὶ τὸν πλοῦτον ἀλλὰ κατὰ τὴν ἀξίαν. Υπὲρ τοιαύτης λοιπὸν πατρίδος ἐνδόξου ἀπέθανον οἱ φονευθέντες, ἀξιωθέντες τιμῶν ἀθανάτων καὶ εὐγνώμονος φήμης ὑπὸ τῶν μεταγενεστέρων, τὰ δὲ τέκνα αὐτῶν ἔτυχον μερίμνης φιλοστόργου ὑπὸ τοῦ κράτους μέχρι τῆς ἐνηλικιώσεως.

§ 5. Λοιμὸς τῶν Ἀθηνῶν (430).

Κατὰ τὸ δεύτερον ἔτος τοῦ πολέμου καταστρεπτικὸς λοιμὸς μετεδόθη διά τινος πλοίου εἰς Πειραιᾶ καὶ μετ' ὀλίγον εἰς Ἀθήνας, ἕνθα ἔνεκα τοῦ θερινοῦ καύσωνος καὶ τῆς συναθροίσεως μεγάλου πλήθους ἀνθρώπων συρρεύσαντος εἰς τὰς Ἀθήνας ἐκ τῶν ἀγρῶν ἐπετάθη πολὺ περισσότερον. Εκ τῆς νόσου ταύτης ἄνευ οὐδεμιᾶς αἰτίας ἀλλ' ἐξ ἀπροόπτου ἥσθάνοντο οἱ ἀνθρώποι ἰσχυρὰν θερμότητα ἐπὶ τῆς κεφαλῆς, ἐρυθήματα καὶ φλογώσεις εἰς τοὺς ὄφθαλμούς, ὁ φάρυγξ καὶ ἡ γλῶσσα καθίσταντο αίματόχροα, ἡ ἀναπνοὴ ἦτο ἄτακτος καὶ ὁ ἀπὸ τοῦ στόματος ἐκπεμπόμενος ἀηρὸς ἦτο δυσωδῆς,

ἔπειτα ἐπήρχετο πταρμὸς καὶ βράγχος καὶ μετ' ὀλίγον ὁ πόνος κατέβαινεν εἰς τὸ στῆθος μετὰ βηθόδισχυρᾶς. "Οταν δὲ κατήρχετο εἰς τὸν στόμαχον ὁ πόνος, ἐπήρχοντο διαταράξεις στομακκαί, ὀξύτατον ἄλγος, λύγξ μετὰ ἐμέτου. Τὸ σῶμα ὀλόκληρον ἐγίνετο ὑπέρυθρον, πελιδνὸν καὶ ἐκαλύπτετο ὑπὸ φλυκταινῶν καὶ ἔλκῶν, ἔσωθεν δὲ οὔτως ἐκάλετο ὥστε δὲν ἦνείχετο οὐδὲ τὰ λεπτότατα ἴματα οὐδὲ τὰς λεπτοτάτας σινόδονας· οἱ ἀσθενεῖς ἔνεκα τούτου ἔμενον γυμνοί, πολλοὶ δὲ ἐρρίπτοντο εἰς ὕδωρ ψυχρόν, καὶ ἄλλοι βασανίζομενοι ὑπὸ ἰσχυρᾶς διψῆς ἐρρίπτοντο ἐντὸς τῶν φρεάτων. Ἐπὶ δόκτῳ ἦν ἐννέα ἡμέρας διήρχει ἡ νόσος αὕτη, οὐδεὶς δὲ τῶν προσθαλλομένων ἐσώζετο. Οἱ ἄνθρωποι ἀπέθνησκον σωρηδόν, τὸ ἄνθος τοῦ Ἀθηναϊκοῦ στρατεύματος κατεστράφη.

§ 6. Θάνατος τοῦ Περικλέους (429).

"Ο Περικλῆς ἀν καὶ ᾧτο καταβεβλημένος ἐκ τῶν κοινῶν τούτων ἀτυχημάτων, ἀν καὶ ἐκ τῆς νόσου ταύτης ἀπέθανον πολλοὶ συγγενεῖς καὶ φίλοι καὶ ὁ υἱός, οὔτε τὸ θάρρος, οὔτε τὴν ἀταραξίαν ἀπώλεσεν, ἀλλ' ἡγρύπνει περὶ τῆς σωτηρίας τῆς πόλεως. Οὗτος ἵνα ἐπιθαρρύνῃ τὸν λαὸν διὰ πολεμικῶν ἐπιχειρήσεων ἐπλευσε μετὰ 150 τριήρων, ἡρήμωσε τὴν Τροιζήνα καὶ Ἐρμιόνην, ἀπολιόρκησε τὴν Ἐπίδαμνον καὶ κατέλαβε τὰς Πρασιάς καὶ τὴν Ποτείδαιαν. Ἄλλὰ ἐπὶ πολὺ δὲν ἔχάρη διὰ τὰς νίκας ταῦτας, διότι ἡ νόσος προσέθαλε καὶ αὐτόν. Ἐνῷ δὲ κατέκειτο ἐπὶ τῆς κλίνης ἐξησθενημένος καὶ ἔμελλε νὰ ἀποθάνῃ, καθήμενοι πέριξ τῆς κλίνης οἱ ἐπισημότατοι τῶν φίλων, συγγενῶν καὶ πολιτῶν ὡμίλουν περὶ τῆς ἀρετῆς καὶ ἀπηρίθμουν τὰ κατορθώματα καὶ τὰ τρόπαια, τὰ ὅποια ἔστησεν ὡς στρατηγὸς ὑπὲρ πατρίδος. Ἐκεῖνος διώκας αὐτοὺς εἶπε· «Θαυμάζω νὰ ἐπαινήσῃς καὶ νὰ θαυμάζῃς ἐκεῖνα μόνον, τὰ ὅποια κατώρθωσα βοηθούμενος ὑπὸ τῆς τύχης, τὸ δὲ κάλλιστον καὶ μέγιστον δὲν λέγετε, διτε δηλαδὴ ἔνεκεν ἐμοῦ οὐδεὶς Ἀθηναῖος ἐμαυροφόρησε». Τέλος ἀπέθανεν ὁ Περικλῆς, δοτις ἐπὶ τεσσαράκοντα ἔτη διηγήθυνε τὰ πράγματα τῶν Ἀθηνῶν μετὰ σπανίας τιμιότητος.

§ 7. Κλέων.—Σφαγὴ τῶν Μυτιληναῖων (427).

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ Περικλέους ἀνέλαβε τὴν διοίκησιν τῶν κοινῶν ὁ διεφθαρμένος δημαγωγὸς Κλέων. Οὗτος ἀντὶ νὰ καταπραύνῃ τὰ πάθη τοῦ λαοῦ, ἐξηρέθισε ταῦτα. Κατὰ συμβουλὴν τούτου, ὅτε οἱ Ἀθηναῖοι καθυπέταξαν τὴν ἀποστατήσασαν Μυτιλήνην (428), ἐχανάτωσαν ὑπὲρ τοὺς χιλίους Μυτιληναίους νομισθέντας αἰτίους τῆς ἀποστασίας, καθήρεσαν τὰ τείχη καὶ παρέλαβον τὸν στόλον αὐτῶν.

§ 8. Ηολιορκέα τῶν Πλαταιῶν (429).

Τὸ αἷμα τῶν Μυτιληναίων ἔπεσεν ἐπὶ τῆς κεφαλῆς τῶν Πλαταιέων. Οἱ Σπαρτιᾶται βοηθοῦντες τοὺς φίλους αὐτῶν Θηβαίους ἐχθροὺς ἀσπόνδους τῶν Πλαταιῶν ἐπολιόρκησαν τὰς Πλαταιάς. Οἱ Πλαταιεῖς γενναιότατα ἐπολέμησαν κατὰ τῶν πολιορκούντων ἐπὶ δύο ἔτη, ἀλλὰ καταβληθέντες ὑπὸ τῆς πείνης ἐνικήθησαν. Οἱ Σπαρτιᾶται συνέλαβον 200 Πλαταιεῖς καὶ 25 Ἀθηναίους, τοὺς ὃποίους κατέσφαξαν ἀνοικτιρμόνως, τὰς γυναῖκας ἐξηνδραπόδισαν, τὴν δὲ πόλιν κατηδάφισαν ἐκ θεμελίων, καὶ παρέδωκαν εἰς τοὺς Θηβαίους.

§ 9. Σφαγαὶ ἐν Κερκύρᾳ (427—425).

Κατὰ τὸν αὐτὸν χρόνον ὁμειός ἐμφύλιος πόλεμος ἐξερράγη εἰς τὴν νῆσον Κέρκυραν μεταξὺ τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος καὶ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ, κατὰ τὸν ὅποιον οἱ μὲν Ἀθηναῖοι συνετάχθησαν ὑπὲρ τῶν δημοκρατικῶν, οἱ δὲ Σπαρτιᾶται ὑπὲρ τῶν ἀριστοκρατικῶν. Πλεῖστοι δὲ ἐξ ἀμφοτέρων τῶν μερίδων ἐφονεύθησαν διὰ σκληροτάτων βοσάνων.

§ 10. Τὰ ἐν Σφακτηρέᾳ (425).

Τῷ 425 ὁ ἔζοχος στρατηγὸς τῶν Ἀθηναίων Δημοσθένης περιπλέων τὴν Πελοπόννησον κατέλαβε τὴν Πύλον (εἰκ. 36) καὶ ὡχύρωσε ταύτην. Οἱ Σπαρτιᾶται μαθόντες τοῦτο ἐταράχθησαν, διότι ἐφοβοῦντο, μήπως οἱ Ἀθηναῖοι δρμώμενοι ἐκ τῆς Πύλου ἀναταράξωσιν

όλοκληρον τὴν Μεσσηνίαν καὶ ἐπαναστατήσωσι τοὺς Εἴλωτας. Εὐθὺς λοιπὸν ἀνεκάλεσαν τὸν στρατὸν ἐκ τῆς Ἀττικῆς καὶ τὸν στόλον ἐκ Κερκύρας καὶ ἐπολιόρκησαν τὴν Πύλον ἡπέδηξης καὶ θαλάσσης.

Οἱ λιμὴν τῆς Πύλου εἶναι ἀποκεκλεισμένος εἰς τὴν εἰσοδον διὰ τῆς Σφακτηρίας, ἡ ὁποία εἶναι νῆσος ἔχουσα μῆκος 15 σταδίων. Εἰς ταύτην λοιπὸν οἱ Σπαρτιάται ἀνεβίβασαν 420 ὄπλιτας καὶ ἔκλεισαν ἐξ ἑκατέρου μέρους τῆς νήσου τὰς διόδους τοῦ λιμένος διὰ

(Εἰκόν. 36). — Πύλος.

πλοίων ἐχόντων ἐστραμμένην τὴν πρῷαν πρὸς τὰ ἔξω. "Ηρχισε λοιπὸν εὐθὺς ἡ προσθολὴ διαρκέσασα δύο ἡμέρας ἤνευ ἐπιτυχίας.

Οἱ Βρασίδαις ἐκ τῶν ἀνδρείων πολεμιστῶν τῆς Σπάρτης ἐπληγώθη καὶ ἀπώλεσε τὴν ἀσπίδα, τὴν ὅπσιαν τὰ κύματα ἔφερον πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Οὐδόλως ὅμως ἀπήλπιζον οἱ Σπαρτιάται, ἐφ' ὃσον ἦσαν κύριοι τῆς θαλάσσης. Ἀλλὰ στόλος Ἀθηναϊκὸς ἐκ 50 πλοίων ἐλθὼν ἐκ Ζακυνθοῦ ἐπέπεσε κατὰ τῶν Σπαρτιατικῶν νηῶν καὶ μετὰ πεισματώδη ἀγῶνα ἄλλας ἐκυρίευσεν, ἄλλας ἐξώθησεν εἰς τὴν ξηράν, κατέλαβε τὴν Σφακτηρίαν καὶ ἐπολιόρκησε

τοὺς ἐν αὐτῇ εὑρισκομένους 420 ὄπλιτας. Ἡ Σπάρτη ἦδη κατεπλάγη ἔνεκα τούτου, διότι ἐλαττωθέντος ἔνεκα τῶν πολέμων τοῦ ἀριθμοῦ τῶν Σπαρτιατῶν, ἡ ἀπώλεια 420 ὄπλιτῶν θὰ ἦτο ἀνεπανόρθωτος. Αὐτοὶ οἱ ἕδοιοι ἔφοροι ἥλθον εἰς Πύλον, ἵνα ἔξετάσωσι τὰ πράγματα ἐκ τοῦ πλησίον καὶ ἔξεύρωσι τρόπον θεραπείας. Πεισθέντες δὲ ὅτι ἄλλως δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ ἐπανορθωθῇ τὸ ἀτύχημα, προέτειναν εἰρήνην εἰς τοὺς Ἀθηναίους ἐπὶ ἀνταλλαγῆ τῶν πολιορκουμένων, ἀλλ᾽ οἱ Ἀθηναῖοι κατὰ πρότασιν τοῦ ὅημαγωγοῦ Κλέωνος ἀπέρριψαν τὰς προτάσεις ταύτας. Ἐντεῦθεν ἡ πολιορκία τῶν ἐν Σφακτηρίᾳ ὄπλιτῶν παρετείνετο, φόβος δὲ ἦτο μήπως οἱ πολιορκούμενοι ἀποθάνωσιν ἐκ τῆς πείνης. Ἡ Σπάρτη ὑπεσχέθη ἐλευθερίαν εἰς πάντα Εἴλωτα, δστις ἥθελε φέρει τροφὰς καὶ ὕδωρ εἰς τοὺς πολιορκουμένους. Πολλοὶ Εἴλωτες ἐπιχειρήσαντες ἐπέτυχον τοῦτο, σύτῳ δὲ ἡ περαιτέρω πολιορκία καθίστατο δύσκολος καὶ ἐπίπονος εἰς τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες διὰ τοῦτο ὡργίζοντο κατὰ τοῦ Κλέωνος, δστις παρέπεισεν αὐτοὺς γὰ μὴ δεχθῶσι τὰς προτάσεις. Ὁ Κλέων κατηγόρει τοὺς στρατηγούς ὡς δειλοὺς καὶ ἀνικάνους μὴ δυνηθέντας, ἂν καὶ εἶχον στρατὸν 10,000 ἀνδρῶν, νὰ ἐκπολιορκήσωσι τοὺς 420 ὄπλιτας, ἔχητε δὲ νὰ σταλῇ αὐτὸς στρατηγὸς ὑποσχόμενος ὅτι ἐντὸς ὀλίγων ἡμερῶν ἡ θὰ φονεύσῃ ἡ θὰ φέρη ζῶντας εἰς Ἀθήνας τοὺς πολιορκουμένους. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐδέχθησαν τοῦτο προθύμως καὶ ἀπέστειλαν τὸν Κλέωνα στρατηγόν. Ὁ Κλέων μετὰ τοῦ Δημοσθένους προσβαλὼν πανταχόθεν τοὺς ἐν Σφακτηρίᾳ ἡνάγκασε νὰ παραδοθῶσιν, διότι καὶ πυρκαιὰ εἰς τὸ δάσος ἐκραγεῖσα ἡμπόδιζε τούτους νὰ μάχωνται. Ἐκ τῶν 420, οἱ 128 ἐφονεύθησαν, οἱ δὲ ὑπολειπόμενοι ἀπήχθησαν αἰχμάλωτοι εἰς Ἀθήνας.

§ 11. Θάνατος Βρασίδου καὶ Κλέωνος (422). Νεκέειος εἰρήνη (421).

Ἡ ἐπιτυχία αὕτη προσέθηκεν εἰς τὸν Κλέωνα μεγίστην δόξαν, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι περιεκύλωσαν τὴν Πελοπόννησον ἐγκαταστήσαντες φρουρὰς, εἰς Μεθώνην (425), εἰς Κύθηρα (424), εἰς Νίσαιαν τὸν λιμένα τῶν Μεγάρων. Ἡ Σπάρτη ἦτο ἦδη κατακειλημένη. Εἰς

ἀνήρ, ὁ γενναῖος Βρασίδας ἀνύψωσε ταύτην, μετενεγκών τὸν πόλεμον εἰς τὴν Χαλκιδικὴν χερσόνησον, ὅπου οἱ Ἀθηναῖοι εἶχον πολλὰς πόλεις, ἐκ τῶν ὄποιων ἀπελάμβανον πολλὰ εἰσοδήματα καὶ ἐπρομηθεύοντο πολλὰ εἰδὴ τροφῶν. Ἡ Ἀμφίπολις, ἡ ἰσχυροτάτη τῶν ἀποικιῶν τῶν Ἀθηναίων ἀπεσπάσθη ἐκ τῆς συμμαχίας αὐτῶν, εἴτα ἡ Ἀκανθός καὶ τὰ Στάγειρα. Ἡ τύχη ἐγκατέλιπε τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ἐντελῶς νικηθέντες (424) εἰς Δῆλιον ἐν Βοιωτίᾳ συνωμολόγησαν ἀνακωχὴν ἐνὸς ἔτους (423). Τῷ 422 οἱ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν κατὰ τῶν Σπαρτιατῶν τὸν Κλέωνα, δοτις θέλων νὰ ἀνακτήσῃ τὴν Ἀμφίπολιν ἐφονεύθη, ἀλλὰ καὶ ὁ Βρασίδας γενναῖος μαχόμενος ἔπεισε κατὰ τὴν μάχην. Οὕτως ἀπέθανον οἱ δύο εὗτοι φιλοπόλεμοι ἄνδρες, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι καὶ οἱ Σπαρτιάται ἐξηντλημένοι ἦδη συ ωμολόγησαν (421) διὰ τοῦ στρατηγοῦ Νικέου πεντηκονταετῆ εἰρήνην, ἥτις ὠνομάσθη Νικείος. Κατὰ ταύτην οἱ αἰχμάλωτοι καὶ αἱ κυριευθεῖσαι πόλεις ἀμοιβαίως ἀπεδόθησαν.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΒ'

Νέας συμμαχίας (421—413).

§ 1. Ἡ Νικείος εἰρήνη ἡ συναφθεῖσα μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπαρτιατῶν δὲν διήρκεσεν ἐπὶ πολὺ, διότι τὰ συμφέροντα ἐλατέρων τῶν συμμάχων δὲν ἴκανοποιήθησαν. Οἱ Βοιωτοὶ ἔπεισε πάντας τὸ Πάνακτον κατὰ τὴν συνθήκην, τὸ ὄποιον ἦτο τὸ μόνον κέρδος τῆς νίκης ἐν Δηλίῳ, οἱ Κορίνθιοι ὑπεχρεώθησαν πάντας τὸ Σόλλιον καὶ Ἀνακτόριον τῆς Ἀκαρνανίας, τὰ ὄποια ἦσαν ἀποικίαι αὐτῶν, οἱ Μεγαρεῖς δὲν ἀνέκτησαν τὴν Νίσαιαν τὸ ἐπίνειον τῶν Μεγάρων. Εντεύθεν οἱ Βοιωτοί, Κορίνθιοι καὶ Μεγαρεῖς

ρεῖς, Μαντινεῖς, Ἡλεῖοι καὶ αἱ πόλεις τῆς Χαλκιδικῆς, δυσαρεστηγέντες διὰ τὴν εἰρήνην ταύτην συνεμάχησαν κατὰ τῆς Σπάρτης μετὰ τοῦ Ἀργους, οἱ Σπαρτιᾶται μετὰ τῶν Θηρῶν, οἱ Ἀθηναῖοι μετὰ τοῦ Ἀργους, Ἡλίδος καὶ Μαντινεῖας.

§ 2. Εἰς Ἀθήνας ὑπῆρχον δύο κόρματα, τὸ φιλειρηνικὸν ὑπὸ τὸν Νικίαν καὶ τὸ φιλοπόλεμον ὑπὸ τὸν Ἀλκιβιάδην, ὅστις ἥδη ἤρχιζε τὸ πολιτικὸν αὐτοῦ στάδιον καὶ προσεπάθει διὰ παντὸς τρόπου νὰ ἀνατρέψῃ τὸ εἰρηνικὸν ἔργον τοῦ Νικίου καὶ νὰ κηρυξῇ πάλιν πόλεμον κατὰ τῆς Σπάρτης, διότι οὕτως ἥλπιζεν, ὅτι θὰ ἐπιτύχῃ δόξαν καὶ δύναμιν. Καὶ πρῶτον μὲν ἔπειτε τοὺς Ἀθηναίους νὰ συμμαχήσωσι κατὰ τῆς Σπάρτης μετὰ τῶν μέσων κρατῶν τῆς Ηελοποννήσου πλὴν τῆς Κορίνθου παρὰ τὴν συνομολογήθεισαν εἰρήνην, ἔπειτα ἐξήγειρε τὴν ἐπιθυμίαν τῶν Ἀθηναίων καὶ παρεκίνησεν αὐτοὺς νὰ ἐκστρατεύσωσι κατὰ τῆς Σικελίας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπίστευσαν, ὅτι οὐδεὶς δύναται ν' ἀντιταχθῇ κατ' αὐτῶν καὶ ὅτι ἡ κατάκτησις τῆς Σικελίας θὰ ἡσφάλιζε τὴν θαλασσιανήν τῶν ὑπεροχήν. Ὑπὸ τὴν πρόφασιν λοιπὸν ὅτι βοηθοῦσι τοὺς Ἕγεσταίους κατὰ τῶν Συρακοσίων ἐξώπλισαν στόλον ἐξ 134 τριήρων καὶ στρατὸν ἐκ 1300 ψιλῶν καὶ 5,100 ὁπλιτῶν, πάντες δὲ κατῆλθον εἰς Πειραιᾶ, ἵνα προπέμψωσι τὸν στόλον καὶ τὸν στρατὸν καὶ εὐχηθῶσι τελείαν νίκην.

§ 3. Οἱ Ἀθηναῖοι πρὸ τῶν Συρακουσῶν.

Τρεῖς στρατηγοὶ τῆς ἐκστρατείας ταύτης διωρίσθησαν, ὁ Λάμαχος, ὁ Νικίας καὶ ὁ Ἀλκιβιάδης. Ἐκ τούτων ὁ Ἀλκιβιάδης ἀνεκλήθη μετὰ τὸν εἰς Σικελίαν κατάπλουν ὑπὸ τῶν Ἀθηναίων, ἵνα ἀπολογηθῇ εἰς τὴν κατηγορίαν, ὅτι αὐτὸς μετὰ τῶν φίλων εἶχε θραύσει τὰς κεφαλὰς τῶν Ἐριμῶν καὶ ἀτεβήσει πρὸς τὰ Ἐλευσίνια μυστήρια, οἱ δύο δὲ ἄλλοι ἥλθον εἰς Συρακούσας, ὅπου κατώρθωσαν νὰ νικήσωσιν ἐκ παρατάξεως τοὺς Συρακοσίους καὶ νὰ πολιορκήσωσιν εἴτα τὴν πόλιν αὐτῶν στενῶς. Οἱ Συρακόσιοι στενοχωρούμενοι ἔστειλαν πρέσβεις εἰς Σπάρτην ζητοῦντες βοήθειαν. Οἱ Σπαρτιᾶται παρακινούμενοι καὶ ὑπὸ τοῦ Ἀλκιβιάδου, ὅστις εἶχε

καταφύγει εἰς τὴν πόλιν αὐτῶν φεύγων τὴν ὄργην τῶν Ἀθηναίων, ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν τῶν Συρακοσίων τὸν Γύλιππον μετὰ 3,000 ἀνδρῶν. Οὗτος ἐλθὼν διὰ τῆς στρατηγικῆς αὐτοῦ δεινότητος μετέβαλε τὰ πράγματα ὡστε, ἐνῷ οἱ Ἀθηναῖοι ἦσαν οἱ πολιορκοῦντες, ἔγειναν πολιορκούμενοι. Ὁ Νικίας διαβλέπων τὸν κίνδυνον ἐμήνυσεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους περὶ τούτου, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι ἀπέστειλαν εἰς βοήθειαν πρῶτον μὲν τὸν Εύρυμέδοντα, εἴτα δὲ τὸν Δημοσθένην (413) μετὰ 73 τριήρων καὶ 5,000 πεζῶν καὶ 3,000 ψιλῶν. Οὗτος ἐλθὼν εἰς Συρακούσας πλήρης ἀποφάσεως ἡθέλησεν ἀμέσως νὰ τελειώσῃ τὸν πόλεμον δι' ἀποφασιστικῆς ἐφόδου, ἢ ἂν τοῦτο δὲν ἐπετύχανε, διὰ ταχείας ἐπανόδου εἰς τὰς Ἀθήνας. Ἀπεφασίσθη λοιπὸν ἡ ἔφοδος, ἀλλ' αὐτῇ ἀπέτυχεν ἐνεκα τῆς βραδύτητος τοῦ Νικίου, ἡναγκάσθησαν δὲ νὰ ἀπέλθωσιν, ἀλλ' ἀπεκλεισθησαν ὑπὸ τῶν Συρακοσίων, οἵτινες ἀπέφραξαν τοὺς λιμένας. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐπεχείρησαν νὰ διασπάσωσι τὸν ἀποκλεισμόν, ἀλλ' ἐνικήθησαν, φονευθέντος καὶ τοῦ Εύρυμέδοντος ἐν τῇ ναυμαχίᾳ, καὶ καταδιωκόμενοι ἐρρίφθησαν ἔξω εἰς τὸ στρατόπεδον. Μάτην οἱ στρατηγοὶ προσεπάθουν νὰ εἰσβιβάσωσι τούτους εἰς τὰ πλοῖα καὶ νὰ ναυμαχήσωσι πάλιν. Ἐκ τούτου ἀπεφάσισαν νὰ φύγωσι διὰ ξηρᾶς πρὸς τὰς συμμαχικὰς πόλεις.

§ 4. Καταστροφὴ τοῦ στρατοῦ (413).

Δύσκολον ἦτο νὰ σωθῶσι διὰ τῆς φυγῆς, ἀλλ' ὅμως ἐπεχείρησαν ταύτην. Οἱ φεύγοντες ἦσαν 40,000. Τὸ θέαμα τῆς ἀναχωρήσεως ἦτο δραματικῶτατον. Οἱ ἀσθενεῖς, οἱ τραυματίαι ἵκετεύον τούτους μάτην νὰ μὴ ἀφήσωσιν αὐτοὺς εἰς τὰς χεῖρας τῶν πολεμιών, Ἐπί δὲ ὅκτω ἡμέρας ἐξηκολούθησεν ἡ καταστρεπτικὴ αὐτῇ ἀναχώρηση, κατὰ τὴν ὅποιαν οἱ ἔχθροι πανταχόθεν προσέβαλον τούτους. Οἱ Δημοσθένης ὁδηγῶν τὴν ὀπισθοφυλακὴν παρεδίθη εἰς τους ἔχθρους, οἱ Νικίας ἐπεχείρησε νὰ διαβῇ τὸν Ἀσσίναρον ποταμόν, ἀλλ' οἱ στρατιῶται πιεζόμενοι ὑπὸ τῆς δίψης ἐρρίφθησαν εἰς τοῦτον ἀτάκτως, τότε δὲ οἱ Συρακόσιοι, οἵτινες εἶχον καταλάβει τὰ γειτονικὰ ὑψώματα, ἐρριπτον βέλη καὶ ἐφόνευσον τούτους. Ο ποταμὸς ἀμέσως

έπληρωθη πτωμάτων καὶ ἔδει φη ύπὸ τοῦ αἴματος. Ὁ Νικίας τέλος παρεδόθη εἰς τὸν στρατηγὸν Γύλιππον.

§ 5. Θάνατος ἀθλεος τῶν αἰχμαλώτων.

Οἱ Συρακόσιοι κακῶς μετεχειρίσθησαν τὴν νίκην αὐτῶν, ἔθαντωσαν τὸν Νικίαν καὶ τὸν Δημοσθένην, τοὺς δὲ αἰχμαλώτους περὶ τὰς 7,000 μετέφερον κακῶς ἔχοντας εἰς τὰς Συρακούσας καὶ ἔρριψαν εἰς τὰς λατομίας, ὅπου καταβασαν ζόμενοι εὗτοι ύπὸ τῆς θερμότητος τοῦ ἡλίου καὶ τῆς ὑγρασίας τῆς νυκτὸς καὶ τῆς δυσωδίας τῶν ἀποθνησκόντων πολλὰ ὑπέφερον δεινά. Ἐσώθησαν δὲ ἐκ τούτων μόνον δλίγοι, οἵτινες ἐπωλήθησαν ὡς δοῦλοι. Ὁ Πλούταρχος διηγεῖται, ὅτι τινὲς ἐκ τῶν διούλων ἡλευθερώθησαν ύπὸ τῶν κυρίων, διότι ἔψυχλον διάφορα τεμάχια ἐκ τῶν τραγῳδιῶν τοῦ Εὔριπεδου. Οὕτως ἐτελείωσεν ἡ καταστρεπτικὴ αὕτη ἐκστρατεία τῶν Ἀθηναίων κατὰ τῆς Σικελίας.

§ 6. Πόλεμος Δεκέλειας (413—404).

"Οταν δὲ Ἀλκιβιάδης ἔμαθεν, ὅτι οἱ Ἀθηναῖοι κατεδίκασαν αὐτὸν εἰς θάνατον εἰπεν· «Ἐγὼ θὰ δείξω εἰς αὐτούς, ὅτι ζῶ». Συνεβούλευσε λοιπὸν τοὺς Σπαρτιάτας νὰ ὀχυρώσωσι τὴν Δεκέλειαν (Τατός) Φρούριον τῆς Ἀττικῆς (413), οὐα μεταφέρωσι τὸν πόλεμον πρὸ τῶν πυλῶν τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ Ἀθηναῖοι ἐταράχθησαν διὰ τοῦτο καὶ ἐζήτησαν διὰ τῆς εὐσταθείας καὶ ἐπιβλητικότητος αὐτῶν νὰ συγκρατήσωσι τοὺς συμμάχους εἰς τὸ καθῆκον. Εὔτυχῶς δὲ Ἀλκιβιάδης ὁ παρακινήσας τοὺς Σπαρτιάτας εἰς πόλεμον κατὰ τῶν Ἀθηναίων ἤναγκάσθη ἔνεκα τῆς διαγωγῆς αὐτοῦ νὰ φύγῃ ἐκ Σπάρτης. Μὴ δυνάμενος δῆμος νὰ ἔλθῃ εἰς Ἀθήνας προσεπάθησε νὰ ἐπιτύχῃ τοῦτο δι' εὑεργεσιῶν πρὸς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡ Σπάρτη εἶχε καταστὴ πολὺ ἴσχυρὰ ἔνεκα τῆς συμμαχίας αὐτῆς μετὰ τοῦ σατράπου Τισσαφέρνους καὶ εἶχεν ἀποσπάσει ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Ἀθηναίων σχεδὸν πάσχεις τὰς πόλεις τῆς μικρᾶς Ἀσίας. Ὁ Ἀλκιβιάδης κατώρθωσε νὰ ἀποσπάσῃ τὸν Τισσαφέρνην ἐκ τῆς συμ-

μαχίας τῆς Σπάρτης καὶ νὰ καταστήσῃ τοῦτον φίλον πρὸς τοὺς Ἀθηναῖους (412).

(Εἰκὼν 37).—'Αλκιβιάδης.

§ 7. Νέκαι τοῦ Ἀλκιβιάδου (411—410).

Ο λαὸς ἔνεκα τῶν πολεμικῶν ἀτυχημάτων ἤρχισε νὰ μισῇ τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα, ἐπίστευε δέ, ὅτι θὰ ἥτο εὔνοεικώτερος ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν, ἂν ἀντὶ τοῦ δημοκρατικοῦ πολιτεύματος καθιδρύετο ἡ ὄλιγαρχία. Ἐντεῦθεν συνελθὼν εἰς τὴν Πνύκα κατέλυσε τὴν δημοκρατίαν καὶ ἀνέθεσε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως εἰς τετραχοσίους ἄνδρας (411), σίτινες εἶχον ἀπεριόριστον ἔζουσιαν. Ἡ ἀρχαία συνέλευσις τοῦ λαοῦ, καθ' ἥν πάντες εἶχον τὸ δικαίωμα τοῦ συνέρχεσθαι, ἀντικατεστάθη δι' ἄλλης συνελεύσεως ἐκ 5,000 πολιτῶν, τοὺς ὅποιους διώριζον οἱ 400. Στόλος διωρᾶς Ἀθηναϊκὸς καὶ στρατὸς παραμένων ἐν Σάμῳ, ὁργισθεὶς ἐκ τῆς ἀνατροπῆς τοῦ ἀρχαίου καὶ προσφιλοῦς πολιτεύματος προσεκάλεσε τὸν Ἀλκιβιάδην νὰ ἀναλάβῃ αὐτὸς τὴν ἀρχηγίαν, νὰ σπεύσῃ εἰς Ἀθήνας καὶ νὰ καταλύσῃ τὴν ὄλιγαρχίαν. Ο Ἀλκιβιάδης, ὅστις ἦτο ἀδιά-

φορος πρὸς τὸ εἶδος τοῦ πολιτεύματος, ἐσκέφθη, δὰς ἔπρεπε νὰ ἀσφαλίσῃ τὴν δύναμιν, τὴν ὁποῖαν ἀπέκτησε, διὰ πολεμικῆς ἐπιτυχίας. Ἀρχηγός λοιπὸν γενόμενος τοῦ ἐν Σάμῳ στρατοῦ καὶ τοῦ στόλου ἐνίκησε τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς Σηστὸν καὶ εἰς Ἀβυδον κατὰ Θάλασσαν (411), εἰς Κύζικον δὲ καὶ κατὰ ξηρὰν (410), ἐκυρίευσε τὸ Βυζάντιον (409) καὶ ἡσφάλισε τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων εἰς τὰς χώρας ταύτας.

§ 8. Ἐπάνοδος τοῦ Ἀλκιβιάδου (408).

DΟ λαὸς ἐνθυσιασθεὶς ἐκ τῶν ἐπιτυχιῶν τούτων ἐψήφισε τὴν κάθοδον τοῦ Ἀλκιβιάδου καὶ ἀνεκάλεσεν αὐτὸν θριαμβευτικῶς εἰς Ἀθήνας. Οὕτως δὲ Ἀλκιβιάδης ἡγούμενος τοῦ στόλου, ὅστις ἦτο κατάφορτος ἀσπίδων καὶ λαφύρων καὶ ἔσυρε μεθ' ἑαυτοῦ πολλὰς τριήρεις ἔχθρικάς, ἀπειθίασθη εἰς Πειραιᾶ. Ο λαὸς προσέδραμε πρὸς αὐτὸν μετὰ χαρᾶς, ἔχαιρέτισεν, ἡκολούθησεν ὅπισθεν αὐτοῦ καὶ προσέφερε στεφάνους. "Οταν ἔφθισεν εἰς Ἀθήνας δὲ Ἀλκιβιάδης, ἀνέβη ἐπὶ τοῦ βρῆματος, ἀπολογηθεὶς δὲ διὰ τὴν ἐπὶ ἀσεβείᾳ κατηγορίαν οὐδένα ἐνεκάλεσεν, ἀλλ' ἀποδοὺς τὰ πάντα εἰς πονηράν τινα αὐτοῦ τύχην καὶ εἰς φθονερὸν δαίμονα προέτρεψε τὸν λαὸν νὰ ἔχῃ θάρρος. Ο Ἀλκιβιάδης δὲν ἡρέσκετο νὰ μένῃ ἀργός ἐν Ἀθήναις, ἐν φ 100 τριήρεις περιέμενον αὐτὸν εἰς Πειραιᾶ μετὰ 1,500 ὄπλιτῶν καὶ 150 ἵππεων.

§ 9. Οἱ Πέρσαι ὑπὲρ τῶν Λακεδαιμονίων.

Ο Ἀλκιβιάδης ἐξέπλευσεν ἐκ τοῦ Πειραιῶς, ἵνα ἐξαπλώσῃ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηναίων, ἀλλὰ ὁ Κῦρος, εἰς τὸν ὁποῖον ὁ Δαρεῖος παρεχώρησε τὴν διοίκησιν τῶν παραθαλασσίων πόλεων (408), ἀποβλέπων εἰς τὸ νὰ διαφιλονικήσῃ ἡμέραν τινὰ τὸ στέμμα τῆς Περσίας πρὸς τὸν ἀδελφόν, προσείλκυσε πρὸς ἑαυτὸν τοὺς Σπαρτιάτας παρασχὼν ἀπειρον ὑποστήριξιν. Οἱ Σπαρτιάται εἶχον τότε ἀρχηγὸν τὸν Λύσανδρον ἄνδρα ἔξοχον εἰς τὰ πολεμικὰ καὶ τὴν πολιτικὴν σύγεσιν. Οὗτος ἐπωφεληθεὶς ἐκ τῆς εὑμενοῦς διαθέσεως τοῦ

Κύρου ἦλθεν εἰς τὰς Σάρδεις καὶ κατώρθωσε νὰ λάβῃ χρήματα πολλὰ παρὰ τοῦ Κύρου, διὰ τῶν ὁποίων ἤζησε τὸν μισθὸν τῶν ναυτῶν, ἐπίζων οὕτως ὅτι πολλοὶ ἐκ τῶν ὑπηρετούντων εἰς τὰ Ἀθηναϊκὰ πλοῖα θὰ προσήρχοντο ἐκ τοῦ κέρδους δελεαζόμενοι εἰς τὰ πλοῖα τῶν Λακεδαιμονίων. Ὁ Λυσανδρος εἶχεν ἥδη 90 τριήρεις, ἔμελλε δὲ διὰ τολμηρᾶς προσβολῆς νὰ ἐμποδίσῃ τὰς προόδους τοῦ Ἀλκιβιάδου.

§ 10. Νέα ἐξορία Ἀλκιβιάδου (407).

Ο Ἀλκιβιάδης θέλων νὰ ἀντιπαραταχθῇ κατὰ τοῦ Λυσανδρου ἔσπευσεν εἰς τὰς συμμαχικὰς πόλεις, ἵνα συλλέξῃ χρήματα ὑπὲρ τοῦ στόλου, καὶ κατ' ἀρχὰς ἦλθεν εἰς Κύμην. Ὁ ὑποναύαρχος Ἀντίοχος, τὸν ὄποιον εἶχεν ἀφῆσει εἰς τὸ Νότιον μετὰ ὥρης ἐντολῆς νὰ μὴ ναυμαχήσῃ, παρήκουσε, συνῆψε ναυμαχίαν καὶ ἐφονεύθη ἀπολέσας 15 τριήρεις. Ταυτοχρόνως οἱ Ἀθηναῖοι μαθόντες τὴν ἀπώλειαν τῆς Κῶ, τοῦ Δελφινίου, τὸ ὄποιον ἦτο τὸ μόνον φρούριον, τὸ ὄποιον κατεῖχον οἱ Ἀθηναῖοι εἰς τὴν Χίον, τὴν πολυτελῆ αὐτοῦ διαιταν, τὸ ὅτι ὠκοδόμησε φρούριον εἰς Θράκην, ἵνα ἐκεῖ καταφύγῃ χρείας τυχούσγει, ἐπίστευσαν, ὅτι πάλιν μέλλει νὰ προδώσῃ χρείας τυχούσγει, πλέον μήτε εἰς τοὺς Ἀθηναίους, μήτε εἰς τὸν στρατὸν ἀπεσύρθη εἰς Θράκην, ὅπου εἶχεν ἥδη κτήμα ὡχυρωμένον.

§ 11. Μάχη ἐν Ἀργινούσαις (406).

Ο στόλος ὁ Ἀθηναϊκὸς ὑπὸ τὸν Κόνωνα καὶ ὁ Σπαρτιατικὸς ὑπὸ τὸν Καλλικρατίδαν συνηντήθησαν εἰς τὰς Ἀργινούσας, αἵτινες εἶνε τρεῖς νῆσοι μικραὶ εἰς τὰ παράλια τῆς Αἰολίδος ἀπέναντι τῆς Δέσθου. Συναφθείσης δὲ ναυμαχίας οἱ μὲν Ἀθηναῖοι ἀπώλεσαν 25 τριήρεις αὐτάνδρους, οἱ δὲ Σπαρτιάται ὑπὲρ τὰς 75 καὶ αὐτὸν τὸν ναύαρχον Καλλικρατίδαν. Χειμῶν δὲ σφροδότατος ἐπιγενόμενος δι-

εκώλυσε τοὺς Ἀθηναίους στρατηγούς νὰ καταδιώξωσι τὸν σπαρτιατικὸν στόλον καὶ νὰ διασώσωσι τοὺς ναυαγούς. Ἐπειδὴ δὲ ὅτο ἀσέβεια νὰ μὴ τύχωσι ταφῆς οἱ φονευθέντες, ὁ παράφερος λαὸς τῶν Ἀθηνῶν κατεδίκασεν ἐξ τούτων εἰς θάνατον, μόνου τοῦ Σωκράτους, ὡς προέδρου τῆς ἐκκλησίας, ἐναντιουμένου καὶ διαμαρτυρομένου κατὰ τῆς ἀδίκου ταύτης ἀποφάσεως.

§ 12. Μάχη ἐν Αἰγαῖς ποταμοῖς (405).

Ἡ καταστροφὴ τῶν Σπαρτιατῶν ὅτο μεγάλη, ἀλλὰ διὰ τῶν χρημάτων τοῦ Κύρου ἡ Σπάρτη παρεσκεύασε στόλον ἀρκετόν, τοῦ ὅποιου ναύαρχος διωρίσθη ὁ Λύσανδρος. Οὗτος πλέων πρὸς τὸν Ἑλλήσποντον συνήντησε τὸν Ἀθηναϊκὸν στόλον ἐξ 180 τριήρων παρὰ τοὺς Αἰγαῖς ποταμοὺς ἀπέναντι τῆς Λαμψάκου. Ἐπὶ 4 ἡμέρας οἱ Ἀθηναῖοι προεκάλουν εἰς ναυμαχίαν τὸν Λύσανδρον, ἀλλ᾽ οὕτος δὲν ἔδειχετο τὴν πρόκλησιν. Οἱ Ἀθηναῖοι πεισθέντες ὅτι ἐκ φόβου ὁ Λύσανδρος δὲν ναυμαχεῖ, ἀμελήσαντες ἀπεβιβάσθησαν εἰς τὴν ξηράν, ἵνα προμηθευθῶσι τροφάς. Ὁ Λύσανδρος, ὅστις ἐκ πανουργίας προσεποιεῖτο δειλίαν, ὅταν εἶδε τοὺς Ἀθηναίους διεσκορπισμένους εἰς τὴν ξηράν, ἐπιπίπτει κατ' αὐτῶν, συλλαμβάνει πάντα τὰ πλοῖα τῶν Ἀθηναίων καὶ φονεύει τρεῖς χιλιάδας αἰχμαλώτους. Ἐκ τῶν πλοίων τῶν Ἀθηναϊκῶν διεσώθησαν ὀκτὼ ὑπὸ τὸν Κόνωνα καὶ ἡ Πάραλος, ἡ ὅποια ἦλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνήγγειλε τὴν παντελὴ καταστροφὴν, τὴν ὅποιαν οἱ Ἀθηναῖοι ὑπέστησαν ἐντὸς μιᾶς μόνης στιγμῆς. Ἡ λυπηρὰ εἰδῆσις διεχύθη ἀνὰ τὰς Ἀθήνας ἐκ Πειραιῶς ἀπὸ στόματος εἰς στόμα, θρῆνοι δὲ καὶ δύσημοι ἤκουοντο· οὐδεὶς ἐκοιμήθη κατ' ἐκείνην τὴν νύκτα, ἔκλαιον τοὺς φονευθέντας συγγενεῖς, φίλους, συμπολίτας, ἔκλαιον αὐτοὺς ἐαυτοὺς ἀποστερηθέντας ἥδη τὴν δύναμιν, τὴν ἴσχυν, τὴν ἐλευθερίαν αὐτῶν. Ἡδη τὰ πάντα κατεστράφησαν, οὔτε πλοῖα εἴχον πλέον οἱ Ἀθηναῖοι, οὔτε ἐν τάλαντον εἰς τὸ δημόσιον ταμεῖον, οὔτε ὄπλίτας. 3,000 αἰχμάλωτοι Ἀθηναῖοι ἐφονεύθησαν οἰκτρῶς ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν, τὸ δὲ Βυζάντιον καὶ ἡ Χαλκηδὼν καὶ ἄπασαι αἱ συμμαχικαὶ πόλεις καὶ νῆσοι τῶν Ἀθηναίων ὑπετάγησαν εἰς τὸν Λύσανδρον.

κα-ήργησαν προσέτι οἱ Ἀθηναῖοι τὸ δημοκρατικὸν αὐτῶν πολίτευμα καὶ ἐδέχθησαν ἀρμοστὴν Λακεδαιμόνιον.

§ 13. Καταστροφὴ τῶν τειχῶν τῶν Ἀθηνῶν (404).

Εὗθυς ὁ μὲν Λύσανδρος κατέπλευσεν εἰς Πειραιᾶ καὶ ἀπέκλεισε τὰς Ἀθήνας ἀπὸ θυλάσσης, ὃ δὲ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Παυσανίας συμπαραλαβὼν ἐκ Δεκελείας τὸν Ἁγιν ἐπολιόρκει αὐτὰς ἀπὸ ξηρᾶς. Καὶ δύως οἱ Ἀθηναῖοι ἀντέσχον ἐπὶ 6 μῆνας, μέχρις ὅτου ἡ πεῖνα ἡνάγκασεν αὐτοὺς νὰ παραδοθῶσιν ἐπὶ τοῖς ἔξης ὅροις: Νὰ παραδώσωσι τὰ πλοῖα πλὴν δώδεκα, νὰ καταλύσωσι τὸ πολίτευμα καὶ νὰ παραδεχθῶσιν ὀλιγαρχίαν, νὰ ἀνακαλέσωσι τοὺς φυγάδας, νὰ καθαιρέσωσι τὰ μακρὰ τείχη καὶ τὰ τοῦ Πειραιῶς, νὰ ἔχωσι μετὰ τῶν Λακεδαιμονίων τοὺς αὐτοὺς φίλους καὶ ἐχθρούς καὶ νὰ ἀκολουθῶσιν αὐτοὺς ἡγουμένους κατὰ ἔηρὰν καὶ κατὰ θάλασσαν.

§ 14. Διοίκησις τῶν τριάκοντα τυράννων (404).

Ἄντι τοῦ πατρίου πολιτεύματος ἔζελέχθησαν τότε τριάκοντα ἄνδρες, οἱ ἑποῖοι ὑποστηρίζόμενοι ὑπὸ φρουρῶν Λακεδαιμονίων ἐγκατεστάθησαν εἰς τὴν Ἀκρόπολιν. Καὶ κατ’ ἀρχὰς μὲν ἐσεβάσθησαν οὗτοι τὰς πολιτικὰς παραδόσεις καὶ τοὺς χρηστοὺς πελίτας, ἀλλ’ ὅταν ἐπείσθησαν, ὅτι ἀρκούντως ἐνισχύθησαν, παρεξετράπησαν εἰς βιαιότητας καὶ κακουργίας, ἀπεγύμνωσαν τοὺς ναοὺς τῶν ἀναθημάτων, ἐσφετερίζοντο τὴν περιουσίαν τῶν πλουσίων καὶ παντὶ τρόπῳ ἐκακοποίουν πάντα πολίτην.

§ 15. Ἀνέδρυσις τῆς δημοκρατίας (403).

Πολλοὶ Ἀθηναῖοι, μεταξὺ τῶν ὅποιών καὶ ὁ Θρασύβουλος, ἀνήρ γενναῖος καὶ φιλόπατρις, φεύγοντες τὴν θηριωδίαν τῶν 30 τούτων τυράννων κατέφυγον εἰς Θήρας. Οὗτος παραλαβὼν τοὺς ἔξορίστους κατέλαβεν ἴσχυρὸν φρούριον τῆς Ἀττικῆς τὴν Φυλήν ἐπὶ τῆς Πάρνηθος, βλέπων δὲ τὸν μικρὸν αὐτοῦ στρατὸν ὀλίγον κατ’ ὀλίγον νὰ αὐξάνηται, κατέλαβε τὴν Μουνιχίαν, ἔνα ἐκ τῶν τριῶν λιμένων

τῶν Ἀθηνῶν. Οἱ τύραννοι ἐπέρχονται κατὰ τούτου, ἀλλὰ νικῶνται καὶ φεύγουσι πρὸς σωτηρίαν εἰς Ἐλευσῖνα. Οὕτω κατελύθη ἡ ἔξουσία τῶν 30 τυράννων, ὁ δὲ Θρασύβουλος ἀνῆλθεν εἰς Ἀθήνας καὶ ἀνίδρυσε πάλιν τὸ δημοκρατικὸν πολίτευμα.

§ 16. Σωκράτης.

NΚατὰ τοὺς ἀξιοθηγήτους τούτους χρόνους ἔζων πλεῖστοι σπουδαῖοι ἄνδρες, ἀλλ' ἔξοχώτατος πάντων ὑπῆρχεν ὁ Σωκράτης (εἰκὼν 38), ὁ μέγιστος τῶν φιλοσόφων τῆς ἀρχαιότητος, ὅστις διὰ τῶν ἀρετῶν καὶ τοῦ βίου αὐτοῦ ἔδωκε τὸ κάλλιστον παράδειγμα εἰς ὅλην τὴν ἀνθρωπότητα. Οὗτος ἔζησεν ἐν Ἀθήναις. Καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν ἡκολούθησε τὴν τέχνην τοῦ πατρός, δηλαδὴ τὴν ἀνδριαντοποιίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον παρήγνησεν αὐτήν, ὅχι ἵνα ζητήσῃ πλοῦτον, ἀλλ' ἵνα ἐπιτύχῃ ἄλλο πολυτιμότερον, δηλαδὴ γνώσεις καὶ σοφίαν.

Ο Σωκράτης συναναστρεφόμενος τοὺς ἀνθρώπους πάρετήρησεν, ὅτι πλεῖστοι ἀνοήτως σκέπτονται, ἀνοήτως ὅμιλοῦσι καὶ ἀπειροκέπτως ἐπιχειροῦντες τὰ ἔδια ἔργα ἀποτυγχάνουσι καὶ διὰ τοῦτο δυστυχοῦσι. Λοιπὸν ἵνα σώσῃ αὐτοὺς ἀπὸ τὰς τοιαύτας πλάνας, παρημελήσας ὅλα τὰ οἰκιακά του ἔργα κατεγίνετο εἰς τὸ νὰ διδάσκῃ τοὺς συμπολίτας του, ώς ἐὰν ᾧτο ὑπὸ τοῦ θεοῦ ἀπεσταλμένος πρὸς τοῦτο τὸ ἔργον.

Λοιπὸν περιερχόμενος τὴν ἀγοράν, τὰς παλαιάστρας καὶ τὰς ὁδοὺς ἔζητε τοὺς νέους, ἵνα συμβουλεύῃ καὶ διδάσκῃ αὐτούς. "Ολη ἡ διδασκαλία συνεκεφαλαιοῦτο εἰς τὸ «γῆῶθ. σαυτόν», δηλαδὴ νὰ γιωρίζῃ τις ὅχι τὸ ὄνυμά του, ἀλλὰ τὴν δύναμίν του, τὸ ποιόν, τὰ πλεονεκτήματα καὶ ἐλαττώματά του. Διάτι, δταν τις ἔξετάσῃ ἔαυτὸν κατ' αὐτὸν τὸν τρόπον, εὐκόλως δύναται νὰ βελτιώθῃ.

"Αν καὶ ὁ Σωκράτης εἶχε τὸ πρόσωπον ἀσχημον, ἡ ψυχὴ αὐτοῦ ᾧτο ὢτα καὶ ἡ συνδιάλεξις θελκτική. Καὶ πλεῖστοι μὲν ἐκ τῶν νέων καταθελγόμενοι παρηκολούθουν αὐτὸν ἀναπόσπαστοι μέχρι τοῦ θανάτου, τινὲς δημιουροῦσαντες, ὅτι ἐγνώριζον τὰ πάντα καὶ ἔξελεγχόμενοι ὑπὸ τοῦ Σωκράτους, διὰ τοῦτο δυσηρεστοῦντο.

Τρεῖς μάλιστα τοιοῦτοι δοκησίσοφοι τοσοῦτο δυσηρεστήθησαν, ὥστε κατηγόρησαν αὐτὸν εἰς τὸ δικαστήριον, ὅτι δῆθεν δικριθείρει τοὺς νέους καὶ δὲν πιστεύει τοὺς θεούς. Ὁ Σωκράτης ὅμως ἀναιρῶν τὰς

(Εἰκόνη 38). — Σωκράτης.

ἀτίμων ἔκεινας συχοφαντίας ἀπέδειξεν, ὅτι ἡτο μᾶλλον ἄξιος ἀνταμοιβῆς παρὰ τῆς πόλεως, τὴν ὁποίαν καὶ ἐν πολέμῳ καὶ ἐν εἰρήνῃ

παντοιοτρόπως εὐηγγέτησεν. Οἱ δικασταὶ ὅμως κατεδίκασαν εἰς θύνατον τὸν ἄγιον ἐκεῖνον ἄνδρα.

"Αν καὶ οἱ φίλοι αὐτοῦ παρεῖχον πάντα τὰ μέσα, ἵνα δραπετεύσῃ, δὲ Σωκράτης ὅμως δὲν κατεδέχθη νὰ σωθῇ ὡς δραπέτης. Ἀγοργύστως δὲ πιὼν τὸ κώνειον ἐδίδαξεν, ὅτι πᾶς πολίτης ὀφειλει νὰ ὑπομένῃ, καὶ ἂν ἀδικήται ὑπὸ τῆς πατρίδος. Οἱ Ἀθηναῖοι μετ' ὀλίγον μετανοήσαντες τοὺς μὲν κατηγόρους ἔθανάτωσαν, αὐτὸν δὲ ἐπίμησαν δι' ἄνδριάντος.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΓ'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ.—ΕΚΣΤΡΑΤΕΙΑ ΤΟΥ ΚΥΡΟΥ— ΑΓΗΣΙΛΑΟΣ.—ΣΥΝΘΗΚΗ ΑΝΤΑΛΚΙΔΟΥ

§ 1. Μισθιφόροις.

Τὸ τέλος τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου ἔγεινεν ἀφορμή, ὅπως ἀπειροι μισθιφόροι τῆς Σπάρτης καὶ τῶν Ἀθηνῶν μείνωσιν ἄνευ ἀσχολίας. Ἐὰν δέ τις προσθέσῃ εἰς αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπειραριθμους ἑζορίστους, θὰ ἴδῃ ὅτι πλῆθος ἀιθρώπων ἄνευ πατρίδος, ἄνευ ἐργασίας, ἐπλανῶντο ἀνὰ τὴν Ἑλλάδα μὴ ἐπιδιώκοντες ἄλλο ἢ τὸν πόλεμον, διότι εἶχον ἀνάγκην τούτου, ἵνα ζήσωσιν. Παρέσχον λοιπὸν ἔχυτοὺς εἰς τὸν πλειοδοτοῦντα Κύρον τὸν νεώτερον, ὅστις μόλις ἔίδε τὸν ἀγῶνα λήξαντα εἰς Ἑλλάδα ἐκάλεσε τούτους ὑπὸ τὸν Κλέαρχον, ἑζόριστον τῆς Σπάρτης, δώσας 10,000 δαρεικούς. Ἐκ τούτων λοιπὸν συνέλεξε 13,000 Ἑλληνας καὶ 100,000 βρυβάρους.

§ 2. Ἐκστρατεία Κύρου τοῦ νεωτέρου (401).

Κατ' ἀρχὰς ὁ Κύρος οὐδὲ εἰς τοὺς στρατηγοὺς ἀπεκάλυψε τὸ σχέδιον αὐτοῦ, προεφασίζετο δὲ ὅτι ἐκστρατεύει κατὰ τῶν Πισιδῶν,

κατὰ τοῦ σατράπου τῆς Συρίας, κατὰ τῆς Βαθυλῶνος, μέχρις ὅτου
διεκόπη τὸν Εύφρατην ἔφθασεν εἰς τὰ Κούναξα, ἐνθα δὲ τὴν ἀγγε-
λίαν, ὅτι ἀντεπήρχετο κατ' αὐτοῦ ὁ ἀδελφὸς Ἀρταξέρξης ἔχων
στρατὸν 900,000. Ἡδη ἀπεκαλύφθη ὁ σκοπὸς τῆς ἐκστρατείας,
ὅστις ἦτο νὰ βασιλεύσῃ αὐτὸς ἀντὶ τοῦ ἀδελφοῦ.

§ 3. Μάχη παρὰ τὰ Κούναξα.

Φθίσας εἰς Κούναξα πάραυτα ὁ Κύρος πηδᾷ ἀπὸ τοῦ ἄρματος,
ἐνδύεται τὸν θώρακα, ἵππεύει καὶ λαβὼν ἀκόντιον διατάσσει ὅπως
ἔκαστος ὄπλισθῇ καὶ τεθῇ εἰς γραμμήν.

Τοῦτο ἦτο τὸ μέσον τῆς ἡμέρας καὶ ὁ ἔχθρος δὲν ἐφαίνετο οὐ-
-δόλως ἀκόμη. Ὅταν ὁ ἥλιος ἤρχισε νὰ κλίνῃ πρὸς τὴν δύσιν,
παρετήρησαν κονιορτὸν ὄμοιον πρὸς νέφος λευκόν, ὅστις μετ' ὀλίγον
προσέλαβε χροιὰν ἀμαυροτέραν καὶ ἐκάλυψε τὴν πεδιάδα. Ὁπόταν
ἐπληγίσασαν περισσότερον, ἤστραψεν ὁ χαλκός, διεκρίνοντο οἱ ἀνωρ-
θωμένοι στοῖχοι τῶν λογγῶν. Ἐμπροσθεν, εἰς ἀρκετὴν ἀπόστασιν,
εύρισκοντο ἄρματα ὡπλισμένα διὰ δρεπάνων, ἵνα ἀποκόπτωσι, πᾶν
ὅ, τι συνήντων. Τὸ σχέδιον ἦτο, ὅπως ἐφορμήσωσι κατὰ τῶν Ἐλ-
ληνικῶν ταγμάτων καὶ διασπάσωσιν αὐτὰ διὰ τῶν ἄρμάτων αὐτῶν.

Τρία ἔως τέσσαρα στάδια ἔχώριζον μόνον πλέον τὰ μέτωπα τῶν
δύο στρατευμάτων, ὅπόταν οἱ Ἐλληνες ἔψυχλον τὸν παιᾶνα καὶ
ἐκινήθησαν, κρούοντες τὰς ἀσπίδας διὰ τῶν λογγῶν, ὅπως τρο-
μάζωσι τοὺς ἵππους τῶν ἔχθρων, ἐφώρμησαν δὲ μεθ' ὄρμῆς. Πρὶν ἡ
ἀκόμη εὑρεθῇ εἰς ἀπόστασιν ἀκοντίου τὸ βαρβαρικὸν ἵππικὸν τρέπε-
ται εἰς φυγήν. Οἱ Ἐλληνες καταδιώκουσιν αὐτό, κραυγάζοντες δὲ εἰς
πρὸς τὸν ἄλλον νῦν μὴ διασπάσωσι τὴν γραμμήν. Τὰ ἄρματα τῶν
βαρβάρων ἐγκαταλειφθέντα ὑπὸ τῶν δόηγῶν αὐτῶν, τὰ μὲν ἐφέ-
ροντο ἀνὰ μέσον τῶν ἔχθρικῶν στρατευμάτων, τὰ δὲ πρὸς τοὺς Ἐλ-
ληνας, οἱ ὅποιοι ἦνοι γονοὶ διεξόδους καὶ ἄφινον αὐτὰ νὰ διέρχωνται.

Οἱ Κύρος ἐνεπλήσθη χαρᾶς ἐπὶ τῇ θέᾳ τῆς ἐπιτυχίας ταύτης
τῶν Ἐλλήνων. Μία μόνον πτέρυξ εἶχε διασκορπισθῇ, τὰ δὲ βα-
σιλικὰ στρατεύματα ἦσαν τοσοῦτο πολυάριθμα, ὡστε τὸ κέντρον
αὐτῶν ὑπερέβαινε τὴν ἀριστερὰν πτέρυγα τοῦ Κύρου. Ἐκεῖ εὑρί-

σκετο δ 'Αρταξέρξης περικυκλούμενος ὑπὸ 6,000 ἵππεων. 'Ο Κύρος ὥρμησε κατ' αὐτοῦ μετὰ 600 ἵππων, ὥθησε πᾶν διπέντε σκετο πρὸ τοῦ βασιλέως καὶ ἔτρεψεν εἰς φυγὴν τὴν φρουράν. 'Αλλὰ οἱ ἵππεῖς τοῦ Κύρου διεσκορπίσθησαν κατὰ τὴν καταδίωξιν τῶν φυγάδων καὶ ἐλάχιστοι ἔμειναν πλησίον αὐτοῦ. Κατὰ τὴν στιγμὴν ταύτην διέκρινε τὸν βασιλέα. «Βλέπω τὸν ἄνδρα» ἀνέκραξε καὶ ὅρμῇ ἐπ' αὐτοῦ, πλήσσει εἰς τὸ στῆθος καὶ τραυματίζει αὐτὸν ἀνὰ μέσον τοῦ θώρακος, ἀλλὰ τὴν ἴδιαν στιγμὴν τραυματίζεται καὶ αὐτὸς κάτωθεν τοῦ ὀφθαλμοῦ καὶ πίπτει νεκρός.

'Ο θάνατος τοῦ Κύρου ἤλλαξε τὴν φάσιν τῆς μάχης. Τὰ στρατεύματα ἐναπομειναντα ἄνευ ἀρχηγοῦ διεσκορπίσθησαν, ὁ δὲ βασιλεὺς ἄνευ κόπου εἰσήλασεν εἰς τὸ στρατόπεδον αὐτῶν.

Οἱ "Ελληνες ὅμως ἐτέθησαν εἰς γραμμήν, ἔψαλλον τὸν παῖανα καὶ ἐφώρμησαν μετὰ τοσαύτης ὁρμῆς, ὡστε οἱ ἀπέναντι αὐτῶν Πέρσαι ἐτράπησαν εἰς φυγὴν. Κατὰ τὴν δύσιν τοῦ ἥλιου ἐπέστρεψαν εἰς τὰς σκηνὰς ἔκπληκτοι, διότι δὲν εἶχον εἰδῆσεις περὶ τοῦ Κύρου, μὴ φανταζόμενοι δτι οὕτος ἐφονεύθη. Τὴν ἐπαύριον μαθόντες τοῦτο ἐπληροφορήθησαν σύναμα, δτι οἱ ἐπίκουροι αὐτῶν βάρβαροι ἔφυγον μετὰ τοῦ ἀρχηγοῦ αὐτῶν Ἀριαλου καὶ ἦδη ἦσαν μακρὰν εἰς μιᾶς ἡμέρας ὁδὸν πρὸς τὰ ὅπισθεν· ωστε τὸ μικρὸν τοῦτο στράτευμα τῶν Ἐλλήνων ἀπολέσαν μόλις ἔνα ἡδύο στρατιώτας ἀπέμεινε κύριον, τοῦ πεδίου τῆς μάχης, ἐν μέσῳ δύο στρατιῶν, τῆς μὲν συμμάχου, τῆς δὲ πολεμίας.

§ 4. Κάθισμας τῶν μυρέων. Ξενοφῶν.

Τότε ἥρξατο ἡ περίφημος ἐκείνη κάθισμος τῶν μυρίων διὰ χωρῶν ἀγνώστων, δι' ἐρήμων, ὁρέων, ποταμῶν, χιόνων καὶ ἀγρίων λαῶν.

Τέλος στρατοπεδεύσας ὁ βασιλεὺς τῶν Περσῶν ἔπειμψε διαταγὴν πρὸς τοὺς "Ελληνας νὰ καταθέσωσι τὰ δπλα· ἐπειδὴ δὲ οὗτοι ἀπήντησαν ὑπερηφάνως, δτι δὲν εἶνε ἕδιον εἰς τοὺς νικητὰς ν' ἀφοπλίζωνται, προσεπάθησε νὰ προσελκύσῃ αὐτοὺς ὑπισχνούμενος τὰ μέσα τῆς συντηρήσεως. Οἱ "Ελληνες ἐδέχθησαν τὰς προσφορὰς ταύτας, ἀλλ' ἔξηκολούθησαν τὴν πορείαν αὐτῶν, ἵνα ἔξέλθωσι τῆς

Περσικής χώρας. Μετ' οὐ πολὺ καταφθάνει αὐτοὺς ὁ Τισσαφέρης καὶ προσποιούμενος φάλιαν συλλαμβάνει δολίως καὶ φρενεύει πάντας τοὺς στρατηγούς. Οἱ Ἐλληνες μεγάλως ἐλυπήθησαν, διότι ἔμειναν μόνοι ἄνευ στρατηγῶν. Υπῆρχεν δὲ μάς εἰς τὸν στρατὸν ὁ Ἀθηναῖς Εινοφῶν, διστις φίλος ὁν τοῦ Βοιωτοῦ Προξένου ἀρχηγοῦ μισθοφόρων παρηκολούθει τοῦτον κατὰ τὴν ἐκστρατείαν. Οἱ στρατιῶται ἐπιθυρρυθέντες ἐκ τῶν λόγων τοῦ Εινοφῶντος ἔξελεξαν νέους στρατηγούς, μεταξὺ τῶν δποίων ἡτο καὶ αὐτός. Ὑπὸ τούτου δόηγούμενοι μετὰ πολλὰς κακουχίας ἐφθισαν εἰς τὸ ὅρος Θήγην, ὁπόθεν εἶδον τὸν Εὔξεινον πόντον. Οἱ πρῶτοι, οἵτινες ἐφθισαν εἰς τὴν κορυφὴν καὶ εἶδον τὴν Θίλασσαν, ἔρρηξαν μεγάλην κραυγὴν. Ὁ Εινοφῶν ἀκούσας αὐτοὺς ἐνόμισεν, ὅτι ἐχθροὶ προσέβαλον τὴν πρωτοπορείαν τοῦ στρατοῦ. Αἱ κραυγαὶ ηὔξανοντο ἐνόσφι ἐπλησίαζον, νέοι δὲ στρατιῶται ἤνοῦντο μετὰ τῶν πρώτων τρέχοντες. Ὁ Εινοφῶν ἀπὸ στιγμῆς εἰς στιγμὴν καθιστάμενος πλέον ἀνήσυχος ἵππεύει, λαμβάνει μεθ' ἑαυτοῦ τὸ ἵππικὸν καὶ βαδίζει κατὰ μῆκος τοῦ σώματος, δπως ἐλθη εἰς ἐπικουρίαν, ἀλλὰ μετ' ὀλίγον ἀκούει στρατιώτας κραυγαζούντας : «Θάλαττα ! Θάλαττα ! » καὶ συγχαίροντας ἀλλήλους. Τότε, ὀπισθοφυλακή, ἀμαξαὶ, ἵππεῖς πάντες σπεύδουσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ ὅρους, ἀσπάζονται ἀλλήλους δακρύοντες καὶ ῥίπτονται εἰς τὰς ἀγκάλας τῶν στρατηγῶν καὶ ἀξιωματικῶν αὐτῶν. Πάραντα οἱ στρατιῶται φέρουσι λίθους καὶ ἀνεγέρουσιν ἐπὶ τῆς κορυφῆς πυραμίδα, τὴν δποίαν καλύπτουσι δι' ὅπλων ἀφαιρεθέντων παρὰ τῶν ἐχθρῶν.

Ἐντεῦθεν ἐφθισαν εἰς τὴν Ἐλληνικὴν πόλιν Τραπεζοῦντα καὶ ἐώρτασαν ἐκεῖ τὴν σωτηρίαν δι' ἐπισήμων ἀγώνων καὶ θυσιῶν. Ἡσαν ἀκόμη 8,600 ὁπλῖται καὶ 1,400 τοξόται ἢ σφενδονῆται. Δὲν διεφλέγοντο ἡύφι ἐνὸς μόνον πόθου, τοῦ νὰ εὔρωσι πλοῖα, δπως ἐπανέλθωσιν οἴκαδε. «Ἐθαρρύθην, εἶπεν, εἰς ἐξ αὐτῶν ἐν τῇ συνελεύσει, νὰ συνάγω τὰ σκεύη μου, νὰ βαδίζω, νὰ τρέχω, νὰ φέρω τὰ ὅπλα μου, νὰ ἴσταμαι εἰς τὴν γραμμὴν καὶ νὰ μάχωμαι. Ιδού ἡ Θίλασσα, θέλω νὰ ἐπιβῶ πλοῖου καὶ νὰ φθάσω εἰς τὴν Ἐλλάδα, ὡς ὁ Ὅδουσσεύς, ἔξηπλωμένος ἐπὶ τοῦ καταστρώματος καὶ κοιμώμενος». Ἀλλὰ πλοῖα δὲν εἶχον ἐβάδιζον λοιπὸν

κατὰ μῆκος τῆς παραλίας, πότε μαχόμενοι, πότε ἐν εἰρήνῃ, μέχρι Χρυσοπόλεως, ἀπέναντι τοῦ Βυζαντίου.

Ἐκεῖ ἔληξεν ἡ κάθιδος τῶν Μυρίων. Ἐν διαστήματι 15 μηνῶν σταθμεύσαντες εἰς 215 μέρη διέδραμον μεταβαίνοντες καὶ ἐπιστρέφοντες 6,400 χιλιόμετρα. Ἡ νικηφόρος αὕτη πορεία ἀνὰ μέσον πάσης τῆς αὐτοκρατορίας ἀπεδείκνυε τὴν ἀνάτον ἀδυναμίαν τῶν Περσῶν, ἐκ τῆς ὅποιας ὥφελότηταν ἔπειτα ὁ Ἀγησίλαος, ὁ Φίλιππος καὶ ὁ Ἀλέξανδρος.

§ 5. Πόλεμος Σπάρτης καὶ Περσίας.

Ο Τισσαφέρνης διορισθεὶς ὑπὸ τοῦ Ἀρταξέρξου σατράπης πασῶν τῶν χωρῶν, τῶν ὅποιων ἦρχεν ὁ Κῦρος, κατεδίωξε τοὺς κατοίκους τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων, αἵτινες εἶχον ὑποστήριξει τὸν Κῦρον. Ἡ Σπάρτη ἀνέλαβε τότε τὴν ὑποστήριξιν τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων καὶ ἔστειλεν εἰς βοήθειαν πλειστους στρατηγούς, ἐκ τῶν ὅποιων ἐπιφορδώτατος κατέστη ὁ Ἀγησίλαος, εἰς τῶν βασιλέων αὐτῆς.

§ 6. Ἐκστρατεία τοῦ Ἀγησιλάου εἰς Ἀσίαν (396).

Κατὰ τὸ 396 ἔλαβε τὴν διοίκησιν τοῦ στρατεύματος τῆς Ἀσίας ὁ Ἀγησίλαος καὶ ἀπέπλευσεν ἐξ Αύληδος, ὡς ἄλλοτε ὁ Ἀγαμέμνων. Φθάσας εἰς Ἀσίαν ἐνίκησε τὸν Τισσαφέρνην ὑπὸ τὰ τείχη τῶν Σάρδεων ὀνειροπολῶν ἥδη νὰ ἀνατρέψῃ τὸν θρόνον τοῦ μεγάλου βασιλέως. Ἕγούμενος 20,000 Ἐλλήνων εἰσήλασε θρραλέως εἰς τὴν ἄνω Ἀσίαν· ἡ Περσία ἔτρεμεν ἐκ τοῦ φόβου. Ὁ μέγας Βασιλεὺς μαθὼν τὰς ἀλλεπαλλήλους ἥττας τοῦ Τισσαφέρνους διώρισεν ἀντὶ τούτου σατράπην τὸν Τιθραύστην. Οὗτος δὲ ἔσωσε τὸν μέγαν βασιλέα, διότι βλέπων διτε δὲν ἥδύνατο νικηφόρως νὰ ἔξακολουθήσῃ τὸν πόλεμον κατὰ τοῦ Ἀγησιλάου ἥγειρεν ἐν Ἐλλάδι κατὰ τῆς Σπάρτης τὸν Κορινθιακὸν πόλεμον. ὥφελούμενος δηλαδὴ ἐι τῆς δυσαρεσκείας ἦν εἶχον αἱ Ἐλληνικὲν πόλεις κατὰ τῆς Σπάρτης διὰ τὴν τυρχνικὴν ἥγειρονται αὐτῆς, ἔπειμψεν εἰς τὴν Ἐλλάδα τὸν Τιμοκράτην μετὰ χρημάτων πολλῶν καὶ οὕτος συνασπίσας ἥγειρε

κατὰ τῆς Σπάρτης πάντας τοὺς δυσηρεστημένους κατ' αὐτῆς
"Ελληνας.

§ 7. Συμμαχία κατὰ τῆς Σπάρτης. Κορινθιακὸς πόλεμος (394—389).

Πᾶσαι αἱ δυσηρεστημέναι πόλεις, αἱ Θῆβαι, ἡ Κόρινθος, τὸ "Αργός καὶ αἱ Ἀθῆναι συμμαχήσασαι κατὰ τῆς Σπάρτης ἐνίκησαν τοὺς Λακεδαιμονίους εἰς Ἀλίαρτον τῆς Βοιωτίας τῷ 395 φονεύθεντος τοῦ στρατηγοῦ Λυσάνδρου. (Ἐκ τῆς νίκης ταύτης ἐπιθαρρυνόμεναι πολλαὶ πόλεις συνεμάχησαν μετὰ τῶν δυσηρεστημένων καὶ δι' ἀπεσταλμένων συνελθόντων εἰς Κόρινθον ἐκήρυξαν τὸν πόλεμον κατὰ τῶν Λακεδαιμονίων τῷ 394.)

§ 8. Ἀνάκλησις τοῦ Ἀγησιλάου (394).

Ἡ Σπάρτη μεγάλως κινδυνεύεσσα ἐκ τῆς συμμαχίας ὀνομα-
στοτάτων πόλεων ἀνεκάλεσε τὸν Ἀγησιλαον ἐκ τῆς Ἀσίας.
Διῆλθε λοιπὸν οὕτος τὴν Θράκην, τὴν Μακεδονίαν, ἐνίκησε τοὺς
Θεσσαλούς, οἵτινες προσεπάθησαν νὰ συλλάβωσιν αὐτόν, καὶ εἰσῆλ-
θεν ἀκωλύτως μέχρι Κορωνείας. Οἱ σύμμαχοι ἀνέμενον ἐνταῦθα
αὐτόν. Μάχη λυσσώδης συνήφθη, κατὰ τὴν δύσιαν ἐνίκησε μὲν
τοὺς συμμάχους, ἀλλ᾽ ἐκαλύφθη ὑπὸ πληγῶν (394).

§ 9. Ἡ Σπάρτη ἀπώλεσε τὴν ἐν τῇ θαλάσσῃ ὑπεροχήν. (394). Κόνων.

Ο Ἀθηναῖος Κόνων προσφυγῶν εἰς Κύπρον μετὰ τὴν ἐν Αἴγας
ποταμοῖς μάχην, παρηκολούθει ἔκειθεν τὰ γενόμενα. Αἴφνης δὲ ἐτοι-
μάζει μεγάλους ἔξοπλισμούς, συνεγνοεῖται μετὰ τοῦ Φαρναβάζου,
ἀναλαμβάνει τὴν διοίκησιν τοῦ βασιλικοῦ στόλου καὶ καταστρέφει
τὸν στόλον τῶν Λακεδαιμονίων εἰς Κυίδον. Ἐκ τῶν 85 τριήρων
ἔχθρικῶν αἱ 50 ἀνηρπάγησαν. Ο ναύαρχος τῶν Σπαρτιατῶν Πεί-
σανδρος γαμβρὸς τοῦ Ἀγησιλάου μὴ θέλων νὰ ἐγκαταλίπῃ τὸ
ἴδιον πλοῖον ἐφονεύθη. Οἱ Λακεδαιμόνιοι ἀπώλεσαν οὕτω τὴν κατὰ

θέλασσαν ὑπεροχήν. Ὁ πόλεμος, ὅστις ἐγένετο προηγουμένως εἰς Βοιωτίαν, συνεκεντρώθη ἥδη κατὰ τὰ ἔξ ἐπόμενα ἔτη πέριξ τῆς Κορίνθου, ἐξ οὗ ὀνομάζεται Κορινθιακός. (Τὴν Κόρινθον οἱ σύμμαχοι προσπιζόντες ἀπασῶν τῶν δυνάμεων, φράσσοντες ἀμφοτέρας τὰς διέδους τοῦ Ἰσθμοῦ, ὅπως ἀποκλείσωσι τοὺς Σπαρτιάτας ἐντὸς τῆς Πελοποννήσου.

§ 10. Ἱφικράτης.

Μεταξὺ τῶν στρατηγῶν, ἦτο ὁ Ἀθηναῖος Ἱφικράτης, ὅστις διώφει σῶμα μισθωτῶν. Ἐσχημάτισε σῶμα ἴδιαίτερον τοὺς πελταστάς; οἵτινες ὡπλισμένοι διὰ μικρῶν ἀσπίδων καὶ λινῶν θωράκων ἀντὶ τῶν μεταλλίων, διὰ λόγγης κατὰ τὸ ἥμισυ μακροτέρας τῆς τέως ἐν χρήσει καὶ διὰ μακρῶν ξιφῶν καὶ ἀνετωτέρων ὑποδημάτων ἥσαν φοβεροὶ εἰς τὸν πόλεμον. Οἱ πελτασταὶ τοῦ Ἱφικράτους δὲν ἔφοιτοῦντο τοὺς φοβεροὺς Λακεδαιμονίους, ἐφόνευσαν ἐξ αὐτῶν διακοσίους πεντήκοντα ἄνδρας, ἐδόξασαν ἕαυτοὺς καὶ τὸν στρατηγὸν αὐτῶν (390). Ἔκτοτε ἐλαφυραγώγουν μέχρι τῶν ἐνδοτέρων τῆς Ἀρκαδίας μὴ δυναμένων τῶν συμμάχων τῆς Σπάρτης νὰ τολμήσωσι νὰ ἐξέλθωσιν εἰς συνάγτησιν αὐτῶν.

Ἄλλα τῷ 390 ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγησίπολις εἰσῆλασεν εἰς τὴν χώραν τῶν Ἀργείων καὶ ἤρημωσεν αὐτήν.)

§ 11. Ο Κόνων ἀνεγείρει τὰ μακρὰ τείχη (393).

Οἱ Πέρσαι ἐπιθαρρύνομενοι ἐκ τῆς νίκης τῆς Κνίδου ἀναλαμβάνουσι θαρραλέως τὴν ἐπίθεσιν. Ὁ Κόνων καὶ ὁ Φαρνάβαζος ἐξεδίωξαν ἐκ τῶν νήσων καὶ τῶν Ἑλληνικῶν πόλεων τῆς Ἀσίας τοὺς ἀρμοστάς τῶν Λακεδαιμονίων, ὧδηγησαν δὲ τοὺς στόλους αὐτῶν μέχρι τῶν ἀκτῶν τῆς Λακωνίας. Καὶ αὐτὰ τὰ Κύθηρα κατελήφθησαν, ὁ δὲ Κόνων ἔθεσεν ἐκεῖ φρουρὰν Ἀθηναϊκήν. Λαθὼν δὲ χρήματα παρὰ τοῦ Φαρναβάζου ἀνήγειρε τὰ μακρὰ τείχη τῶν Ἀθηνῶν (393).

§ 12. Εἰρήνη τοις Ἀνταλκείδοις (387).

Αἱ Ἀθῆναι ἀνεγείρασαι τὰ τείχη ἐσκέφθησαν νὰ ἀναστήσωσι τὴν πεσοῦσαν δύναμιν αὐτῶν. Αἱ ταχεῖαι ὅμως πρόσδοι αὐτῶν ἀνησύχησαν τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες ἀπεφέροισαν νὰ εἰργνεύσωσι μετὰ τῆς Περσίας θυσιάζοντες εἰς αὐτὴν τοὺς Ἀσιανοὺς Ἐλληνας. Αἱ Ἀθῆναι ἀνυψώθεισαν ἐκ τῆς συμμαχίας μετὰ τῆς Περσίας ἡνώχλουν τοὺς Σπαρτιάτας, οἵτινες μὴ δυνάμενοι νὰ ἔξακολουθήσωσι τὸν πόλεμον κατὰ τόσων συνησπισμένων ἐγέρθων ἔστειλαν τὸν Ἀνταλκίδαν, ἵνα συνομολογήσῃ εἰρήνην μετὰ τοῦ βασιλέως τῶν Περσῶν. Ἡ εἰρήνη συνωμολογήθη διὰ τοῦ Ἀνταλκίδου. Κατ' αὐτὴν πᾶσαι αἱ πόλεις τῆς Ἀσίας καὶ ἡ Κύπρος ἔμενον ὑπὸ τὴν κυριαρχίαν τοῦ βασιλέως, αἱ ἄλλαι νῆστοι καὶ αἱ ἐν Εὐρώπῃ Ἐλληνικαὶ πόλεις μεγάλαι καὶ μικραὶ ἐκηρύσσοντο ἐλεύθεραι ἐκτὸς τῆς Λήμνου, τῆς Ἰμβρου καὶ τῆς Σκύρου, αἱ ὁποῖαι ἀφίνοντο εἰς τοὺς Ἀθηναίους. Ἡπείρει δὲ ὁ βασιλεὺς, ὅτι θὺ τιμωρήσῃ ἐκείνας τὰς πόλεις, αἱ ὁποῖαι δὲν θὰ ἀπεδέχοντο τὴν παροῦσαν συνθήκην. Ἐάν τις παραβάλῃ τὴν αἰσχρὰν ταύτην Ἀνταλκίδειον εἰρήνην πρὸς τὴν ἐνδοξὸν ἐκείνην τοῦ Κλεμωροῦ, θὺ ἤδη, τι κατώρθωσαν οἱ Ἐλληνες ὁμονοοῦντες καὶ συμπράττοντες καὶ τὶ ἔπαθον διχονοήσαντες καὶ ἀντιπολεμούμενοι. Οἱ Πέρσαι νικηθέντες τότε πολλάκις κατὰ κράτος ὑπὸ τῶν Ἐλλήνων τώρα διατάττουσι τούτους καὶ ἐπιβάλλουσιν εἰς αὐτοὺς αἰσχρὰν εἰρήνην. Δι' αὐτῆς οἱ ἐν Ἀσίᾳ Ἐλληνες ἐγκαταλείπονται εἰς τὴν κυριαρχίαν τῶν Περσῶν καὶ κωλύεται ἐν Ἐλλάδι πᾶσα ἔνωσις τῶν Ἐλληνικῶν πόλεων.

ΚΕΦΑΛΑΙΟΝ ΙΔ'

ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΩΝ ΘΗΒΩΝ.—ΕΠΑΜΕΙΝΩΝΔΑΣ

§ 1. Η κολακεία τῆς Σπάρτης.

(Τπὸ τὴν ἡγεμονίαν τῶν Ἀθηνῶν ἡ Ἑλλὰς ἀνῆλθεν εἰς τὰς ὑψηλοτέρας βαθμίδας τῆς δόξης καὶ τῆς ἵσχυος· ὑπὸ τὴν ἡγεμονίαν διμως τῆς Σπάρτης κατέπεσεν ἐντὸς διαστήματος δλίγου ὑπὸ τὴν Περσίαν. Η Σπάρτη δὲν ἐπωφελήθη ἐκ τῆς νίκης ἄλλο ἢ τὴν καταδυνάστευσιν τῶν Ἑλλήνων. Η διαγωγὴ αὐτῆς ἐν Ἀθήναις ὑπῆρξε μοχθηρὰ καὶ ἀνίσχυρος. Αἱ κυριαρχίαι δὲν νομιμοποιοῦνται οὐδὲ διατηροῦνται διὰ τῆς βαναύσου βίας. Διὰ τοῦτο ἡ πτῶσις τῆς Σπάρτης ἐπῆλθε ταχεῖα, ἡ δὲ ἐπαίσχυντος εἰρήνη τοῦ Ἀνταλκίδου ἐπέσχε ἐπ' δλίγον μόνον χρόνον τὴν πτῶσιν τῆς Λακεδαιμονος.

§ 2. Καταστροφὴ τῆς Μαντινείας (385)
καὶ τοῦ Φλειοῦντος (384).

Η εἰρήνη συνωμολογήθη ἔκαστος δὲ ἐπανελάμβανε τὰς ἐργασίας αὐτοῦ· ὁ γεωργὸς ἐπέστρεψεν εἰς τὸν ἀγρόν, ὁ ἔμπορος εἰς τὸ πλοῖον, ὁ καλλιτέχνης εἰς τὰ ἔργαστήρια τῆς τέχνης, τὰ δόποια ἐπὶ τοσοῦτον χρόνον ἐγκατελείφθησαν. Άλλὰ ἴδου πρέσβεις ἐκ Σπάρτης ἥλθον ἀπαιτοῦντες παρὰ τῶν Μαντινέων, ὅπως κρημνίσωσι τὰ τείχη αὐτῶν, διότι εἶχον σύνταγμα δημοκρατικόν, ἔχορήγησαν δὲ δλίγον σῖτον εἰς τοὺς Ἀργείους διαρκοῦντος τοῦ πολέμου καὶ δὲν παρέσχον προθύμως στρατιώτας εἰς τοὺς Σπαρτιάτας, οὐδὲ ἐλυπήθησαν ἐγκαρδίως διὰ τὰς δυστυχίας αὐτῶν. Οἱ Μαντινεῖς ἥρηκήθησαν νὰ κρημνίσωσι τὰ τείχη, ἀλλ᾽ ὁ βασιλεὺς τῆς Σπάρτης Ἀγησίπολις ἐποιιόρκησε τὴν πόλιν, κατέλαβε ταύτην καὶ κατα-

κλύσας αὐτὴν διὰ τοῦ ποταμοῦ, τὸν ὅποῖον ἔστρεψε κατὰ μῆκος τῶν τειχῶν. Ἡ ἡλιόψητος πλίνθος, ἥτις ἀπετέλει τὰ θεμέλια τῶν τειχῶν, διελύθη καὶ τὰ τείχη κατέρρευσαν. Ἡ Μαντίνεια κατεστράφη καὶ οἱ κάτοικοι αὐτῆς διεσκορπίσθησαν.

Οἱ Φλειοῦς ἐπίσης εἶχεν ἔκδιώξει τὴν ὀλιγαρχικὴν φατρίαν, ἀλλὰ οἱ ἔφοροι ἐζήτησαν παρὰ τῶν Φλειασίων τὴν ἐπαναφορὰν τούτων καὶ τὴν ἀπόδοσιν τῶν περιουσιῶν (384). Ἐτη τινὰ βραδύτερον ὁ Ἀγησίπολις ἐποιείρκησε τὴν πόλιν (380), κατέλαβεν αὐτὴν καὶ ἐγκατέστησε φρουρὰν ἐντὸς αὐτῆς (379).

§ 3. Ἀνοικοδόμησες τῶν Πλαταιῶν.

Ἡ Σπάρτη, ἥτις κατέστρεψε τὴν Μαντίνειαν, ἀνήγειρε τὰς Πλαταιὰς ἐπιτρέπουσα εἰς τοὺς ἐναπομείναντας Πλαταιεῖς νὰ ἀνοικοδομήσωσι τὰ τείχη αὐτῶν. Ἡτο ἡ ἴδια πολιτικὴ ὑπὸ δύο διάφορα σχήματα, νὰ καταστρέψῃ δηλ. πᾶσαν μεγάλην πόλιν καὶ νὰ ταπεινοῖ πᾶσαν συμμαχικὴν δύναμιν ἐν Πελοποννήσῳ, ὅπως οὐδὲν ἔχῃ νὰ φοβῆται ἐξ αὐτῶν καὶ νὰ ἰδρύῃ πάλιν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους τῶν ἀντιπάλων νέας δυνάμεις, ὅπως ἀδυνατίζῃ αὐτούς. Ἀρμοσταὶ ἀποσταλέντες εἰς τὰς πόλεις τῆς Βοιωτίας, ὅπως δῆθεν ὑπερασπίσωσιν αὐτὰς κατὰ τῶν Θηβαίων, διέθετον αὐτὰς ὑπὲρ τῆς Σπάρτης.

§ 4. Πόλεμος κατὰ τῆς Ὁλύνθου (382).

Πρέσβεις ἐξ Ἀκάνθου καὶ Ἀπολλωνίας, πόλεων τῆς Χαλκιδικῆς, ἐλθόντες εἰς Σπάρτην ἐζήτουν βοηθειαν κατὰ τῆς Ὁλύνθου, τὸ κέντρον ὁμοσπονδίας Ἑλληνικῶν πόλεων, ὅπως ὑπερασπίσῃ αὐτὰς εἰς τὴν χώραν ἐκείνην κατὰ τῶν Θρακῶν καὶ τῶν Μακεδόνων. Ἡ Ἀκανθος ὅμως καὶ ἡ Ἀπολλωνία ἤργοιντο γὰρ ἀποτελέσωσι μέρος τῆς ὁμοσπονδίας ταύτης.

Ἡ Σπάρτη ἔστειλε βοηθείας καὶ ἡνάγκασε τὴν πλουσίαν καὶ ἴσχυρὰν Ὁλυνθον νὰ διαλύσῃ τὴν συμμαχίαν. οὕτω δὲ ἐξησθένισεν αὐτὴν καὶ ὑπεχρέωσε μετὰ μακρὸν πόλεμον νὰ ἔχῃ φίλους ἢ ἔχθροὺς τοὺς φίλους ἢ ἔχθροὺς τῆς Λακεδαιμονος (379).

§ 5. Αἱ φνεῖδεις εἰσθολὴ εἰς Καδμείαν.

(Αλλὰ διὰ τοιούτων ἀδικημάτων ἐπιδιώκουσα τὴν αὔξησιν τῆς δυνάμεως τῆς ἡ Σπάρτη δὲν ἦτο δυνατὸν νὰ μὴ δώσῃ θᾶττον ἢ βραδύτερον δίκην τῶν πεπραγμένων. Εὕρε λοιπὸν τιμωρὸν ἐν Βοιωτίᾳ τὰς Θήβας, τὰς ὁποίας ἐπειράθη νὰ ὑπαγάγῃ ὑπὸ τὸν Ζυγόν της δολίως.)

Ο Φοιβίδας, ὁ στρατηγὸς τῶν Σπαρτιατῶν, πορευόμενος κατὰ τῆς Ὀλύμπου, εἰσῆλθεν εἰς Θήβας διαβαίνων πλησίον αὐτῶν κατὰ πρόσκλησιν τοῦ Λεοντιάδου, ἀρχηγοῦ τοῦ ἀριστοκρατικοῦ κόμματος καὶ κατέλαβε τὴν Καδμείαν· ἔγκαταστάσας δὲ Σπαρτιατικὴν φρουρὰν ἐν αὐτῇ παρέδωκε τὴν διοίκησιν τῆς πόλεως; εἰς τὸν Λεοντιάδον καὶ ἐφόνευσε τὸν Ἰσμηνίαν ἀρχηγὸν τοῦ δημοκρατικοῦ κόμματος. Οἱ Σπαρτιᾶται κατεδίκασαν μὲν διὰ τὸ ἀδικαιολόγητον πραξικόπημα τοῦτο τὸν Φοιβίδαν εἰς πρόστιμον 10,000 δραχμῶν καὶ ἐστέρησαν τῆς ἀρχηγίας αὐτὸν, ἀλλ' ἐκράτησαν δι' ἔχυτοὺς τὴν ἀκρόπολιν τῶν Θηβῶν.

Ἐρειδόμενοι δὲ ἐπὶ τοῦ στηρίγματος τούτου οἱ ἀρχηγοὶ τῆς Θηβαϊκῆς ἀριστοκρατίας ὁ Λεοντιάδης, ὁ Ἀρχίας καὶ ὁ Φίλιππος διέπραξαν πολλὰ κακά. Αἱ φυλακαὶ ἐπληρώθησαν, ἄλλοι δὲ Θηβαῖοι ἐθανατώθησαν καὶ πολλοὶ ἐξωρίσθησαν.

§ 6. Πελοπίδας.

Μεταξὺ τῶν Θηβαίων ἐξορίστων εὑρίσκετο ὁ Πελοπίδας, ἀνὴρ θέρρους ἥρωϊκοῦ, εὐγενῆς καὶ πλούσιος, ἔχθρὸς δὲ τῶν τυράννων καὶ φίλος τοῦ Ἐπαμεινάνδου. Τὸ παράδειγμα τοῦ Θρασυβούλου ἀναχωρήσαντος ἐκ Θηβῶν, ὅπως ἀπαλλάξῃ τὰς Ἀθήνας, ἐνέπνευσεν εἰς αὐτὸν τὸ σχέδιον νὰ ἀναχωρήσῃ ἐξ Ἀθηνῶν, ὅπως ἐλευθερώσῃ τὰς Θήβας. Οἱ Ἀθηναῖοι εὐγνωμονοῦντες διὰ τὸ ἄσυλον, τὸ ὅποῖον εὗρον εἰς Βοιωτίαν κατὰ τοὺς χρόνους τῶν τριάκοντα, ἡρούνθησαν νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν Σπάρτην, ἥτις ἀπήτει τὴν ἔξωσιν τῶν ἐξορίστων. Ο Πελοπίδας συνώμοσεν εἰς Ἀθήνας καὶ ὁ Ἐπαμεινάνδας ἐξώρισε τὴν Θηβαϊκὴν νεολαίαν νὰ ἀσκηθῇ εἰς τὰ γυμνάσια μετὰ τῶν Σπαρτιατῶν, ὅπως συνηθίσῃ νὰ νικᾷ αὐτούς.

§ 7. Ἀπολύτρωσις τῶν Θηβῶν (379).

Ἡ ἐκστρατεία ἀπεφασίσθη πρὸς ἀπελευθέρωσιν τῶν Θηβῶν. Δώδεκα ἐκ τῶν ἔξορίστων ἐσχημάτισαν τὴν πρωτοπορείαν, ἐνδεδυμένοι δι' ἀπλῶν μανδύων, ὁδηγοῦντες κύνας δεδεμένους καὶ φέροντες πασσάλους, ὅπως στήσωσι παγίδας καὶ φαίνωνται οὔτως ὅτι εἶνε κυνηγοί. Εἰσῆλθον κατὰ μόνας εἰς τὴν πόλιν διὰ διαφόρων πυλῶν καὶ συνηθροίσθησαν εἰς τὴν οἰκίαν τοῦ Χάρωνος, ὅστις ἦτο ἐκ τῶν πλουσιωτέρων Θηβαίων, μετέβησαν δὲ εἰς συνάντησίν τινες τῶν διπαδῶν· οἱ ἄλλοι ἡκολούθησαν αὐτοὺς κατὰ πόδας. Οἱ Φιλλίδας ἐκάλεσεν εἰς συμπόσιον δύο ἐκ τῶν πολεμάρχων, οἵτινες εἶχον ἥδη μεθύσει, δόποτε ἡ φῆμι ἔφθασε μέχρις αὐτῶν, ὅτι ἔξοριστοι ἐκρύμματα εἰς τὴν πόλιν. Φίλος τις ἐξ Ἀθηνῶν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν πτοντοῦ εἰς τὴν πόλιν. Φίλος τις ἐξ Ἀθηνῶν ἀνήγγειλεν εἰς τὸν Ἀρχίαν πάσας τὰς λεπτομερείας τῆς συνωμοσίας, ἀλλὰ οὕτος δὲν ἀπεσφράγισε τὴν ἐπιστολήν, δίψας δὲ αὐτὴν ἐπὶ τοῦ προσκεφταλοῦ «έξ αὔριον τὰ σπουδαῖα» ἀνέκραξε. Μετ' ὀλίγον οἱ συνωμόται ἔφθανον. Υπὸ ἐνδύματα γυναικεῖα ἔκρυπτον τοὺς θώρακάς αὐτῶν καὶ διὰ μεγάλων στεφάνων πεύκης καὶ λεύκης ἐκάλυπτον τὰ πρόσωπα αὐτῶν. Μόλις δὲ ἀνεγνώρισαν τὸν Ἀρχίαν καὶ τὸν Φίλιππον, ἔσυραν τὰ ξίφη καὶ ἐφόνευσαν ἄνευ κόπου τούτους. Οἱ Φιλλίδας ἤνοιξε τὰς θύρας τῶν φυλακῶν. Συγχρόνως ὁ Πελοπίδας καὶ οἱ ἄλλοι κατέλαβον αἰφνιδίως κοιμώμενον τὸν Λεοντίαδην καὶ ἐφόνευσαν αὐτόν.

Εἰς τὴν πρώτην ταραχὴν δὲ Ἐπάμεινώνδας ὡπλίσθη καὶ ἐσπευσει μετά τινων νεανιῶν πρὸς τὸν Πελοπίδαν. (Οἱ Οπας αὐξήσωσι δὲ τὴν μικρὰν ταύτην στρατίαν οἱ συνωμόται, ἐπεμψχυκαθ' ὅλας τὰς διευθύνσεις κήρυκας, οἵτινες σαλπίζοντες ἀνήγγειλον εἰς τὸν λαὸν τὴν σωτηρίαν του. Η ταραχὴ ὅμως καὶ δὲ πανικὸς εἶχον κυριεύσει τὴν πόλιν ἐφώτιζον τὰς οἰκίας, αἱ δόσοι ἐπληροῦντο ἀνθρώπων τρεχόντων τῇδε κάκεσσε, μὴ γνωριζόντων οὐδὲν τὸ θετικὸν καὶ ἀναμενόντων τὴν ἀνατολὴν τοῦ ἥλιου, ὅπως αὐτὴ ἀποκαλύψῃ ὅτι ἔκρυπτεν ἀκόμη ἡ νύξ. Χίλιοι πεντακόσιοι Λακεδαιμόνιοι εύρισκόμενοι εἰς τὴν ἀκρόπολιν θάλασσαν εὑκόλως τοὺς συνωμότας, ἐὰν ἐπετίθεντο

κατ' αὐτῶν ἀμέσως. 'Αλλ' αἱ κραυγαὶ τοῦ λαοῦ, τὰ φῶτα δι' ὃν
έφωτιζοντο αἱ οἰκίαι, ἐτρόμαξαν αὐτούς. "Εμειναν σύτως ἀκίνητοι
ἀρκούμενοι εἰς τὴν κατοχὴν τῆς Καδμείας. Τὴν ἐπαύριον κατὰ τὴν
χαραυγὴν τὸ ὑπόλοιπον τῶν ἔξορίστων ἔφθισε μετὰ πολυαρίθμων
'Αθηναίων, οἵτινες συνηνάθησαν μετ' αὐτῶν, ὁ δὲ λαὸς συνῆλθεν
εἰς συνέλευσιν. 'Ο Ἐπαμεινώνδας παρουσίασεν εἰς τὴν συνέλευσιν
τὸν Πελοπίδαν μετὰ τοῦ στρατεύματος καὶ οἱ ἵερεῖς περιεκύλουν
αὐτοὺς κρατοῦντες ἀνὰ χεῖρας ταινίας καὶ καλοῦντες τὸν λαὸν εἰς
βοήθειαν τῆς πατρίδος καὶ τῶν θεῶν. 'Ἐπι τῇ θέᾳ αὐτῶν ὁ λαὸς
ἔξερράγη εἰς κραυγὰς εὐγνωμοσύνης καὶ ἐχαιρέτιζε τοὺς ἔξορίστους
ώς τους σωτῆρας τῆς πόλεως.

'Ο Πελοπίδας, ὁ Χάρων καὶ ὁ Μέλων, τρεῖς ἐκ τῶν δραστη-
ριωτέρων ἀρχηγῶν τῆς συνωμοσίας, διορισθέντες Βοιωτάρχας, ἡρ-
χισαν ἐπιτιθέμενοι κατὰ τῆς Καδμείας. 'Επικουρία ζητηθεῖσα ἐν
τάχει ἐκ Πλαταιῶν, ὅπου ἡ Σπάρτη διετήρει ἐπίσης στράτευμα,
ἀπεκρούσθη ὑπὸ τῶν Θηβαίων. Τότε ἡ φρουρὰ στερουμένη ζωο-
τροφιῶν ἐγκατέλιπε τὸ φρούριον.)

§ 8. Ἐπαμεινώνδας.

(Η ἀπελευθέρωσις τῶν Θηβῶν ὑπῆρξεν ἀρχὴ σειρᾶς γεγονότων,
ὅτινα ἔθραυσαν, τὰς ἀλύσεις, διὰ τῶν ὅποιων ἡ Σπάρτη ἐδέσμευσε
τὴν Ἑλλάδα. Ο ἀνήρ, δοτις περισσότερον πάντων συνέτεινε εἰς
τὴν πτῶσιν τῆς κακῆς ταύτης κυριαρχίας τῆς Λακεδαιμονίου, ὃτο ὁ
'Ἐπαμεινώνδας (εἰκ. 39). 'Ανήκειν εἰς μίαν τῶν ἐπιφανεστέρων οἰκο-
γενειῶν τῶν Θηβῶν, ἀλλ' ἐγεννήθη πένης καὶ τοιοῦτος διέμεινε καθ'
ἄπαντα τὸν βίον. Οὐδεμίαν παρημέλησε μελέτην ἔξ έκεινων, αἵτινες
καθιστῶσι τὸν ἀνθρώπων τέλειον. 'Ἐπεδόθη μετὰ θέρμης τὴν
γυμναστικὴν καὶ εἰς τὸν χειρισμὸν τῶν ὅπλων, ὅπως καταστήσῃ
τὸ σῶμα εὔκαμπτον καὶ ἴσχυρόν, δὲν ἡμέλησε δὲ νὰ καλλιεργήσῃ
καὶ τὰς ἀρετὰς τοῦ πνεύματος. Διδάσκαλον τῆς φιλοσοφίας εἶχε
τὸν Πυθαγόρειον Λῦσιν ἐκ Τάραντος, παρὰ τοῦ ὅποιου ἐδιδάχθη τὰ
καθήκοντα τοῦ πολίτου καὶ τοῦ ἀνθρώπου.

'Ητο συνετός καὶ αὐστηρός, εἶχε τὴν ψυχὴν μεγάλην καὶ ἀκα-

τάξιδητον τὴν τόλμην. Ἐγγώριζε νὰ διατάσσῃ καὶ νὰ ὑπακούῃ. Σήμερον νικητὴς τῆς Σπάρτης ἐν Λεύκτροις, αὐρίον ἀπλοῦς ὄπλιτης ἢ ἀστυνόμος φροντίζων περὶ τῆς καθαριότητος τῶν ὁδῶν. Τὸ πρὸς τὴν ἀληθειαν σέβεις ἡτο τοσοῦτον βρύθυ, ὥστε δὲν ἐψεύδετο οὐδὲ ἀστειευόμενος. Χαρακτῆρα ἡθικὸν ἡ Ἑλλὰς δὲν εἶχεν ἀγνότερον καὶ εὔγενέστερον νὰ ἐπιδείξῃ. (Οταν δὲ λαός προτίμαζε τὴν συνωμοσίαν, ὁ Ἐπαμεινώνδας ἡρνήθη νὰ λάθῃ μέρος, διότι προετίμα τὸν ἀγῶνα ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἡμέρας. Ἐνῷ οἱ ἔξοριστοι ἐβοσσοδόμουν

(Εἰκὼν 39). — Ἐπαμεινώνδας.

τὰς σκευωρίας, ἐκεῖνος ἔξωρκιζε τοὺς συμπολίτας νὰ ἀναπτύσσωσι τὰς δυνάμεις καὶ τὴν ἐπιτηδειότητα αὐτῶν εἰς τὰς σωματικὰς ἀσκήσεις. Διέπλαττεν οὖτως ἄνδρας ἐκ πάντων τῶν νεαρῶν Θηβαίων ἔτοιμους διὰ τὴν ἡμέραν τῆς δράσεως. Τὴν ἡμέραν ἐκείνην συνεργότεροι πάντας τοὺς κινδύνους τοῦ Ηλοπίδου. Τὸ δὲ μεγαλεῖον τῶν Θηβαίων διηρέκεσεν ὅσον καὶ οἱ δύο οὗτοι ἄνδρες.)

§ 9. Πόλεμος τῶν Θηβαίων (378-362). ·Θερός λόχος.

Οἱ Σπαρτιᾶται ἡθέλησαν νὰ ἀνακτήσωσιν, ὅτι ἡ προδοσία ἔδωκεν εἰς αὐτούς. Οἱ Ἀγησίλαος εἰσήλασεν εἰς Βοιωτίαν, ἀλλ' οἱ Θηβαῖοι ἀντετάχθησαν κατ' αὐτοῦ πανταχοῦ.

Ο Πελοπίδας πρῶτος κατετρόπωσε τοὺς Σπαρτιάτας βαδίζων ἡμέραν τινὰ μετὰ τοῦ ιεροῦ λόχου κατὰ τῶν Ὀρχομενίων καὶ συναντήσας αὐτὸύς παρὰ τὴν Τεγύραν (375). «Ἐνεπέσομεν εἰς τοὺς πολεμίους» λέγει τις. «Καὶ διατέλεσθαι ἐκεῖνος, οὐχὶ οἱ πολέμιοι ἐνέπεσον εἰς ἡμᾶς;» Ο Πελοπίδας εἶχε μόνον 300 ἄνδρας οἱ δὲ Σπαρτιάται, ἃν καὶ ἡσαν πολυπληθέστεροι, ἐνικήθησαν κατὰ κράτος. Ο ιερός λόχος ἐδοξάσθη τὴν ἡμέραν ἐκείνην διὰ τὴν ἀνδρείαν του. Ή νίκη αὕτη ἐδοθῆσε τὰς Θήβας νὰ ἀναδιοργανώσωσι τὴν ὁμοσπονδίαν τῆς Βοιωτίας.

§ 10. Συμμαχέα τῶν Θηβῶν καὶ τῶν Ἀθηνῶν. Ἡ δευτέρα ναυτικὴ τῶν Ἀθηναίων ὁμοσπονδία (378).

(Αἱ Ἀθῆναι εἴχον συνάψει συμμαχίαν μετὰ τῶν Θηβῶν, τὴν ὅποιαν ἀναδιωργάνωσαν τῷρα 70 πόλεις. Ἡ Χίος, ἡ Λέσβος, ἡ Χαλκίς, τὸ Βυζάντιον, ἡ Ρόδος, ἡ Μυτιλήνη προσῆλθον εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην, οὕτω δὲ πάλιν ἡ κατὰ θίλασσαν ἡγεμονία περιῆλθεν εἰς τοὺς Ἀθηναίους.)

§ 11. Εἰρήνη Σπάρτης καὶ Ἀθηνῶν (371).

Ἐπειδὴ οἱ Θηβαῖοι ἐνίκων, αἱ περισσότεραι Βοιωτικαὶ πόλεις συνενωθεῖσαι μετ' αὐτῶν ἀπετέλεσαν ἕδιον κράτος. Τοῦτο ὅμως ἐξηρέθιζε τοὺς Ἀθηναίους, οἵτινες ὑπέβαλον πρότασιν περὶ εἰρήνης εἰς τὴν Σπάρτην, ἐπὶ τῷ δρῳ αὐτοὶ μὲν νὰ ἔχωσι τὴν ἡγεμονίαν κατὰ θίλασσαν, οἱ δὲ Σπαρτιάται τὴν κατὰ ξηράν, αἱ δὲ λοιπαὶ πόλεις νὰ μένωσιν αὐτόνομοι. Κατὰ τῆς εἰρήνης ὅμως ταύτης ἐξανέστη ὁ Ἐπαμεινάνδας ἀξιῶν νὰ ἀναγραφῇ ἐν τῇ συνθήκῃ ὅτι καὶ οἱ Θηβαῖοι θὰ ἔχωσι τὴν ἡγεμονίαν τῶν Βοιωτικῶν πόλεων. Ο Ἀγησίλαος ὅμως ἀντέστη καὶ ἐματαίωσε τοῦτο.

§ 12. Μάχη ἐν Λεύκτραις (371).

Μετὰ 20 ἡμέρας εἰσέβαλεν ὁ Ἀγησίλαος εἰς τὴν πεδιάδα τῶν Λεύκτρων ἔγων 14,000 ὑπλιτῶν καὶ 1,600 ἵππεων, κατεσκή-

νωσε δὲ ἀπέναντι τῶν Θηβαϊκῶν στρατευμάτων, τὰ ὅποῖα ἦσαν 6,000 ὑπὸ τὸν Ἐπαμεινώνδαν καὶ τὸν Πελοπίδαν. Ἐνταῦθα λοιπὸν εἰς τὰ
Λευκτρα ἐγένετο πεισματώδης μάχη, κατὰ τὴν δύσοιλαν δὲ Ἐπαμεινώνδας διὰ τῆς λοξῆς φάλαγγος ἐπιτεθεὶς κατὰ τῶν ἀηττήτων
μέχρι τότε Σπαρτιατῶν ἐνίκησε κατὰ κράτος αὐτούς, ἡνάγκασε δὲ
νὰ ὑποχωρήσωσι μετὰ πολλῆς φθορᾶς καὶ νὰ τραπῶσιν εἰς φυγὴν.
Ἐνταῦθα ἐφονεύθησαν 400 Σπαρτιάται καὶ ὁ βασιλεὺς αὐτῶν
Κλεόμβροτος.

§ 13. "Ιδρυσις τῆς Μεγαλοπόλεως (370).

"Ενεκα τῆς νίκης ταύτης οἱ Θηβαῖοι ἀπέκτησαν πολλοὺς φίλους
καὶ εἰς αὐτὴν ἀκόμη τὴν Πελοπόννησον, οἱ δὲ Σπαρτιάται ἀπώλεσαν
πολλὰς ἐκ τῶν συμμαχικῶν πόλεων. Ἡ Μαντίνεια ἡ καταστραφεῖσα
ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἥδη ἀνηγέρθη ὑπὸ τῶν Θηβαίων, οἱ δὲ Ἀρ-
κάδες ἐσκορπισμένοι εἰς τεσσαράκοντα κώμας ἐπωφελούμενοι ἥδη
ἐκ τῆς καταπτώσεως τῆς Σπάρτης ἔκτισαν ἐπὶ τῶν συνόρων τῆς
Λακωνικῆς τὴν Μεγαλόπολιν, ἡ ὥποια ἐχρησίμευεν ὡς πρωτεύουσα
καὶ φρούριον τῆς χώρας. Τὴν ἔδρυσιν ταύτης τῆς πόλεως ὑπεστή-
καὶ φρούριον τῆς χώρας. Τὴν ἔδρυσιν ταύτης τῆς πόλεως ὑπεστή-
καὶ φρούριον τοῦ Ἐπαμεινώνδου οἱ Θηβαῖοι ἀποστέλλαντες 100 ἐπιλέ-
κτους στρατιώτας, ἵνα προστατεύωσι τοὺς ἐργάτας. Ἡ Σπάρτη
μετὰ λύπης ἔβλεπε τὴν κτίσιν μεγάλης πόλεως γείτονος καὶ
ἐχθρικῶς μάλιστα διακειμένης πρὸς αὐτήν.

§ 14. Πρώτη εἰσβολὴ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰς Πελοπόννησον. Προσβολὴ τῆς Σπάρτης (370).

"Οταν δὲ Ἄγησίλαος μετέβη εἰς Μαντίνειαν, ἵνα λεηλατήσῃ
αὐτὴν, Θηβαϊκὸς στρατὸς ὀδηγούμενος ὑπὸ τοῦ Ἐπαμεινώνδου εἰσῆλ-
θεν εἰς τὴν Πελοπόννησον, ἀπετελεῖτο δὲ οὗτος ἐκ 50,000 ἀνδρῶν
ἡ 70,000, ἐξ ὧν 40,000 ἦσαν ὄπλιται. Οἱ Ἐπαμεινώνδας
ἔδιστασε γὰρ εἰσβάλλῃ εἰς Λακωνίαν, διότι ἐγνώριζε, πόσον ἦτο
εὔκολον ἡ χώρα αὕτη γὰρ ἀμυνθῆ. Ἀπεφάσισεν ὅμως τοῦτο, ὅταν
ἐπληροφορήθη, ὅτι αἱ διόδοι οὐδόλως ἐφυλάσσοντο. Οἱ στρατὸς δια-

μοιρασθεὶς εἰς τέσσαρας ταξιαρχίας εἰσῆλθε διὰ τεσσάρων διαφόρων μερῶν καὶ συνετάχθη εἰς Σελλασίαν. Ἐκεῖθεν κατήλθεν ἀκολουθῶν τὸν Εύρωταν μέχρι τῆς Σπάρτης, ητις δὲν εἶδε ποτὲ ἐχθρικὸν στράτευμα πέριξ αὐτῆς. Ὁ πανικὸς ἦτο μέγας· τὸ μεγαλείτερον μέρος τοῦ πληθυσμοῦ ἐλεύθερον καὶ δοῦλον ἤρνετο νὰ ὑπακούσῃ, ἀλλὰ ἡ Σπάρτη ἐσώθη καὶ πάλιν ὑπὸ τοῦ Ἀγγαιλάου.

§ 15. "Ιδρυσες τῆς Μεσσήνης.

Ο Ἐπαμεινώνδας ἔνεκα τοῦ χειμῶνος ἀπῆλθεν ἐκ Σπάρτης, προχωρήσας δὲ ἔφθισεν εἰς Μεσσηνίαν καὶ ἀνφιεσθεὶς τὴν Μεσσήνην. Οἱ ἄριστοι ἀρχιτέκτονες ἐχάραξαν τὰ σχέδια ταύτης καὶ οἱ καλλίτεροι ἐργάται ἀνήγειραν τὰ τείχη τῶν ὅποιων τὰ ἐρείπια ἀκόμη προκαλοῦσι τὸν θυμασμόν. Προσεκάλεσεν ἐκεῖ, ὅσους ἔζων ἀκόμη ἐκ τῶν Μεσσηνίων καὶ προσέθεσεν εἰς αὐτοὺς μὲ τὰ αὐτὰ τοῦ πολίτου δικαιώματα τοὺς προσελθόντας ξένους. Ἀφ' οὗ περιέζωσε τὴν Σπάρτην διὰ τῆς Μεσσήνης πρὸς δυσμάς, διὰ τῆς Μεγαλοπόλεως ἐκ βιωρᾶ καὶ διὰ τῆς Τεγέας, ὅπου ἐγκατέστησε φρουράν, δ Ἐπαμεινώνδας ἀνεχώρησεν ἐκ τῆς χερσονήσου ηγχαριστημένος. Ἄλλ' εἰς τὸν Ἰσθμὸν συγήντησεν ἀνέλπιστον πολέμιον, τοὺς Ἀθηναίους. Η Σπάρτη φθίσασα εἰς τὰ ἔσχατα ἐπεκαλέσθη τὴν ὑποστήριξιν τούτων, σύτινες ἔστειλαν 12,000 ἄνδρας ὑπὸ τὸν Ἰφικράτην, ὅστις ἐτοποθετήθη εἰς τὸν Ἰσθμόν, ἀλλὰ μὴ τολμήσας νὰ πολεμήσῃ ἀφῆκεν τὸν Ἐπαμεινώνδαν νὰ ἐπανέλθῃ εἰς Βοιωτίαν.

§ 16. Οἱ Θηβαῖοι ἐν Θεσσαλίᾳ.— Ἰάσων καὶ Ἀλέξανδρος (374—364).

Ο Ἰάσων, τύραννος τῶν Φερῶν, ἔχων μεγάλα πλούτη ἐμισθῳδότησεν 6,000 μισθωτούς, τοὺς ὅποιους ἐγύμνασε καλῶς, ὑπεχρέωσε δὲ πλείστας πόλεις τῆς Θεσσαλίας νὰ ἀναγνωρίζωσιν αὐτὸν ταγὸν ἥ ὑπατον καὶ νόμιμον ἥγέτην τῆς Θεσσαλικῆς ὁμοσπονδίας (374). Ἀναβιβάσας τότε τὰς δυνάμεις του εἰς 28,000 ἵππους, ἥθελησε νὰ ἀποκτήσῃ ἴσχυρὰ ναυτικὴν δύναμιν καὶ νὰ ἀρξῃ

τῆς Ἐλλάδος, ἀλλὰ τὰ μεγάλα του σχέδια ἀπωλέσθησαν μετ' αὐτοῦ διολοφονηθέντος (370).

Τοῦτον διεδέχθη Ἀλέξανδρος ὁ Φεραῖος (369—358), ὁ ὄποιος ὑπῆρξε τυραννικώτατος. Οἱ Θεσσαλοὶ ὑποκινούμενοι ὑπὸ τῆς ἴσχυ- ρᾶς οἰκογενείας τῶν Ἀλευαδῶν ἐπεκαλέσθησαν τὴν ἐπικουρίαν τῶν Θηβῶν. Ὁ Πελοπίδας ἐστάλη δἰς πρὸς αὐτοὺς καὶ ἡγάγ- κασε τὸν τύραννον νὰ δραπετεύσῃ (369 καὶ 368). Ἐκεῖθεν δὲ Πελοπίδας διεπεραιώθη εἰς Μακεδονίαν, ὅπως καταρρίψῃ τὴν ἐπιρροὴν τῶν Ἀθηνῶν, αἵτινες ὑπερίσχυον ἔκει, καὶ ὑπε- χρέωσε τὸν ἀντιβασιλέα Πτολεμαῖον νὰ συνδέσῃ φιλίαν μετὰ τῶν Θηβῶν. "Οπως διατηρήσῃ δὲ αὐτὸν εἰς τὴν συμμαχίαν ταύτην, παρέλαβε μεθ' ἑαυτοῦ ὅμηρους τὸν Φίλιππον, ἀδελφὸν τοῦ βασι- λέως, καὶ τριάκοντα νέους ἀνήκοντας εἰς τὰς ἐνδοξοτέρας οἰκο- γενείας τῆς Μακεδονίας. Τὸ τρίτον ἥδη ὁ Πελοπίδας ἔρχεται εἰς Θεσσαλίαν (366), ἀλλ' ὁ τύραννος βλέπων αὐτὸν ἄνευ στρατοῦ συλλαμβάνει καὶ βίπτει εἰς τὴν εἰρκτήν. Οἱ Θηβαῖοι ἔχαποστείλαν- τες στρατὸν κατώρθωσαν διὰ τοῦ Ἐπαμεινῶνδου νὰ ἐλευθερώσωσι αὐτόν.)

§ 17. Θάνατος τοῦ Πελοπίδου (364). — Ναυτικὴ ἐκστρατεία καὶ σχέδια τοῦ Ἐπαμεινῶνδου.

('Αλλ' ὁ Πελοπίδας ἥθελε νὰ ἐκδικηθῇ. Συνήντησε τὸν Ἀλέ- ξανδρον εἰς τὰς Κυνὸς κεφαλάς, πεδιάδα πλήρη ὑψωμάτων, ἐπετέθη κατ' αὐτοῦ λυσσωδῶς, ἐνίκησε τοῦτον, ἀλλ' ἐφονεύθη (364). Αἱ Θεσσαλοικαὶ πόλεις ἐθρήνησαν ὅσον καὶ οἱ Θηβαῖοι αὐτοὶ καὶ ἐτέλε- σαν κηδείαν πολυτελεστάτην.)

§ 18. Μάχη τῆς Μαντινείας. — Θάνατος τοῦ Ἐπαμεινῶνδου (362).

Τὸ Ἐπαμεινῶνδας ὡδήγησεν εἰς τὴν Πελοπόννησον τελευταίαν ἐκστρατείαν (362). Ἐστρατοπέδευσεν εἰς αὐτὴν τὴν Τεγέαν, ἔκει δὲ μαθὼν ὅτι ὁ Ἀγησίλαος, κληρθεὶς ὑπὸ τῶν Μαχτινέων,

έγκατέλιπε τὴν Σπάρτην μεθ' ἀπασῶν τῶν δυνάμεων αὐτοῦ, ὥρμησε διὰ νυκτὸς εἰς τὴν Λακωνίαν. Ἐξ λιποτάκτης Κρής δὲν ἔσπευδε νὰ πληροφορήσῃ τὸν Ἀγγησίλαον, ἢ Σπάρτη οὕτα καθ' ὅλοκληροίαν ἀνυπεράσπιστος θὰ ἐκυριεύετο. Ὁ γέρων βισιλεὺς ἐπανέκαμψεν ἔγκαιρως καὶ ἔσωσε τὴν Σπάρτην, ἔπειτα δὲ μετέβη εἰς ἀναζήτησιν τοῦ ἔχθρου εἰς Μαντίνειαν, ὅπου συνεκροτήθη ἡ περίφημος μάχη.

Οἱ Ἐπαμεινώνδας κατὰ τὴν μάχην ταύτην παρεσύρθη τοσοῦτον, ὥστε προχωρήσας ὑπὲρ τὸ δέον μακράν τῶν οἰκείων ἐκυκλώθη ὑπὸ τῶν πολεμίων ἀγωνίζόμενος ἐπὶ μακρόν. Ἄν καὶ ἡτο πλήρης τραυμάτων ἐμάχετο μέχρι τῆς στιγμῆς, κατὰ τὴν ὄποιαν ἐπληγώθη ἐπὶ τοῦ στήθους δι᾽ ἀκοντίου ριψθέντος κατ' αὐτοῦ μετὰ τοσαύτης ὀρμῆς, ὥστε τὸ ξύλον ἐθραύσθη καὶ ὁ σίδηρος ἔμεινεν ἐντὸς τῆς πληγῆς. Οἱ Θῆραιοι μετὰ κόπου ἡδυνήθησαν νὰ ἀποσπάσωσι τὸν Ἐπαμεινώνδαν ἀπὸ τῶν πολεμίων καὶ νὰ μεταφέρωσιν αὐτὸν ἀναπνέοντα ἀκόμη εἰς τὸ στρατόπεδον. Οἱ Ιατροὶ ἀπεφάνθησαν, ὅτι θὰ ἀπέθνησε, ἐὰν ἀπέσυρον ἐκ τῆς πληγῆς τὸν σίδηρον. Τότε προσεκάλεσε τὸν ἴπποκόμον, ὅπως πληροφορηθῇ, ἀν ἐσώθη ἡ ἀσπίς. Ὁ ἴπποκόμος ἔδειξεν αὐτὴν. Ἐζήτησεν εἶτα νὰ μάθῃ, εἰς ποῖον ἐναπέμεινεν ἡ νίκη· μαθὼν δὲ ὅτι ἡ νίκη ἡτο ὑπὲρ τῶν Βοιωτῶν, «τότε δύναμαι νὰ ἀποθάνω», εἶπε καὶ διέταξε ν' ἀφαιρεθῇ ὁ σίδηρος ἀπὸ τοῦ στήθους. Κατὰ τὴν στιγμὴν ἐκείνην οἱ περικυκλοῦντες αὐτὸν φίλοι ἡρχισαν νὰ δλοιλύζωσιν· ἐνὸς δὲ ἐξ αὐτῶν ἀνακράξαντος «πῶς, Ἐπαμεινώνδα, ἀποθηῆσκεις οὕτως ἀτεκνος;» ἀπήντησεν ἐκεῖνος «οὐχί, οὐχί, νὴ Δία, διότι ἀφίνω ὅπισθέν μου δύο θυγατέρας, τὴν νίκην τῶν Λεύκτρων καὶ τὴν νίκην τῆς Μαντινείας» (362).

Πρὶν ἡ ἐκπνεύσῃ ὁ Ἐπαμεινώνδας, ἐζήτησεν ἀκόμη νὰ ἰδῃ τὸν Ἰολαΐδαν καὶ τὸν Δαιφραντον, δύο τῶν ἀξιωματικῶν τοὺς ὄποιούς ἔκρινεν ἵκανούς νὰ διαδεχθῶσιν αὐτόν. «Ἀπέθανον», ἀπήντησαν. «Τότε συνομολογήσατε τὴν εἰρήνην», εἶπεν. Αἱ Θῆραι εἶχον ἀπολέσει ἄπαντας τοὺς ἀρχηγοὺς καὶ δὲν εἶχον νικήσει ἐν Μαντινείᾳ ἀποτελεσματικὴν νίκην.

Τὸ Ἀθηναϊκὸν ἴππικὸν ἔσχεν ὑπεροχήν τινα ἐπὶ τοῦ ἐλαφροῦ

πεζικού τῶν Θηβαίων, σύτως ὥστε ἀμφοτέρωθεν ἐζητήθησαν οἱ πεσόντες, δύο δὲ τρόπαια ἡγείροντο ἐπὶ τοῦ πεδίου τῆς μάχης.

Ἡ μάχη αὕτη ἦτο τὸ τελευταῖον τραῦμα κατὰ τῆς κυριαρχίας τῆς Σπάρτης, ἀλλὰ δὲν ἐπαγίωσε τὴν Θηβαϊκὴν κυριαρχίαν. Πάντες συνεφώνησαν νὰ ὑπογράψωσι τὸ ἐπόμενον ἔτος εἰρήνην ἀναγνωρίζουσαν τὴν ἀνεξαρτησίαν τῆς Μεσσήνης καὶ ἀσφαλίζουσαν αὐτὴν ἀπὸ τῶν ἄλλων κρατῶν τῆς Πελοποννήσου. ቙ Σπάρτη μόνον διεμαρτυρήθη, ἀλλὰ μόνη πλέον οὐδὲν ἥδυνατο.

ΤΕΛΟΣ

22
Kaff

Kaff

Kaff

1002.9
1002.9